

CYPRIAN NORWID

KATALOG PRAC
PLASTYCZNYCH

Edyta Chlebowska

CYPRIAN NORWID

KATALOG PRAC PLASTYCZNYCH

DZIAŁ PIERWSZY

PRACE ZACHOWANE

Edyta Chlebowska

CYPRIAN NORWID

KATALOG PRAC PLASTYCZNYCH

TOM IV

PRACE LUŻNE 2

Seria
Źródła i monografie 486

Recenzenci: *Prof. dr hab. Waldemar Okoń*
Prof. dr hab. Stefan Sawicki

Opracowanie redakcyjne: *Piotr Chlebowski*
Skład komputerowy i opracowanie ilustracji: *Studio Format*
Projekt okładki: *Marta i Zdzisław Kwiatkowsy*

Źródła ilustracji podano na s. 489

Wydanie i zamieszczenie w Internecie monografii:
C. Norwid. Katalog prac plastycznych, t. IV
– zadanie finansowane w ramach umowy 591/P-DUN/2019
ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

© Copyright by Towarzystwo Naukowe KUL
& Ośrodek Badań nad Twórczością Cypriana Norwida KUL, 2019

ISBN 978-83-7306-859-9

Towarzystwo Naukowe
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II
ul. F. Chopina 29/11, 20-023 Lublin
tel. 81 525 01 93, tel./fax 81 524 31 77
e-mail: tnkul@tnkul.pl www.tnkul.pl
Dział Marketingu i Kolportażu tel. 81 524 51 71

Druk i oprawa: PETIT s.k., Lublin

*Pamięci Zenona Przesmyckiego „Miriamy”
pierwszego norwidologa i pomysłodawcy katalogu*

Katalog powstał dzięki pomocy i życzliwości wielu osób oraz instytucji. Pragnę przede wszystkim podziękować mojemu macierzystemu Ośrodkowi Badań nad Twórczością Cypriana Norwida KUL: tu bowiem w ramach prowadzonych w nim prac naukowych mogłam rozwijać moje pasje poznawcze; a nadto Instytutowi Historii Sztuki KUL, gdzie formalnie jako druga część rozprawy doktorskiej rzecz ta w swym pierwotnym zarysie powstała. Wdzięczność winna jestem mojemu promotorowi, Profesorowi Lechosławowi Lameńskiemu za naukową pomoc i zainteresowanie moimi badaniami. Profesorowi Waldemarowi Okoniowi dziękuję za życzliwość recenzyjnych uwag. Szczególnie jestem wdzięczna Profesorowi Stefanowi Sawickiemu, za inspirujące uwagi, naukową pomoc i troskę, jakiej od lat doświadczam.

Wyrazy wdzięczności kieruję do kustoszy i bibliotekarzy z wszystkich instytucji przechowujących fragmenty rozproszonej spuścizny plastycznej Norwida, w których prowadziłam kwerendy oraz badania: ich życzliwość, fachowa i bezinteresowna pomoc bardzo dopomogły mi w realizacji całego zamierzenia. Prywatnym kolekcjonerom dziękuję za umożliwienie zapoznania się z Norwidowskimi dziełami znajdującymi się w ich posiadaniu. Nie mogę także zapomnieć o Fundacji Norwidowskiej, która w trakcie wieloletnich zmagania z trudną i rozproszoną materią katalogu udzielała mi wsparcia.

Bardzo dziękuję osobom oraz organizacjom, które wspierały finansowo wydanie poprzednich tomów katalogu, dzięki czemu obecny tom – sfinansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego – mógł ujrzeć światło dzienne. W serdecznej pamięci zachowuję śp. Pana Dyrektora Andrzeja Paluchowskiego oraz Rektora Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii ks. dr. Stefana Wylężka, którzy dopomogli w uzyskaniu wsparcia polonijnej Fundacji Mateusza B. Grabowskiego;

także Jacentego i Justynę Matysiaków z Fundacji Museion Norwid, Pana Profesora Stefana Sawickiego oraz Pana Władysława Farafonowa. Wszystkim Państwu gorąco dziękuję za tak znaczącą, a bezinteresowną pomoc.

Last but not least osobne podziękowania kieruję pod adresem Towarzystwa Naukowego KUL; bez jego wsparcia oraz udzielonego mi zaufania całe przedsięwzięcie nie mogłoby się dopełnić w postaci niniejszej publikacji.

autorka

PRACE ZACHOWANE

PRACE LUŻNE

RYSUNEK I AKWARELA

PRACE DATOWANE
1859–1883

Dawid przed Saulem – szkic

Tytuł: Szkic do ilustracji (Grońska 1991), Zwycięzca (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1859 (?)

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier kremowy, cienki.

Wymiary: 16,6 × 20,9 (lewy górny i prawy dolny narożnik ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic sceny figuralnej. Po lewej brodaty starzec siedzi na tronie, przechylając się w stronę stojącego obok mężczyzny. W głębi zarysy dwóch postaci, stojących po bokach tronu. Po prawej stoją dwie postacie, w tym młody mężczyzna z lewą ręką uniesioną ponad głowę, zwrócone w stronę tronu. Przy prawej krawędzi papieru sygnatura z datą wpisaną piórem, tuszem: „C.N. / 185[9?]”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.741

Stan zachowania: dosyć dobry – liczne przebarwienia papieru, w narożnikach niewielkie ubytki, przy prawej krawędzi, u dołu nieregularne rozdarcie.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1076; Kalendarz 1, 419; Chlebowska 2008c, s. 36, 37 (przedruk: Chlebowska 2013b, s. 190–191).

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 61; Chlebowska 2008c, s. 45 il. 7; Chlebowska 2013b, il. 48.

Uwagi: Jest to szkic do rysunku Norwida *Dawid przed Saulem* z 1859 r. (poz. kat. 509; Katalog III, 108–109).

Tematyka szkicu nawiązuje do biblijnej opowieści o walce Dawida z filistyńskim wojownikiem Goliatem (1 Sm 17–18). Przedstawia Dawida stojącego przed obliczem Saula, pierwszego króla Izraela, tuż przed wyruszeniem do walki.

Czas powstania: 1859

Materiał i technika: tusz, pióro, papier bładoniebieski, prążkowany.

Wymiary: 21 × 13,8 (podwójny arkusz).

Opis, sygnatury, napisy: Rysunek wypełniający lewą górną ćwiartkę pierwszej stronicy listu. Wizerunek idącego mężczyzny w podeszłym wieku, trzymającego w wyciągniętej przed siebie prawej ręce zapaloną latarnię. Mężczyzna zwrócony jest $\frac{3}{4}$ w prawo, z głową odwróconą przez prawe ramię w stronę widza. Ubrany w niedbale udrapowaną, antykizowaną szatę. Twarz o szlachetnych rysach, krótkie rozwichrzone włosy i długa broda. Lewą dłonią zdaje się wskazywać drogę przed sobą. Nad figurą po prawej napis: „Diogenes.”, w prawym dolnym rogu sygnatura z datą piórem, tuszem: „C. Norwid / 1859”. W prawym górnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „18” (foliacja). Pozostałe partie stronicy wypełnia tekst listu.

Miejsce przechowywania: BJ, Dział Rękopisów – list Cypriana Norwida do Józefa Ignacego Kraszewskiego z ok. 22 VI 1859 r.

Sygnatura: rkps 7913, k. 18 recto.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Prowienienca (historia obiektu): List został włączony do zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej w 1926 r. (trafił od St. Walczyńskiego).

Bibliografia: Kraszewski 1865, s. 18; Ciechanowska 1928, s. 172–174; Inwentarz rękopisów 1967, s. 148; PWsz 8, 557; Gomulicki 1996, s. 65; Melbechowska-Luty 2001, s. 158; Kalendarz 1, 745; Ziółowicz 2015, s. 359–360, 377; DW XI, 332.

Reprodukcje: cała stronica listu: Ciechanowska 1928, s. 173; DW XI, po s. 320. rysunek: WP 8, 331; Norwid 1965, s. 118, Wyka 1967, s. 9; Norwid 1974, s. 126, Norwid 1977, s. 115; Łapiński 1971, s. 51; Melbechowska-Luty 2001, il. 54; Norwid 2004, s. 176.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 192; Kraków, Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego 2000: *Skarby Uniwersytetu Jagiellońskiego*.

Uwagi: Diogenes z Synopy (ok. 413 p.n.e. – ok. 323 p.n.e.) – grecki filozof, przedstawiciel szkoły cyników. Norwidowski rysunek odnosi się do jednej z anegdot z życia Diogenesa, który ponoć miał chodzić za dnia ulicami Koryntu z zapaloną lampą. Pytany, dlaczego to czyni, odpowiadał: „Szukam człowieka!”.

Zofia Ciechanowska (jw.) dostrzegła w rysach twarzy filozofa podobieństwo do wizerunku Norwida (*Autoportret z lewą dłonią na piersi*, poz. kat. 854). Dostrzeżona zbieżność wydaje się raczej przypadkowa: autoportret powstał blisko 20 lat później niż szkic *Diogenes*, który wykazuje analogie do licznych Norwidowskich wizerunków nobliwych starców i proroków.

Rysunek nie nawiązuje bezpośrednio do treści listu (DW XI, 331–333), choć Agnieszka Ziolkowicz dostrzegła, że włączona w epistolarną wypowiedź „Konstatacja własnego smutku i osamotnienia, doświadczenia przez los, [...], wreszcie podjęty za Eklezjastą topos próżności świata – mieszczą się w obszarze skojarzeń z osobą Diogenesa – nauczyciela wolności [...]” (Ziolkowicz 2015, s. 377).

704
Koty

Tytuł: Koty (Grońska 1991).

Czas powstania: 1859

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, kredka, gruby papier.

Wymiary: 9,5 × 8,7

Opis, sygnatury, napisy: Rysunek wykonany piórem, na szkicu ołówkowym, przedstawiający dwa siedzące koty, zwrócone ku sobie, spoglądające w prawo. Z lewej strony tło pokryte częściami kratkowaniem. Pomiędzy zwierzętami data i sygnatura piórem: „1859 / C. norwid.”. U dołu fragment ołówkowego szkicu: dwie głowy (jedna en face, a druga w prawym profilu) opatrzone po lewej napisem (także ołówkiem): „Ramses / XXXVIII ½”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż górnego i dolnego brzegu ramka czerwoną kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.835

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały i zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Wraz ze spuścizną Norwida, pozostała po jego śmierci w Zakładzie św. Kazimierza w Paryżu, rys. został przekazany Józefowi Dybowskiemu, przyrodniemu bratu matki poety. Po śmierci Józefa Dybowskiego w 1885 r. przeszedł na własność jego syna Aleksandra, który niemal wszystkie papiery twórcy *Vade-mecum* zdeponował u swego przyjaciela Wacława Gąsławskiego, ten zaś przekazał część swoich zbiorów Zenonowi Przesmyckiemu (większość artystycznych norwidianów ofiarował Muzeum Narodowemu Polskiemu w Rapperswilu). Wraz z archiwum Norwidowskim Miriam rys. został po jego śmierci (1944) włączony do zbiorów BN.

Bibliografia: PZ C, 462–463; Grońska 1991, poz. 900; Kalendarz 1, 763; Plucińska 2015, s. 126–127.

Reprodukcje: PZ C, po s. 288; Antologia 1933, s. 9; Norwid 1964, s. 113; Norwid 1970, s. 76; Melchowska-Luty 2001, il. 245; DW VII, 239 (barwna); Plucińska 2015, s. 126.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 497; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 24, il. 23.

Portret Nikodema Biernackiego

Tytuły: Nikodem Biernacki (Cyprian Norwid 1946), Portret Nikodema Biernackiego (Melbechowska-Luty 2001), Portret Nikodema Biernackiego grającego na skrzypcach (Prorok niechciany 2001).

Czas powstania: 1859

Materiał i technika: tusz, pióro, cienki papier.

Wymiary: 12,4 × 10,4 (nieregularny owal).

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek mężczyzny w średnim wieku, grającego na skrzypcach, ujęty w półpostaci, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. Twarz szczupła, wąsy, wydatny prosty nos, okulary. Włosy krótkie, z przedziałkiem po lewej stronie. Przed mężczyzną widnieją zarysy kartki z zapisem nutowym, a po prawej, na krawędzi oparcia krzesła, ukośnie w górę sygnatura z datą piórem: „C. Norwid / 1859.”. U góry po lewej wpis czarnym tuszem, obcej ręki, przekreślony ołówkiem: „4753” [dawny numer inwentarzowy rys.].

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.1170/3

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno żółknięty, pomięty, z licznymi drobnymi rdzawymi przebarwieniami; naklejony górną i dolną krawędzią na arkusz białego papieru formatu A4.

Proweniencja (historia obiektu): Portret należał niegdyś do Cypriana Lachnickiego (Materiały, k. 295), a następnie do Leopolda Meyeta, który w 1915 r. ofiarował rys. MNW.

Bibliografia: Materiały, k. 295; Krzemieniecki 1958, s. 195; DZ, t. 2, s. 962; Polanowska 1998, s. 141; Melbechowska-Luty 2001, s. 192; Trojanowiczowa 2002, s. 74; Album Norwidowskie 2007, s. 85; Kalendarz 1, 762; Łuczak 2013, s. 108–109; Lisicka 2014, s. 244, 246.

Reprodukcje: Pamięci Cypriana Norwida 1946, tabl. 4; Trojanowiczowa 1972, s. 51; Norwid 1997, s. 22; Melbechowska-Luty 2001, il. 176; Melbechowska-Luty 2005, s. 167; Album Norwidowskie 2007, s. 85; Fink 2010, s. 87, il. 5.

Wystawy katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 278; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 151, il. 72.

Uwagi: Nikodem Biernacki (1825–1892) – polski skrzypek i kompozytor, uczeń Moritza Hauptmanna, Ferdinanda Davida i Ludwika Spohra. Karierę wirtuoza rozpoczął jeszcze podczas studiów. Występował z powodzeniem w całej Europie oraz w Rosji. w latach 1863–64 był nadwornym skrzypkiem cesarza austriackiego Maksymiliana I w Meksyku, a następnie przez 15 lat koncertmistrzem dworu szwedzkiego. Najprawdopodobniej Norwid poznał muzyka w sierpniu/wrześniu 1857 r., gdy ten przyjechał do Paryża w celu doskonalenia gry na skrzypcach w tamtejszym Konserwatorium. 20 września 1857 r. poeta wspominał o spotkaniu z Biernackim w liście do Mieczysława Pawlikowskiego (zob. DW XI, s. 189), ponadto ofiarował muzykowi wiersz *Do*

Nikodema Biernackiego (1857). Datowany portret jest jedynym dowodem na to, że Norwid spotkał Biernackiego także w 1859 r.

Tytuły: Pythia (Cedro 2017).

Czas powstania: 1859

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, złocenie, papier.

Wymiary: 20,9 × 15,6.

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie młodej kobiety, podpierającej głowę prawą dłonią, zwrócone $\frac{3}{4}$ w lewo. Twarz o wyrazistych rysach, z wydatnymi kośćmi policzkowymi oraz przejrzysto-niebieskimi oczami, okolona przez pozostające w nieładzie długie włosy. Więzienna sceneria: w tle widnieje przytwierdzony do ściany łańcuch oraz zakratowane okno. Akwarela utrzymana jest w sepiowo-brunatnej, niemal monochromatycznej tonacji, dodatkowo rysunek wzmocniony został tuszem, światła podrysowane białą kredką, a ornamentalny haft na ramieniu szaty wyróżniony złoceniem. Sygnatura przy prawej krawędzi, pośrodku, piórem: „C NORWID / 1859 f.”.

Miejsce przechowywania: kolekcja prywatna w Polsce.

Stan zachowania: bardzo dobry – w 2014 r. praca została poddana konserwacji.

Proweniencja (historia obiektu): W 2016 r. akwarela została zakupiona w Galerie Le Chevalet Bleu w Paryżu do prywatnej kolekcji w Polsce. Wcześniejsze dzieje obiektu nie są znane.

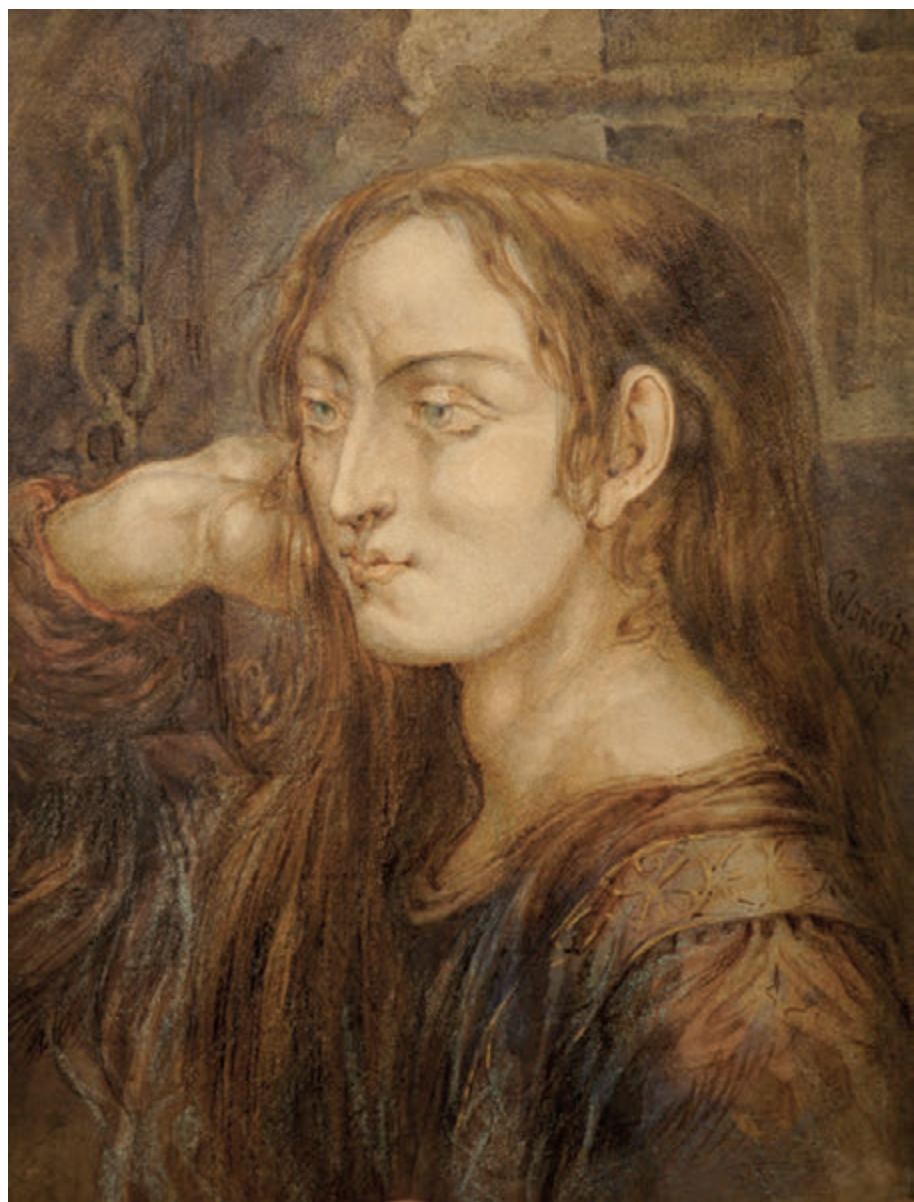
Bibliografia: Chlebowska 2015c, s. 157–158; Chlebowska 2016d, s. 306; Cedro 2017, s. 44.

Reprodukcje: Chlebowska 2015c, po s. 156; Cedro 2017, s. 44, il. 6.

Wystawy: Pałac w Chrzęsnem 2016–2019: *Czas na Norwida* od 11.06.2016

Uwagi: Pytia – kapłanka w świątyni Apollina w Delfach, przepowiadająca przyszłość. Pytia siadała na trójnogu nad szczeliną w ziemi, z której wydobywały się wyziewy (obecnie przypuszcza się, że pochodziły one ze spalanych kadzideł), mające odurzyć kapłankę i wprowadzić ją w odpowiedni trans. Nieznane jest pochodzenie tytułu Norwdowskiej akwareli.

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Studium męskiego aktu w ruchu

Tytuł: Studium męskiego aktu w ruchu (Grońska 1991).

Czas powstania: 1859

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 18,7 × 10,8.

Opis, sygnatury, napisy: Nagi młodzieniec zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo, stojący na szeroko rozstawionych nogach. Twarz w prawym profilu, prawa ręka opuszczona, lewa – wysunięta przed siebie na wysokość ramienia. Sylwetka szczupła, z wyraźnie zaznaczoną muskulaturą. Po prawej, pośrodku sygnatura z datą, piórem: „Norwid / 1859.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2128

Stan zachowania: dosyć dobry – wzdłuż dolnej krawędzi pozostałości kleju, poniżej sygn. lekkie przebarwienia papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 895.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 203.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się *Szkic postaci niewieściej* (następna poz. kat.).

707b

Szkic postaci niewieściej

Tytuł: Szkic postaci niewieściej (Grońska 1991).

Czas powstania: [1859].

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 18,7 × 10,8.

Opis, sygnatury, napisy: Bardzo słabo zaznaczony szkic postaci kobiecej. Wzdłuż górnej krawędzi wpis ołówkiem, obcej ręki, obrócony o 180°: „I.Rys. 2128”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

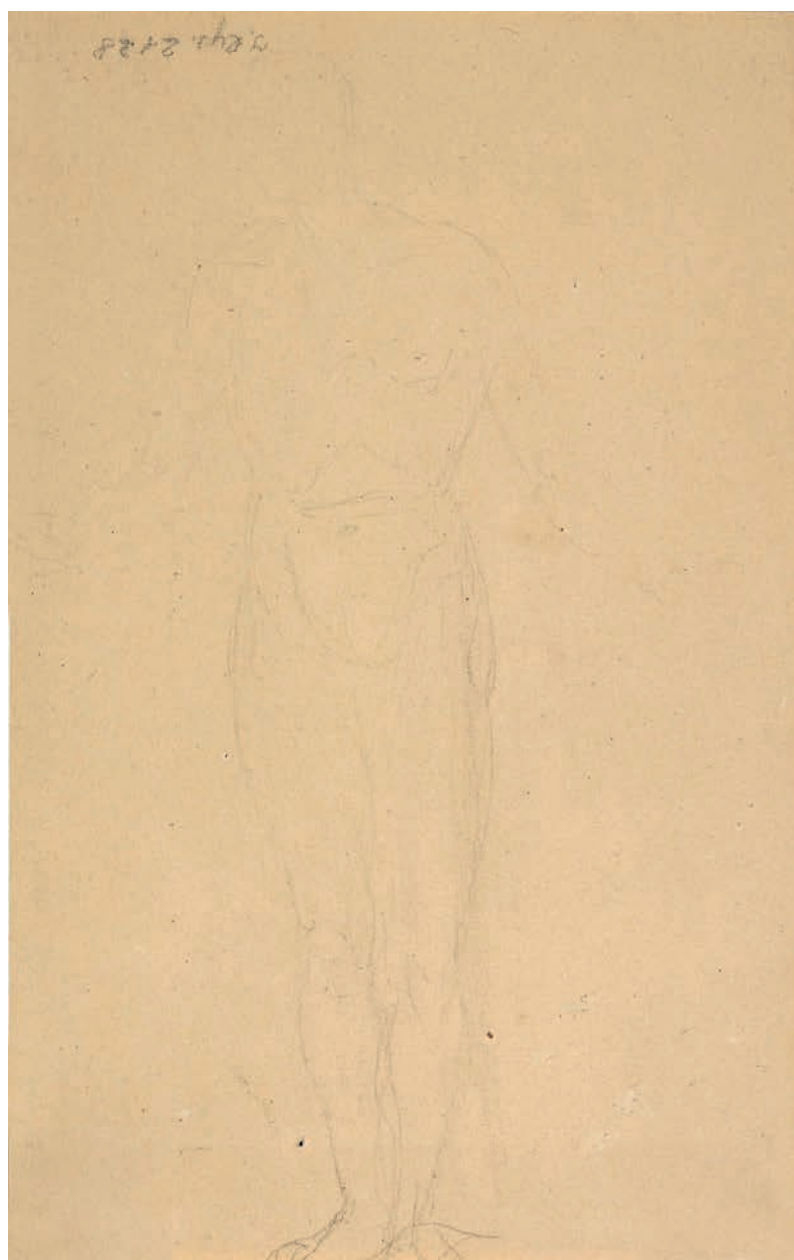
Nr inw.: R.2128 verso.

Stan zachowania: dosyć dobry – zabrudzenia papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 895 verso.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się *Studium męskiego aktu w ruchu* (poprzednia poz. kat.).

708a

Studium męskiego aktu II

Tytuł: Studium męskiego aktu (Grońska 1991).

Czas powstania: 1859

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 18,5 × 11,7

Opis, sygnatury, napisy: Młody mężczyzna o nagim torsie, z opaską wokół bioder, siedzi zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo, ujęty z perspektywy żabiej. Twarz o regularnych rysach, włosy półdługie, falujące. Prawa dłoń wsparta luźno zaciśniętą pięścią o prawe udo, w lewej opuszczonej i zgiętej w łokciu ręce długa laska. Nogi szeroko rozstawione. Po prawej stronie, na $\frac{1}{3}$ wysokości arkusza sygnatura z datą, wpisana piórem: „Norwid / 1859.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2129

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 894.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 91.

Uwagi: Na odwrocie *Studium męskiego aktu lewym profilem* (kolejna poz. kat.).

708b

Studium męskiego aktu lewym profilem

Tytuły: Studium męskiego aktu (Grońska 1991), Studium męskiego aktu lewym profilem (BN).

Czas powstania: 1858

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 18,6 × 11,7

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic postaci męskiej w lewym profilu. Ręka opuszczona, widoczna tylko w części ramieniowej. Po lewej stronie ledwie widoczny zarys drugiej postaci wykonany ołówkiem. Po prawej stronie, pośrodku data i sygnatura piórem: „1858 / Norwid”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2129 verso.

Stan zachowania: dobry – pośrodku papier nieco zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 894 verso.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 114.

Uwagi: Na odwrocie *Studium męskiego aktu II* (zob. poprzednia poz. kat.).

J. Ryf. 2129

Śpiące dziecko I

Tytuły: *Enfant endormi* (Inventaire général 1892), *Śpiące dziecko* (*Enfant endormi*) (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1859

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, papier.

Wymiary: 17 × 13

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek kilkuletniego chłopca śpiącego w dzieciennym łóżku, przystawionym wezglowiem do ściany. Wsparta o wysoką poduszkę głowa przechylona jest w lewo, uniesione ręce spoczywają na poduszce. Dziecko ubrane w jasną koszulkę, przykryte obszerną kołdrą, opadającą z boku łóżka na posadzkę. Przy łóżku konik-zabawka, na podłodze szabelka. Na ścianie nad łóżkiem wisi obraz, przedstawiający Matkę Bożą z Dzieciątkiem. W głębi po prawej stronie, za kotarą oddzielającą łóżko stoi odwrócona tyłem kobieta. W prawym dolnym rogu, na ramie łóżka sygnatura z datą piórem: „CNORWID. f 1859.”. Akwarela utrzymana w stonowanej kolorystyce z przewagą odcieni sepii. Cała kompozycja wzmocniona delikatnym rysunkiem w kolorze sepiowym, naniesionym piórem.

Miejsce przechowywania: Béziers (Francja), Musée des Beaux Arts.

Nr inw.: 469 (882.2.3)

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela należała niegdyś do Arsène’a Houssaye’a, redaktora naczelnego pisma „L’Artiste”, który w 1882 r. ofiarował ją do zbiorów Muzeum w Béziers. Nie wiadomo, w jaki sposób Houssaye wszedł w posiadanie akwareli. Można jedynie przypuszczać, że otrzymał ją od samego Norwida ok. 1866 r., gdy ten starał się w redakcji „L’Artiste” o publikację trzech swoich akwafort.

Bibliografia: Labor 1884, s. 81 (Labor 1889, s. 93, Labor 1893, s. 123); Inventaire général 1892, s. 336; Bénézit 1953, s. 387; Toporowski 1983, s. 2; Polanowska 1998, s. 140; Melbechowska-Luty 2001, s. 208–209; Chlebowska 2001, s. 137–145; Melbechowska-Luty 2004, s. 43; Kalendarz 1, 763; Kalendarz 2, 771.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 255; Chlebowska 2001, s. 141 (barwna).

Uwagi: Poza ułożenia dziecka przypomina akwarelę *Śpiące dziecko II* (poz. kat. 727). f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Święty na tle ruin

Tytuł: Święty na tle ruin (Prorok niechciany), Starzec na tle ruin (DW).

Czas powstania: 1859

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 19,1 × 27,3

Opis, sygnatury, napisy: Brodaty starzec w długiej antykizowanej szacie siedzi na ziemi z rękami złożonymi na kolanach, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. W prawej dłoni trzyma założoną palcem książkę. Głowa otoczona aureolą. Wokół postaci drobna roślinność. Po lewej na dalszym planie zarysy budowli na niewysokim wzniesieniu. Wzdłuż krawędzi szaty mężczyzny, po lewej sygnatura z datą piórem: „NORWID 1859”. U dołu pośrodku odcisk okrągłej pieczęci czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13925

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, liczne drobne żółtawe przebarwienia.

Proweniencja (historia obiektu): Przed 1936 r. szkic był własnością Dominika Witke-Jeżewskiego. Niewykluczone, że został przez kolekcjonera nabyty, wraz z kilkoma innymi plastycznymi norwidianami, w 1916 r. od Wiktora Gomulickiego, który zgromadził kilkadziesiąt szkiców i kilka grafik autorstwa Norwida (zob. Chlebowska 2012b, s. 177). W 1936 r. rys. został zakupiony od Witke-Jeżewskiego przez MNW.

Bibliografia: Kalendarz 1, 763; Chlebowska 2012b, s. 177.

Reprodukcje: DW XI, 373.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 152.

Uwagi: DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

Wizja eschatologiczna

Czas powstania: 1859

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, papier.

Wymiary: 46,5 × 37,5 (w świetle passe-partout).

Opis, sygnatury, napisy: Rozbudowana scena figuralna. Na pierwszym planie po prawej stoi Tanatos w postaci młodego, brodatego mężczyzny ze skrzydłami u ramion, trzymający w lewej, uniesionej dłoni zapaloną lampkę oliwną z trzema płomieniami. Prawą dłonią podtrzymuje kosę wspartą ostrzem o ziemię. Tuż za nim siedzi skulona postać w obszernym płaszczu z kapturem, która zapisuje coś w rozłożonej na kolanach księdze. Nad jej głową zatarty napis w kształcie aureoli wykonany złotą farbą: „HISTORIA”. Lewą część kompozycji wypełnia grupa postaci, które zdają się poruszać w jakimś dynamicznym tańcu lub korowodzie, podnosząc w górę ramiona. Jedna z postaci wymachuje kadzielnicą, inna gra na aulosie, jeszcze inna osłania twarz rękoma, niczym w rozpacz. Czoło tego pochodu zdaje się niknąć w oddali. U dołu, na porzuconym na ziemi trzonie kolumny odcisk owalnej pieczęci czerwonym tuszem: „C. NORWID”, a nieco wyżej sygnatura piórem: „CN. 1859” (CN w formie monogramu wiązanego).

Miejsce przechowywania: kolekcja prywatna w Polsce.

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): W 2010 r. rys. został zakupiony przez obecnego właściciela w galerii w Paryżu. Wcześniejsze losy dzieła nieznanne.

Uwagi: Rys. ma charakter alegoryczny i symboliczny, choć jego sens nie jest w pełni jasny i czytelny. Rys. oprawiony jest w passe-partout z papieru w kolorze ciemnoniebieskim, ozdobionym dwoma paskami z papieru w kolorze złotym, rozmieszczonymi wokół światła. Na odwrocie oprawy odcisk pieczęci zakładu zajmującego się sprzedażą dzieł sztuki w kształcie palety malarskiej, z napisem: „CABASSON / R. de la Chaussée d'Antin / PARIS”. Oprawa została najprawdopodobniej zamówiona przez samego Norwida, który korzystał z usług wspomnianego zakładu (zob. list Norwida do Michała Kleczkowskiego z 17 XI 1859 r.; DW XI, 354).

712
Wielbłąd

Tytuł: Wielbłąd (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: 1859

Materiał i technika: tusz, pióro, cienki papier.

Wymiary: 6,4 × 8,8

Opis, sygnatury, napisy: Objuczony jednogarbny wielbłąd stoi zwrócony w prawo, widoczny nieco od tyłu. Po prawej, na dalszym planie zarysy palm. W prawym dolnym rogu sygnatura z datą piórem: „Norwid 1859”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.804

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 882; Kalendarz 1, 648.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 125.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 496; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 13, il. 36.

Uwagi: Maria Grońska odczytała datę jako 1856.

713
Wielbłądy

Tytuł: Wielbłądy (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [1859?]

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, papier.

Wymiary: 7,5 × 11,3

Opis, sygnatury, napisy: Wielbłąd jednogarbny zwrócony w lewo. Głowa zaznaczona w dwóch pozycjach: uniesiona oraz pochylona ku ziemi. Po lewej szkic głowy wielbłąda zwróconej w lewo, w uprząży. U dołu, pomiędzy szkicami sygnatura piórem: „C. Norwid.”. Wzdłuż brzegów ramka czerwona kredką.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.805

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 883; Kalendarz 1, 649.

Reprodukcje: „Poezja” 1971, nr 9, s. 17; Grońska 1991, il. 126; Melbechowska-Luty 2001, il. 247.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 495; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 14, il. 35.

Uwagi: Data powstania rys. została przyjęta za poprzednią, datowaną poz. kat.

Odpoczywający wielbłąd I

Tytuł: Odpoczywający wielbłąd (Grońska 1991).

Czas powstania: [1859?]

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 10 × 10,4 (lewy dolny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Głowa wielbłąda w uprzęży, zwrócona w lewo, osadzona na długiej, wygiętej w łuk szyi, z widocznym fragmentem korpusu i lewą przednią nogą. U góry fragment innego szkicu. W lewym dolnym rogu sygnatura piórem: „C Norwid.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.807

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przy prawym brzegu nieregularny ubytek, na odwrocie ślady podklejenia na brzegach.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 885; Kalendarz 1, 649.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 246.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 15, il. 37.

Uwagi: Data powstania obiektu została przyjęta za datowanym rys. *Wielbłąd* (poz. kat. 712).

Odpoczywający wielbłąd II

Tytuł: Zad odpoczywającego wielbłąda (Grońska 1991).

Czas powstania: [1859?]

Materiał i technika: tusz, pióro, cienki kremowy papier.

Wymiary: 5,3 × 15,7 (nieregularny wycinek).

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczny szkic siedzącego wielbłąda jednogarnbego, zwróconego w lewo. W głębi zarys palmy. Po prawej fragment innego szkicu. Część kartki, z przedstawieniem głowy, części szyi oraz wierzchołka garbu zwierzęcia, została odcięta.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.808

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, po lewej pionowy ślad złożenia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 886.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 16.

Uwagi: Data powstania rys. została przyjęta za datowanym szkicem *Wielbłąd* (poz. kat. 712).

Studium aktu kobiety I

Tytuły: Akt kobiecy (Cyprian Norwid 1946), Studium aktu (Grońska 1991), Studium aktu kobiecego (Melbechowska-Luty 2001), Studium aktu kobiety stojącej (BN).

Czas powstania: 1859 (?)

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 19 × 10,6

Opis, sygnatury, napisy: Naga kobieta z przejrzystą długą draperią, upiętą wokół bioder, zwrócona en face, stoi z prawą nogą skrzyżowaną przed lewą. Twarz zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo, falujące włosy opadają na plecy. Lewa ręka opuszczona, prawa wsparta łokciem o jakiś sprzęt czy postument. Postać w tonacji sepiowo-szarej, tło szarozielonkawe. Po prawej pośrodku sygnatura z datą piórem: „Norwid / 185[9?]”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.674

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, sepiowe nieregularne plamy.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 877.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 124; Melbechowska-Luty 2001, il. 24; Sudolski 2003, s. 546.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 446; BN 2001 – Autografy 2001, s.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

Uwagi: Maria Grońska zaproponowała dwa odczytania daty: 1856 i 1858 (Grońska 1991, poz. 877).

Zob. warianty niniejszego szkicu (poz. kat. 717, 718).

Studium aktu kobiety II

Tytuły: Akt kobiecy stojący (Cyprian Norwid 1946), Studium aktu (Grońska 1991), Studium aktu stojącej kobiety (BN).

Czas powstania: [ok. 1859?]

Materiał i technika: kredka, tusz, pióro, akwarela, papier cienki prążkowany.

Wymiary: 8,3 × 3,8 (lewe narożniki ścięte) – naklejony na podkładkę z grubego szarożółtego papieru (8,9 × 4).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic nagiej postaci kobiecej wspartej prawym przedramieniem o jakiś sprzęt, w ujęciu en face. Głowa zaznaczona częściowo, poniżej czoła, pochylona w prawo. Lewa ręka opuszczona, podtrzymująca draperię, opadającą na podłogę. Prawa noga skrzyżowana przed lewą. Rysunek wykonany czarną kredką, uzupełniony tuszem i podmalowany akwarelą w tonacji sepiowej.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.671

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 878.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 443.

Uwagi.: Rok powstania rys. został przyjęty za datowanym *Studium aktu kobiety I* (poprzednia poz. kat.), który stanowi – podobnie jak *Studium aktu kobiety III* (zob. poz. następna) – wariant niniejszego szkicu. Maria Grońska datowała pracę na ok. 1856 r. (Grońska 1991, poz. 878).

Studium aktu kobiety III

Tytuły: Akt kobiety (Cyprian Norwid 1946), Studium aktu (Grońska 1991), Studium aktu stojącej kobiety (BN).

Czas powstania: [ok. 1859 ?]

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, papier.

Wymiary: 8,5 × 3,9 – naklejony na podkładkę z szarozółtego papieru (9 × 3,9).

Opis, sygnatury, napisy: Naga kobieta wsparta prawym przedramieniem o jakiś sprzęt, stoi z prawą nogą skrzyżowaną przed lewą, w ujęciu na wprost. Głowa zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo, ze spiętymi włosami i schematycznie zaznaczonymi rysami twarzy. Lewa ręka swobodnie opuszczona. Tło po lewej stronie i u dołu ukośnie szraflowane.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.672

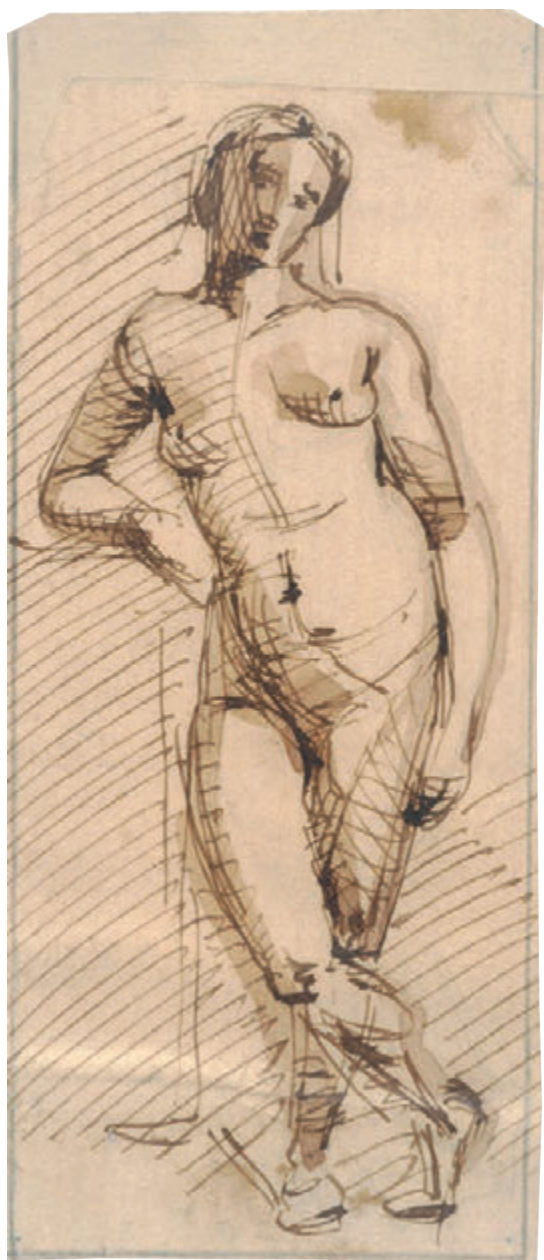
Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, u dołu pofałdowany.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 879.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 442.

Uwagi: Rok powstania rys. został przyjęty za datowanym *Studium aktu kobiety I* (poz. kat. 716), który stanowi – podobnie jak *Studium aktu kobiety II* – wariant niniejszego szkicu. Maria Grońska datowała pracę na ok. 1856 r. (Grońska 1991, poz. 879).

Studium aktu kobiety siedzącej

Tytuły: Akt kobiety siedzący (Cyprian Norwid 1946), Studium aktu (Grońska 1991), Studium aktu kobiecego (Melbechowska-Luty 2001), Studium aktu kobiety siedzącej (BN).

Czas powstania: druga połowa lat 50. XIX w.

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, ołówek, papier.

Wymiary: 5,8 × 7,4 (górne narożniki ścięte) – naklejony na podkładkę (6,5 × 7,9).

Opis, sygnatury, napisy: Naga kobieta siedząca ze skrzyżowanymi nogami, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Głowa w pierwotnej wersji pochylona, w lewym profilu, później naszkicowana w ujęciu niemal en face. Lewa ręka wsparta łokciem o lewe kolano, opuszczona. Wokół bioder upięta draperia. Tło pokryte ukośnym szrafowaniem. Akwarela z dominacją trzech barw: brązowej, ciemnoniebieskiej i jasnozielonej. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.673

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 880.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 25.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 441; BN 2001 – Auto-grafy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

Uwagi: Maria Grońska datowała pracę na ok. 1856 r. (Grońska 1991, poz. 880).

Rozmowa dwóch mężczyzn

Tytuł: Rozmowa dwóch mężczyzn (MNW).

Czas powstania: lata 50 XIX w.

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 21 × 26,4 – naklejony wzdłuż krawędzi na ciemnoszarą podkładkę (27,9 × 31).

Opis, sygnatury, napisy: Dwaj mężczyźni zwrócenii ku sobie. Jeden w płaszczu, w czapce z daszkiem, palący fajkę na długim cybuchu, a drugi w płaszczu z szamerowanym zapięciem, w czapce z podniesionymi nausznikami i z kijem lub batem w dłoni. Po prawej niewielki pies zwrócony ku postaciom. W prawym dolnym rogu odcisk pieczęci czarnym tuszem: „DWJ” i pieczęci: „MNW”. W prawym górnym rogu wpis ołówkiem, obcej ręki: „730”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13933

Stan zachowania: dosyć dobry – papier mocno żółknięty, przybrudzony, pośrodku pionowe załamanie (śląd po złożeniu).

Proweniencja (historia obiektu): Rys. (wraz z poz. kat. 721 i 722) pochodzi z albumu I. Franciszka Tańskiego, mieszczącego prace różnych artystów, znajdującego się niegdyś w posiadaniu Dominika Witke-Jeżewskiego (opis albumu w notatkach Przesmyckiego: Materiały, k. 304–339). Nieznane są okoliczności wyłączenia Norwidowskich prac z albumu. W 1936 r. MNW zakupiło rys. od kolekcjonera. W czasie drugiej wojny światowej praca została zagrabiona przez Niemców, a następnie przez ZSRR. W 1956 r. została zwrócona Polsce w ramach akcji rewindykacyjnej.

Bibliografia: Materiały, k. 336.

Uwagi: Na podkładce pięcioliniowa ramka, nad nią napis białą farbą, obcej ręki: „Norwid Cyprian”.

DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

Norwid Cyprian

12. 11. 1772

Oj, Babuniu, Babuniu!

Czas powstania: lata 50 XIX w.

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, papier.

Wymiary: 20,4 × 15,1 - naklejony wzdłuż brzegów na brązową podkładkę (27,5 × 18,8)

Opis, sygnatury, napisy: Szkic postaci starszej kobiety w fartuchu i w czepku na głowie, zwróconej w lewo. Na lewym przedramieniu wypełniony kosz. Rysy twarzy zaznaczone schematycznie. U dołu napis obcej ręki piórem: „Oj Babuniu Babuniu! / czy Cię diabli tak niosą”. W prawym dolnym rogu odcisk małej okrągłej pieczęci czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13934

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, licznie rozsiane po powierzchni sepiowe kropki (foxing).

Proweniencja (historia obiektu): Rys. (wraz z poz. kat. 720 i 722) pochodzi z albumu I. Franciszka Tańskiego, mieszczącego prace różnych artystów, znajdującego się niegdyś w posiadaniu Dominika Witke-Jeżewskiego (opis albumu w notatkach Przesmyckiego: Materiały, k. 304–339). Nieznane są okoliczności wyłączenia Norwidowskich prac z albumu. W 1936 r. Muzeum zakupiło rysunek od kolekcjonera. W czasie drugiej wojny światowej praca została zagrabiona przez Niemców, a następnie przez ZSRR. W 1956 r. została zwrócona Polsce w ramach akcji rewindykacyjnej.

Bibliografia: Materiały, k. 312; Braun 1971, s. 191; Gadamska-Serafin 2011, s. 318.

Reprodukcje: Teką I, tabl.15; Teką II, tabl. 3; Teką III, tabl. 4.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany, poz. 165.

Uwagi: Na podkładce narysowana pięcioliniowa ramka, u góry napis czarnym atramentem, obcej ręki: „Norwid Cyprian”.

Atrybucja budzi pewne wątpliwości w zestawieniu ze znaną spuścizną plastyczną Norwida, a nawet z przypisywanymi mu dwoma innymi pracami z albumu Tańskiego (poz. kat. 720 i 722). Zdecydowano się jednak pozostawić rys. w rejestrze pastycznej spuścizny twórcy *Solo* z uwagi na brak wystarczających przesłanek, pozwalających w sposób pewny wykluczyć autorstwo Norwida. DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

Arwid Cypryan X

*Oj Babum Babum!
ay lo drab. Lale. mity*

Am 4173

Pan i stangret

Tytuły: Pan i sługa (PZ F), Stangret i pan (Melbechowska-Luty).

Czas powstania: lata 50. XIX w.

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 21,8 × 28,7 – naklejony na szarą podkładkę (28,4 × 33).

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej tęgi mężczyzna w lewym profilu, w płaszczu, siedzący na krześle. Małe oczy, nieco zadarty nos, rozchylone usta. Ręce złożone jak do kłaśnięcia. Między tylnymi nogami krzesła, na podłodze cylinder. Za plecami mężczyzny stoi stangret w płaszczu i w czapce z pióropuszem(?), z batem w prawej dłoni. Głowa nieco pochylona, na twarzy wyraz zmęczenia lub rezygnacji. W prawym dolnym rogu czerwony odcisk pieczęci „MNW” i czarny: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.12049

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pożółkły, przybrudzony; pośrodku, w pionie ślad po złożeniu.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. (wraz z poz. kat. 720 i 721) pochodzi z albumu I. Franciszka Tańskiego, mieszczącego prace różnych artystów, znajdującego się niegdyś w posiadaniu Dominika Witke-Jeżewskiego (opis albumu w notatkach Przesmyckiego: Materiały, k. 304–339). Nieznane są okoliczności wyłączenia Norwidowskich prac z albumu. W 1936 r. MNW zakupiło rys. od kolekcjonera.

Bibliografia: Materiały, k. 336.

Reprodukcje: PZ F, po s. 416; Teka I, tabl. 9; Teka III, tabl. 13; Melbechowska-Luty 2001, il. 214.

Uwagi: Na podkładce pięcioliniowa ramka, nad nią napis białą farbą, obcej ręki: „Norwid Cyprian”.

DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

Norwid Tpyryan

Studia osła

Tytuł: Studia osła (Grońska 1991).

Czas powstania: lata 50. XIX w.

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 18 × 12,4 (ścięte narożniki – poza prawym dolnym).

Opis, sygnatury, napisy: Dwa szkice osła zwróconego w prawo, rozmieszczone w układzie pionowym. Dokoła luźne, fragmentaryczne szkice: dwie głowy osła zwrócone w prawo, jedna głowa zwrócona w lewo oraz para przednich nóg osła. W prawym górnym rogu sygnatura z datą piórem: „rysował norwid 185[część daty ucięta]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.809

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, niewielkie brunatne plamy na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 864; Kalendarz 1, 599.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 239.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 492; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 10, il. 33.

Uwagi: Maria Grońska uznała, że praca powstała w 1855 r. (Grońska 1991, poz. 864).

Studium dłoni

Tytuły: Studium ręki (Grońska 1991), Studium dłoni (BN).

Czas powstania: lata 50. XIX w. (?)

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, sangwina.

Wymiary: 10,7 × 7,8 (narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic prawej dłoni od wewnątrz, zwróconej w lewo, wykonany tuszem. Palce lekko przygięte. U dołu sygnatura z datą piórem: „C. norwid 185[część daty nieczytelna]”. Pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż górnego i dolnego brzegu linia ołówkiem, na krawędziach ściętych narożników linie sangwiną.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.653

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, przybrudzony, brunatne plamy na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 854.

Reprodukcje: Falkowski 2018, s. 280.

Dwa studia męskiego aktu

Tytuły: Dwa akty męskie widziane do pasa (Cyprian Norwid 1946), Studia męskiego aktu (Grońska 1991), Dwa studia męskiego aktu (BN).

Czas powstania: 1860

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 13,7 × 7,7 (trzy narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Dwa schematyczne szkice. U góry karty nagi mężczyzna w lewym profilu, w ujęciu od połowy głowy do pasa, widziany nieco od tyłu. Głowa lekko pochylona, lewa ręka zgięta w łokciu, ramię opuszczone. Poniżej, po prawej powtórzenie tej samej sylwetki w pomniejszeniu. W prawym górnym rogu sygnatura z datą piórem: „Norw[id] / 1860.”. U dołu po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.646

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 903; Kalendarz 1, 799.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 427; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się zbiór fragmentarycznych luźnych notatkowych zapisków wykonanych przez Norwida ołówkiem.

Gałązki kwitnącego drzewa

Tytuły: Gałązki kwitnącego drzewa [...] (Grońska 1991), Gałązki kwitnącego drzewa (jabłoni lub wiśni) (BN).

Czas powstania: 1860

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, papier.

Wymiary: 9,3 × 9,4 (prawy dolny róg ukośnie ścięty, uzupełniony papierem, prawy górny ścięty nieznacznie).

Opis, sygnatury, napisy: Kilka bezlistnych gałązek z drzewa, pokrytych pojedynczymi kwiatami, swobodnie rozrzuconych po powierzchni arkusza. Kwiaty różowo-żółtawe, tło niebiesko-fioletowe. Po prawej sygnatura i data akwarelą: „C N. / 1860”. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.802

Stan zachowania: dosyć dobry – papier mocno pociemniały, brunatne plamy przy górnej i prawej krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 902; Kalendarz 1, 799.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 26; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Śpiące dziecko II

Tytuł: Śpiące dziecko (Grońska 1991).

Czas powstania: 1860

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, papier.

Wymiary: 10,8 × 7,4

Opis, sygnatury, napisy: Kilkuletnie śpiące dziecko, wsparte o wysoko ułożoną poduszkę. Głowa zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, okolona krótkimi włosami. Obie ręce uniesione w górę, prawa spoczywa na poduszce, lewą przysłania zabawka konik, leżąca obok na pościeli. Dziecko ubrane w białą koszulę do kolan, stopy białe. U dołu sygnatura z datą akwarelą: „C. NORwid 1860”. Akwarela w ciemnej tonacji: brunatno-niebieskawej, z akcentami ciemnego fioletu i bladej czerwieni.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.699

Stan zachowania: dosyć dobry – papier nieco przybrudzony i pociemniały; na odwrocie ślady po kleju.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1001; Chlebowska 2001, s. 140.

Reprodukcje: Album Norwidowskie 2007, s. 36 (barwna).

Uwagi: Poza dziecka przypomina akwarelę *Śpiące dziecko I* z 1859 r. (poz. kat. 709). Maria Grońska odczytała datę jako „1880”, z czym trudno się zgodzić, analizując sygnaturę artysty, jak również zestawiając akwarelę z kompozycjami powstałymi w tamtym okresie, w których Norwid stosował odmienną technikę nakładania farby.

Studium kośćca ludzkiego I

Tytuły: Fragment kośćca ludzkiego (Cyprian Norwid 1946), Studium kośćca ludzkiego (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, akwarela, papier.

Wymiary: 13,8 × 5,7

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczny, schematyczny szkic ludzkiego szkieletu, od klatki piersiowej do kolan, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. Podmalowania farbą w kolorze sepii. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.643

Stan zachowania: dobry – papier zabrudzony, pociemniały, zwłaszcza wzdłuż górnej i prawej krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 912.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 436.

Studium kośćca ludzkiego II

Tytuł: Studium kośćca ludzkiego (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, akwarela, papier w kratkę.

Wymiary: 14,8 × 7,3 (prawe rogi nieznacznie ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny, fragmentaryczny szkic szkieletu od szyi do połowy ud, zwrócony w prawo. Kości ręki zaznaczone tylko w części ramieniowej. Podmalowania farbą w kolorze sepia. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

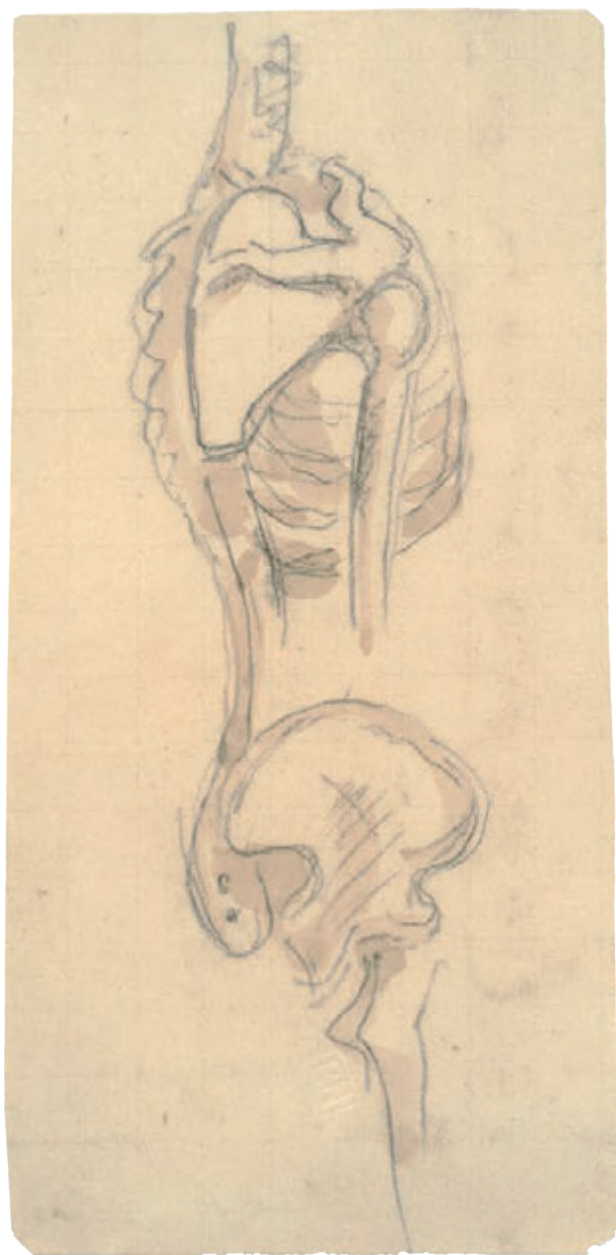
Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.644

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 913.

Studium kośćca ludzkiego III

Tytuł: Studium kośćca ludzkiego (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, akwarela, papier w kratkę.

Wymiary: 13,2 × 7 (dolne rogi nieznacznie ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczny szkic ludzkiego szkieletu. Kości miednicy z fragmentem kręgosłupa i kości udowych. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

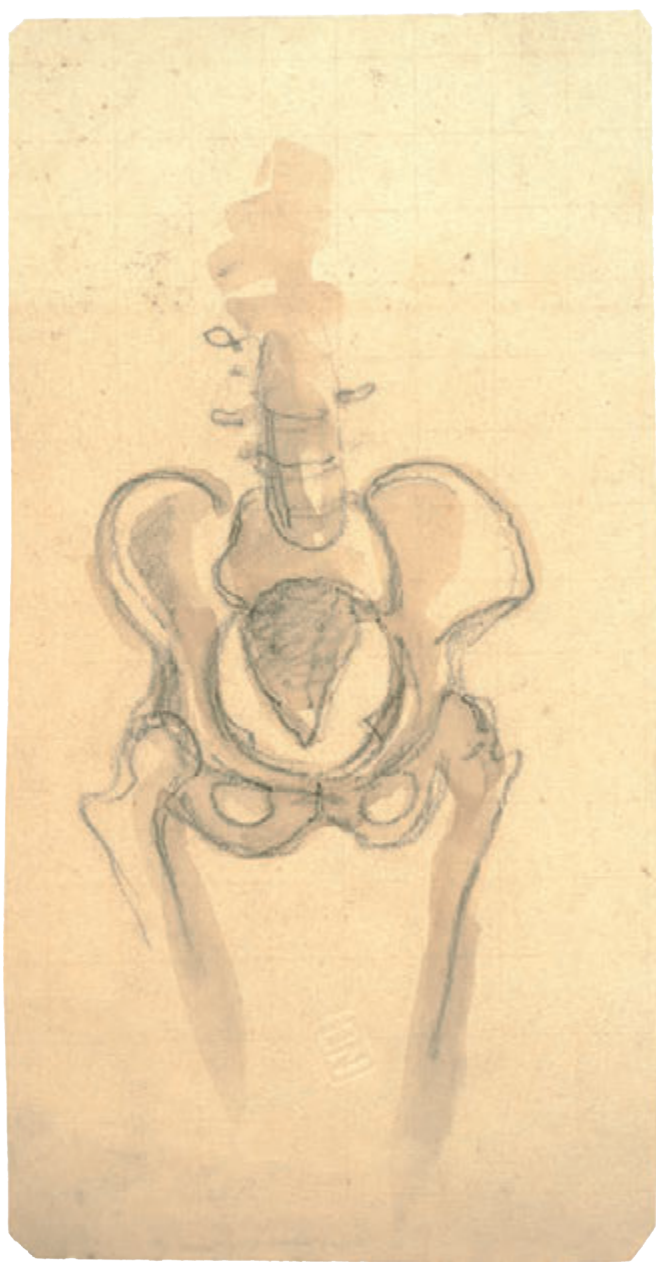
Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.645

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza w dolnej części.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 914.

Studium męskiego aktu III

Tytuł: Studium męskiego aktu (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 10,4 × 5,5

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny szkic fragmentu męskiego aktu, zwróconego $\frac{3}{4}$ w lewo, w ujęciu od bioder do kostek. Ciężar ciała spoczywa na lewej nodze, prawa lekko ugięta w kolanie.

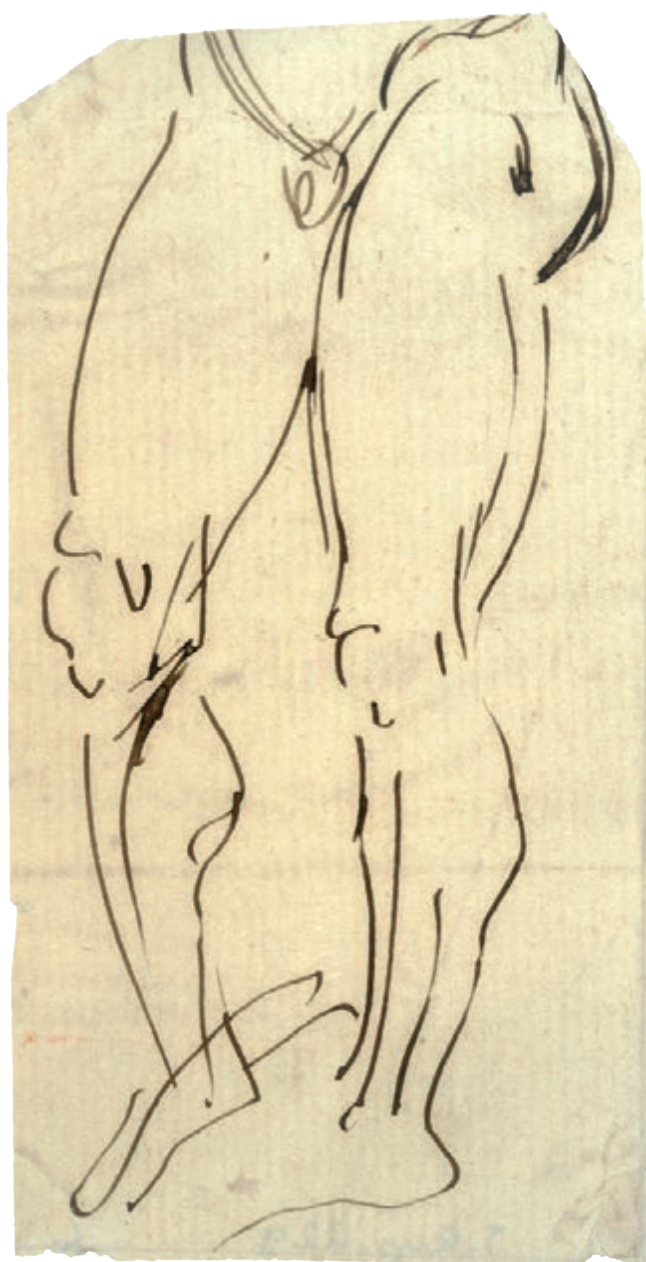
Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.629

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały i pofałdowany.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 916.

Męski akt i studia nóg

Tytuł: Studia męskich nóg w ruchu oraz męski akt w przysiadzie (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 19,7 × 16,3

Opis, sygnatury, napisy: Luźne szkice. U góry pośrodku akt męski w przykłąku na lewej nodze, ujęty od ramion do stóp, tyłem. Lewe ramię przywiedzione do tułowia, prawa ręka uniesiona, widoczna do łokcia. Wokół fragmentaryczne szkice męskich nóg w rozmaitych ujęciach: na wprost, od tyłu, z boku, wyprostowane, zgięte w kolanie. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.642

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza wzdłuż lewej krawędzi, zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 911.

Pobieżny szkic męskiego aktu

Tytuł: Studium męskiego aktu (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 14×7,5 (prawy dolny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczny, pobieżny szkic męskiego aktu od połowy głowy do kostek, tyłem. Zaznaczona tylko prawa ręka, bez dłoni. Nogi szeroko rozstawione. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.640

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 909; Kalendarz 1, 799.

Studia męskich aktów

Tytuł: Studia męskiego aktu (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, gruby papier.

Wymiary: 17,8 × 7,2

Opis, sygnatury, napisy: Kilka luźnych szkiców. Po lewej u góry schematyczny zarys męskiej sylwetki. Po prawej szkic pleców mężczyzny z zarysowanym układem mięśni. U dołu akt męski ujęty od tyłu: postać siedząca na niskim stołku, z prawą nogą zgiętą w kolanie i wysuniętą w prawo; lewa ręka z wysoko uniesionym ramieniem oparta dłonią na głowie, prawa – opuszczona.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.649

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały i pożółkły, na odwrocie plamy z kleju przy krawędziach.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 906; Kalendarz 1, 799.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

Studia nóg I

Tytuł: Studia nóg i ręki (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 18,9 × 11,2

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór drobnych, swobodnie rozmieszczonych szkiców nóg. Kilka szkiców uda z zaznaczonym kolanem, dwa szkice stopy zwróconej w lewo i fragmentaryczny zarys stopy zwróconej w prawo. Po prawej u dołu szkic zgiętej w kolanie nogi, do połowy łydki, zwróconej w lewo, wykonany ołówkiem. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.632

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 920.

Studia nóg i ręki

Tytuł: Studia nóg i ręki (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, niebieska kredka, papier kremowy.

Wymiary: 11,7 × 16,4

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór fragmentarycznych szkiców różnych części nóg oraz ramienia. Po lewej fragment nogi z kolanem w lewym profilu, obok noga w ujęciu na wprost; oraz noga od kolana w dół, zwrócona w prawo; wyżej ręka z uniesionym przedramieniem. Po prawej, zarys nogi od uda do stopy w prawym profilu oraz zarys drugiej nogi. Szkice wykonane piórem lub niebieską kredką. W prawym górnym rogu kilkuwyrazowa, nieczytelna adnotacja niebieską kredką, niżej słabo czytelna notatka ołówkiem: „ze strony / gdzie / [...] / [...] / [...] / się [...] / ze strony [?] / [...]”. Wzdłuż trzech krawędzi ramka ołówkiem. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.633

Stan zachowania: dobry – kilka plam na powierzchni i mocno pociemniała prawa krawędź papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 919.

Studia nóg II

Temat: Studia męskich nóg (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy prążkowany.

Wymiary: 9,2 × 5,7

Opis, sygnatury, napisy: Para nóg do kostek, w ujęciu na wprost i szkic nogi od tyłu. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem. Na odwrocie fragment listu po francusku, zapis niebieskim atramentem obcej ręki.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.634

Stan zachowania: dobry – papier zabrudzony, dwie poziome linie zagięcia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 918.

Studium męskiego aktu IV

Tytuł: Studium męskiego aktu (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, kremowy papier.

Wymiary: 12,5 × 6,3

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczny szkic męskiego aktu od połowy głowy za kolana.

Postać zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo, ręce zaznaczone częściowo, lewa noga w wykroku. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.639

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 908; Kalendarz 1, 799.

Studium aktu

Tytuł: Studium aktu (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier niebieski prążkowany.

Wymiary: 10,7 × 3,8 – nieregularny wycinek papieru, naklejony na podkładkę 11,7 × 5, z narysowaną ołówkiem ramką.

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny, zgeometryzowany szkic męskiego aktu; głowa pochylona, ujęta na wprost. Ręce zaznaczone częściowo, prawa noga w lekkim wykroku. Zaznaczony układ mięśni. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.635

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza na brzegach.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 917.

Studia nóg III

Tytuł: Studia nóg (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, karton.

Wymiary: 5,9 × 16,3

Opis, sygnatury, napisy: Dwa pobieżne szkice zgiętych w kolanie nóg w rzucie od góry. Po lewej prawa noga w widoku bocznym, od wewnętrznej strony. Obok zarys nogi zgiętej w kolanie pod ostrym kątem, ze stopą zwróconą w lewo.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.636

Stan zachowania: dobry – papier zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 922.

Fragmentaryczne studium aktu

Tytuł: Studium aktu (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, cienki papier w linię.

Wymiary: 13,3 × 5,8 (prawe narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczny, pobieżny szkic aktu od pasa w dół, w ruchu kroczącym w lewo. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.638

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pofałdowany.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 907; Kalendarz 1, 799.

742a

Twarz młodej kobiety

Tytuł: Twarz młodej kobiety (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 9,5 × 6 (górne narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic twarzy młodej kobiety, zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo, spoglądającej w stronę widza. Na ustach lekki uśmiech.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.637 recto.

Stan zachowania: bardzo dobry – w lewym górnym narożniku nalepiony skrawek białego papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 921 verso.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się *Studium męskiego aktu V*, obrócone o 180° (następna poz. kat.).

Studium męskiego aktu V

Tytuł: Studium męskiego aktu (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1860] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 9,5 × 6 (dolne narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic postaci męskiej od ramion do stóp, zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo. Układ ciała w kontrapoście, z lewą nogą w lekkim wykroku. Prawa ręka zaznaczona częściowo, w części ramieniowej, lewa – niewidoczna. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”, niżej wpis ołówkiem obcej ręki: „Rys. 637”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.637 verso.

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 921.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 19.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się szkic *Twarz młodej kobiety*, obrócony o 180° (poprzednia poz. kat.).

Kobieta zwrócona w lewo

Tytuły: Kobieta spoglądająca przez okno (?) (Grońska 1991), Szkic postaci Marii Kalergis (Melbechowska-Luty 2001), Szkic postaci kobiecej (BN).

Czas powstania: 1861

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, kredka, papier.

Wymiary: 12,7 × 6,5 (lewy dolny róg ścięty, arkusz sklejonny z dwóch części).

Opis, sygnatury, napisy: Kobieta w szerokiej, długiej sukni układającej się w liczne fałdy, z szalem na ramionach, zwrócona profilem w lewo. Na głowie nakrycie (czepek?), spod którego wysuwają się długie falujące włosy, opadające na plecy. Ręce splecione na wysokości talii. Po lewej pionowo w dół sygnatura z datą piórem: „C. Norwid 1861.”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.684

Stan zachowania: niezbyt dobry – arkusz mocno pociemniały, zabrudzony, lewy dolny róg ścięty, uzupełniony papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 923; Melbechowska-Luty 2001, s. 358, poz. 165; Walczyk, Woźniak 2006, s. 153; Kalendarz 2, 51.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 165; Walczyk 2005, s. 11 (recto i verso); Walczyk, Woźniak 2006, s. 156.

Uwagi: Rys. został wykonany na odwrocie wycinka zapisanej kartki (fragmentaryczny tekst ręki Norwida po fr.).

Identyfikacja postaci dokonana przez A. Melbechowską-Luty (Melbechowska-Luty 2001, s. 358, poz. 165), nie poparta żadną argumentacją, budzi poważne wątpliwości z uwagi na swobodny, pozbawiony szczegółów charakter rys., a zwłaszcza umowne zaznaczenie rysów twarzy.

Alegoria Miasta

Tytuł: Alegoria „Miasta” (MNK), Alegoria Warszawy (Gomulicki 1962b).

Czas powstania: 1861

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 15,9 × 10,3

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie młodej kobiety w luźnej, udrapowanej szacie, w ujęciu en face. Twarz o regularnych rysach: duże oczy w kształcie migdała, prosty nos i drobne usta. Włosy długie, opadające w puklach na ramiona. Na głowie korona w formie murów obronnych z blankami (tzw. *corona muralis*), ze zwisającymi po bokach kłosami zboża. Na koronie napis: „MIASTO”. U dołu, na fałdzie szaty sygnatura z datą: „rysował C. Norwid 1861.”.

Miejsce przechowywania: MNK – Dział Rycin, Rysunków i Akwarel.

Nr inw.: III-r.a.2666

Stan zachowania: bardzo dobry – niewielkie zabrudzenia papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał pierwotnie do Joanny Kuczyńskiej (Kalendarz 2, 46). W 1907 r. został ofiarowany Muzeum przez hrabinę Józefę Adamową z Kuczyńskich Męcinińską z Dukli.

Bibliografia: Przewodnik MNK 1914, s. 30, poz. 785; Gomulicki 1962b, s. 34; Norwid 1966, t. 2, s. 934; Grajewski 1972, s. 191 poz. 11065; Trojanowiczowa, Lijewska 1999–2000, s. 195; Lamus 2001, s. 93, poz. 362; Melbechowska-Luty 2001, s. 186; Kalendarz 2, 40, 42, 46.

Reprodukcje: „Maski” 1918, z. 30, s. 581; Gomulicki 1962b, s. 34; Chlebowska 2004–2005, s. 163; Kalendarz 2, il. 6 (barwna).

Wystawy katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 285.

Uwagi: Początkowo J.W. Gomulicki uznał szkic za alegoryczny wizerunek Warszawy (Gomulicki 1962b, s. 34; Norwid 1966, t. 2, s. 934 – komentarz do wiersza *Dedykacja (II)*). Po latach, w nocy zamieszczonej w katalogu aukcji antykwarycznej (Lamus 2001, s. 93, poz. 362), stwierdził, że jest to portret Józefy Kuczyńskiej (1848–1923), najmłodszej córki zaprzyjaźnionej z poetą marszałkowej Joanny z Wulfersów Kuczyńskiej (1812–1888). Na poparcie tej identyfikacji przywołał wzmiankę z listu poety do Joanny Kuczyńskiej, w którym mowa o „tej, którą Pani nazywa *symbolem-miasta*” (list z 2 grudnia 1861; zob.: DW XI, 516; por. także Kalendarz 2, 46). Z kontekstu wynika, że przywołany fragment listu odnosi się właśnie do Józefy. Jednakże trudno jednoznacznie stwierdzić, czy alegoryczny, wyraźnie idealizowany wizerunek stanowi istotnie jej portret (w chwili powstania szkicu miała 13 lat).

Opłakiwanie Chrystusa

Tytuł: Zdjęcie z krzyża (ML).

Czas powstania: 1861

Materiał i technika: akwarela, gwasz, ołówek, papier.

Wymiary: 28 × 39

Opis, sygnatury, napisy: Scena opłakiwania Chrystusa, ujęta w wąskim kadrze. Postaci w popiersiach. Po lewej młoda kobieta (Maria Magdalena), z pochyloną głową w welonie, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Twarz szczupła, o prostym nosie i wąskich ustach, włosy ciemnobrązowe. Kobieta spogląda ze smutkiem na zwróconą ku prawemu ramieniu twarz Chrystusa: zapadnięte policzki, zamknięte oczy, niewielki zarost, długie kasztanowe włosy. Na głowie Zbawiciela cierniowa korona, spod której na czoło i skronie spływają strużki krwi. Pomiędzy obu tymi postaciami druga niewiasta (Matka Chrystusa), podobnie jak Maria Magdalena zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo: błękitno-biały welon na głowie, twarz zboląła, dłonie złożone niczym do modlitwy, niebieskie, szeroko otwarte oczy spoglądają na Chrystusa. Po prawej, spoza trzech wspomnianych figur, wyłania się głowa brodatego starca o łysym czole i siwych włosach na skroniach. W uniesionej dłoni zapalona lampka oliwna. Po lewej, wzdłuż górnej krawędzi sygnatura z datą ołówkiem: „Cyprian Kamil Norwid. f. 1861”. Kompozycja utrzymana w tonacji sepiowej z akcentami błękitu.

Miejsce przechowywania: ML, Dział Sztuki.

Nr inw.: K.552

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): W 1981 r. ML zakupiło akwarelę w firmie Desa.

Bibliografia: Polanowska 1998, s. 140; Melbechowska-Luty 2001, s. 169; Kalendarz 2, 51; Chlebowska 2013b, s. 114; Chlebowska 2015a, s. 54; Chlebowska 2019a, s. 147.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. IV (barwna); Sudolski 2003, s. 337; Niewygodny Norwid 2011, s. 124 (barwna); Chlebowska 2013b, il. 76 (barwna); Jaroszyński 2013, s. VI (barwna); Chlebowska 2015a, s. 56 il. 10.

Wystawy, katalogi wystaw: Lublin, Galeria Sztuki Sceny Plastycznej KUL 1992 – Norwid 1992, poz. 12, il. nlb.; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 182, il. 98.

Uwagi: f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Dwie damy w fotelach

Czas powstania: 1862

Materiał i technika: tusz, pióro, papier listowy.

Wymiary: 20,6 × 13,4 (podwójny arkusz papieru), 2,5 × 8,5 (wym. rys.).

Opis, sygnatury, napisy: Niewielki szkic usytuowany w dolnej partii stronicy wypełnionej tekstem listu. Pobieżne wizerunki dwóch kobiet siedzących naprzeciwko siebie w fotelach. Postać po lewej w pozie półleżącej, spoglądająca w górę, po lewej fragment tekstu: „– tamten jest:”. Po prawej kobieta siedząca z lekko pochyloną głową, po lewej zapis: „ten zaś:”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Rękopisów – list Norwida do Joanny Kuczyńskiej z 3 stycznia 1862 r.

Sygnatura: IV 8301, k. 5 recto.

Proweniencja (historia obiektu): W 1916 r. list, wraz z kilkoma innymi listami poety, został odnaleziony przez Zygmunta Mysłakowskiego w archiwum rodziny Kuczyńskich i Ostrowskich w pałacu w Korczewie nad Bugiem. Część archiwum spłonęła w Warszawie w 1939 r. Listy, które ocalały, stanowiły od 1958 r. własność przewodniczącego Stowarzyszenia PAX w Warszawie Bolesława Piaseckiego, a w 1966 r. zostały ofiarowane BN.

Bibliografia: PWsz 9, 8–9 (list C. Norwida do Joanny Kuczyńskiej z 1862 r.); Biblioteka Narodowa 1972, s. 29; Melbechowska-Luty 2006, s. 81.

Reprodukcje: rys.: Norwid 1963, s. 52; PWsz 9, 8; Norwid do pań 1999, s. 14.

Uwagi: Tekst listu opublikowany w: PWsz 9, 7–10.

Szkic stanowi ilustrację fragmentu listu poety do Joanny Kuczyńskiej (z 3 stycznia 1862 r.), w którym Norwid porównuje dwie fotografie: adresatki oraz Marii Kalergis:

„Fotografy Pani są śliczne – wiem, że najlepiej wyda się Pani ten, który Pani sama ustawiła, o czym też i z góry w jednym z listów moich do Pani ostrzegłem, że tak będzie.

Ale gdyby nie kilka fałd u spodu, to mnie siedzący na sposób rzymski podoba się najwięcej.

Jeżeli albowiem zna Pani takąż kartę pani M[arii] K[alergis], zasypiającej w fotelu na lewo, to zupełnie odwrotną na prawo będzie właśnie fotograf Szanownej Pani. [...] Z tą różnicą, że jeden pochyla się ku sferom księżycowym, a drugi czuwa i jakoby spogląda w słońce. Po latach (że nie powiem wiekach) Shakespeare jaki, karty te znalazłszy, dialog sobie stosowny wyobrazi. [...]” (PWsz 9, 8–9).

Ala miłe ta herstruzolata ta jesi smarodnata
a kyle lat tak miłe oradu — — nie przerywam
pisania w tej mierze i sens przerywam,
z czego idzie że w powyższym liście niniejszego
sensu nie będzie.

Fotografy Pani są, oż, cenne — wiem że naj-
lepiej wyda się Pani ten kłazy Pani sama usta
kita o cieniu że i z góry w jednym o liście
Pani do Pani otrzymam że tak będzie —
— ale, gdyby nie kilka fatel u spodu to
miłe siedzący na opozol Rzymuśi podobna
iż najiniej — jeżeli albowiem kura pani
także karta Pani M.K. zasypiającej w
fotelu na lewo; to zupełnie dworotna na
prawo będzie własnie fotograf Stanowię
Pani — tamten jest — ten zaś:

I to również nie jeden —
pachyla się tu opozol Książecowym a drugi
mowa i jakoby pąkła w słowia. Po latach
fide niepowiem niekiedy: Schabersow jaki, kady
te rubataryj dialog oboje wstawały wychodzi.
— ale dworotny podobnie i wam ydies
w portfelu i wumnie że a więc przerywam
period i sens w ciągu niniejszego listu.

Proszę Pani — jeżeli mi wstępnie woliła Dama
stanowia, rozumna i miła, majzka Książecowa a stę
za to ii fotograf mój w mapce — w mapce

Dzielní kelnerzy z kawiarni Caprice

Tytuł: Dwaj kelnerzy (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1862

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 13,2 × 8,9

Opis, sygnatury, napisy: Szkic o charakterze karykaturalnym, przedstawiający dwóch stojących obok siebie mężczyzn. Pierwszy, ze splecionymi dłońmi na plecach, widoczny jest od tyłu i zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo. Głowa w prawym profilu, z krótkim włosami i podkręconym łokiem, opadającym na skroń. Tuż przy nim stoi drugi mężczyzna: wysoki, szczupły, we fraku i z muszką przy szyi, w długim fartuchu, zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo. Twarz drobna, z krótkimi, rozwichrzonymi po bokach włosami. W prawej dłoni trzyma zwiniętą serwetę. Po lewej, u góry tekst piórem: „les braves garçons / du Grand Café de Caprice”. Po lewej u dołu, pionowo w górę sygnatura z datą piórem: „C. Norwid 1862”.

Miejsce przechowywania: Muzeum Narodowe w Poznaniu, Gabinet Rycin.

Nr inw.: Gr 579

Stan zachowania: dobry – zażółcenia papieru, szczególnie wzdłuż krawędzi; rozdarcia papieru, podklejone; wszystkie brzegi wzmocnione na odwrocie paskami bibułki.

Proweniencja (historia obiektu): W 1956 r. wraz z kilkoma innymi pracami Norwida rys. został przekazany Muzeum przez Centralny Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków w Warszawie (zakup od Zygmunta Kieszkowskiego z Warszawy).

Bibliografia: Trojanowiczowa, Lijewska 1999–2000, s. 270; Kalendarz 2, 109.

Reprodukcje: Trybuś 2000, il. 9, po s. 112; Melbechowska-Luty 2001, il. 206; Kalendarz 2, il. 7.

Wystawy katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 200, il. 76.

Uwagi: les braves garçons du Grand Café de Caprice (fr.) – dzielní kelnerzy ze Znakomitej Kawiarni Caprice.

Zapewne chodzi o paryską kawiarnię Café de Caprice mieszczącą się przy rue de Rochecouart. Zob. związany tematycznie z tym szkicem rys. *Właściciel kawiarni Caprice* (następna poz. kat.).

les deux garçons
de grand café à l'opéra

Właściciel kawiarni Caprice

Tytuły: Właściciel kawiarni (Prorok niechciany 2001), Właściciel kawiarni Caprice (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1862

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 13,7 × 8,9

Opis, sygnatury, napisy: Całopostaciowy wizerunek stojącego mężczyzny o krępej sylwetce, zwróconego w lewo, ujętego nieco od tyłu. Krótkie włosy, na głowie czapka. Lewa ręka na plecach, pod pachą zwinięta serweta. Prawa noga skrzyżowana przed lewą, wsparta o podłogę palcami. W prawym górnym rogu napis piórem: „Le propriétaire / du grand café / de Caprice – l’homme / sévère mais juste.”. W lewym dolnym rogu, ukośnie w górę, sygnatura i data piórem: „C. Norwid / 1862”.

Miejsce przechowywania: Muzeum Narodowe w Poznaniu, Gabinet Rycin.

Nr inw.: Gr 577

Stan zachowania: dobry – zaślócenia papieru, pośrodku prawej krawędzi niewielkie rozdarcie papieru, podklejone; wszystkie brzegi wzmocnione na odwrocie paskami bibułki.

Proweniencja (historia obiektu): W 1956 r. wraz z kilkoma innymi pracami Norwida rysunek został przekazany Muzeum przez Centralny Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków w Warszawie (zakup od Zygmunta Kieszkowskiego z Warszawy).

Bibliografia: Trojanowiczowa, Lijewska 1999–2000, s. 270.

Reprodukcje: Trybuś 2000, il. 7, po s. 112; Melbechowska-Luty 2001, il. 207.

Wystawy katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 199, il. 75.

Uwagi: Le propriétaire du grand café de Caprice – l’homme sévère mais juste (fr.) – właściciel znakomitej kawiarni Caprice – człowiek surowy, ale sprawiedliwy.

Zapewne chodzi o paryską kawiarnię Café de Caprice przy rue de Rochechouart.

Zob. związany tematycznie z tym szkicem rysunek: *Dzielni kelnerzy z kawiarni Caprice* (poprzednia poz. kat.).

Le propriétaire
du grand ca li
de l'apice - l'homme
sérieux mais juste.

dominguez

Noce Younga

Czas powstania: 1862

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, akwarela, papier.

Wymiary: 10,2 × 6,7

Opis, sygnatury, napisy: Mężczyzna w cylindrze i obszernym, spowijającym go płaszczu, siedzący z podkulonymi nogami i pochyloną głową, wtuloną pomiędzy ramiona, ujęty w lewym profilu. W tle nocne niebo z księżycem w pełni. Napisy piórem, tuszem; sygnatura z datą u dołu po lewej „Norwid 1862”, pośrodku, u dołu „noce Junga”. Rysunek lawowany rozcieńczonym tuszem i niebieskawą akwarelą.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2123

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Norwid ofiarował pracę Marianowi Sokołowskiemu, który w 1905 r. przekazał ją Zenonowi Przesmyckiemu, charakteryzując rys. jako „pełen nastroju i humoru zarazem” (list Sokołowskiego do Przesmyckiego z 6 maja 1905; rkps. BN IV 6319, t. 4, k. 60). Wraz z archiwum Norwidowskim rys. został po śmierci Przesmyckiego (1944) włączony do zbiorów BN.

Bibliografia: PWsz 11, 231, 294; 354–355 poz. 173; Koc 1980, s. 196; Grońska 1991, poz. 925; Trojanowiczowa, Lijewska 1999–2000, s. 270; Polanowska 1998, s. 142; Melbechowska-Luty 2001, s. 226, 227; Kalendarz 2, 109; Pniewski 2008, s. 336–337; Chlebowska 2016a, s. 84, 85; Koc 2016, s. 103.

Reprodukcje: PZ F po s. 401; Teka I, tabl. 14; Teka III, tabl. 14; „Polonista. Czasopismo Koła Polonistów K.U.L.” 1958 nr 3, po s. 6; Piechal 1971, nr 9, s. 47; PWsz 11, il. 173; Norwid 1984, s. 145; Grońska 1991, il. 131; Inglot 1991, s. 121; Melbechowska-Luty 2001, il. 270; „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej” 2001, nr 3, s. 22; Norwid 2002, wyklejka; Hieroglifem zapisane 2012, okładka; Chlebowska 2016a, ryc. 5 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 27, il. 116.

Uwagi: *Noce Junga* – tytuł rys. nawiązuje do poematu *Noce* Edwarda Younga (1683–1765), angielskiego poety, dramaturga i krytyka literackiego, prekursora romantyzmu. Poemat zapoczątkował nurt tzw. „poezji grobów”.

Tytuły: Alegoria płochości (MNK), Studium kobiet (Grajewski), Płochość (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: 1862

Materiał i technika: pióro, tusz, papier.

Wymiary: 21,1 × 27,7

Opis, sygnatury, napisy: Dwie młode kobiety w zwiewnych, obficie udrapowanych sukniach zwracają się ku sobie, chcąc pochwycić fruującego między nimi motyla. Kobieta po lewej, ukazana jest w biegu, z wyciągniętymi w kierunku motyla rękami, druga (po prawej) nadchodzi z przeciwnej strony, ze splecionymi, uniesionymi dłońmi. Podobne rysy twarzy, fryzury (długie włosy upięte częściowo na karku, reszta opada na ramiona) oraz stroje sugerują, że może to być jedna osoba przedstawiona w dwóch różnych ujęciach. Pomiędzy postaciami, poniżej kolan sygnatura z datą piórem: „C NORWID 1862”. W lewym dolnym rogu, na krawędzi arkusza papieru odcisk okrągłej pieczęci „MNK”.

Miejsce przechowywania: MNK, Dział Rycin, Rysunków i Akwarel.

Nr inw.: III-r.a.2664

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pożółkły, przybrudzony, pośrodku arkusza ślad pionowego zagięcia. Naklejona na arkusz białego papieru (prawdopodobnie na kartkę wyrwaną z jakiegoś albumu).

Proweniencja (historia obiektu): W 1903 r. rys. został ofiarowany MNK przez doktora Jerzego Kieszkowskiego.

Bibliografia: Grajewski 1972, s. 192 poz. 11081; Lamus 2001, s. 93, poz. 363; Melbechowska-Luty 2001, s. 190; Kalendarz 2, 110.

Reprodukcje: „Maski” 1918, z. 33, s. 643, 644 (każda postać na niezależnej reprodukcji); Sinko 1933, s. 1; Melbechowska-Luty 2001, il. 224.

Wystawy katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 286.

Uwagi: Na podkładce kilka adnotacji obcej ręki. W lewy dolny rogu czerwonym atramentem (przekreślone ołówkiem): „N.I.12281”, obok ołówkiem: „MNK / III-r.a. 2664”. W prawym dolnym rogu, ołówkiem: „N.I. 1228[...]” oraz „Norwid Cyp[...]” (pionowo).

A. Melbechowska-Luty uznała, że jest to portret Marii Kalergis, nie popierając swej tezy żadnymi argumentami (Melbechowska-Luty 2001, s. 190). Identyfikacja budzi poważne wątpliwości ze względu na swobodny, pozbawiony szczegółów charakter rys. oraz umowne zaznaczenie rysów twarzy obu kobiet.

Popiersie rycerza krzyżowego

Tytuły: Portrecik starca (Cyprian Norwid 1946), Starzec z długą brodą (Grońska 1991), Święty Piotr[?] (Melbechowska-Luty 2001); Święty Paweł (Prorok niechciany); Popiersie rycerza krzyżowego (Znaki na papierze).

Czas powstania: 1862

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, kredka, papier.

Wymiary: 10,3 × 8,3

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie brodatego mężczyzny w płaszczu ze znakiem krzyża przy lewym ramieniu, zwrócone $\frac{3}{4}$ w prawo. Twarz szczupła, o lekko zapadniętych policzkach i prostym nosie, wzrok skierowany w prawo. Włosy krótkie, z rozwianą grzywką. Akwarela w jasnej tonacji kolorystycznej (postać czerwienią i brązem, tło niebieskavo-zielone). Po prawej pionowo w górę sygnatura z datą czarnym tuszem: „Cyprian Norwid 1862 f.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.724

Stan zachowania: dobry – papier nieco pożółkły, w prawym dolnym rogu niewielki ubytek, uzupełniony papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1017; Kalendarz 2, 770, 771; Chlebowska 2015c, s. 153.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 117; Melbechowska-Luty 2001, il. 102; Norwid 2008, s. 49 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 288; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 76, il. 58.

Uwagi: Na odwrocie ledwie widoczny zarys szkicu ołówkowego oraz odcisk suchej pieczęci „BN”. Grońska odczytała datę jako 1882, jednak biorąc pod uwagę cechy stylistyczne rys. w niniejszym opracowaniu przyjęto inną datę: 1862 (zgodnie z odczytaniem w: Cyprian Norwid 1946). f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Rzeź niewiniątek

Tytuły: Szkic kompozycyjny (Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918), Rzeź niewiniątek (Melbechowska-Luty 2001); Szkic do „Rzezi niewiniątek” (Prorok niechciany 2001).

Czas powstania: 1862 lub 1867.

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, papier naklejony na papier.

Wymiary: 13,2 × 15,5 – po lewej stronie naklejony wycinek 11,7 × 7,8, a na nim jeszcze jeden, nieregularny (ok. 10,6 × 7,7). Całość została naklejona punktowo (w narożnikach) na szaro-beżową podkładkę (16,6 × 17,4).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic kompozycji figuralnej. Pośrodku, postać anielska w obszernej szacie pochylająca się z wyciągniętą ręką ku kobiecie siedzącej po lewej stronie. Kobieta spogląda na anioła, prawym ramieniem obejmując siedzące na jej kolanach dziecko, lewą dłonią osłania oczy. Pomiędzy postaciami, druga kobieta wpatrująca się w anioła. Ten osłania kobiety uniesionym skrzydłem, a lewą ręką podtrzymuje szeroką potę swego stroju. Po prawej na ziemi zarysy leżących martwych niemowląt, w głębi postać z podniesionym mieczem w dłoni. Rysunek wykonany zamazystą, dynamicznie kreśloną linią; lewa strona kompozycji, wykonana na doklejonym wycinku papieru, podkolorowana sepiowo-niebieskawą akwarelą i obwiedziona ramką czerwonawą kredką. Kilka sygnatur i data wpisane piórem: w lewym dolnym rogu „C. Norwid 1862[1867?]”, obok „norwid”, po prawej u dołu „Norwid.”. W prawym dolnym rogu, poza kompozycją odciski dwóch pieczęci: „ZBIÓR Wiktora Gomułickiego” i „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13930

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, po lewej stronie linie rysunku partiami rozmyte.

Proweniencja (historia obiektu): Prawdopodobnie Norwid ofiarował szkic Pantaleonowi Szynclerowi, od którego na początku XX wieku przeszedł w ręce Wiktora Gomułickiego. W 1916 r. został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomułickiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który w 1936 r sprzedał ten zbiór MNW.

Bibliografia: Kalendarz 2, 110; Anisimovets 2008, s. 155, 162; Chlebowska 2012b, s. 174, 177.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 77.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1918 – Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918, s. 40, poz. 326; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 166, il. 89.

Uwagi: rzeź niewiniątek – termin określający historię opisaną w Mt 2, 16–18, wymordowania chłopców do dwóch lat z Betlejem i okolic na polecenie Heroda Wielkiego, który dowiedziawszy się o narodzinach nowego króla żydowskiego chciał w ten sposób zabezpieczyć swoją władzę przed ewentualnym pretendentem do tronu. Temat ten był popularny w ikonografii oraz w literaturze. DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

Portret kobiety

Tytuły: Główka kobieca (Cyprian Norwid 1946), Portret młodej kobiety (Grońska 1991).

Czas powstania: 1863

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, papier.

Wymiary: 9 × 7,8

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie kobiety zwrócone $\frac{3}{4}$ w prawo. Twarz o wyrazistych rysach, wydatnym nosie, z podwójną pionową zmarszczką na czole, i dołkiem w brodzie. Włosy swobodnie falujące, okryte luźną chustą. Widoczne tylko lewe ramię kobiety ze spiętą na nim suknią. Po prawej pionowo w górę sygnatura z datą: „C. Norwid 1863”, w prawym górnym rogu czarny odcisk małej owalnej pieczęci: „C. NORWID”. Rys. lawowany szarą akwarelą. Wzdłuż krawędzi ramka niebieską kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.586

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 926.

Reprodukcje: „Poezja” 1971, nr 9, s. 78; Grońska 1991, il. 138.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 456.

Głowa dziewczyny z włosami opadającymi na ramiona

Tytuł: Główka dziewczyny z włosami opadającymi na ramiona (Grońska 1991); Główka kobiety z włosami opadającymi na ramiona (BN).

Czas powstania: [1863] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, tusz, kredka, papier cienki prążkowany.

Wymiary: 7,8 × 6,5 – górne narożniki ścięte.

Opis, sygnatury, napisy: Głowa dziewczyny z długimi włosami rozdzielonymi przedziałkiem i opadającymi swobodnie na ramiona, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Drobną twarz o dużych oczach, nos prosty, drobne, lekko rozchylone usta, szyja smukła. Wzrok skierowany w prawo. Praca w ciemnej, szarobrazowej tonacji, z akcentami czerwieni. Po lewej u góry sygnatura „C.N.”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.686

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 928.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 137.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 107.

Głowa młodej kobiety

Tytuł: Główka dziecka (Cyprian Norwid 1946), Główka młodej kobiety (Grońska 1991).

Czas powstania: [1863?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, czarna kredka, papier.

Wymiary: 5,8 × 5,2 (narożniki ścięte; naklejony na nieco większy arkusz papieru).

Opis, sygnatury, napisy: Głowa młodej kobiety zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Drobną twarz, nieduże usta i okrągłe oczy, wzrok skierowany w stronę widza. Włosy rozdzielone przedziałkiem. Prawa dłoń uniesiona ku twarzy. Portret utrzymany w szaro-brunatnej tonacji. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.689

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 927.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 421.

Studia męskiego aktu

Tytuł: Studia męskiego aktu (Grońska 1991).

Czas powstania: 1863 (?).

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, papier szaroniebieski.

Wymiary: 25,5 × 20,9

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej stronie postać młodzieńca idącego w lewo. Twarz zwrócona w stronę widza. Lewa ręka wsparta o biodro, prawa przywiedziona do ciała, z uniesionym przedramieniem. Obok inna postać młodzieńca z rękami wzniesionymi, splecionymi na głowie, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Lewa noga w wykroku, zgięta w kolanie. Pomiędzy postaciami sygnatura z datą piórem: „NORwid / 1863 [?]”. W prawym dolnym rogu wpis obcej ręki ołówkiem: „2”. Rysunek tuszem na szkicu ołówkowym, postać po prawej stronie podrysowana czarną i czerwoną kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2108.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały; przetarcia na narożnikach i zniszczenia w dolnej części.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 929.

Uwagi: Szkic postaci po lewej stronie stanowi wariant *Aktu męskiego w ruchu* (następna poz. kat.).

Akt męski w ruchu

Tytuły: Akt męski w ruchu (Kat. MNW), Studia aktu (Grońska 1991), Studia aktu męskiego (BN).

Czas powstania: [1863?]

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 24,8 × 17,1

Opis, sygnatury, napisy: Nagi młodzieniec, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. W prawej dłoni kij, lewa ręka wsparta na biodrze. Głowa w ujęciu na wprost, o krótkich jasnych włosach; wzrok skierowany w prawo. Lewa noga cofnięta, wsparta na palcach. Po prawej powtórzenie głowy tegoż młodzieńca, poniżej zarysy postaci w takiej pozie, jak opisana poprzednio, z tym, że prawa ręka zaznaczona fragmentarycznie. Po prawej pomiędzy szkicami sygnatura i data piórem: „C. Norwid / 18[... część daty nieczytelna]”. Po prawej u dołu wpis obcej ręki ołówkiem: „2”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.665

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza wzdłuż krawędzi, prawy dolny róg uszkodzony, uzupełniony papierem. Prawy brzeg wzmocniony bibułą japońską.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1090.

Reprodukcje: Sudolski 2003, s. 547.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 455.

Uwagi: Wariant studiowanej przez Norwida w tym szkicu pozy przedstawia rys. *Studia męskiego aktu* (poprzednia poz. kat.).

Portret matrony z herbem Pierzchała

Tytuł: Portret matrony z herbem Pierzchała (Agra Art).

Czas powstania: 1864

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 13,1 × 9,2

Opis, sygnatury, napisy: Portret kobiety w średnim wieku, siedzącej na krześle, w półpostaci. Twarz okrągła, o dużych oczach w kształcie migdała, z charakterystycznym dołkiem w podbródku. Na głowie czepek zsunięty do tyłu, włosy ciemne, rozdzielone przedziałkiem, z łokiem opadającym na czoło, upięte po bokach twarzy. Luźny strój (płaszcz?) z dużym wykładanym kołnierzem. W prawej dłoni niewielka książka, w lewej okulary. W lewym górnym narożniku szkic herbu Pierzchała z kolumną w polu i koroną u szczytu tarczy. Wzdłuż prawej krawędzi sygnatura z datą: „rysował Cyprian NORWID. / 1864”.

Miejsce przechowywania: kolekcja prywatna w Polsce.

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały wzdłuż brzegów.

Proweniencja (historia obiektu): 26 marca 2017 r. rysunek został sprzedany prywatnemu nabywcy na aukcji zorganizowanej przez dom aukcyjny AGRA ART (cena wywoławcza: 10 000 zł, cena wylicytowana: 51 000 zł). Na temat wcześniejszych dziejów rys. brak informacji. Można jedynie przypuszczać, że obiekt znajdował się w jakiejś bliżej nieznanej kolekcji w Stanach Zjednoczonych, o czym świadczy stempel zakładu ramiarskiego z Portland umieszczony na odwrocie oprawy (zob. Uwagi).

Bibliografia: <http://www.agraart.pl/nowe/nowe/objectn.php?curr=PLN&idd=23095&aid=348>; Cedro 2017, s. 46; Chlebowska 2018c, s. 179–187.

Reprodukcje: Cedro 2017, s. 45, il. 8; Chlebowska 2018c, s. 180.

Uwagi: Na odwrocie oprawy widnieje stempel zakładu ramiarskiego w Portland: „Gunnery's Framing / 1015 S.W. WASHINGTON / Phone C.A. 14832 / PORTLAND, OREGON / Nr 60021”.

E. Chlebowska podjęła próbę identyfikacji przedstawionej kobiety, wskazując na dwie osoby z kręgu Norwidowskich znajomych, które mogły zostać przez niego sportretowane: Laura z Górskich 1 v. Czosnowska, 2 v. Labarthe-Gisaro lub Maria Przeddziecka z Tyzenhauzów (Chlebowska 2018c, s. 179–187).

Portrait of a woman, likely a historical figure, wearing a high-collared dress and a fur cape. The portrait is framed by a gold border.

759
Zaufanie

Tytuły: Zaufanie (MNP), Zaufanie (Confiance) (Prorok niechciany 2001).

Czas powstania: 1864 (?)

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 21 × 22,1

Opis, sygnatury, napisy: Rysunek o charakterze satyrycznym. Dwaj mężczyźni stojący naprzeciw siebie i podający sobie dłonie w geście powitania. Mężczyzna po lewej, ubrany w długi płaszcz, lewą ręką unosi cylinder, a prawą chwytą lewą dłoń towarzysza. Ten, ubrany we frak, pochyła się w lekkim ukłonie, w opuszczonej prawej ręce trzymając za plecami cylinder. Mężczyzna po prawej ma szczupłą, nieco karykaturalną twarz: wydatny, zakrzywiony nos, kozią bródkę, uciekające w bok spojrzenie. Na ścianie stanowiącej tło rysunku, po prawej afisz z tekstem: „LA CONFIANCE / nouvelle association”. Poniżej sygnatura z datą: „C. Norwid f 1864[?]”.

Miejsce przechowywania: Muzeum Narodowe w Poznaniu, Gabinet Rycin.

Nr inw.: Gr 578

Stan zachowania: dobry – zażółcenia papieru, wszystkie krawędzie podklejone na odwrocie paskami bibułki.

Proweniencja (historia obiektu): W 1894 r. rys. był własnością Jerzego Kiezkowskiego w Krakowie. W 1956 r. wraz z kilkoma innymi pracami Norwida został przekazany do zbiorów Muzeum przez Centralny Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków w Warszawie (zakup od Zygmunta Kiezkowskiego z Warszawy).

Bibliografia: Mycielski 1897, s. 630; Melbechowska-Luty 2000, s. 54; Kalendarz 2, 190; Chlebowska 2019a, s. 146.

Reprodukcje: Trybuś 2000, il. 8, po s. 112; Melbechowska-Luty 2001, il. 307; Kalendarz 2, il. 9.

Wystawy katalogi wystaw: Lwów, Pałac Sztuki 1894 – Katalog wystawy sztuki polskiej 1894, poz. 1086, s. 235; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 198, il. 77.

Uwagi: la confiance – nouvelle association (fr.) – zaufanie – nowe stowarzyszenie (v. nowy związek). f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Dwa szkice głów i studium postaci męskiej

Tytuły: Griffonages à plume (Kraszewski 1865), Szkic dwóch głów i pół postaci męskiej (Seruga 1933), Trzy głowy męskie (MNW), Dwa szkice głów i studium postaci męskiej (Suchodolska, Jakimowicz, Jaworska 1961).

Czas powstania: przed 1865.

Materiał i technika: tusz, pióro, cienki papier.

Wymiary: 19,3 × 21,8

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór luźnych szkiców. U góry po lewej głowa brodatego mężczyzny o rozwichrzonych włosach, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Obok głowa męska w lewym profilu, z krótkimi włosami, z kosmykami opadającymi na twarz. U dołu po prawej brodaty starzec w kapturze czy stożkowatym kapeluszu, podpierający się prawą ręką, ujęty w półpostaci, zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo. Lewa ręka uniesiona. W prawym dolnym rogu sygnatura ołówkiem: „Norwid.”

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.2680

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, pożółkły, żółtawe plamy rozproszone po powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Przed 1865 r. praca znajdowała się w kolekcji Józefa Ignacego Kraszewskiego, która w 1869 r. została zakupiona przez Władysława Branickiego i umieszczona w Bibliotece hr. Branickich, w majątku w Sucheju (obecnie: Sucha Beskidzka). Po śmierci Branickiego, ok. 1914 r., kolekcja przeszła drogą spadku na własność jego zięcia, Juliusza Tarnowskiego. W 1939 r., chcąc zabezpieczyć swe zbiory, Tarnowscy zdeponowali je w Międzyrzeczu Podlaskim, gdzie w czasie okupacji część została rozgrabiona. W 1943 r. zbiory przewieziono do MNW, skąd z kolei w 1944 r. zostały wywiezione przez Niemców. Po wojnie wróciły do Muzeum, ale w znacznie skromniejszej liczbie obiektów. W 2006 r. MNW zakupiło kolekcję z Sucheju.

Bibliografia: Kraszewski 1865, s. 19; Seruga 1933, s. 4; Suchodolska, Jakimowicz, Jaworska 1961, s. 149 poz. 437; Kalendarz 2, 236.

Starzec w todze

Tytuły: Un vieillard (Kraszewski), Starzec (PZ), Starzec-zakonnik (Seruga), Starzec w todze (MNW).

Czas powstania: [przed 1865].

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 18,5 × 12,5

Opis, sygnatury, napisy: Starzec w obszernej szacie (toga), spowijającej ciało wraz z głową, idący w lewo. Twarz szczupła, brodata, zapadnięte policzki i wysokie, łysiejące czoło. Lewa dłoń uniesiona ku brodzie, przez ramię przerzucona poła szaty. Na stopach sandały. Lewa noga w wyroku, prawa ugięta w kolanie i wsparta na palcach. W prawym dolnym rogu, pionowo w górę sygnatura ołówkiem: „C. Norwid”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.2194.

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno żółknięty, zabrudzony; w prawym dolnym rogu dwa niewielkie ubytki podklejone bibułą; w prawym górnym rogu ukośne rozdarcie, podklejone; ukośne załamanie papieru w lewym dolnym rogu. Na odwrocie: w narożnikach resztki kleju i papieru z podkładki, na którą rys. był wcześniej naklejony. Lewy brzeg wzmocniony wąskim paskiem bibuły.

Proweniencja (historia obiektu): Przed 1865 r. praca znajdowała się w zbiorach J.I. Kraszewskiego. W 1869 r. kolekcja została zakupiona przez Władysława Branickiego, który umieścił ją w Bibliotece hr. Branickich, w swym majątku w Suchej (obecnie: Sucha Beskidzka). Po śmierci Branickiego, ok. 1914 r., przeszła drogą spadku na własność Juliusza Tarnowskiego (zięcia Branickiego). W 1939 r., chcąc zabezpieczyć swe zbiory, Tarnowscy zdeponowali je w Międzyrzeczu Podlaskim, gdzie w czasie okupacji część została rozgrabiona. W 1943 r. zbiory przewieziono do MNW, skąd z kolei w 1944 r. zostały wywiezione przez Niemców. Po wojnie wróciły do Muzeum, ale w znacznie skromniejszej liczbie obiektów. W 2006 r. MNW zakupiło kolekcję z Suchej.

Bibliografia: Kraszewski 1865, s. 19; PZ A, 1093; Seruga 1933, s. 4; Suchodolska, Jakimowicz, Jaworska 1961, s. 148 poz. 435; Grajewski 1972, s. 192 poz. 11080; Kalendarz 2, 236.

Reprodukcje: PZ A, po s. 592; Jankowski 1912, s. 8; Cyprian Norwid 1912, s. 545; W 50-lecie śmierci 1934, s. 131; Melbechowska-Luty 2001, il. 317.

Wystawy katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 167, il. 56.

Święty Hieronim

Tytuł: Studium starca (Grońska 1991).

Czas powstania: 1865

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier brązowo-różowawy.

Wymiary: 13,8 × 11,9 (narożniki ścięte; prawy górny przycięty bardziej niż pozostałe).

Opis, sygnatury, napisy: Brodaty starzec siedzący w szacie opadającej na biodra, z uniesioną lewą ręką. Zwrócony nieznacznie w prawo, głowa $\frac{3}{4}$ w lewo. Napis, sygnatura i data po prawej, wpisane piórem: „podług Ribery / C. NORWID. / 1865”. Rysunek tuszem na szkicu ołówkowym.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.869

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały wzdłuż krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 934.

Uwagi: Studium Norwida jest odwroconą kopią fragmentu ryciny hiszpańskiego malarza i grafika José de Ribery (1591–1652) *Święty Hieronim słuchający trąby Sądu Ostatecznego* (1621).

Święty Hieronim (między 331 a 347–419 lub 420) – święty Kościoła katolickiego oraz prawosławnego, doktor Kościoła, chrześcijański apologeta; tłumacz tekstu Pisma Świętego z języków oryginalnych, gr. i hebr. na łac. – przekład ten, znany jako Wulgata, nadal należy do oficjalnego tłumaczenia tekstów biblijnych Kościoła rzymskokatolickiego.

Zarys grupy postaci

Czas powstania: [ok. 1865–1869].

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 12,5 × 8,4

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny, schematyczny szkic grupy stojących postaci.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Rękopisów – w zbiorze: C. Norwid, *Notatnik historyczny*, k. 72 verso.

Sygnatura: Rps 6298 I

Stan zachowania: zły – papier mocno pociemniały i zabrudzony, z odwrocia przebijają ślady atramentu.

Proweniencja (historia obiektu): Notatnik, w którym znajduje się szkic, pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Biblioteka Narodowa 1964, s. 91.

Uwagi: Szkic, wykonany na odwrocie notatki zapisanej piórem, na luźnej kartce wklejonej następnie wzdłuż bocznej krawędzi do *Notatnika historycznego* (PWSz 7, 372, poz. 182).

Datowanie obiektu za: Chlebowski 2006–2007, s. 11.

Skarabeusz

Czas powstania: [ok. 1865–1869].

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: ok. 10,6 × 3,7 (skrawek papieru o nieregularnym kształcie pozostały po oderwanej wklejce), 0,9 × 1,2 (szkic).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny, schematyczny szkic skarabeusza.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Rękopisów – w zbiorze: C. Norwid, *Notatki z mitologii*, k. 9/1 verso.

Sygnatura: Rps 6298 I

Stan zachowania: zły – papier pociemniały i zabrudzony (pozostałości oderwanej wklejki).

Proweniencja (historia obiektu): Notatnik, w którym znajduje się szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Uwagi: Skarabeusz – zw. także poświętnikiem; rodzaj stosunkowo dużych czarnych chrząszczy o metalicznym połysku, występujących w Północnej Afryce, Południowej Europie oraz w Azji Mniejszej. W starożytnym Egipcie skarabeusz był uznawany za zwierzę święte, symbol wędrówki słońca po niebie i odrodzenia. Wizerunki skarabeusza wytwarzane z kamienia, fajansu, drogich kamieni, kości słoniowej pełniły funkcję amuletu (noszono je jako naszyjniki lub obrotowe pierścienie); często wkładano je do grobów, by zapewnić zmarłym żywot w zaświatach. W okresie Średniego Państwa skarabeusze upowszechniły się w formie pieczęci. Na następnej karcie Norwidowskiego notatnika naklejona jest kartka mieszcząca wśród innych zapisków notatkę poświęconą skarabeuszowi (PWsz 7, 267, poz. 159).

Datowanie obiektu za: Chlebowski 2006–2007, s. 11.

Egipskie misteria – szkice

Czas powstania: [ok. 1865–1869].

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 15,5 × 12,5

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór szkiców, prezentujących motywy egipskiej sztuki sepulkralnej wplecione w wypełniający stronicę tekst. U góry tytuł zapiski: „Egypskie misteria”; niżej tekst: „Job o całowaniu ręki i znakach[?] do Słońca lub Księżycza. / Minucius Felix o całowaniu[?] ręką do Serapisa statui. / Jeremiasz o placach[?] dla królowej nieba (księżycowej) / także dysk słoneczny u wszelkich manifestacji znaczył wszelako Jednego boga.”. Poniżej, przy lewej krawędzi wizerunek boga Horusa w postaci człowieka z głową sokoła zwieńczoną tarczą słoneczną, w prawym profilu. Po prawej od figury zapis: „Champollion trojczę: Amoun oiciec / Mout matka / Chons dziecko / Ja myślę że to nie jednego boga jak Herodot przyjmuje po grecku Oyca bogów ale DOM i dlatego” [tu schematyczny szkic tarczy słonecznej] „bezosobisty obraz jego”. Poniżej, pośrodku szkic uskrzydłonej tarczy słonecznej z ureuszem u dołu (inne przedstawienie Horusa). Poniżej zapiska: „ale mieli oni Egipt niebieski i nil niebieski – jakoby Jerozalem niebieską”. W dolnej partii dwa szkice: mumia na stole balsamiarskim oraz wizerunek Ba (duszy) w postaci ptaka z ludzką głową, u dołu po prawej zapis: „dusza”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Rękopisów – w zbiorze: C. Norwid, *Notatki z mitologii*, k. 11/2 recto.

Sygnatura: Rps 6299 I

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier pociemniały, tekst i rysunki zatarte.

Proweniencja (historia obiektu): Notatnik, w którym znajduje się szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWSz 7, 272, 692.

Uwagi: Job o całowaniu ręki [...] – nie udało się objaśnić tego zapisu.

Minucius Felix – właściwie Marcus Minucius Felix, pisarz rzym. z II/III w. po Chr., jeden z pierwszych apologetów chrześcijańskich piszących po łac. „Minucius Felix [...] do Serapisa statui” – nie udało się bliżej rozpoznać aluzyjnego sensu tego fragmentu.

Jeremiasz o placach – aluzja do Jr 7, 18, gdzie mowa jest o kulcie bałwochwalczym Izraela.

Królowa niebios to Isztar, bogini płodności w panteonie mezopotamskim, utożsamiana z planetą Wenus.

Horus – egipski bóg nieba, opiekun egipskiej monarchii, czczony pod postacią sokoła lub człowieka z głową sokoła zwieńczoną tarczą słoneczną; uosabiał Egipt.

Amoun – właśc. Amon lub Amon-Ra/Re, także znany jako Amen, Imen czy Ammon, Hammon; egipski bóg odpowiedzialny za urodzaj i płodność, uosobienie niewidzialnych życiodajnych elementów natury, np. powietrza, wiatru.

Jean-François Champollion (1790–1832), fr. językoznawca, archeolog, poliglota i twórca nowoczesnej egiptologii.

Mout (fr.) – Mut; bogini nieba w mitologii egipskiej, żona Amona zob. obj. wyżej, matka Chonsu (zob. obj. niżej).

Chons – właśc. Chonsu (Wędrowiec), tebański bóg Księżyca, uznawany za syna Amona i Mut.

ureusz – w starożytnym Egipcie symbol władzy boskiej oraz królewskiej w postaci świętego węża – atakującej kobry, noszony przez władcę nad czołem.

Ba – w mitologii egipskiej dusza ludzka, jedna z kilku posiadanych przez człowieka. W sztuce Ba było przedstawiane jako mały ptak z ludzką głową.

Datowanie obiektu za: Chlebowski 2006–2007, s. 11.

Tekst z drobnymi błędami w: PWsz 7, 271–272, nr 186.

Czas powstania: [1869].

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 10,4 × 6,9, naklejony górną krawędzią na kartę notatnika.

Opis, sygnatury, napisy: Szkic otoczony krótkimi, jednozdaniowymi objaśnieniami. Postać męska z dużą owalną tarczą u boku, w prawym profilu. Na tarczy zapis hieroglificzny, a po prawej odczytanie hieroglifów („U O I / I D W H M L K”). Objaśnienia: wzdłuż lewej krawędzi arkusza: „W Karnaku, pomiędzy jeńcami[?] na bareliefie”, powyżej postaci: „Joudah Amalek / Królestwo Judy albo Król. Żyd.”, wzdłuż dolnej krawędzi arkusza: „Schishak, I Księga Królewska, 25–29”. W prawym górnym rogu ołówkiem obcej ręki zapis paginacji: „44/1”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Rękopisów – w zbiorze: C. Norwid, *Notatki z mitologii*, k. 44/1.

Sygnatura: Rps 6299 I

Stan zachowania: papier pociemniały, w prawym górnym rogu sepiowa plama.

Prowienienca (historia obiektu): Notatnik, w którym znajduje się szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWsz 7, 302, 695.

Uwagi: Rys. przedstawia postać pochodzącą z dekoracji Portalu Bubastydzkiego znajdującego się w Karnaku, pokrytego monumentalną płaskorzeźbioną inskrypcją, przedstawiającą faraona Szeszonka I, przyjmującego hołdy od wódzów podbitych ziem. Każdy z wódzów osłonięty jest owalną tarczą z wyrytą na niej nazwą miasta, którym władał. Naszkicowana przez Norwida postać stanowi kopię ryciny opublikowanej po raz pierwszy przez Jeana-Françoisa Champolliona w: *Letters écrites d’Egypte et de Nubie en 1828 et 1829*, t. 1, Paris 1869, po s. 98. Champollion odczytał inskrypcję na tarczy jako: „j d w h m l k”, czyli „juda ha melek” (król Judy), co uznał za dowód podboju królestwa Judzkiego przez Szeszonka oraz zidentyfikowanie faraona jako biblijnego Szeszonka. Odczytanie zostało podważone w 1888 r. (szczegółowe informacje na temat odkrycia Champolliona i późniejszych ustaleń w artykule P. Nowogórskiego, *Najazd faraona Sziszaka / Szeszonka na Kannan. Relacja biblijna a źródła egipskie*, „Saeculum Christianum”, t. 25, 2018, s. 21–32).

Datowanie obiektu za: Chlebowski 2006–2007, s. 11.

Tekst (towarzyszące rysunkowi napisy) publ.: PWsz 7, 302, nr 316.

u. Karmaker ganderi Karmakeri u. Karmakeri

Jou Jah Amalek 44/1
Karmakeri Jedy also Kz 22.

U O I
D
A
M
A
L
K

Schicksal 1. Krüger Karmakeri
29-28.

Salmanasar odbiera hołdy Jehu

Czas powstania: [ok. 1865–1869]

Materiał i technika: tusz, pióro, papier w linie.

Wymiary: 14 × 9,5

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczne szkice w układzie pionowym, oddzielone poziomą linią. W górnej części scena figuralna. Po lewej stronie popiersie w prawym profilu i brodaty mężczyzna w spiczastej czapce oddający pokłon. Obok dwie postacie zwrócone w lewo, z darami w uniesionych dłoniach, a za nimi, po prawej stronie objaśnienie do ilustracji: „Salmanasar / odbiera / hołdy Jehu”. Poniżej oddzielającej linii brodaty mężczyzna w ceremonialnym stroju, w wysokim nakryciu głowy, ujęty w półpostaci, w prawym profilu, podpis: „Sennacherib”. Obok głowa męska w dekoracyjnym nakryciu głowy, w lewym profilu, podpis: „Nabuchodonozor”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Rękopisów – w zbiorze: C. Norwid, *Notatki z mitologii*, k. 53 recto.

Sygnatura: Rps 6299 I

Stan zachowania: dobry – papier pocieniał, pożółknięty wzdłuż prawej krawędzi.

Prowienienca (historia obiektu): Notatnik, w którym znajduje się szkic, pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWsz 7, 307 (poz. 337), 695.

Uwagi: Górny szkic stanowi niepełną i odwróconą w stosunku do oryginału kopię sceny z czarnego obelisku Salmanasara III (oryginał w British Museum), przedstawiającej – zgodnie z adnotacją Norwida – Jehu (króla północnego królestwa Izraela) składającego trybut w 841 r. przed Chr. Salmanasarowi III (królowi Asyrii, panującemu w latach 858–824 przed Chr.). W *Albumie Orbis I* (k. 80 recto) Norwida znajduje się ilustracja z przedstawieniem tej sceny, pochodząca z książki R. Ménarda, *Histoire des beaux-arts. Illustrée de 414* (Paris 1875, p. 20; źródło wycinka podaje A. Borowiec, „*Album Orbis*” Cypriana Norwida jako księga sztukmistrza, Gdańsk 2017, s. 235). W dolnej partii szkicu: wizerunek Sennacheriba (władcy Asyrii, z dynastii Sargonidów, panującego w latach 704–681 przed Chr.) stanowiący kopię fragmentu płaskorzeźbionego wizerunku tronującego władcy pochodzącego z pałacu w Niniwie (płaskorzeźby ukazują oblężenie i zdobycie judejskiego miasta Lakisz) oraz głowa Nabuchodonozora II (króla Babilonii z dynastii chaldejskiej, panującego w latach 604–562 przed Chr.) skopiowana z kamei wykonanej z onyksu ok. 585 przed Chr.

Datowanie obiektu za: Chlebowski 2006–2007, s. 11.

Tekst (towarzyszące szkicom napisy) w: PWsz 7, 307, nr 337.

Salomonay
arbu
koty Jeku

Samashib

Mepucha Donor

767b
Scytowie

Czas powstania: [ok. 1865–1869]

Materiał i technika: tusz, pióro, papier w linie.

Wymiary: 14×9,5

Opis, sygnatury, napisy: Niewielki, schematyczny szkic usytuowany przy dolnej krawędzi arkusza, poniżej tekstu wypełniającego całą stronicę. Po lewej wizerunek mężczyzny w spiczastej czapce, ujęty w półpostaci, w prawym profilu. Przed nim zarysy kolejnych postaci. Nad szkicami zapis: „Sarukha (:le Scythe:)”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Rękopisów – w zbiorze: C. Norwid, *Notatki z mitologii*, k. 53 verso.

Sygnatura: Rps 6299 I

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały i przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Notatnik, w którym znajduje się szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWSz 7, 307, 695.

Uwagi: Sarukha (le Scythe) (fr.) – Sarukha (Scyta)

Datowanie obiektu za: Chlebowski 2006–2007, s. 11.

Tekst publ.: PWSz 7, 307, nr 338–341.

poimili putane kuneiformu: Babylon, Niniveh
a glbi golfa Persijskega - persepulsi, Sus, Elbetan,
Van, na bregu Syrji, ugrajski Mediteranjski
a do mesta Vela. - Asirijci bje pisali i norijem
a etihici. imperium oboko 2. tizne let.

Persepulsi

perli mado: duxton
(aragole)

(CLUDIFORM)

Perro. Bab Nini
Semitreki
Asirijci: sice
poimili Chald
i hebrei

Viniw:

Frax: Piusop bilogus
Cesdo = Scythijci

perer Perski (persepulsi) dohodono Horavina:

(Schahi Namech le livre des Rois par Abou'l Kaim
Firdonsi trad: par M Jules Mohl 4 vol in folio
Paris Imprimerie Imperial.)

Kizji Avesta 2. rang mizone, re Alexandra i
perer perer Solamirum ugrajski. la vokalito
perer mizki vokalitozom Doravara. Alex 7 kizji
pali a 14 do kizjedoni poeta, joko a mizki
mizkiy kizkiy i mizkiy je kizki. a mizki
avalkine mizki mizki mizki mizki Doravara.
Herodot a perer perer Indus i Euphrat - perer
lenia mizki . . . i Dalli nad bregu Kaspijskani
pastore mizki dohoni kizki. do Oxus do kizki Janis
Sazukhaphle Scythi

Bachus I

Tytuły: Bacchus (Cyprian Norwid 1946), Bacchus (Grońska 1991), Dionizos (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1866

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, kremowy karton.

Wymiary: 31,2 × 15,3

Opis, sygnatury, napisy: Nagi młodzieniec w wieńcu z winorośli, z prawą nogą w lekkim wykroku, zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo, głowa $\frac{3}{4}$ w lewo. Twarz o łagodnych rysach, dużych oczach i wąskim nosie. W lewej opuszczonej dłoni naczynie do czerpania wina (?), w prawej, zgiętej w łokciu pod kątem prostym, naczynie do picia w formie małego rogu. Wokół bioder opaska z winnej latorośli. Wyraźnie zaznaczona muskulatura. Rysunek opracowany światłocieniowo, podmalowany akwarelą w stonowanej kolorystyce. Po prawej u dołu sygnatura i data ołówkiem i tuszem: „C Norwid / 1866”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.790

Stan zachowania: dosyć dobry – karton pociemniały na narożnikach i przy dolnym brzegu, z przebarwieniami.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 935; Polanowska 1998, s. 142; Fieguth 2008, s. 14 (przedruk Fieguth 2014, s. 300–301).

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 134; Melbechowska-Luty 2001, il. 57; Melbechowska-Luty 2005, s. 166; Album Norwidowskie 2007, s. 92 (barwna); Fieguth 2008, po s. 224 (barwna); Fieguth 2014, s. 300, tabl. po s. 312 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 287; ML 1971: *Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 28 il. 46; BN 2008: *Norwid – Herbert. Inspiracje śródziemnomorskie*.

Uwagi: Praca stanowi prawdopodobnie odrys nieustalonego antycznego posągu z przedstawieniem Bachusa (Dionizosa). Inne ujęcie tego samego posągu prezentuje następna poz. kat. Bacchus – rzymski bóg płodności, wina, winnej latorośli, także rozwiąźłości; identyfikowany z greckim Dionizosem.

769a
Bachus II

Tytuł: Bachus (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1866?]

Materiał i technika: sangwina, akwarela, papier gruby, kremowy, prążkowany.

Wymiary: 30,8 × 16,5.

Opis, sygnatury, napisy: Nagi młodzieniec stojący z prawą nogą w wykroku, zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo. Twarz szczupła, o regularnych rysach z wąskim prostym nosem, na głowie wieniec. Prawa ręka zgięta w łokciu pod kątem prostym, dłoń wyciągnięta przed siebie. Po prawej u dołu sygnatura i data sangwiną: „C. Norwid / 18[...; część daty nieczytelna]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych

Nr inw.: R.679

Stan zachowania: dosyć dobry – w dolnych partiach arkusza przebarwienia i plamy.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1021; Fieguth 2008, s. 14 (przedruk Fieguth 2014, s. 300).

Reprodukcje: Fieguth 2008, s. 22; Fieguth 2014, okładka (il. barwna), s. 190, 299.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 95, il. 45; BN 2008: *Norwid – Herbert. Inspiracje śródziemnomorskie*.

Uwagi: Rys. stanowi prawdopodobnie odrys nieustalonego antycznego posągu z przedstawieniem Bachusa (Dionizosa). Inne ujęcie tego samego posągu prezentuje poprzednia poz. kat. (datowana, w związku z czym przyjęto hipotetyczny czas powstania tego szkicu).

Bachus – zob. Uwagi w poprzedniej poz. kat.

Na odwrocie widnieje szkic *Pejzaż z kapliczką* (następna poz. kat.).

769b
Pejzaż z kapliczką

Czas powstania: [ok. 1866?]

Materiał i technika: ołówek, papier gruby, kremowy, prążkowany.

Wymiary: 16,5 × 30,8

Opis, sygnatury, napisy: Słabo widoczny, pobieżny szkic pejzażu z kapliczką usytuowaną wśród roślinności. Wzdłuż lewej krawędzi wpis ołówkiem, obcej ręki, obrócony o 90° w prawo: „I.Rys. 679”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.679 verso.

Stan zachowania: dosyć dobry – papier zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się rys. *Bachus II* (poprzednia poz. kat.).

249 1/2

770
Zjawa

Tytuły: Kompozycja na temat śmierci (Cyprian Norwid 1946), Zjawa śmierci (Grońska 1991).

Czas powstania: 1866

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 16,3 × 16,8 – złożony z dwóch wycinków (16,3 × 8,5 i 16,3 × 8,3) zestawionych obok siebie i naklejonych w narożnikach na kremowo-żółtą podkładkę (18 × 19,3).

Opis, sygnatury, napisy: Scena w mrocznym wnętrzu. Po prawej przy stole założonym stertami papierów, oświetlonym kandelabrem z dwiema świecami, siedzi kobieta w powłóczystej sukni, z głową podpartą lewą dłonią, przewracająca kartki leżącej przed nią książki. W głębi na ścianie zegar, wskazujący godzinę dwunastą. Po lewej okno z powiewającymi zasłonami, przypominającymi kształtem skrzydła, poniżej mało wyraźne zarysy postaci wchodzącej do wnętrza. U dołu po lewej sygnatura ołówkiem: „C. Norwid”, a nieco wyżej pionowo w górę sygnatura z datą tuszem, piórem: „NORWID 1866”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.609

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały, podkładka zaplamiona farbami.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 936; Polanowska 1998, s. 141; Chlebowska 2018a, s. 276.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 115; Norwid 2008, s. 69 (barwna); Chlebowska 2018a, s. 289, il. 3 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 290; MNP 1954 – Sienkiewicz 1954, poz. 478; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 29 il. 118.

Rzymianin i Dak

Czas powstania: 1866

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 9,3 × 10,3 – naklejony całą powierzchnią na różową podkładkę o wymiarach 10,5 × 11,5, z pojedynczą ramką ołówkiem, a następnie na kartkę z rękopisem (19,1 × 12,1 – podwójny arkusz).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic fragmentu sceny przedstawiającej walkę Rzymianina z Dakiem. Po lewej popiersie rzymskiego żołnierza w zbroi i w hełmie z napolicznymi i grzebieniem. Po prawej głowa mężczyzny w średnim wieku, bez zarostu, z układającymi się w falujące pasma włosami, sięgającymi poniżej uszu. Mężczyzna zdaje się atakować Rzymianina uniesionym ponad głowę mieczem. Na drugim planie, po prawej widoczna gałązka dębu i chata nakryta stożkowym dachem. W prawym dolnym rogu, pod rysunkiem sygnatura z datą wpisane piórem: „C. NORWID 1866”.

Miejsce przechowywania: Biblioteka Narodowa – Zakład Rękopisów, w zbiorze: Cyprian Norwid, [*Kartki z pamiętników*], k. 4 verso.

Sygnatura: Rps 6295 II

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Biblioteka Narodowa 1964, s. 88; PWsz 7, 683–684.

Reprodukcje: Walczyk, Woźniak 2006, s. 150.

Uwagi: Rys. stanowi wierną kopię fragmentu rzymskiej płaskorzeźby, przedstawiającej walkę rzymskiego żołnierza z Dakiem (marmur, początek II w. po Chr., Luwr, nr inw. MR723). Płaskorzeźba pochodzi z niezidentyfikowanej budowli wzniesionej na forum Trajana w Rzymie, stylistycznie oraz ikonograficznie wiąże się z reliefową dekoracją kolumny Trajana.

Norwid wkleił rys. do niewielkiego poszytu złożonego z kart wypełnionych tekstem rękopiśmieniem oraz kilkunastostronicowego fragmentu książki Joachima Lelewela *Narody na ziemiach słowiańskich przed powstaniem Polski* (Poznań 1853, s. 433–446) (opis całości, zob. PWsz 7, 683–685). Przeważająca część tego fragmentu odnosi się do plemienia Daków. W katalogu rękopisów BN (Biblioteka Narodowa 1964, s. 88) poszyt został opatrzony tytułem: *Urywek pamiętnikowy*, natomiast J.W. Gomulicki przyjął tytuł: [*U kolebki narodu*].

W katalogu rękopisów BN (Biblioteka Narodowa 1964, s. 88) zamieszczono informację, że rys. stanowi kopię płaskorzeźby pochodzącej z kolumny Trajana. Zapewne zasugerowano się początkową partią tekstu Norwida, na odwrocie którego poeta nakleił rys.: „Nic mię tak magicznie nie odnosi do czasów, w których naród mój poczynął istnieć, jak na-pół-rzeźby kolumny Trajana

i niektóre inne na sarkofagach i u krańców-sarkofagowych, i w ornamentacjach architektonicznych spotykane [...]" (PWsz 7, 229). Niewykluczone, że w czasach Norwida płaskorzeźba była uznawana za odłamek cesarskiej kolumny.

Fragment aktu męskiego

Tytuły: Fragment aktu męskiego (Cyprian Norwid 1946), Studium męskiego aktu (Grońska 1991).

Czas powstania: 1866 (?)

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 9,8 × 8,3 (górne narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Fragment postaci nagiego mężczyzny od bioder do połowy głowy, zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo. Widoczna tylko prawa część klatki piersiowej z przyłożoną doń prawą dłoń. Ramię szczupłe, z wyraźnie zaakcentowaną muskulaturą. Po prawej, na wysokości ramienia sygnatura z datą, wpisane piórem, ukośnie w górę: „C Norwid / 1866 [?]”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.648

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, uszkodzenia wzdłuż górnej i dolnej krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 904; Kalendarz 1, 799.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 428; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

Dwie kobiety z niemowlęciem

Tytuł: Dwie kobiety z dzieckiem (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: 1867

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, akwarela.

Wymiary: 14,2 × 13,6

Opis, sygnatury, napisy: Na pierwszym planie, po prawej stronie siedzi młoda kobieta w rozłożystej sukni, z niemowlęciem na kolanach, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Odchylona mocno w prawo, spogląda na dziecko, głaszcząc je po główce odkrytej czapeczką. Z lewej, zza pierwszoplanowych postaci wylania się druga, siedząca obok, młoda kobieta. Rysunek tuszem, wzmacniany partiami kredką, podmalowany akwarelą. Dwukrotnie sygnowany (piórem, tuszem); wzdłuż lewego brzegu, pionowo w dół: „C. Norwid 1867”, pośród fałd sukni kobiety siedzącej po prawej stronie: „C. Norwid / z natury w Cremone[?]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Rękopisów – w zbiorze: [*Listy i wiersze Cypriana Norwida*], k. 238.

Sygnatura: Rps 6291 IV

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Sienkiewicz 1946, s. 71; Biblioteka Narodowa 1964, s. 83; PWsz 3, 732; Melbechowska-Luty 2001, s. 186; Kalendarz 1, 603; Kalendarz 2, 473; Kuik-Kalinowska 2019, s. 83.

Reprodukcje: Pamięci Norwida 1946, tabl. 12; Melbechowska-Luty 2001, il. 149.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 292.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się wpisany ołówkiem, mało czytelny autograf wiersza [*Plac się rozchodził*] (wariant początkowego fragmentu XVII pieśni poematu *Quidam*; DW III, 222).

Zenon hrabia Lubisieski

Czas powstania: 1867

Materiał i technika: tusz, pióro, papier listowy, prążkowany.

Wymiary: 17,2 × 11,1 – podwójny arkusz papieru.

Opis, sygnatury, napisy: Elegancki mężczyzna w średnim wieku z łaską w prawej, podniesionej ręce, ujęty w lewym profilu. Twarz gładko ogolona, z wąsami, włosy starannie ufryzowane. Dolna część ciała zarysowana pobieżnie. Nad rysunkiem jeden werset listu oraz paginacja: „127”. Poniżej popiersia mężczyzny zapis odnoszący się do rys.: „Zenon hrabia Lubisieski” oraz dalszy ciąg tekstu listu, wpisany na zarysie sylwetki mężczyzny.

Miejsce przechowywania: Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie – list C. Norwida do Konstancji Górskiej, ok. 31 sierpnia 1867 r.

Sygnatura: 1352, k. 127 recto.

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pociemniały, przybrudzony.

Bibliografia: PWsz 9, 304 (list Norwida do K. Górskiej z 31 sierpnia 1867); Kalendarz 2, 313; Chlebowska 2017, s. 233, 234

Uwagi: Rys. stanowi ilustrację anegdoty, będącej głównym tematem listu Norwida do Konstancji Górskiej:

„[...] Kogoś niby widziałem, to jakiegoś pana Lubisieskiego (hrabiego z Galicji czy z Krakowa); mówi, że Panią zna, i mówi o Potockich i Sapiechach. Ten pan pisał do mnie, że ponieważ przyjechał do Paryża i dał mu ktoś mój adres na Ekspozycji, a nie wie, gdzie by kupić dobry cybuch (bo „waszych” cygar nie pali), więc prosi, abym był u niego o ósmej rano w hotelu i poprowadził go: gdzie? dobry cybuch kupić w Paryżu?...

Co? Pani na to – – myślę, że to musi być jaki sąsiad guwernera pani Łoś – pamięta Pani anegdotę podobną? Z tychże okolic.

Odpowiedziałem listownie, że bardzo mi jest zaszczytnie, iż hrabia L. ucieka się do mnie w przedmiocie tak wyjątkowym, ale że nie mogę mu tej usługi zrobić, bo lękam się, aby mię potem cybuchem dobrym nie obić!

Szczęśliwi to ludziska! Ta figura wygląda, jak się upomadauje i ubierze bardzo przyzwoicie – tak:

[rysunek]

Zenon hrabia Lubisieski

Kto? to może być. Bardzo byłbym ciekawy, кто то? Wszystkich Potockich, Sapiehów i Panią zna i cytuje, i anegdoty opowiada; Gierlicza także zna.” (PWsz 9, 304)

Zenon hrabia Lubisieski – autorki *Kalendarza życia i twórczości* Cypriana Norwida sugerują, że nazwisko to wymyślił sam Norwid, być może portretując pod tym nazwiskiem bliżej nieznanego polskiego hrabiego spotkanego w Paryżu (*Kalendarz* 2, 313).

Zob. i por. następną poz. kat.

Klara, Aniela i Flanella Ostrogęskie z Lubisieskich

Czas powstania: 1867

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany ze złożonym obcięciem.

Wymiary: 13,2 × 10,1 (podwójny arkusz papieru listowego).

Opis, sygnatury, napisy: Głowy trzech dziewcząt w różnym wieku z okazałymi krzyżami na szyjach, ujęte w lewym profilu, w szeregu. Rysy twarzy ujęte karykaturalnie. Rysunek usytuowany w górnej części stronicy listu. Poniżej napis odnoszący się do rysunku: „Klara, Aniela i Flanella / Ostrogęskie z Lubisieskich / z Kujaw.” oraz kontynuacja tekstu listu z poprzedniej strony autografu.

Miejsce przechowywania: Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie – list C. Norwida do Konstancji Górskiej z 15 września 1867 r.

Sygnatura: 1352, k. 124 verso.

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pociemniały.

Bibliografia: PWsz 9, 306; Kalendarz 2, 314, 315; Chlebowska 2017, s. 233, 234.

Reprodukcje: Chlebowska 2017, s. 246 il. 7 (barwna).

Uwagi: Rys. stanowi ilustrację anegdoty, wypełniającą list Norwida do Konstancji Górskiej: „Gdyby nie ten cybuch, to może byłby mariaż – i szczęście – ale cybuch mi popsuł wszystko. Hrabia Lubisieski prezentował mię swej kuzynce, pani hrabinie Ostrogęskiej (z Lubisieskich) z Kujaw – bardzo szanowna dama i ma 3 córek.

Córek – 3

Duże, zdrowe i posażne panny, blondyny wszystkie: jedna Klara, druga Aniela, trzecia Feliksa, ale ją pieściotliwie zwą Flanelką – albo Felką. Flanelka jest śliczna.

[Rysunek z podpisem]

Wszystkie w żalobie, z krzyżami na piersiach, chodzą po magazynach, a Francuzi wołają za nimi: »En v'là v'là les Polonaises –«

Otóż gdyby nie ta historia cybucha, to może byłby i mariaż – ale popsulem sobie to wszystko, a panny są posażne, zdrowe i jadą do kąpiel.

Jeśli kto szczęśliwszy chce Ostrogęskich z Kujaw, to moge mu służyć.” (PWsz 9, 306)
Wspomniany w liście hr. Lubisieski, rzekomy kuzyn matki sportretowanych panien, był bohaterem dwu wcześniejszych listów do Górskiej (publ.: PWsz 9, 304–306). W jednym z tych listów Norwid naszkicował portret hrabiego (zob. poprzednia poz. kat.).
Klara, Aniela i Flanella Ostrogęskie – autorki *Kalendarza życia i twórczości Cypriana Norwida* sugerują, że imiona oraz nazwisko dziewcząt zostały wymyślone przez Norwida (Kalendarz 2, 315; por. Uwagi do poprzedniej poz. kat.).

Klara, Ancla i Flanelła
Ostrogańskie z Lubitowskich
z Kujaw.

Wszystkie w szatwie z
krzyżami na piersiach
chodzą po magazynach
a Francuzki wotują 29

Pamiętnik podróżny

Czas powstania: 1867

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, papier prążkowany.

Wymiary: 15,1 × 9,4 (podwójny arkusz).

Opis, sygnatury, napisy: Rękopiśmienny utwór Norwida stanowiący integralne połączenie tekstu i obrazu. Włączone w tok narracji szkice bezpośrednio wiążą się okalającym je tekstem.

K. 1 recto: Mężczyzna o tęgiej posturze, w długim szlafroku i w czapce z guzikiem w ujęciu en face. Lewą ręką podtrzymuje fajkę na długim cybuchu, prawą ręką wskazuje w bok. Po prawej, na wysokości jego ramienia, fragmentaryczny szkic dłoni, sięgającej po książkę. Rysunek wypełnia znaczną część arkusza, tekst zapisany u góry strony i w dolnej lewej ćwiartce.

K. 1 verso: Niewielki szkic postaci w szlafroku i w czapce z guzikiem, leżącej w trawie, tyłem. Na ziemi, za plecami leżącej postaci książka i fajka na długim cybuchu. Wokół zarysy roślinności, z kępą traw po lewej u góry i z kilkoma sylwetkami lecących ptaków na horyzoncie. W obrębie rysunku, wzdłuż cybucha fajki, napis: „to chleba niedaje”. Tekst wpisany powyżej i pod rysunkiem, który usytuowany jest w dolnej partii stronicy.

K. 2 verso: Scena figuralna wypełniająca niemal całą powierzchnię karty. Po lewej siedzi znurzony mężczyzna w czapce z guzikiem, z głową wspartą na lewej ręce. Nogi zanurzone w drewnianej balii, przed którą leżą porzucone w nieładzie buty z długimi cholewami. Obok, po prawej młoda kobieta w zwiewnej sukni, z kwiatem we włosach, grająca na fortepianie lub pianinie. Powyżej dwa wersety tekstu, oddzielone od szkicu linią. W prawym dolnym rogu sygnatura z datą oraz napis: „Cyprian / Norwid 1867./ (pamiętnik podróżny)”.

Rysunki wykonane brązowym tuszem, lawowane rozcieńczonym tuszem, napisy niebieskim tuszem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Rękopisów – w zbiorze: Cyprian Norwid, [*Kartki z pamiętników*].

Sygnatura: Rps 6295 II, k. 1–2.

Proweniencja (historia obiektu): Norwid ofiarował *Pamiętnik podróżny* Marii Teresie z Korzeniowskich Falkenhagen-Zaleskiej, z przeznaczeniem do jej sztambucha. Sztambuch ten znalazł się w zbiorach Józefa Korzeniowskiego, który ofiarował *Pamiętnik* Zenonowi Przesmyckiemu. Nie wiadomo, w jakim czasie i w jakich okolicznościach utwór został wyłączony ze sztambucha. Wraz z kolekcją Norwidowską Zenona Przesmyckiego został przekazany po śmierci edytora (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: całość: Biblioteka Narodowa 1964, s. 88; PWsz 7, 554; Syzdół 1991–1992, s. 80; Sudolski 2003, s. 448–449; Kalendarz 2, 329; Dambek 2008b, s. 102–103; Plucińska 2008, s. 327–328; Bilica 2012, s. 36–37; Dambek 2012, s. 119–121; Plucińska 2013, s. 186–191;

Chlebowska 2013a, s. 43; Chlebowska 2013b, s. 34; Chlebowska 2013d, s. V.

K. 1 recto: PWsz 11, 356 poz. 179.

Reprodukcje: całość: WP 5, po s. 67; DW VII, po s. 144 (barwna); Bilica 2012, s. 36–37 (barwna); Plucińska 2013, s. 188–191 il. 9–12;

K. 1 recto: PWsz 11, il. 179; Wężyk 1987, il. 2; Sudolski 2003, s. 449; Dambek 2012, s. 128;

K. 1 verso: Sudolski 2003, s. 270; Dambek 2012, s. 119 (fragm.);

K. 2 verso: Woźniak 2005, s. 5; Chlebowska 2013a, s. 41 il. 1; Chlebowska 2013d, s. IV (barwna); Falkowski 2018, s. 328 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 6.

Uwagi: Pelen tekst *Pamiętnika podróznego* (za: DW VII, 147–148):

Tegoż roku podróżowałem po Polsce – dwóch nas było: śp. Władzio Wężyk i ja – mieliśmy z sobą kilkadziesiąt tomów książek, mianowicie historii dotyczących kronik i pamiętników. Szlachcic jeden, bardzo szanowny obywatel i dobry sąsiad, i dobry patriota, zobaczywszy podróżną biblioteczkę naszą, ruszył głową i mruknął: „*To – chleba nie daje!...*” Wszelako jednego razu tenże sam, w żółtym szlafroku, w czapce z guzikiem na szczycie głowy i z fajką na długim przedziurawionym kiju, wchodzi do nas: „Oto (powiada półgębkiem i przez ramię) dajcie mi też jaką *książkę z brzegia*, bo idę spać do ogrodu”. – Brałem przeto z brzegu książkę i podawałem ostrożnie obywatelowi, tak jako w kwarantannie podaje się przedmioty z rąk do rąk, ile możliwości dotknięcia osoby unikając. I widziałem tylko tył osoby poważnej w szlafroku żółtym popstrzonym w duże kwiaty piwonii – rzecz ta wychodziła w książką w rękę, a po niedługim przeciągu czasu widziałeś też samą postać na trawniku snem ujętą.

– Wszelako po wielu i wielu latach spotkałem na Ekspozycji w Paryżu potomka owego obywatela – ten mówił mi o sztukach pięknych różne spostrzeżenia swoje...

„Lubię i muzykę! (powiadał mi) Lubię i muzykę i jak sobie wrócę z pola, a *człowiek* buty mi ściągnie, to ja sobie lubię tak dumać i nogi moczyć, i słuchać, jak mi żona moja gra na fortepianie Chopina!...

Malaturę (*malaturę!*) także lubiłem – nim-em się ożenił!”

Nigdy pojąć nie mogłem, dlaczego malarstwa zaniechał on lubować, odkąd ożenił się – myślę, że to znaczy, iż ideał-wcielonny zajął miejsce onej *malatury*, która pierwiej była obywatelowi przyjemną.

Szkoda, że nieboszczyk Fryderyk nie wiedział nic o tym!!

Opisaną w utworze anegdotę Norwid przytoczył oraz zilustrował także w liście do Joanny Kuczyńskiej z 1868 r. (zob. poz. kat. 787).

Por. luźne szkice ze zbiorów BN analogiczne do rysunków wypełniających *Pamiętnik podróży*: poz. kat. 841a, 841b, 842, 848.

i mówią: „To, chleba niedaje...!
 widać, jednę rękę tenie sam w roztym
 słafraku, w czapce z guzikami na oznaczenie
 i z figlami na drugim przedziurawionym
kiju, wchodzi do nas: „Oto, spowinąta
potrzebkiem i przez ramię: dajcie mi ter
najakę książkę z brzoza; bo, idę spać
do ogrodu:“ — Wrótem przeto z brzoza
książkę i podawatem ostróżnie
obywateli

obywateli, tak, jako w kurantach
podaje ich przewidy z razu do razu
ile możności dotknięcia umysł
widzieć tylko tylko oroby powinny
w słafraku roztym poprostym

D. 116.

w dużej kwiety piwonii — ^{zrecz}
 ta wychodziła z kwiatów ^{wzrostu} a po
 niedzielnym poranku ^{znowu} widać wi-
 dziales! — też sama postać na
 trawniku snem ujęta.
 — — krótko, po wielu i wielu latach
 spotkałem na Expozycji w Paryżu
 potomka owegoż obywatela. — Ten
 mówił mi o sztukach pięknych różne
 postawienia swoje... „Lubię i
 muzykę! (poniadet mi!) Lubię i muzykę
 „i jak sobie, wróć z pola a ortowien
 „mi obowia ^{bóty sąsiedze} z rąk, to, ja sobie lubię
 „tak dumać i nogi mazać i stuchać
 „jak mi żona moja gra na fortepia-
 „nie Chopina...!
 „Malaturę (malaturę!) także
 „lubitem — nim-em się ożenił!
 — nigdy porzi nie mogłem dla
 owego malatury ^{kon} zaniechać tabować
 od kąd ożenił się — myślę, że to
 mały i idealny wcielony raj
 miejsce oniej malatury ^{która} pięknej
 była obywatelowi przytem.

Skoda że niebawem Fryderyk nie będzie
nic o tem.

Trzy zakapturzone postacie

Tytuły: Trzy postacie w zasłonach na twarzy (Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918), Nie-
wiasty idące do grobu Chrystusa (Melbechowska-Luty 2001), Trzy postacie (Prorok niechciany
2001), Trzy zakapturzone postacie (MNW).

Czas powstania: 1867

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, papier.

Wymiary: 11,7 × 6,8 (ścięte narożniki) – naklejony na arkusz papieru o tych samych wymia-
rach (bez ściętych rogów), następnie na nieco większy (11,8 × 6,9), a później na szarą podkładkę
(17,4 × 13,5).

Opis, sygnatury, napisy: Trzy postacie w długich szatach, ukazane do kolan, stojące w zwartej
grupie, zwrócone $\frac{3}{4}$ w prawo. Pośrodku kobieta (?) z pochyloną głową w kapturze, spod którego
wyłania się dolna część twarzy. Zdaje się spoglądać na uniesioną prawą rękę z rozstawionymi pal-
cami. Za jej plecami postać z lewą dłonią przy osłoniętej kapturem twarzy. Z prawej strony zza
kobiety (?) wychyla się brodaty mężczyzna w podeszłym wieku, o łysiejącym czole. Postaci naszki-
cowane zamazystą kreską, podmalowane akwarelą w tonacji sepiowej z akcentami błękitu. Tło
pokryte gęstym szrafowaniem i zamalowane ciemnoniebieską i brunatną akwarelą. Dwie sygna-
tury piórem; w lewym dolnym rogu: „C. Norwid / 18..”, w prawym dolnym, pionowo w górę:
„C. NORWID 1867.”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13929

Stan zachowania: dobry – przebarwienia i miejscowe przetarcia powierzchni papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Prawdopodobnie Norwid ofiarował szkic Pantaleonowi Szyndle-
rowi, od którego na początku XX wieku przeszedł na własność Wiktora Gomulickiego. W 1916 r.
został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulic-
kiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który z kolei w 1936 r. sprzedał ten zbiór MNW.

Bibliografia: Materiały k. 145; Kalendarz 2, 330; Chlebowska 2012b, s. 174–181, 183.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. V (barwna); Norwid 2002, okładka.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1918 – Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918, s. 40,
poz. 325; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 153, il. 91 (barwna).

Uwagi: W prawym dolnym rogu podkładki widnieje pieczęć: „DWJ” (Dominik Witke-Jeżewski),
w lewym górnym wpis obcej ręki, ołówkiem: „R. P. / 13929”.

Drobne szkice w liście do Bronisława Zaleskiego

Czas powstania: [1867]

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, ołówek, papier kremowy, prążkowany.

Wymiary: 20,7 × 13,2 (podwójny arkusz papieru).

Opis, sygnatury, napisy: Drobne szkice wykonane na pierwszej stronie listu, włączone w tok tekstu. Na pierwszej stronicy, po słowach: „dwie plamy cienia z prawej i lewej jak naznaczone są” widnieje schematyczny zarys twarzy (piórem) z plamami cienia po bokach (kredką), oraz poniżej pomiędzy słowami: „cień trójkątny” a „konieczny, pod brodą na szyję wybiegający” szkic plamy cienia w formie klina (kredką).

Miejsce przechowywania: Muzeum Narodowe w Krakowie, Biblioteka Książąt Czartoryskich – list C. Norwida do Bronisława Zaleskiego z [1867] r.

Sygnatura: rkps Bibl. Czart. 6919, s. 111.

Stan zachowania: bardzo dobry – trzy poziome linie złożenia papieru.

Proweniencja (historia obiektu): List, wchodzący w skład zespołu listów Norwida do Bronisława Zaleskiego, znajdował się w Archiwum Hotelu Lambert w Paryżu, którego zbiory po 1875 r. zaczęto stopniowo przewozić do Krakowa, do siedziby Muzeum i Biblioteki XX Czartoryskich. W 1950 r. zbiory Czartoryskich zostały włączone w strukturę Muzeum Narodowego w Krakowie. W 1991 r. spadkobiercy właścicieli powołali Fundację Zbiorów im. XX Czartoryskich. Instytucja ta została właścicielem zbiorów. W 2016 r. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zakupiło zbiory Fundacji, a rok później przekazało je na własność MNK.

Bibliografia: PWSz, 9, 347; Miłośnicy grafiki 2006, s. 51.

Uwagi: List Norwida zawiera uwagi odnoszące się do akwaforty Bronisława Zaleskiego *Popiersie Adama Mickiewicza na tle cyprysów*, wykonanej według płaskorzeźby Augusta Perrault, umieszczonej na pomniku nagrobnym poety na cmentarzu w Montmorency (publ.: PWSz 9, 346–347; na temat dzieła Zaleskiego zob. Miłośnicy grafiki 2006, s. 50–51, poz. II.2).

Norwid dołączył do listu luźną kartkę ze szkicem akwaforty, uwzględniającym uwagi dotyczące dzieła (zob. następną poz. kat.).

J.W. Gomułicki datował list na 1868 r. sądząc, że akwaforta Zaleskiego przeznaczona była do wydania pism zbiorowych Mickiewicza. Takie datowanie zakwestionowały autorki *Kalendarza życia i twórczości Cypriana Norwida*. Powołując się na niedrukowaną korespondencję Zofii Węgierskiej z Bronisławem Zaleskim, dowiodły, że akwaforta przygotowywana była do polskiego wydania przemówień wygłoszonych podczas odsłonięcia pomnika nagrobnego Mickiewicza w Montmorency. Uroczystość planowana była na rocznicę śmierci poety, jednak doszło do niej dopiero w maju 1867 r. (zob. Kalendarz 2, 288).

drogi Kamilu

Nie ma to przebieg wystawca wystawać i

2. zprawy w głęb superstym syfret konym
ciemien - klithona ciemien wiepr alei
głęb konym nad ongui 2° zprawy
 1. 2.

2^{ie} plany ciem z prawej i z lewej
jaki maraurone zg.

3. ciem trójkontny konioru pod bród
naszys wybiegajcy.

4. koroda traktowana ma być
nie jaki gips ale jaki ciato
jakiś... "aliquid divini" cata
maska tak samo ti pot rzeba
pot ciato : taki by poriuno.

ale nie gips jaki robitej na
włosach bród i jaki Prerbiar
robitej cata te awanture gipsow
ktorej widzialem - szkaradny.

5. werity to poprawiury orygine
i 2-harmonizować oto wyrobko.

(N.

778b
Szkic gwiazdy

Czas powstania: [1867]

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier kremowy, prążkowany.

Wymiary: 20,7 × 13,2 (wymiary papieru – podwójny arkusz).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic wykonany na czwartej stronie listu, przedstawiający schematyczny zarys gwiazdy, umieszczony poniżej epistolarnego dopiska (dopisek oraz szkic ołówkiem): „gwiazdę meteoru stosownie do kolorytu całości wyrazić i na lewym ramieniu ostatecznymi liniami rozetrznąć”. Poniżej szkicu drugi dopisek do listu (tuszem, piórem).

Miejsce przechowywania: MNK, Biblioteka Książąt Czartoryskich – list C. Norwida do Bronisława Zaleskiego z [1867] r.

Sygnatura: rkps Bibl. Czart. 6919, s. 120.

Stan zachowania: bardzo dobry – trzy poziome linie złożenia papieru, papier lekko zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): zob. poprzednia poz. kat.

Bibliografia: PWsz 9, 347; Miłośnicy grafiki 2006, s. 51.

Uwagi: List Norwida zawiera uwagi odnoszące się do akwaforty Bronisława Zaleskiego *Popiersie Adama Mickiewicza na tle cyprysów*, wykonanej według płaskorzeźby Augusta Perrault, umieszczonej na pomniku nagrobnym poety na cmentarzu w Montmorency. Zob. Uwagi do poprzedniej poz. kat.

gwiezdy meteora storownic,
do Kolonyta latowu uwzględnic
i na lewym ramieniu ostro-
wami liniami rozszerzając.

Wielu z Was
Zaleskiego

gdzieś miał ranta' był by
orabici'ie - a nie?
to spieraj z uwagami. N.

Popiersie Adama Mickiewicza

Czas powstania: [1867]

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 15,6 × 10,3 (wymiary rysunku; prawy górny róg ścięty), 31 × 21 (wymiary arkusza, złożonego na czworo, z wyciętą lewą górną ćwiartką).

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie mężczyzny (Adama Mickiewicza), w luźno udrapowanej na ramionach szacie. Głowa uniesiona, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. W tle zwarta gęstwina leśna, nad którą widoczne jest wąskie pasmo nieba. W lewym górnym rogu gwiazda, od której odchodzi jasna szeroka smuga światła, oświetlająca lewą część twarzy. Po lewej zarysy instrumentu dętego (tuby?). Poniżej rysunku, po lewej słabo czytelna notatka: „z liry wybrać har / z gałęzi har / nieza[...]bać nam la[...]”. Rysunek obwiedziony pojedynczą ramką ołówkiem.

Miejsce przechowywania: MNK, Biblioteka Książąt Czartoryskich – List C. Norwida do Bronisława Zaleskiego z [1867] r.

Sygnatura: rkps Bibl. Czart. 6919, s. 113.

Stan zachowania: niezbyt dobry – po lewej stronie głowy nieregularne ubytki (wykruszenie) papieru w zamalowanych tuszem partiach.

Proweniencja (historia obiektu): zob. poz. kat. 778a.

Bibliografia: PWsz 9, 607; Miłośnicy grafiki 2006, s. 51; Kalendarz 2, 288; Chlebowska 2017, s. 237.

Uwagi: Szkic wypełnia prawą górną ćwiartkę złożonego na czworo arkusza papieru. Stanowi kopię akwaforty Bronisława Zaleskiego *Popiersie Adama Mickiewicza na tle cyprysów*, wykonanej według płaskorzeźby Augusta Perrault, umieszczonej na pomniku nagrobnym poety na cmentarzu w Montmorency (na temat dzieła Zaleskiego zob. Miłośnicy grafiki 2006, s. 50–51, poz. II.2). Norwid dołączył kartkę z rysunkiem do listu skierowanego do Bronisława Zaleskiego, zawierającego wskazówki, dotyczące akwaforty, przedstawiającej portret Adama Mickiewicza. Tekst listu: PWsz 9, 346–347 (por. dwa inne listy Norwida adresowane do B. Zaleskiego, odnoszące się do tej samej sprawy: PWsz 9, 346–347). W liście znajdują się szkice (w tym szkic gwiazdy), dotyczące tegoż dzieła Zaleskiego (zob. poprzednia poz. kat.).

Na temat datowania szkicu, zob. Uwagi do poprzedniej poz. kat.

2 liny wyprai ha
2 gabryi ha
nicrambai wa laue

780
Maszyna

Czas powstania: [1867]

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 13 × 10,4 (podwójny arkusz), 1 × 2 (wymiary szkicu).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny, drobny szkic maszyny (?) usytuowany w tekście listu, w zdaniu: „Czy nie zapomnisz [rysunek] maszyny? Zwłaszcza iż czekać trzeba, jak mówiłeś.”

Miejsce przechowywania: MNK, Biblioteka Książąt Czartoryskich – List C. Norwida do Bronisława Zaleskiego z 1867 r.

Sygnatura: rkps Bibl. Czart. 6919, s. 107.

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): zob. poz. kat. 778a.

Bibliografia: PWSz, 9, 346.

Uwagi: Nie udało się ustalić, o jakiej maszynie, zilustrowanej w liście, pisał Norwid.

List (oznaczony w nagłówku: notatka), w którym znajduje się szkic, zawiera kolejną garść wskazówek Norwida, odnoszących się do akwaforty, przedstawiającej portret Adama Mickiewicza (tekst listu: PWSz 9, 346). Por. Uwagi do poz. kat. 778a, 779.

Na temat datowania szkicu, zob. Uwagi do poz. kat. 778a.

Notatka

[1868]

108

w rycinie (wp. Adam Mick.) jest ta rzar
konierna do smierzenia że
owyż o 3. stopnie ciemniejsza od
ciata wyli najciemniejszej crarne.

Je zaś Adam M. miał odcz. niebieskie
a pteć silnie męską, to jest prawie
bledre od ciata ... proto najmęszniej
to rycinę pocię - a szkoda, bo może
bardzo piękna.

przy obawie bo niezbyt mi się.

- Przy niezapomnie ona rzyna?
miałaby je urobić tuteż jak mówisz.

verba et verba
moj drogi - b. d. zdrowy.

C. W.

Głowa Barabasza

Tytuły: Głowa męska (Cyprian Norwid 1946), Głowa Barabasza i in. szkice (Grońska 1991), Głowa Barabasza (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [1867]

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, akwarela, papier.

Wymiary: 9,5 × 9 (dolna krawędź nierówna).

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej popiersie mężczyzny w średnim wieku, w lewym profilu. Głowa lekko pochylona, twarz szczupła, pokryta zaniedbanym zarostem, nos prosty. Włosy średniej długości, falujące, w nieładzie. Szkic oddzielony od pozostałych ramką (prawo-dół) czarną kredką. Po prawej dwa pobieżne szkice twarzy męskich, usytuowane jeden nad drugim, zwrócone $\frac{3}{4}$ w prawo, w górę. Akwarela w stonowanej kolorystyce, z przewagą sepii. U dołu, w prawym dolnym rogu sygnatura z datą piórem: „C. Norwid / 1867”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.722

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pociemniały, tusz przebija na odwrocie.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 937; Kalendarz 2, 330; Fieguth 2008, s. 15 (przedruk Fieguth 2014, s. 306–307).

Reprodukcje: „Poezja” 1971, nr 9, s. 82; Melbechowska-Luty 2001, il. 87; Norwid 2008, s. 67 (barwna); Fieguth 2008, s. 25; Fieguth 2014, s. 306, tabl. po 312 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 462; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 31.

Uwagi: Identyfikacja postaci Barabasza za Marią Grońską (Grońska 1991, poz. 937).

Klawicymbał

Czas powstania: [1867]

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 13,4 × 21 (podwójny arkusz papieru), 1,5 × 2 (rysunek).

Opis, sygnatury, napisy: Drobny, schematyczny szkic fortepianu usytuowany w tekście listu, w prawym dolnym rogu stronicy.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Rękopisów – list C. Norwida do Joanny Kuczyńskiej [z sierpnia 1867]; w zbiorze: C. Norwid, [*Listy do Joanny z Wulfersów Kuczyńskiej*].

Sygnatura: Rps 8301 IV, k. 78 verso.

Stan zachowania: dobry – tusz przebija z odwrocia.

Proweniencja (historia obiektu): zob. poz. kat. 746.

Bibliografia: PWSz 9, 299 (list C. Norwida do Joanny Kuczyńskiej z 1867 r.), 594; Katalog I, 31.

Reprodukcje: Norwid 1963, s. 134; Norwid do pań 1999, s. 23; Norwid 2010, s. 34.

Uwagi: Rys. stanowi ilustrację do słów Chopina wypowiedzianych w przywołanej w liście rozmowie z Norwidem:

„Kiedy raz byłem u ś.p. Chopina, przyszedł ktoś do niego i długo z nim mówił, a że dzień był wilgotny, więc nie słyszałem rozmowy; ten jegomość gdy wyszedł, pytam Chopina:

„Kto to? i co? mówiliście...”

A Chopin mi na to:

– To Pleyel: przyszedł mi mówić o jakichś nowych fortepianach ze sztabami żelaznymi, które powiększają wibrację strun – – ach!... oni jeszcze i z tego klawicymbała – który tu u mnie widzisz, stoi, trójkątny i długi [rysunek] – ...oni i z tego jeszcze nie umięją nic zrobić – a!... koniecznie idzie im o to, aby doskonalszych środków mnóstwo nagromadzić.” (za: PWSz 9, 299).

- Ten je mój gość gdy wrócił
pytał Chopina "kto to? i" "no
co? mówiliście..." " "

A Chopin mi na to: " "

" To Playell - powiedział " "

" mi mówić o jakichś nowych

" fortepianach re sztabami

" ielarniami które powiększają

" wibrację strun - - ah...

" Oni - jeure i z tego Klauz

" cymbata który tu u

" mnie widzieliś stoi

" trójkątny i stagi ()

" ... oni i z tego jeure

Przerażony starzec

Tytuły: Studium (Kat. MNW), Przerażony starzec z łapą zwierzęcia na piersi (Grońska 1991).

Czas powstania: [1867?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, papier.

Wymiary: 8,7 × 5,2 (górne narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Starszy mężczyzna w półpostaci zwrócony en face, z łapą zwierzęcia wspartą na klatce piersiowej. Na twarzy wyraz przerażenia: rozchylone usta, oczy szeroko otwarte, wzrok skierowany w górę na prawo. Prawe ramię przywiedzione do piersi nieco poniżej zwierzęcej łapy, tuż obok widoczna druga dłoń. Rysunek podmalowany akwarelą w tonacji szaro-brązowej. U góry po lewej fragment sygnatury: „C.N.F”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.721

Stan zachowania: dosyć dobry – papier poszarzały, wzdłuż górnej i dolnej krawędzi zniszczony (pomięty, z drobnymi ubytkami).

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 939; Kalendarz 2, 330.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 298.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 465; ML 2001 – Prorok niechciany, poz. 30, il. 96.

Uwagi: Rys. został zapewne wycięty z większej całości.

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

784a

Na cmentarzu – scena alegoryczna

Tytuły: Madonna, Dzieci żałobne (Cyprian Norwid 1946, jako dwie niezależne pozycje), Dwa szkice (Grońska 1991), Szkice fantastyczne (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [ok. 1867]

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, ołówek, papier.

Wymiary: ok. 17,9 × 14 (wycinek papieru o nieregularnym kształcie: 17,9 × 13, a na nim naklejone obok siebie dwa mniejsze: 11,3 × 7 i 13,9 × 8,6).

Opis, sygnatury, napisy: Dwa szkice, naklejone na wspólne podłoże. Po lewej grupa osób zwróconych w prawo z dwojgiem dzieci na przedzie (w dolnej partii szkic wykracza na podkładkę). Dziewczynka spogląda na stojącego za nią młodego mężczyznę, patrzącego w skupieniu na wprost, a drugie, młodsze dziecko stoi ze spuszczonym wzrokiem, opierając się o niego plecami. Za mężczyzną stoi kolejna postać, a po prawej, nieco w głębi sylwetka osoby zwróconej en face. Po prawej u dołu, pionowo w górę sygnatura piórem: „C. Norwid”. Po prawej podmalowany niebiesko-szarą akwarelą piórkowy szkic postaci kobiecej, unoszącej się ponad ziemią, w ujęciu en face. Na pierwszym planie po prawej krzyż, na dalszym planie grobowiec. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „12”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.620

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1080.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 119; Walczyk, Woźniak 2006, il. V.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 344 (Madonna), poz. 345 (Dzieci żałobne).

Uwagi: Szkice zostały potraktowane jako jedna pozycja, ponieważ Norwid po naklejeniu ich na wspólne podłoże, dorysował w niektórych partiach linie łączące obie sceny w jedną całość. W katalogu monograficznej wystawy Norwida z 1946 r. (Cyprian Norwid 1946, poz. 344) unosząca się postać kobieca została uznana za wizerunek Madonny. Wydaje się jednak, że jest to identyfikacja błędna. Obraz przedstawia raczej scenę zmartwychwstania (zob. inne prace Norwida na ten temat: *Dusze ulatujące z mogił I i II* (Katalog III, poz. kat. 646, 651). Na odwrocie znajduje się szkic *Młodzieniec i konie* (następna poz. kat.).

784b
Młodzieniec i konie

Tytuł: Młodzieniec i głowy wyciągających się do niego dwóch koni (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1867?]

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 17,9 × 13

Opis, sygnatury, napisy: Scena figuralna ujęta w półkoliście zwieńczoną arkadę. Po lewej stoi młody mężczyzna w historyzującym (renesansowym) stroju, z nakryciem głowy, zwrócony w prawo. Lewą dłoń wyciąga w stronę dwóch koni wychylających się ku niemu, jakby z zagrody. W głębi mało wyraziste zarysy jakiejś sceny figuralnej z kilkoma sylwetkami ludzkimi.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.620 verso.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1080 verso.

Uwagi: Prawdopodobnie jest to kopia fragmentu nieustalonego renesansowego dzieła.

Na odwrocie arkusza naklejone zostały dwa wycinki papieru, mieszczące rys. *Na cmentarzu – scena alegoryczna* (poprzednia poz. kat.).

785
Biskup

Tytuł: Biskup (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: 1868

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 17,7 × 10,5 (lewe narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Postać biskupa w stroju liturgicznym, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Twarz pogodna, z krótką brodą, na głowie infuła. Uniesione dłonie podtrzymują wsparty na prawym ramieniu pastorał, z widoczną tylko częściowo krzywaśnią. Powyżej postaci napis piórem: „z Raffaellino del Garbo / 1460.”. Po prawej stronie, pionowo w dół dwie sygnatury piórem: „C.N.” oraz „NORwid 1868”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2121

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, pociemniały, na odwrocie ślady podklejenia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 940.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 486.

Uwagi: Raffaellino del Garbo – (1466 lub 1476 – 1524) florencki malarz wczesnego renesansu, uczeń Filippino Lippiego. W spuściźnie malarza, ani w twórczości innych artystów nie udało się odnaleźć źródła niniejszego szkicu.

2. Natolino
del garbo
1408.

Ilustracje do anegdoty o przypalonej zupie

Czas powstania: 1868

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 13,3 × 10,3 (podwójny arkusz).

Opis, sygnatury, napisy: Dwa pobieżne szkice umieszczone w liście, stanowiące bezpośrednią ilustrację do anegdoty o przypalonej zupie. Pierwszy z nich znajduje się na karcie 3 recto. U góry wąsаты mężczyzna z łyżką uniesioną do ust, ujęty w półpostaci. Z prawej strony adnotacja: „przydymiona?!”. Niżej ten sam mężczyzna uchylający się przed ciosem w głowę, zadany przez drugiego mężczyznę, trzymającego w lewej dłoni talerz. Pod ujętymi w półpostaci sylwetkami zapis: „przydymiona??? A ten go zaraz w łeb – i skończyło się obopólne demokratyczne braterstwo!”. Powyżej rysunku i poniżej tekstu listu. Druga ilustracja (k. 3 verso) przedstawia tych samych mężczyzn w trakcie bijatyki. Obok postaci przewrócony na ziemię talerz z wylaną zupą. U dołu napis: „a co? przydymiona!...”. Niżej wpisany dalszy ciąg tekstu listu.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Rękopisów – list Norwida do Zofii z Sobieskich Radwanowej z 6 stycznia 1868.

Sygnatura: Rps 6291 IV, k. 218 (recto i verso).

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zabrudzony.

Prowienienca (historia obiektu): List pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWSz 9, 335 (list C. Norwida do Zofii z Sobieskich Radwanowej); Biblioteka Narodowa 1964, s. 85; Chlebowska 2017, s. 235, 236.

Reprodukcje: WP 9, 114, 115; Chlebowska 2017, s. 246, il. 8 (k. 3 recto, barwna), s. 247, il. 9 (k. 3 verso, barwna).

Uwagi: Rysunki ilustrują opisaną w liście anegdotę: „Kiedy byłem w Północnej Ameryce, było tam dwóch szlachciców, byłych kapitanów, z wąsami sporymi. Ci ułożyli się demokratycznie, że będą żyć w braterstwie-świętym i skoro jeden będzie pracował na mieście, to drugi ugotuje jemu obiad – a obydwaj mieli kuchenne znajomości dość rozległe, ale obydwaj, mimo amerykańskiego powietrza demokratyczny wpływ, byli szlachcice. I kiedy się tak po bratersku ułożyli i uściskali rzewnie, jeden kapitan wyszedł na miasto, drugi zaś przygotował obiad i bardzo cieszył się, wyglądając chwili urzeczywistnienia ich wzajemnej konstytucji gospodarskiej... i przyszła ta chwila, i oto drugi wraca i zastaje nakryty stół. Siada – towarzysz, brat, kapitan podaje zupę... Ten, który siadł do stołu, zaledwo łyżką dotknął zupy i wargami jej chłypnął, odwraca się do kolegi swego i mówi:

„Cóż to?? przydymiona?!”

Na to kapitan-kucharz paff! go w policzek... i tak się skończył pierwszy i ostatni obiad tych dwóch obywateli, którzy na końcu świata zapomnieć pierwszej nie umieli, iż każdy z nich miał być kiedyś kucharza.

Opowiedzieć tego trudno – – wygrać na scenie snadniej: to tak prędko się zrobiło, i tak pięknie było przygotowane, i z takim rozrzewnieniem zobopólnym:

– Przydymiona ???

A ten go zaraz za łeb – i skończyło się zobopólne demokratyczne braterstwo.” (PWsz 9, 334–335).

Szlachcic z książką w ogrodzie I

Czas powstania: 1868

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany, kremowy, sztywny, złożone obcięcie.

Wymiary: 13,3 × 20,5 (podwójny arkusz), 3,5 × 13,3 (rysunek).

Opis, sygnatury, napisy: Dwa szkice usytuowane w końcowej partii listu, ilustrujące treść anegdoty o szlachcicu z książką. Nieco poniżej środka maleńki zarys postaci z fajką na długim cybuchu i z książką w dłoniach. Niżej, szkic postaci w szlafroku z kwiatowym motywem i w rannych pantoflach, leżącej na brzuchu, w trawie. Obok śpiącego, na ziemi fajka i książka odwrócona grzbietem do góry. Obok książki napis: „to chleba nie daje”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Rękopisów – list Norwida do Joanny Kuczyńskiej z 1868 r., k. 2 recto.

Sygnatura: IV 8301, k. 93 recto.

Proweniencja (historia obiektu): zob. poz. kat. 747.

Bibliografia: PWsz 9, 338 (list C. Norwida do Joanny Kuczyńskiej z 1868 r.), 604; Norwid 1963, s. 147; Biblioteka Narodowa 1972, s. 29; Chlebowska 2017, s. 233, 234.

Reprodukcje: Norwid 1963, s. 146; Chlebowska 2017, s. 245, il. 6 (barwna).

Uwagi: Rysunki ilustrują opisaną w liście anegdotę: „Przypominam sobie wszelako szlachcica, którego zapoznałem, kiedy podróżowałem po Polsce (bo podróżowałem po Polsce, kiedy jeszcze nie było kolei żelaznych). Ten, widząc u mnie książki, lubo nie lubił książek, mawiając o nich: »To chleba nie daje, Mości Dobrodzieju« – otóż ten wszelako przychodził czasem do mnie, w szlafroku żółtym w piwonie popstrzonym (coś zupełnie chińskiego!) i z fajką na długim kiju dziurawym, i mówił mi: »Niechże mi też Pan Dobrodziej da jaką książkę z brzegu, bo idę spać do ogrodu. «

I dawałem mu książkę z brzegu ostrożnie tak jak w kwarantannie podaje się gościom przedmioty, a on brał, i widziałem tylko tył osoby jego i malowane piwonie na szlafroku, a potem toż samo przedstawiało się z dala na zielonym trawniku ogrodowym, gdzie wkrótce usypiał.” (PWsz 9, 337–338).

Analogiczna anegdota znalazła się również w ilustrowanym *Pamiętniku podróżnym* Norwida; poz. kat. 776. Por. także luźne szkice na ten sam temat ze zbiorów BN: poz. kat. 841a, 841b, 842, 848.

lebo nie lubi kłuszek mawiając o nich
„to chleba nie daje Mosci dobrodziej”
oto ^{ten wstąpił} przychodzi i razem do mnie w szałafku
ziotym w piwonie popstronym (coś ^{zupetnie} chińskiego!) i z fajką na długim kijku
długim i mówi mi: „niechcie mi
ter pan doko: da jaką książkę z brzoza
bo idę spać do Ogrodu” — I dawałem
mu książkę z brzoza ostrożnie, tak
w Kwarantannie podać się ^{głównie} jak
a on brat i widziałem tylko te
osoby jego i malowane tylko te
szlafroka ~~z~~ a potem toż
przedstawia się ^z na wielonym dworku
ogrodowym gdzie wkrótce usypia.

Pamiętam 1888.

„to chleba nie daje”

Koń na bruku

Tytuły: Koń na bruku (MNP), Koń (Prorok niechciany 2001).

Czas powstania: 1868

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 12,9 × 11

Opis, sygnatury, napisy: Szkic konia stojącego na bruku, zwróconego w prawo. W głębi, po prawej zarysy bryczki lub powozu. W lewym dolnym rogu sygnatura z datą: „C.N. / 1868.”.

Miejsce przechowywania: MNP, Gabinet Rycin.

Nr inw.: Gr 1080

Stan zachowania: dobry – zażółcenia papieru, jaśniejszy wąski margines wzdłuż brzegów – zapewne ślad po uprzednim oprawieniu; wszystkie brzegi podklejone na odwrocie paskami bibułki.

Proweniencja (historia obiektu): W 1968 r. rys. został kupiony przez Muzeum od Alicji Ślęzak z Kórniku.

Bibliografia: Kalendarz 2, 369.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 235.

Wystawy katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 201, il. 32.

Uwagi: Na odwrocie rys. tekst wpisany piórem, obcej ręki. Jest to wiersz rozpoczynający się od wersetu: „Nim napotkasz te skarby [...]” oraz dedykacja: „Kochana Maryniuszku. Przebiegając pamięcią czasy szkolne / zarazem imiona ukochanych Ci koleżanek, wspomnij czasem i na / [wyraz nie odczytany] ta mnie kochała.”. Nie udało się ustalić personaliów adresatki ani autorki dedykacji.

Miotła na bruku

Tytuł: Miotła na bruku (Grońska 1991).

Czas powstania: 1868

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, kredka, papier.

Wymiary: 3,2 × 7,3

Opis, sygnatury, napisy: Szkic miotły z fragmentem trzonka na tle posadzki lub bruku z sześciobocznych płyt. Rysunek podkolorowany brązową i czerwoną farbą oraz czerwoną kredką. Wzdłuż górnej krawędzi sygnatura i data wpisane piórem: „C. NORWID 1868”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.766

Stan zachowania: dobry – papier mocno pociemniały, przy górnym brzegu ubytek uzupełniony papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 948; Walczyk, Woźniak 2006, s. 153; Kalendarz 2, 369.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 106.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 32, il. 138.

790
Najady

Tytuły: Najady (PZ), Nimfy igrające na falach morskich (Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918).

Czas powstania: 1868

Materiał i technika: tusz, pióro, papier na kartonie.

Wymiary: 20,6 × 16,5 (górną część wyciętą w formie łuku), papier naklejony całą powierzchnią na brązową kartonową podkładkę (33,6 × 26,2) z passe-partout w kolorze śliwkowym, a następnie na szary karton.

Opis, sygnatury, napisy: Trzy nagie młode kobiety wśród morskich fal, w swobodnych pozach, spoglądające w prawo. Dwie z nich zdają się płynąć w lewo. Pomiędzy nimi, na drugim planie trzecia niewiasta wynurza się z wody: ręce splecione nad głową. W oddali, po prawej zarysy łodzi żaglowej, a ponad horyzontem sylwetka lecącego ptaka. W lewym dolnym rogu, ukośnie w dół sygnatura z datą wpisane piórem: „C. NORWID 1868 f.”. W prawym dolnym rogu odcisk okrągłej pieczęci, czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.12048

Stan zachowania: zły – papier mocno pociemniały, drobne brązowawe plamki (foxing) rozsiane bardzo licznie na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Rysunek znajdował się niegdyś w kolekcji Dominika Witke-Jeżewskiego, od którego został zakupiony przez MNW w 1936 r. W czasie drugiej wojny światowej praca została zagrabiona przez Niemców, a następnie przez ZSRR. W 1956 r. została zwrócona Polsce w ramach akcji rewindykacyjnej.

Bibliografia: PWSz 11, 356 poz. 180; Kalendarz 2, 368; Anisimovets 2008, s. 162.

Reprodukcje: PZ F, po s. 128; Teki III, tabl. 15; PWSz 11, il. 180; Melbechowska-Luty 2001, il. 121.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1918 – Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918, poz. 321; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 154, il. 122.

Uwagi: f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

Sprzedaż Pegaza – szkic

Tytuły: Szkic do kompozycji alegoryczno-satyrycznej z pegazem (Cyprian Norwid 1946), Alegoryczna kompozycja z pegazem (Grońska 1991), Sprzedaż pegaza, szkic (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [1868?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy, prążkowany.

Wymiary: 12,6 × 18,9 (lewy górny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic sceny figuralnej. W centrum kompozycji postać zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo, przy której stoi koń ze skrzydłami. Z prawej podchodzi do niej mężczyzna w cylindrze i płaszczu, widoczny od tyłu, obok niego sylwetka kobiety. Przy lewym brzegu kompozycji drugi mężczyzna w cylindrze i płaszczu, odchodzący na bok.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.711

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały wzdłuż górnej i bocznych krawędzi; u dołu odbarwienia papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 946; Towarzystwo Historyczno-Literackie 2014, s. 255.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 129; Polanowska 1998, s. 141; Melbechowska-Luty 2001, il. 111.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 337; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 33 il. 103.

Uwagi: Szkic stanowi prawdopodobnie studium przygotowawcze do *Sprzedaży Pegaza* – zob. następna poz. kat.

Sprzedaż Pegaza

Tytuły: Sprzedaż Pegaza (Gałęzowska 1958), Vente de Pégase (Czarnocka 2015).

Czas powstania: 1868

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, papier.

Wymiary: 16,7 × 21 (złożony z dwóch jednakowych kartek papieru 16,7 × 10,5 naklejonych na wspólną podkładkę) – górne narożniki zaokrąglone.

Opis, sygnatury, napisy: Czterech mężczyzn rozprawiających na temat stojącego przy nich uskrzydłonego konia (Pegaza), który skubie pyskiem laurowy wieniec zawieszony na słupie. Przed słupem stoi mężczyzna w krótkim płaszczu, trzymający zwierzę za uzdę i zwracający się ku pozostałym osobom. Obok długowłosego młodzieniec w krótkiej szacie, podparty lewą ręką pod bok, a prawą chwytający się za brodę. Przy nim woźnica w butach z ostrogami i z batem w prawej, opuszczonej ręce: spogląda na konia. Za nim, odwrócony tyłem do pozostałych osób, stoi tęgi mężczyzna, z wyrazem niezadowolenia, z dłonią podpierającą twarz. Pod pachą trzyma bat. Na dalszym planie, pośrodku zarys ruin antycznych budowli. Rysunek lawowany rozcieńczoną akwarelą. W lewym dolnym rogu sygnatura z datą piórem: „C. Norwid 1868”. Pośrodku, na dolnym marginesie odcisk owalnej pieczęci czarnym (obecnie wyblakłym) tuszem: „C. NORWID”.

Miejsce przechowywania: Polskie Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu, Biblioteka Polska w Paryżu.

Nr inw.: THL.BPP.Rys.214.3

Stan zachowania: bardzo dobry – rys. naklejony na podkładkę, a wraz z nią na kolejną podkładkę i obwieszony kilkoma ramkami: ołówkiem, niebieską kredką oraz naklejonymi paskami w kolorze złotym; oprawiony w ramę.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. ofiarował Bibliotece Polskiej w Paryżu Franciszek Studziński (1958).

Bibliografia: Gałęzowska 1958, s. 1–2 (przedruk: Gałęzowska 1959, s. 6); PWsz 11, 356 poz. 181; Makowski 1988, s. 197; Polanowska 1998, s. 141; Melbechowska-Luty 2000, s. 56; Sudolski 2003, s. 459; Kalendarz 2, 369; Zieliński 2008, s. 436; Kubicka 2011, s. 254; Chlebowska 2013b, s. 127; Towarzystwo Historyczno-Literackie 2014, s. 255; Czarnocka 2015, s. 289–290.

Reprodukcje: Gałęzowska 1958, s. 2; PWsz 11, il. 181; Witkowska, Przybylski 1997, s. 428; Melbechowska-Luty 2000, s. 57; Melbechowska-Luty 2001, il. 112; Domański 2001, s. 5; Urbankowski 2001, s. 15; Prorok niechciany 2001, il. 104 i okładka (il. barwna); Norwid 2002, s. 353; Skarby kultury polskiej 2004, il. nlb (barwna); Towarzystwo Historyczno-Literackie 2014, s. 254 (barwna); Czarnocka 2015, s. 306 il. 14 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2004, MNK 2004: *Skarby kultury polskiej ze zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu*.

Uwagi: Na odwrocie rysunku tekst ołówkiem kopiowym, ręki Norwida (?): „poeta sprzedający pegaza swego / amazonka, stary magignon [?] i woźnica / targują kupno / a été peinte à huile avec / changement de composition.” [(fr.: malowany olejno ze zmienioną kompozycją) (za: Towarzystwo Historyczno-Literackie 2014, s. 254)]. Wzmiankowany w niniejszej notatce obraz olejny autorstwa Norwida nie jest znany. Nie zachowały się również żadne inne świadectwa, dotyczące tego dzieła.

Szkic przygotowawczy do kompozycji – zob. poprzednia poz. kat.

Studium męskiej nogi

Tytuły: Studium męskiej nogi (Grońska 1991).

Czas powstania: 1868

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 10,6 × 10,5 (lewy górny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic nogi zgiętej w kolanie, zwróconej w prawo. Pośrodku sygnatura rozdzielona rysunkiem: „C. Nor wid 1868.”. W prawym górnym rogu nieodczytana notatka, ołówkiem: „ale [... ...]”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.630

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (stan zachowania): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 941.

From mid 1888

Szkice postaci łucznika

Tytuły: Łucznik I (Cyprian Norwid 1946), Szkice postaci łucznika (Grońska 1991).

Czas powstania: 1868

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 19,8 × 12,3.

Opis, sygnatury, napisy: Akt mężczyzny w pozie napinania cięciwy łuku, tyłem. Głowa w lewym profilu. Ciężar ciała spoczywa na prawej nodze, lewa noga w wykroku, wyraziście zaznaczona muskulatura ciała. Wokół postaci fragmentaryczne szkice: torsu, nóg, dłoni trzymającej łuk, łokcia wyprostowanej ręki – wykonane cienką, delikatną kreską, znacznie powiększone w stosunku do wymiarów samej postaci. Po prawej pionowo w górę sygnatura i data: „C. Norwid 1868”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.663

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pożółkły, nieco zabrudzony, zwłaszcza wzdłuż krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Rysunek pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 942; Kalendarz 2, 369.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 20.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 473.

Uwagi: Rys. stanowi wersję *Studium aktu łucznika* (nast. poz. kat.).

Studium aktu łuczника

Tytuły: Łucznik II (Cyprian Norwid 1946), Akt łucznika i inne szkice (Grońska 1991), Szkice postaci łucznika (Melbechowska-Luty 2001), Studium aktu łucznika (BN).

Czas powstania: [1868]

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 20 × 14,2

Opis, sygnatury, napisy: Postać nagiego mężczyzny w pozie łucznika, ujęta tyłem, w lewo, do połowy ud. Głowa w lewym profilu, o krótkich falujących włosach. Lewa ręka wyciągnięta przed siebie, widoczna w części ramienia, prawa uniesiona, zgięta w łokciu, z dłonią przywiedzioną do głowy. Podkreślona muskulatura ciała. Po prawej zarys męskiej nogi widocznej od tyłu. Po lewej niewielki szkic stanowiący powtórzenie głowy mężczyzny. Poniżej sygnatura i data: „CNorwid / 18[część daty nieczytelna]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.669

Stan zachowania: dobry – prawe narożniki uszkodzone, uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 943.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 21.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 474; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 34, il. 43.

Uwagi: Data wpisana na rys. jest nieczytelna. Grońska odczytała ją jako „1863”, ale ponieważ rys. stanowi wariant szkicu z 1868 r. (poprzednia poz. kat.), w niniejszym opracowaniu przyjęto datę późniejszą.

Akt męski

Tytuły: Studia aktu (Grońska 1991), Akt męski (Melbechowska-Luty), Studium aktu (Prorok niechciany 2001).

Czas powstania: [1868(?)] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, czerwona kredka, papier kremowy prążkowany.

Wymiary: 24 × 19,4 – lewy górny róg ścięty, prawe narożniki zaokrąglone.

Opis, sygnatury, napisy: Nagi mężczyzna z opaską wokół bioder, siedzi z szeroko rozstawionymi nogami, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. Lewa ręka wsparta o siedzisko, prawa wyciągnięta przed siebie. Głowa zwrócona w stronę wyciągniętej dłoni. Włosy falujące, broda rozdzielona pośrodku. W tle po lewej zarysy roślinnej scenerii. Po prawej u dołu sygn. i data wpisane piórem: „C. Norwid 18[...]”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.668

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zabrudzony, zwłaszcza po prawej stronie.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 945.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 133; Melbechowska-Luty 2001, il. 22; DW III, 387 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 35, il. 44.

Po zapasach

Tytuły: Po zapasach (Cyprian Norwid 1946), Studia aktu (Grońska 1991), Studia aktu męskiego (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [1868(?)] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, papier prążkowany, kremowy.

Wymiary: 23,5 × 31,1 (narożniki zaokrąglone).

Opis, sygnatury, napisy: Po prawej szkic nagiego mężczyzny w pozycji siedzącej, opartego na lewym łokciu. Głowa pochylona, wsparta na lewej dłoni, prawa ręka opuszczona, zgięta w łokciu pod kątem prostym. Prawa noga wyciągnięta swobodnie w lewo, lewa ugięta. Na głowę narzucona tkanina, opadająca na plecy. Po lewej u góry schematyczny szkic postaci w takiej samej pozie, w znacznym pomniejszeniu. U dołu sygnatura piórem: „C. NOR.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.667

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały wzdłuż krawędzi, przybrudzony; pośrodku pionowa linia złożenia.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 944.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 23.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 468.

798a

Rękawiczka i maska balowa

Tytuł: Martwa natura (Grońska 1991), Rękawiczka i maska balowa (BN).

Czas powstania: [ok. 1869].

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, ołówek, papier.

Wymiary: 4,2 × 6,8

Opis, sygnatury, napisy: Maseczka karnawałowa i złożone obok niej długie damskie rękawiczki. Po prawej tło pokryte ukośną kratką. Rysunek podmalowany akwarelą w niebieskawej przygaszonej tonacji. Wzdłuż krawędzi ramka niebieską kredką. U góry odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.680 recto.

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1082.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic głowy wspartej na dłoni* (następna poz. kat.).

798b

Szkic głowy wspartej na dłoni

Tytuły: Głowa męska (Grońska 1991), Szkic głowy (Norwid 2008), Szkic ręki i profilu twarzy mężczyzny (BN).

Czas powstania: [ok. 1869].

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 4,2 × 6,8

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic męskiej głowy podpartej lewą dłonią, ujętej w lewym profilu. W prawym górnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 680”. U góry odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.680 verso.

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1082 verso.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 76, 180.

Uwagi: Rys. stanowi wariant szkicu *Studia zamysłonych* (następna poz. kat.).

Na odwrocie *Rękawiczka i maska balowa* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 680

Studia zamyślonych

Tytuły: Studia zamyślonych (Cyprian Norwid 1946), Studium zamyślenia (PWsz).

Czas powstania: [ok. 1869].

Materiał i technika: ołówek, kredka, tusz, pióro, akwarela, papier.

Wymiary: 14,3 × 9

Opis, sygnatury, napisy: Dwie głowy męskie, każda z lewą dłonią wspartą o policzek, ujęte w lewym profilu, usytuowane jedna nad drugą. Zbliżone rysy twarzy: łysiejące czoło oraz nieco orli nos. Pomiędzy głowami fragmentaryczny zarys nogi siedzącego mężczyzny, od kolana w dół, zwróconej w prawo. Po prawej w obrębie szkiców sygnatura i data piórem: „C. Norwid / 186[...; część daty nieczytelna]”. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.726

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, szczególnie wzdłuż krawędzi, na ¼ wysokości poziomy ślad złożenia.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWsz 11, 356 poz. 183; Grońska 1991, poz. 950; Melbechowska-Luty 2001a, s. 533; Kalendarz 1, 800; Gadamska-Serafin 2011, s. 316; Chlebowska 2018a, s. 279.

Reprodukcje: Pamięci Norwida 1946, tabl. 8; PWsz 11, il. 183; plakat wystawy „Cyprian Norwid”, Muzeum Literatury w Warszawie 1983; Norwid 1984, s. 107; Cyprian Kamil Norwid 1986, po s. 112; Grońska 1991, il. 132; Halkiewicz-Sojak 1994, po s. 48; Trybuś 2000, il. 4, po s. 64; Melbechowska-Luty 2001, il. 345; Melbechowska-Luty 2001a, s. 532; Norwid 2001, s. 126; Norwid 2002, wyklejka.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 463; BN 1976: „Skarby Biblioteki Narodowej (wybór ze zbiorów specjalnych)”; ML 1983: „Cyprian Norwid”; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 38, il. 57.

Uwagi: Rys. przedstawia studia twarzy mężczyzny do kompozycji *Sprzedawca laurów* (następna poz. kat.). Innym wariantem tego rys. jest *Szkic głowy wspartej na dłoni* (poz. kat. 798b).

Sprzedawca laurów

Tytuły: Handlarz laurów (PWsz), Kupowanie laurów (Grońska 1991), Sprzedawca laurów (Melbechowska-Luty 2001), Scena alegoryczna z wieńcem laurowym (BN).

Czas powstania: 1869

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, ołówek, gruby papier.

Wymiary: 16,1 × 21,2 – dwa jednakowe arkusze papieru naklejone na papierową podkładkę (18 × 23,3), stykające się wzdłuż osi pionowej.

Opis, sygnatury, napisy: Scena figuralna wypełniająca szczerlnie kompozycję. Na pierwszym planie po prawej mężczyzna w krótkiej szacie, z wieńcem laurowym w uniesionych dłoniach. Nad jego głową, na gałęzi drzewa wiszą inne wieńce, a obok niewielki postument, na którym leży kilka monet. Mężczyzna zwraca się w stronę osób zgromadzonych po lewej: postawnego mężczyzny w dojrzałym wieku, sięgającego lewą dłonią po sakiewkę, trzymającej go pod ramię kobiety i dziecka, chwytającego mężczyznę za rękę. Z lewej strony dwie odchodzące osoby: młoda kobieta i brodaty mężczyzna w wieńcach na głowach oraz zarysy kilku postaci w tle. Za plecami sprzedawcy widoczna fragmentarycznie postać starszego, zadumanego mężczyzny w lewym profilu, z twarzą podpartą palcami lewej dłoni. W prawym dolnym rogu sygnatura z datą piórem: „C. NORWID / 1869”. Rysunek delikatnie podmalowany akwarełą w niebieskawej tonacji, szaty postaci w różnych odcieniach barwy czerwonej, żółtej i pomarańczowej.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.541

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, nieco zabrudzony, w prawym dolnym rogu lewego arkusza ubytek (2 × 0,5 cm).

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Szczepański 1947, s. 3; Krzemieniecki 1972b, s. 50; PWsz 11, 232, 356 poz. 182; Ihnatowiczowa 1983, s. 299; Grońska 1991, poz. 949; Polanowska 1998, s. 141; Melbechowska-Luty 2000, s. 55; Sudolski 2003, s. 459; Kalendarz 2, 436; Chlebowski 2008, s. 159–160; Pniewski 2008, s. Chlebowska 2013b, s. 127; Chlebowska 2016a, s. 85, 86; Chlebowska 2018d, s. 245.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 182; Grońska 1991, il. 128; Melbechowska-Luty 2001, il. 331; Sudolski 2003, s. 458; Zaniewicki 2007, s. 5 (il. barwna); Chlebowska 2013b, il. 83 (barwna)

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 291; BN 1976: *Skarby Biblioteki Narodowej (Wybór ze zbiorów specjalnych)*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 37, il. 105; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10; BN 2008: *Norwid – Herbert. Inspiracje śródziemnomorskie*.

Uwagi: Por. *Szkic głowy wspartej na dłoni* (poz. kat. 798b) oraz *Studia zamysłonych* (poprzednia poz. kat.), stanowiące zapewne szkice przygotowawcze do podobizny starszego, zadumanego mężczyzny usytuowanej w prawym górnym narożniku niniejszej sceny.

Biały orzeł

Tytuły: Biały orzeł (Cyprian Norwid 1946), Studium orla (PWsz); Biały orzeł na skale (Grońska 1991).

Czas powstania: lata 60 XIX w.

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, papier.

Wymiary: 10,7 × 6,2

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek orla stojącego z głową zwróconą profilem w prawo, z otwartym dziobem. Lewe skrzydło opuszczone, prawe niewidoczne (kompozycja ucięta na granicy tułowia i prawego skrzydła). Po prawej pionowo w górę sygnatura i data tuszem: „C. Norwid 186[data częściowo nieczytelna]”. Akwarela w tonacji szaro-brunatno-niebieskawej. Wzdłuż brzegów ramka niebieską kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.841

Stan zachowania: dosyć dobry – papier nieco pociemniały i przybrudzony, prawy dolny róg uszkodzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWsz 11, 373 poz. 237; Widacka 1985–1986, s. 166; Grońska 1991, poz. 954; Widacka 1996, s. 32; Sudolski 2003, s. 321; Kalendarz 1, 800; Pietrzak 2015, s. 80.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 237 (barwna); Widacka 1985–1986, il. 15; Grońska 1991, il. 165; Widacka 1996, il. 17; Melbechowska-Luty 2001, il. 249; Janion 2001, s. 166; „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej” 2001, nr 3, s. 23; Urbankowski 2001, s. 15; Pietrzak 2015, s. 80, ryc. 9.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 511; BN 1976: *Skarby Biblioteki Narodowej (wybór ze zbiorów specjalnych)*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 39, il. 20; BN 2001 – *Autografy* 2001, mps powielany; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Uwagi: Hanna Widacka sugerowała związku rys. z litografią *Orzeł na skale*, pochodzącą z archiwum Norwidowskiego Zenona Przesmyckiego (BN, nr inw. G.14449), której przypisała autorstwo Norwida (Widacka 1985–1986, s. 166). Po latach zakwestionowała atrybucję litografii (Widacka 2004, s. 219). Agata Pietrzak odniosła się krytycznie do pierwotnych ustaleń Widackiej, nie znając zapewne autorskiej korekty tychże opublikowanych w 2004 r. (Pietrzak 2015, s. 80).

802a
Z Amazonek

Tytuł: Studium antycznej rzeźby (Grońska 1991), Z amazonek (BN).

Czas powstania: [lata 60 XIX w.] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 14,9 × 8 (narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic rzeźbiarskiego wizerunku postaci kobiecej w lewym profilu, w krótkiej szacie, zarzuconej na prawe ramię, odsłaniającej nagą klatkę piersiową oraz pośladki. Ciężar ciała spoczywa na prawej nodze, lewa uniesiona i utracona w okolicy kolana. Lewa ręka uniesiona ku głowie, w prawej – wysuniętej przed siebie, z przedramieniem zgiętym pod kątem prostym – krótki miecz. Po prawej pośrodku napis piórem: „Z Amazonek / 18[...; część daty nieczytelna]”. Poniżej, ukośnie w dół sygnatura piórem: „Norwid” i odcisk niewielkiej owalnej pieczęci, czarnym tuszem: „C. NORWID”. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2122

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 953.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2008: *Norwid – Herbert. Inspiracje śródziemnomorskie*.

Uwagi: Rys. stanowi szkicową kopię sylwetki jednej z greckich Amazonek z fragmentu fryzy *Amazonomachia* pochodzącego z Mauzoleum w Halikarnasie, datowanego na ok. 350 r. przed Chr. (British Museum, nr inw. GR 1857.12–20.268–270). Twórcą dzieła był prawdopodobnie grecki rzeźbiarz Pytheos. Fryz odnalazł w Halikarnasie sir Charles Thomas Newton w 1857 r.

Na odwrocie rys.: *Szkic aktu i zarys kartusza* (następna poz. kat.).

802b
Szkic aktu i zarys kartusza

Czas powstania: [lata 60 XIX w.] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 14,9 × 8 (narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Lekko zarysowany szkic męskiego aktu w pozycji stojącej, poniżej kolan, zwróconego $\frac{3}{4}$ w prawo. Lewa dłoń uniesiona ku twarzy, prawa ręka opuszczona. Poniżej schematyczny szkic ozdobnego kartusza (?). Przy górnej krawędzi wycinka adnotacja ołówkiem, obcej ręki: „I. Rys. 2122”. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: Rys. 2122 verso.

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony, kilka sepiowych plam, głównie przy górnej i dolnej krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się szkic *Z Amazonek* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 2132

Studium czytającego starca

Tytuły: Starzec czytający (Cyprian Norwid 1946), Studium czytającego starca (Grońska 1991), Czytający mężczyzna (Norwid 2008).

Czas powstania: lata 60 XIX w.

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, kredka, papier kremowy.

Wymiary: 9,8 × 7,6 (narożniki ścięte) – naklejony na arkusz papieru o tych samych wymiarach, z pełnymi narożnikami.

Opis, sygnatury, napisy: Starzec czytający z kartki trzymanej blisko twarzy, ujęty w prawym profilu, w półpostaci. Głowa pochylona, oko przymrużone, dolna szczeka wysunięta do przodu. Mężczyzna w luźnym, obficie udrapowanym stroju. Rysunek tonowany rozcieńczonym tuszem. Po prawej u dołu sygnatura i data piórem: „C. NORwid / 186[...; część daty nieczytelna]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.727

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 951.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 103 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 467; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 40.

804a

Autor

Czas powstania: 1870

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, cienki papier.

Wymiary: 13,1 × 18,9

Opis, sygnatury, napisy: Scena figuralna przedstawiająca kilku mężczyzn w półpostaci. Pośrodku mężczyzna ujęty en face, z wyrazem zasluchania na twarzy, o szeroko otwartych oczach i lekko rozchylnych ustach. O jego prawe ramię wspiera się mężczyzna z wyrazem niezadowolenia, o ściągniętych brwiach i wykrzywionych ustach. Pomiedzy tymi figurami, widoczna częściowo, głowa kolejnego mężczyzny. Jeszcze jedna twarz zarysowana jest przy lewej krawędzi kompozycji. Po prawej, oddalony nieco od tej zwartej grupy mężczyzna, który wydaje się czytać z trzymanej w uniesionych dłoniach książki czy kartki, ujęty w lewym profilu. W tle pomiędzy postaciami widoczne grzbiety grubych książek. Na rękawie postaci po prawej napis piórem: „AUTOR”. W lewym dolnym rogu sygnatura z datą piórem: „C. NORWID / 1870”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Sygnatura: R.542

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, uszkodzenia wzdłuż prawej krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Szczepański 1947, s. 3; Grońska 1991, poz. 956; Kalendarz 2, 473; Fieguth 2008, s. (przedruk Fieguth 2014, s. 309–310).

Reprodukcje: „Polonistyka” 1983, nr 8, s. 685; Grońska 1991, il. 130; Melbechowska-Luty 2001, il. 114; Kalendarz 2, il. 18 (barwna); Fieguth 2014, s. 309, tabl. po s. 312 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 296; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 42, il. 106.

Uwagi: Autorki *Kalendarza życia i twórczości Cypriana Norwida* sugerują, że w centralnie usytuowanej postaci Norwid sportretował Józefa Ignacego Kraszewskiego (Kalendarz 2, il. 18 – podpis do ilustracji). Zestawienie rys. z fotograficznymi portretami Kraszewskiego nie skłania do uznania tej identyfikacji za słuszną.

Na odwrocie znajduje się rys. *Studia głów męskich* (następna poz. kat.).

804b
Studia głów męskich

Tytuły: Szkice głów męskich (Grońska 1991), Studia głów męskich (BN).

Czas powstania: [1870]

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, kredka, cienki papier.

Wymiary: 13,1 × 18,9

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżne szkice ośmiu męskich głów zwróconych w różnych kierunkach. Wydaje się, iż są to podobizny jednej osoby. Rysunki wykonane ołówkiem i kredką, niektóre dodatkowo wzmocnione tuszem. W lewym dolnym rogu adnotacje kustosza, ołówkiem: „Sz. 12/1 / I. Rys. 542 / 38. R.N. 6309”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.542 verso.

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, uszkodzenia wzdłuż lewej krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 956 verso.

Uwagi: Na odwrocie kompozycja *Autor* (poprzednia poz. kat.).

Chrystus na krzyżu II

Tytuły: Krucyfiks (Cyprian Norwid 1946), Chrystus na krzyżu (Grońska 1991).

Czas powstania: 1870

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, cienki papier.

Wymiary: 17,2 × 9,8

Opis, sygnatury, napisy: Szkic postaci Chrystusa na krzyżu, zwróconej w lewo. Głowa opuszczona, w profilu, ponad nią aureola. Lewa ręka wyciągnięta wzdłuż poprzecznej belki, prawa ręka zaznaczona schematycznie. Po prawej u góry sygnatura z datą: „Norwid / 1870.”. Wzdłuż krawędzi ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.704

Stan zachowania: dobry – papier poszarzały, powierzchniowo zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 957; Kalendarz 2, 473.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 95; Sudolski 2003, s. 499; Norwid 2008, s. 95 (barwna); Tomaszewski 2009, s. 335; Tomaszewski 2010, s. 335.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 480; BN 2001 – *Autografy* 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

806a

Chrystus ukrzyżowany między dwoma łotrami

Tytuły: Chrystus ukrzyżowany między dwoma łotrami (Cyprian Norwid 1946), Chrystus między łotrami na krzyżach (Grońska 1991), Chrystus na krzyżu między łotrami (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [1870?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 11,6 × 12,6

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic trzech ukrzyżowanych postaci. Po bokach mężczyźni w napiętych, konwulsyjnie powykręcanych pozach. Pośrodku sylwetka Chrystusa na krzyżu, zaznaczona tylko w ogólnych zarysach. U dołu sygnatura piórem: „C.N.”. Obok odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.706

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, miejscami zabrudzony, w prawym górnym rogu ślady po zalaniu.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 958; Fieguth 2008, s. 15 (przedruk Fieguth 2014, s. 305–306).

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 94; Sudolski 2003, s. 499; Norwid 2008, s. 66 (barwna); Fieguth 2008, s. 25; Fieguth 2014, s. 305, tabl. po s. 312 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 478; BN 2001 – Autografy 2001, mps powielany; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 8, 9.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic fragmentu ramienia* (następna poz. kat.).

806b

Szkic fragmentu ramienia

Tytuł: Szkic fragmentu ramienia (BN).

Czas powstania: [1870?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 11,6 × 12,6

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny, mało czytelny szkic, stanowiący fragment większej całości. Być może jest to zarys ramienia. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż górnej krawędzi adnotacje kustosza, ołówkiem: „I. Rys. 706”, „II 3y”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.706 verso.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, powierzchniowo zabrudzony, z przetarciami.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Chrystus ukrzyżowany między dwoma lotrami* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 706

3y

Homer – winieta

Czas powstania: 23 lutego 1870.

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 20,6 × 13,3 – podwójny arkusz papieru listowego.

Opis, sygnatury, napisy: Rysunek w formie winiety, wypełniającej lewą górną połowę pierwszej strony listu. Całopostaciowy wizerunek mężczyzny w antykizowanej szacie i w sandałach, z lirą pod prawą pachą, zwróconego $\frac{3}{4}$ w lewo, spoglądającego w prawo. Twarz brodata o mało wyrazistych rysach. Po bokach głowy imię wpisane greką; po prawej stronie: „HMω”, po lewej: „POC”. Wokół postaci sceneria roślinna. Na drugim planie fragment kolumny oplecionej bujnym bluszczem, a za nią na prawo szczyt górski, nad którym szybuje drapieżny ptak (sęp?). Na wysokości dolnej partii rysunku, po prawej stronie data listu: „Środa / Luty 1870.”, a nieco niżej tekst listu, wypełniający dolną partię strony, rozpoczynający się od formuły „Łaskawa Hrabino!”.

Miejsce przechowywania: MNK – list C. Norwida do Eleonory Czapskiej z 23 lutego 1870.

Sygnatura: rkps MNK 646/5, s. 1.

Stan zachowania: bardzo dobry.

Prowienienca (historia obiektu): Norwid przesłał list z rys. Eleonorze Czapskiej 23 lutego 1870 r. List został ofiarowany Muzeum wraz ze zbiorem dokumentów rodzinnych i obiektów muzealnych przez Bogdana Czapskiego, syna adresatki (przekazano je po śmierci ofiarodawcy, w 1932 r.).

Bibliografia: PWsz 9, 638; Piątek 1998, s. 673; Melbechowska-Luty 2001, s. 157.

Reprodukcje: Osterwina 1956, po s. 168; „Polonistyka” 1998, nr 10, okładka; Melbechowska-Luty 2001, il. 52.

Uwagi: Rys. nie łączy się bezpośrednio z treścią listu, w którym Norwid przesyła adresatce życzenia imieninowe, nawiązuje natomiast do spotkania, które odbyło się 7 lutego 1870 r. w salonie Czapskiej, w trakcie którego Norwid recytował przetłumaczone przez siebie fragmenty *Odysei* Homera. List publ.: PWsz 9, 447.

Eleonora Czapska (1815–1875) – z domu Mielżyńska, 1 voto Czarniecka, hrabina. Od 1867 r. mieszkała w Paryżu i prowadziła salon. Zachowało się kilka listów poety do Czapskiej z początków 1870 r., związanych w głównej mierze ze wspomnianym wieczorem poetyckim Norwida w salonie hrabiny.

Melbechowska-Luty błędnie zidentyfikowała wizerunek ptaka na rys. jako żurawia (Melbechowska-Luty 2001, s. 157).

Śmierć, starzec i dzieci

Tytuły: Śmierć, starzec i dzieci (Cyprian Norwid 1946), Kompozycja na temat śmierci (Śmierć, starzec i dzieci) (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1870

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 15,5 × 15,3

Opis, sygnatury, napisy: Scena we wnętrzu. Przy stole siedzi starzec z otwartą książką na kolanach, obok dwoje dzieci. Z lewej wkracza śmierć przedstawiona w postaci szkieletu w rozwianym płaszczu, z klepsydrą utrzymaną nad głową. Pochyla się nad głową starca, który odwraca się od stołu w jej stronę. Jedno z dzieci wspina się na stół, z zaciekawieniem obserwując rozgrywającą się scenę. W lewym dolnym rogu sygnatura i data: „C. Norwid 187[0?]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.576

Stan zachowania: bardzo dobry, papier pożółkły wzdłuż prawego brzegu.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 959; Polanowska 1998, s. 141; Chlebowska 2018a, s. 276.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 117.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 335; Cyprian Norwid Przewodnik 1946, s. 37; MNP 1954 – Sienkiewicz 1954, poz. 485.

Uwagi: Szkic stanowi wariant lub studium przygotowawcze do rys. *Śmierć, starzec i dziecko z Albumu dla Teodora Jełowickiego* (zob. Katalog I, 508–509; poz. kat. 188/V), opatrzonego datą 1870, co potwierdza przyjęte odczytanie daty w niniejszej pracy. W katalogu Biblioteki Narodowej rys. datowany jest na r. 1877.

Dziewczynka podająca bukiet babce

Tytuły: Babka (PZ), Dziewczyna podająca bukiet babce (Cyprian Norwid 1946), Dziewczynka podająca kwiaty starszej kobiecie (ML), Babcia i wnuczka (Zieliński 1962), Dziewczynka podająca bukiet babce (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [ok. 1870]

Materiał i technika: akwarela, karton.

Wymiary: 22,2 × 30,9

Opis, sygnatury, napisy: Starsza kobieta w ciemnoniebieskiej sukni, spoczywająca w półleżącej pozycji na wysoko ułożonej, czerwonej poduszce i dziewczynka podająca jej bukiet kwiatów, ujęte w półpostaci. Postać kobiety zwrócona jest $\frac{3}{4}$ w prawo, jej głowę okala luźny szal (welon?). Z lewej strony spogląda na nią dziewczynka, zwrócona także $\frac{3}{4}$ w prawo, ubrana w jasną sukienkę, gęste falujące włosy opadają swobodnie na jej plecy. W tle za postaciami niebieskie i zielononiebieskie draperie. Przy prawej krawędzi arkusza, pośrodku, pionowo w górę sygnatura: „CNorwid. f” [CN w formie monogramu wiązanego].

Miejsce przechowywania: ML, Dział Dokumentacji.

Nr inw.: K. 1199

Stan zachowania: dobry

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela znajdowała się prawdopodobnie pośród spuścizny Norwida, pozostałej po jego śmierci w Zakładzie św. Kazimierza w Paryżu, przekazanej Józefowi Dybowskiemu, przyrodniemu bratu matki Norwida. Po śmierci Józefa w 1885 r. przeszedł na własność jego syna Aleksandra, który niemal wszystkie papiery po poecie zdeponował u swego przyjaciela Wacława Gąsławskiego. W 1902 r. Gąsławski ofiarował akwarelę wraz z pokaźną liczbą artystycznych Norwidianów do zbiorów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu (nr inw. 1364). W 1927 r. zbiory rapperswilskie zostały przewiezione do Polski i przekazane Bibliotece Narodowej oraz Państwowym Zbiorom Sztuki. Zbiór plastycznych Norwidianów trafił do drugiej z wymienionych instytucji, a w 1938 r. został przekazany w formie depozytu do Muzeum Narodowego w Warszawie. W trakcie okupacji większość norwidianów z tego zbioru zaginęła. Szersze informacje na temat historii całego zbioru zob. Chlebowska 2013c, s. 141–147. Niniejsza akwarela w nieznanym czasie i okolicznościach znalazła się w rękach Edwarda Koneckiego, a następnie Edwarda Kokoszki w Warszawie (stanowiła jego własność w 1946 r.). W 1964 r. kompozycja została zakupiona przez ML od Janiny Kokoszko.

Bibliografia: PZ C, 462; Szczepański 1947, s. 3; Zieliński 1962, nr 3–4, s. 171–172; Mrozińska, Sawicka 1977, s. 73, poz. 115; Polanowska 1998, s. 140; Melbechowska-Luty 2001, s. 209; Domański 2001, s. 5; Melbechowska-Luty 2004, s. 44; Kalendarz 2, 473; Anisimovets 2008, s. 154, 162; Gadamska-Serafin 2011, s. 316; Chlebowska 2013c, s. 158; Chlebowska 2018d, s. 248.

Reprodukcje: PZ C, po s. 272; Zieliński 1962, s. 173; Mrozińska, Sawicka 1977, il. 115; Melbechowska-Luty 2001, il. XI (barwna); Chlebowska 2013c, s. 169, il. 7.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 353; Lublin, Galeria Sztuki Sceny Plastycznej KUL, 1992 – Norwid 1992, poz. 4; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 183.

Uwagi: Na odwrocie widnieją napisy obcej ręki, ołówkiem. Pośrodku, w układzie pionowym: „mal Cyprian Norwid / »Dziewczynka podająca / bukiet Babce«”. U dołu, na pasku papieru o szerokości 8,5 cm naklejonym wzdłuż krawędzi kartonu: „wł. (...) Kokoszko”.

Melbechowska-Luty sugeruje, że może to być portret babki Norwida Hilarii Sobieskiej i jego siostry Pauliny (Melbechowska-Luty 2001, s. 209, 210). Ponieważ uczona nie przywołuje na poparcie swej tezy żadnej argumentacji, w niniejszym opracowaniu nie przyjęto zaproponowanej identyfikacji.

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Opowiadanie

Tytuły: Opowiadanie (Teka I), Matka i córka (Zieliński 1962), Dwie postacie kobiece (Prorok niechciany 2001).

Czas powstania: [ok. 1870]

Materiał i technika: akwarela, ołówek, sztywny papier.

Wymiary: 29 × 27,9

Opis, sygnatury, napisy: Młoda kobieta i zwracająca się do niej dziewczynka, ukazane na tle czerwonej kotary; obie figury w półpostaci. Kobieta siedzi en face, ze złożonymi na kolanach rękami i z lekko pochyloną głową. Twarz o prostym, wydatnym nosie i dużych oczach, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, w stronę dziewczynki, spojrzenie biegnie w stronę widza. Dziewczynka podnosi w stronę kobiety lewą rękę. Jej długie, falujące włosy opadają na plecy.

Miejsce przechowywania: ML, Dział Dokumentacji

Nr inw.: K. 1198

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Zob. poz. kat. 810. W zbiorach Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu nr inw. 1362.

Bibliografia: Materiały, k. 269; Szczepański 1947, s. 3; Zieliński 1962, s. 171–172; PWsz 11, 374 poz. 240; Polanowska 1998, s. 140; Melbechowska-Luty 2001, s. 209; Domański 2001, s. 5; Melbechowska-Luty 2004, s. 44; Kalendarz 2, 473; Anisimovets 2008, s. 154, 162; Gadamska-Serafin 2011, s. 257; Chlebowska 2013c, s. 157–158; Chlebowska 2015c, s. 148; Chlebowska 2018d, s. 248.

Reprodukcje: Teki I, tabl. 4; Teki II, tabl. 25; Zieliński 1962, s. 169; PWsz 11, il. 240 (barwna); Melbechowska-Luty 2001, il. 257; Rzońca 2013, okładka (barwna); Chlebowska 2013c, s. 166, il. 7 (stan obecny), il. 8 (stan pierwotny); Chlebowska 2018d, s. 247 barwna.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 351; Lublin, Galeria Sztuki Sceny Plastycznej KUL, 1992 – Norwid 1992, poz. 3, il. nlb; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 184, il. 119.

Uwagi: Na odwrocie znajdują się dwa wpisy ołówkiem, obcej ręki. Po lewej stronie: „Opowiadanie / Mal. C. Norwid”. W prawym dolnym rogu: „wł (...) Kokoszko”.

W zbiorach BN znajduje się fotografia pracy, pochodząca ze zbiorów Z. Przesmyckiego (nr inw. F.261), która ujawnia, że akwarela zachowała się w niekompletnym stanie. W nieznanym czasie i okolicznościach odcięto prawy margines kompozycji, z zarysami stojącej postaci. Pierwotne wymiary akwareli: 29 × 36 cm (za: Materiały, k. 269). Fotografię ze zbiorów Z. Przesmyckiego zamieszczono na sąsiedniej stronie, u dołu.

811a
Mężczyzna odwrócony plecami

Tytuły: Postać męska (Kat. MNW), Mężczyzna odwrócony plecami (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1870].

Materiał i technika: kredka, tusz, pędzel, papier kremowy, gruby.

Wymiary: 12,5 × 6,6

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic męskiej postaci ukazanej tyłem. Mężczyzna idzie, niosąc przed sobą nieokreślony przedmiot (wypełnioną tacę?). Rysunek czarną kredką, lawowany tuszem. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.745

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1056.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 338.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Fragment kobiecej sylwetki* odwrócony o 180° (następna poz. kat.).

811b
Fragment kobiecej sylwetki

Tytuł: Fragm. szkicu (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1870]

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy, gruby.

Wymiary: 12,5 × 6,6

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic ołówkowy, przedstawiający dolną partię postaci kobiecej. Widoczne są zarysy sukni oraz nogi w pantoflach. U dołu, odwrócony o 180° wpis ołówkiem, obcej ręki: „I. Rys. 745”. U góry odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.745 verso.

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1056 verso.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 338.

Uwagi: Na odwrocie rys. *Mężczyzna odwrócony plecami* odwrócony o 180° (poprzednia poz. kat.).

Tytuł: Kucharz (Cyprian Norwid 1946), Mężczyzna w konfederatce (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1870]

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 14,7 × 6,6

Opis, sygnatury, napisy: Portret mężczyzny w fartuchu i kucharskiej czapce ujęty w półpostaci, w lewym profilu. Twarz o charakterystycznych, karykaturalnie przetworzonych rysach: haczykowatym nosie i wysuniętej dolnej szczęce. Rysunek lawowany rozcieńczonym tuszem. Po prawej pośrodku sygnatura piórem: „C.N.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.747

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, na brzegach poplamiony; tusz przebija na odwrocie.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1049; Kalendarz 2, 672.

Reprodukcje: Szczepański 1947, s. 3; Grońska 1991, il. 162; Ruszczyc, Urbański 1994a, s. 47; Melbechowska-Luty 2001, il. 211; Kalendarz 2, il. 39 (barwna); Norwid 2008, s. 175.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 339; ML 2001 – Prorok niechciany, poz. 111, il. 7.

Anioł Stróż

Tytuł: Anioł Stróż (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: 1873 (?)

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 30,1 × 22,2

Opis, sygnatury, napisy: Młoda kobieta w kapeluszu, z tobołkiem na plecach idzie w lewą stronę, prowadząc dwoje dzieci. Jedno obejmuje ramieniem, drugie trzyma pod rękę. Nad nimi, nieco po prawej stronie, duża postać anioła widoczna w popiersiu, spoglądająca na idących z góry i osłaniająca ich prawym skrzydłem. U dołu po lewej sygnatura w formie monogramu wiązanego i data ukośnie w górę: „CN: 1873[?]”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „7”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.569

Stan zachowania: bardzo dobry – górne narożniki uszkodzone, uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Natomiast po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 988; Kalendarz 2, 473; Kubicka 2011, s. 256.

Reprodukcje: Pamięci Norwida 1946, il. 9; „Za i Przeciw” 1959, nr 39, s. 1; Norwid 1983b, s. 41; Grońska 1991, il. 145; Melbechowska-Luty 2001, il. 302; Norwid 2004, s. 144; Norwid 2008, s. 169 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 327, Cyprian Norwid Przewodnik 1946, s. 36; Poznań 1954 – Sienkiewicz 1954, poz. 484; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 57, il. 120.

Uwagi: Numer wpisany ołówkiem na rys. odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką tegoż (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

814
Hołdy

Tytuły: Oświadczyńny (Cyprian Norwid 1946), Hołdy (Oświadczyńny?) (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1873

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 22,4 × 30,2

Opis, sygnatury, napisy: Kompozycja humorystyczna. Po lewej stoi młoda kobieta, w powłóczystej sukni z szerokimi rękawami, zwrócona w prawo, w stronę czterech mężczyzn stojących jeden za drugim. Pierwszy, młody mężczyzna we fraku, o pogodnej twarzy, z łokiem na czubku głowy, kłania się trzymając w dłoni cylinder. Za nim bardzo szczupły młodzieniec o przygarbionej sylwetce, z gładką fryzurą z przedziałkiem, stoi z pochyloną głową, trzymając w dłoni cylinder. Trzeci z kolei to człowiek w dojrzałym wieku, wyprostowany, z pochyloną głową i cylindrem w lewej dłoni. Ostatni mężczyzna stoi na szeroko rozstawionych nogach, z dumnie wypiętą piersią i uniesioną głową. U dołu po lewej sygnatura i data: „C N. / 1873”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „6”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.547

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony, po prawej rozdarcie papieru, podklejone.

Proweniencja (historia obiektu): Rysunek należał do zbioru szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidskie zostało włączone do zbiorów BN.

Bibliografia: Ihnatowiczowa 1983, s. 299; Grońska 1991, poz. 961; Syzdół 1991–1992, s. 76–77; Kalendarz 2, 553; Plucińska 2007, s. 167; Anisimovets 2008, s. 149, 161; Plucińska 2013, s. 144, 159.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 155; Syzdół 1991–1992, s. 77; Melbechowska-Luty 2001, il. 223.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 304; Muzeum Teatralne w Warszawie 1971 – Teatru Norwida fragmenty 1971, poz. 4; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 49, il. 85.

Uwagi: Numer wpisany na karcie z rys. odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką tegoż (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Matka z dzieckiem na ręku

Tytuły: Młoda matka z dzieckiem na ręku (PZ), Matka z dzieckiem na ręku (PWsz), Matka z dzieckiem (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1873

Materiał i technika: tusz, pióro, sepia, papier kremowy.

Wymiary: 11,4 × 6,4

Opis, sygnatury, napisy: Młoda kobieta trzymająca na lewym ramieniu tulące się do niej dziecko, ujęta do kolan. Prawą dłonią podtrzymuje plecy dziecka, a ponad jego ramieniem spogląda na wprost w stronę widza. Głowa przechylona w lewo, długie opadające na ramiona włosy. Dziecko odwraca głowę spoglądając w tym samym kierunku, co kobieta. Po prawej, pionowo w górę sygnatura i data tuszem, piórem „C. Norwid 1873”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.610

Stan zachowania: dobry – część linii rys. nieco rozmytych, u dołu rozdarcie podklejone papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał niegdyś do Michaliny z Dziekońskich Zaleskiej, która ofiarowała go następnie Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zbiorów BN.

Bibliografia: PZ C, 463; Sienkiewicz 1946, s. 71; PWsz 11, 232, 358 poz. 192; Grońska 1991, poz. 960; Kalendarz 2, 553; Anisimovets 2008, s. 154, 162; Gadamska-Serafin 2011, s. 259; Pietrzak 2012, s. 197–198, poz. 50.

Reprodukcje: PZ C, po s. 304; Gomulicki, Jakubowski 1961, po s. 40; PWsz 11, il. 192; Grońska 1991, il. 119; Melbechowska-Luty 2001, il. 150; Puzynina 2001, nr 5, s. 20; Anisimovets 2008, s. 153.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 298, Cyprian Norwid Przewodnik 1946, s. 37; BN 1976: *Skarby Biblioteki Narodowej (wybór ze zbiorów specjalnych)*.

Uwagi: Na odwrocie, u dołu wpis ołówkiem, ręką Z. Przesmyckiego: „od p. M. Zaleskiej”. Mowa o Michalinie z Dziekońskich Zaleskiej z Grodna, która przekazała rys. edytorowi.

816
Studia konia

Tytuły: Szkice koni (Cyprian Norwid 1946), Studia konia (Grońska 1991).

Czas powstania: [1873] (Cyprian Norwid 1946, poz. 505).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, sangwina, papier w kratkę.

Wymiary: 12 × 19,8

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczne szkice koni: zarysy grzbietu, tylna część grzbietu z zadem i tylnymi nogami, zad z tylnymi nogami, pojedyncze nogi. U dołu sygnatura z datą wpisana piórem: „C. Norwid 18[część daty nieczytelna]”. Wzdłuż brzegów ramka sangwiną.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.814

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno pociemniały, przybrudzony, zwłaszcza na brzegach, w prawym górnym rogu niewielki ubytek uzupełniony papierem, pośrodku pionowy ślad złożenia papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1171.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 505; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Tytuł: Ballada (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 20,3 × 30,5

Opis, sygnatury, napisy: Młoda kobieta galopująca na koniu w lewą stronę, w posępnym pejzażu, wśród powalonych drzew. Głowa pochylona, prawa ręka przy piersi, lewa opuszczona na fałdy powłóczystej sukni, która zlewa się z tłem. Po lewej, za figurą kobiety można dostrzec niepewne zarysy głowy w hełmie z pióropuszem. Wokół nagie konary drzew, po lewej w górze dwa przelatujące nietoperze. U dołu niewielki pochylony krzyż. Obok niego sygnatura: „NORWID.”. Rysunek wykonany częściowo brązowym, a częściowo (postać na koniu) niebieskim tuszem. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „9x”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.571

Stan zachowania: bardzo dobry – niewielkie ubytki papieru w narożnikach.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom albo ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zbiorów BN.

Bibliografia: Gomulicki, Jakubowski 1961, s. 288; Malinowski 1987, s. 102; Grońska 1991, poz. 986; Melbechowska-Luty 2001, s. 228; Kalendarz 2, 553.

Reprodukcje: Gomulicki, Jakubowski 1961, po s. 176; „Poezja” 1983, nr 4–5, s. 242; Norwid 1983b, s. 77; Malinowski 1987, il. 74; Melbechowska-Luty 2001, il. 271; Norwid 2004, s. 84; Album Norwidowskie 2007, s. 45; Norwid 2008, s. 158 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 329; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 61, il. 131.

Uwagi: Numer wpisany ołówkiem na rys. odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców piórem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Gomulicki wysunął przypuszczenie, że jest to ilustracja do *Lenory* G.A. Bürgera lub do *Ucieczki* A. Mickiewicza (Gomulicki, Jakubowski 1961, s. 288). Rys. sprawia wrażenie ilustracji motywu wywodzącego się z literatury romantycznej, brak jednak przesłanek pozwalających wskazać konkretny utwór, który mógł posłużyć za wzór przedstawienia.

Dwie karykatury

Tytuł: Dwie karykatury (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 22,4 × 31

Opis, sygnatury, napisy: Dwa niezależne szkice o charakterze humorystyczno-satyrycznym. Po lewej starszy mężczyzna w monoklu, we fraku, z rozłożonymi szeroko ramionami, prowadzący tanecznym krokiem smukłą kobietę o skrzydłach anioła. W lewej dłoni mężczyzna trzyma mieszek z pieniędzmi. Po prawej, oddzielony pionową linią, szkic całej postaci otyłego mężczyzny z założonymi do tyłu rękami, w czapce z daszkiem, palącego fajkę, w lewym profilu; poniżej sygnatura w formie monogramu wiązanego: „CN.”. Rysunki wykonane pośpiesznie kreśloną, mało precyzyjną linią.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.579

Stan zachowania: dosyć dobry – w lewym górnym rogu oddarty fragment szkicu, podklejony papierem, mniejsze ubytki papieru w pozostałych narożnikach, uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 985; Syzdół 1991–1992, s. 78; Anisimovets 2008, s. 151, 161; Dambek 2008b, s. 102; Dambek 2012, s. 120.

Reprodukcje: Syzdół 1991–1992, s. 79.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 348; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb.

Głowa starca I

Tytuły: Głowa starca (Cyprian Norwid 1946), Autoportret biblijny (PWsz).

Czas powstania: [ok. 1873].

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy z filigranem „TC”.

Wymiary: 20,5 × 31,2.

Opis, sygnatury, napisy: Głowa brodatego starca, lekko pochylona, w lewym profilu. Ponad czołem i w części potylicznej nieliczne włosy. Czoło wypukłe, masywny nos, duże ucho, krótka rozwichrzona broda. Twarz szczupła. Po lewej gęste szraflowanie przechodzące poniżej twarzy w niemal jednolitą plamę. Po prawej na wysokości ramienia sygn., częściowo nieczytelna pod gęstym kreśkowaniem: „C.N.”. Po prawej, powyżej głowy szkic okręgu wypełnionego siatką linii, sprawiający wrażenie jakiejś konstrukcji przestrzennej. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”, w lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „26”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2113

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały na brzegach, w narożnikach nakłucia szpilką.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom albo ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) jego archiwum Norwidowskie zostało przekazane BN.

Bibliografia: Norwid 1949, s. 62–63; PWsz 11, 346 poz. 135; Grońska 1991, poz. 1000; Chlebowska 2003b, s. 271–273; Chlebowska 2004, s. 49–52; Melbechowska-Luty 2004, s. 48; Kalendarz 2, 720, 721; Chmurski 2011, s. 270; Chmurski 2015, s. 172–175.

Reprodukcje: Norwid 1939, s. 4; Norwid 1949, s. 5; Zaniewicki 1957, s. 1; Cyprian Norwid 1971, tabl. 12; Piechal 1974, po s. 240; PWsz 11, il. 135; Bezcenne rękopisy 1978, s. 5; Norwid 1983a, s. 21; Świontek 1983, il. na obwolucie; „Poezja” 1983, nr 4–5, s. 98; 50 lat Biblioteki Narodowej 1984, il. 97; Norwid 1990, s. 3 (nlb.); Z Norwidem 1990, okładka; Grońska 1991, il. 164; Heintsch 1991, il. nlb.; Buś 1997, tabl. nlb.; Witkowska, Przybylski 1997, s. 436; Trybuś 2000, il. 12, po s. 160; Siemion 2001, s. 81; Kuik-Kalinowska 2001, s. 137; Urbankowski 2001, s. 14; Gąsiorowski 2001, s. 170; Chlebowska 2003b, s. 272; Chlebowska 2004, s. 223; Kalendarz 2, il. 42 (barwna); Norwid 2008, s. 157 (barwna); Chmurski 2015, s. 173.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 319; ML 1971: *Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin*; BN 1976: *Skarby Biblioteki Narodowej (wybór ze zbiorów specjalnych)*; Warszawa, Kraków, Wrocław 1978: *Skarby Kultury Narodowej*.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN,

Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym rys. opatrzony jest tytułem: *Głowa biblijna*.

W katalogu wystawy Norwidowskiej z 1946 r. (Cyprian Norwid 1946, poz. 319) rys. został opublikowany jako „domniemany autoportret artysty, względnie fantazja na temat autoportretu”. W późniejszych latach tę identyfikację przyjął J.W. Gomulicki, który w związku z tym datował rysunek na ok. 1880 r. Takie rozpoznanie zakwestionowała Chlebowska (Chlebowska 2004, s. 49–52). W niniejszym opracowaniu przyjęto czas powstania za datowanymi rysunkami pochodzącymi ze zbioru Geniusza (niemal wszystkie zostały wykonane na arkuszach papieru jednokowego gatunku, o zbliżonych wymiarach, co wskazuje na przybliżony czas powstania całego zbioru).

Czas powstania: [ok. 1873?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy, prążkowany, z filigranem „T.C.”.

Wymiary: 25,2 × 20,7

Opis, sygnatury, napisy: Szkic o charakterze satyrycznym. Po prawej stronie stoi krępy jegomość, pochyla się mocno ku stojącemu przed nim szczupłemu mężczyźnie. Ten stoi niepewnie na ugiętych w kolanach nogach, ze skulonymi ramionami, zwracając się z niepokojem w stronę towarzysza. Pomiedzy jego stopami sygnatura: „C N.”, w prawym górnym rogu napis: „Jak=to?!”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.2124

Stan zachowania: dosyć dobry – papier zniszczony na narożnikach i wzdłuż lewej krawędzi arkusza.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 981.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 149.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 322; MNP 1954 – Sienkiewicz 1954, poz. 483.

Jak=to ?!

Jarzębina

Tytuł: Jarzębina (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873]

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 25,9 × 20,7

Opis, sygnatury, napisy: Głowa młodej kobiety na tle pnia niewielkiego drzewa, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo, spoglądająca wprost na widza. Twarz o trójkątnym zarysie, duże oczy i dosyć masywny nos, włosy rozdzielone przedziałkiem, spięte z tyłu głowy. Drzewo z drobnymi gałązkami, widoczne fragmentarycznie. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem i niebieską kredką: „6x”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.568

Stan zachowania: bardzo dobry – w górnej partii papier nieco pofałdowany.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkunastu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 987.

Reprodukcje: „Poezja” 1971, nr 9, s. 77.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 326; BN 2001 – *Autografy* 2001 (mps powielany); BN 2003 – *Norwidiana* 2003, s. 9.

Uwagi: Numer wpisany na karcie z rys. odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców piórem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Karykatura Bolesława Plucińskiego

Tytuły: Z balu (Cyprian Norwid 1946), Karykatura Bolesława Plucińskiego (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier z filigranem: „SSEDAT Á ANNECY”.

Wymiary: 22,5 × 30,2 (wymiary papieru), 17,8 × 10 (wymiary rysunku).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic mężczyzny we fraku, z cylindrem w lewej dłoni, stojącego z uniesioną prawą nogą; figura usytuowana przy lewej krawędzi karty. Mężczyzna, zwrócony profilem w lewo, spogląda w bok; twarz z niewielkim zarostem, monokl przy lewym oku. Włosy krótkie, rozwiane. Za prawą opuszczoną swobodnie ręką powiewająca poła fraka. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „2”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.545

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 966.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 145.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 300.

Uwagi: Numer zapisany ołówkiem na karcie z rys. odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Identyfikacji przedstawionej na rys. postaci dokonała Maria Grońska (Grońska 1991, poz. 966) zapewne zestawiając szkic z innym portretem Plucińskiego ręki Norwida (*Na wieczorku emigracyjnym*, poz. kat. 829).

Bolesław Kamil Pluciński (1854–1932) – aktor dramatyczny, występujący w Paryżu pod pseudonimem Armand Dutertre. Norwid uczynił go tytułowym bohaterem humorystycznego wiersza *Skala-Bolmirowej*, o czym informuje notatka Mieczysława Geniusza sporządzona na karcie z autografem wiersza, znajdującym się w zbiorach Biblioteki PAN i PAU w Krakowie (sygn. rkps 2234, k. 103–104). J.W. Gomułicki wskazywał, że Bolmir miał powstać z przekształcenia imienia Bolesław. Edytor sugerował, że Norwid mógł poznać Plucińskiego ok. 1873 r. za pośrednictwem Wagnerów. (zob. DZ, t. 2, s. 230, 945–946).

Karykatura Romana Czarnomskiego

Tytuły: Pułkownik Czarnomski z kieszeniami pełnymi dzienników (Politykomania emiracyjna) (M. Geniusz), Politykomania emigracyjna (Cyprian Norwid 1946), Karykatura Romana Czarnomskiego [sic!] (Grońska 1991); Karykatura Romana Czarnomskiego (BN).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 22,5 × 30,2 (arkusz papieru), 14,5 × 8,2 (rysunek).

Opis, sygnatury, napisy: Syntetyczny szkic mężczyzny w kapeluszu, z fajką w ustach; figura usytuowana pośrodku arkusza. Mężczyzna stoi z rękami w kieszeniach rozpiętego surduta, z których wystają papiery. Głowa zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo, na twarzy zarost: wąsy i krótka brodka, na szyi zawieszony łańcuszek z monokłem, spoczywającym na piersi. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „1”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.544

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 965.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 136.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 299.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.). W spisie tym oprócz tytułu rys.: *Pułkownik Czarnomski z kieszeniami pełnymi dzienników (Politykomania emigracyjna)*, Geniusz zamieścił krótką notkę na temat sportretowanego. Informację dotyczącą identyfikacji przedstawionej postaci znajdziemy również w odręcznej adnotacji Geniusza na fotografii rys. znajdującej się w Bibliotece Naukowej PAN i PAU w Krakowie (sygn. 2234).

Roman Czarnomski (1800–1892) – porucznik Wojska Polskiego w powstaniu listopadowym, wielkopolskim 1848, bałeńskim 1849 (w stopniu majora), styczniowym (jako pułkownik); uczestnik wojny francusko-pruskiej, w 1871 r. brał udział w tworzeniu Komuny Paryskiej, od której władz otrzymał stopień generała. Po klęsce Komuny skazano go na galery. Po ogłoszeniu amnestii w 1883 r. osiadł w Paryżu.

Kłótnia

Tytuł: Kłótnia (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 22,5 × 30,2 (arkusz papieru), 13 × 15,2 (rysunek).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic o charakterze karykaturalnym. Dwie kobiety stoją naprzeciwko siebie gwałtownie gestykulując. Niewiasta po lewej, zwrócona w prawo, z włosami upiętymi w kok, wskazuje lewą ręką w stronę kobiety po prawej. Ta z kolei pochyla się gwałtownie do przodu, z opuszczonymi dłońmi i wyrazem złości na twarzy. Pomiędzy postaciami, u dołu sygnatura: „C.N.”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „17”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.557

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zespołu BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 977.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 314.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. ołówkiem numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Na fotografii rys. ze zbiorów Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie (sygn. 2234) widnieje odręczna adnotacja M. Geniusza: „Panna Jerzmanowska”. Nie udało się ustalić tożsamości sportretowanej kobiety. Być może była ona spowinowacana z Józefem Jerzmanowskim, uczestnikiem powstania listopadowego – zob. Kalendarz I, 543–544.

Koncert

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 30,3 × 22,4

Opis, sygnatury, napisy: Na pierwszym planie zwiewna postać młodej kobiety w długiej sukni, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, głowa odchylona w prawo, okolona długimi włosami, ręce wyciągnięte przed siebie, spoczywające na ledwie zarysowanej klawiaturze. Wyraz twarzy natchniony. Po prawej fragment widowni z grupą słuchaczy. W pierwszym rzędzie dwaj mężczyźni z niezadowolonymi minami (jeden z nich trzyma cylinder na kolanach) oraz dwie kolejne osoby. Za nimi drzemący mężczyzna oraz sylwetki osób zajętych rozmową. Poniżej pośrodku napis: „Koncert.”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „19”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw: R.559

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zabrudzony, niewielkie ubytki w narożach uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 970; Syzdół 1991–1992, s. 85; Melbechowska-Luty 2005, s. 173; Kalendarz 2, 553; Anisimovets 2008, s. 157, 159, 163.

Reprodukcje: Norwid 1983b, s. 59; Syzdół 1991–1992, s. 84; Melbechowska-Luty 2001, il. 219; Sudolski 2003, s. 534; Chlebowska 2004–2005, s. 160; Melbechowska-Luty 2005, s. 175; Album Norwidowskie 2007, s. 86; Kalendarz 2, il. 8 (barwna); Norwid 2008, s. 111 (barwna); Tomaszewski 2009, s. 320; Tomaszewski 2010, s. 380; Tomaszewski 2010a, s. 320.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 316; Muzeum Teatralne w Warszawie 1971 – Teatru Norwida fragmenty 1971, poz. 5; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 47, il. 83; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. ołówkiem numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Koncert.

Głowa kobieca w profilu

Tytuły: Głowa kobieca w profilu (Cyprian Norwid 1946), Główka kobieca (Grońska 1991), Maria Kalergis z różami we włosach (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 21,5 × 31,4 (arkusz papieru), 18 × 13,6 (kompozycja).

Opis, sygnatury, napisy: Głowa młodej kobiety z włosami luźno spiętymi na wysokości szyi, w różnym wieńcu (zaznaczone dwa duże pąki kwiatowe, liście oraz lodygi), ujęta w lewym profilu. Twarz szczupła, o wydatnym nosie i lekko rozchyłonych ustach. Wokół głowy zarysy welonu (?). W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „4x”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.566

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, uszkodzenia i drobne ubytki papieru wzdłuż krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 989; Kalendarz 1, 332; Fieguth, 2008, s. 14 (przedruk Fieguth 2014, s. 297).

Reprodukcje: Wystawa norwidowska 1947, s. 11; „Polonistyka” 1983, nr 8, s. 762; Norwid 1983b, s. 137; Norwid 1993, s. 164; Melbechowska-Luty 2001, il. 163; Norwid 2008, s. 53; Fieguth 2008, s. 21; DW III, 71 (barwna); Tomaszewski 2009, s. 321; Tomaszewski 2010, s. 384; Tomaszewski 2010a, s. 321; Fieguth 2014, s. 297, tabl. po s. 312 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 324, il. na zaproszeniu na wystawę; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 60, il. 70.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców piórem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

A. Melbechowska-Luty uznała, że na rys. sportretowana została Maria Kalergis, w związku z czym datowała szkic na ok. 1848 (Melbechowska-Luty 2001, s. 358, poz. 163). W niniejszym opracowaniu nie przyjęto powyższych ustaleń, z uwagi na fakt, że rys. wyraźnie łączy się (stylistyka, rodzaj i format papieru) z pozostałymi szkicami należącymi do Józefa Wagnera, powstałymi ok. 1873 r. Należy podkreślić, że klasycyzujące rysy z greckim profilem twarzy – wypukłone na rys. – charakteryzują wiele kobiecych wizerunków wykonanych przez Norwida (por. Pietrzak 2012, s. 181–182).

Mężczyzna wpatrzony w podniesioną dłoń

Tytuły: Głowa symboliczna (Cyprian Norwid 1946), Mężczyzna z rozczapierzonymi palcami ręki (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 20,6 × 31,5 (arkusz papieru), 18,5 × 18,3 (rys.).

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie brodatego mężczyzny spoglądającego na swą prawą dłoń z szeroko rozstawionymi palcami, uniesioną na wysokość twarzy, w lewym profilu. Twarz szczupła, o szlachetnych rysach, wydatnych kościach policzkowych i prostym nosie. Szata mężczyzny naszkicowana pociętnie. Pomiędzy fałdami stroju sygnatura: „C.N.”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „27”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.564

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zabrudzony, niewielkie ubytki w narożnikach uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 992.

Reprodukcje: Norwid 2008, okładka (fragm.).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 320; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 59.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

828a
Muza XIX wieku

Tytuł: Muza XIX wieku (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 22,4 × 30,2

Opis, sygnatury, napisy: Kompozycja o charakterze satyrycznym. Po prawej stoi tęga kobieta w długiej sukni, grająca na lutni, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Głowę przystrojoną wieńcem z liści laurowych zwraca w stronę cisnącej się do niej z lewej strony grupy mężczyzn. Z przodu dwaj adoratorzy w karykaturalnych uniżonych ukłonach, zgięci tuż przy ziemi, spoglądający na niewiastę. Kolejny, z monoklem przy oku, podsuwa kobiecie pióro i pęk kartek papieru. Inny, widoczny w głębi, rozmyśla z dłonią przy ustach. Na końcu grupy stoi bardzo niezadowolony mężczyzna w rozpiętym stroju i cylindrze na głowie. Po prawej, pośrodku napis: „Muza. [Musa.] / XIX:” (wyraz „Muza” nadpisany na innym słowie lub tym samym słowie w innej formie, np. po fr.). Niżej sygnatura: „C.N.”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „20”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.560

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 971; Syzdół 1991–1992, s. 81–83; Melbechowska-Luty 2005, s. 173; Kalendarz 2, 554; Anisimovets 2008, s. 160, 163.

Reprodukcje: Gomulicki, Jakubowski 1961, po s. 224; „Polonistyka” 1983, nr 8, s. 715; Norwid 1983a, s. 111; Grońska 1991, il. 153; Syzdół 1991–1992, s. 83; Melbechowska-Luty 2001, il. 217; Norwid 2004, s. 198; Melbechowska-Luty 2005, s. 174; Album Norwidowskie 2007, s. 31.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 317; ML 1971: „Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin”; Warszawa, Zachęta CBWA, 1975; Katowice, Galeria Sztuki Współczesnej BWA, 1976 – Romantyzm 1975, poz. 154; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 45, il. 81.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Na odwrocie szkic *Grająca kobieta* (następna poz. kat.).

828b
Grająca kobieta

Tytuł: Grająca kobieta (Norwid 2008), Szkic postaci siedzącej przy fortepianie (Album Norwidowskie 2007).

Czas powstania: [ok. 1873]

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 22,4 × 30,2

Opis, sygnatury, napisy: Szkic przedstawiający kobietę grającą na instrumencie klawiszowym (fortepian, klawikord?). Postać ujęta w prawym profilu, z dłońmi złożonymi na klawiaturze, z lewą nogą wysuniętą do przodu. Instrument widoczny tylko częściowo. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „21”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.560 v.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkunastu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 971 v.

Reprodukcje: Album Norwidowskie 2007, s. 46; Norwid 2008, s. 165.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Na odwrocie kompozycja *Muza XIX wieku* (poprzednia poz. kat.).

Na wieczorku emigracyjnym

Tytuły: Na wieczorku emigracyjnym (Cyprian Norwid 1946); Dysputa (PWsz), Na emigracyjnym podwieczorku (Skierkowska 1980).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, gruby kremowy papier.

Wymiary: 22,4 × 30

Opis, sygnatury, napisy: Grupa czterech mężczyzn zwróconych parami ku sobie. Po lewej stronie na szeroko rozstawionych nogach stoi mężczyzna w rozpiętym surducie i kamizelce przepasanej ukośnie szarfą. Uniesioną w górę głowę o krótkich włosach z okazałym lokiem nad czołem zwraca w prawo, w stronę swego rozmówcy. Ten, o szczupłej posturze, we fraku, stoi żywo gestykulując (prawa dłoń uniesiona, lewa założona za poły ubrania), na lewej piersi order (w kształcie gwiazdy). Po prawej, tuż obok brodaty mężczyzna w stroju przepasanym szarfą, zwraca się w prawo ku bardzo szczupłemu wysokiemu mężczyźnie, który kłania mu się, wysuwając do przodu lewą nogę. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „4”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2114

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pożółkły, w narożnikach ślady nakłuć szpilką.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobu BN.

Bibliografia: Dobrowolski 1957, t. 1, s. 255–256; Sienkiewicz 1970, s. 34, poz. 152; PWsz 11, 359 poz. 203; Skierkowska 1980, s. 108; Grońska 1991, poz. 967; Syzdół 1991–1992, s. 75–76; Polanowska 1998, s. 141; Domański 2001, s. 5; Melbechowska-Luty 2004, s. 47; Kalendarz 2, 683.

Reprodukcje: Pamięci Norwida 1946, il. 10; Wyka 1947a, s. 11; Dobrowolski 1957, il. 287; „Szpilki” 1961, nr 39; Sienkiewicz 1970, s. 34, il. 152; PWsz 11, il. 203; Dulęba 1975, s. 147; Grońska 1991, il. 156; Witkowska 1997, s. 60; Weber 2000, s. 150.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 302; Poznań 1954 – Sienkiewicz 1954, poz. 479 (mps powielany); ML 1971: *Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin*; ML 1983: *Cyprian Norwid*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 51, il. 79.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.). W spisie tym oprócz tytułu rys.: *Na wieczorku*

emigracyjnym, Geniusz zamieścił notatkę dotyczącą identyfikacji trzech sportretowanych osób, powtórzoną przez niego w adnotacji na fotografii rys. ze zbiorów Biblioteki Naukowej PAN i PAU w Krakowie (sygn. 2234). Od lewej: 1. Bolesław Pluciński (artysta dramatyczny występujący w Paryżu pod pseudonimem Armand Dutertre; zob. i por. poz. kat. 822), 3. Edward Siwiński (były prof. literatury polskiej w Szkole Głównej Warszawskiej, członek Rządu Narodowego 1863), 4. Stanisław Czyżkowski (emigrant z 1863 r., pensjonariusz Domu św. Kazimierza). J. Syzdół uznała, że niezidentyfikowany przez Geniusza mężczyzna (drugi od lewej) to Roman Czarnomski (zob. i por. poz. 823).

Sprzeczką na zebraniu emigracyjnym

Tytuł: Sprzeczką (Cyprian Norwid 1946), Sprzeczką na zebraniu emigracyjnym (BN).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, kremowy papier.

Wymiary: 22,4 × 30,2

Opis, sygnatury, napisy: Szkic o charakterze karykaturalnym, przedstawiający czterech mężczyzn. Po lewej dwaj z nich prowadzą spór lub sprzeczkę. Jeden, w płaszczu, z uniesioną głową zwraca się w prawo, w stronę towarzysza we fraku, który stojąc na wprost, przechyla się ku niemu ze skrzywioną miną. Scenie tej przygląda się z uśmiechem na twarzy szczupły mężczyzna, stojący po prawej. Obok stoi otyły jegomość z rękami wspartymi o biodra, z lekko pochyloną głową, w ujęciu na wprost. U dołu, nieco po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „5”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2115

Stan zachowania: dosyć dobry – niewielkie ubytki w narożnikach uzupełnione papierem; papier pociemniały, zwłaszcza wzdłuż krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Ihnatowiczowa 1983, s. 299; Grońska 1991, poz. 969; Syzdół 1991–1992, s. 76; Polanowska 1998, s. 141.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 152; Ruszczyc, Urbański 1994a, s. 47; Melbechowska-Luty 2001, il. 208.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 303; Poznań 1954 – Sienkiewicz 1954, poz. 480; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 44, il. 80.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Na wyjściu z odwiedzinami

Tytuł: Na wyjściu z odwiedzinami (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, węgiel, papier.

Wymiary: 30,4 × 22,5

Opis, sygnatury, napisy: Młoda dziewczyna w skromnej sukni z długimi rękawami, z dużym kołnierzem ozdobionym falbaną i z krzyżem zawieszonym na szyi, stoi zwrócona profilem w lewo. Włosy gładko uczesane w niski kok, z boku wpięty kwiat. Twarz drobna, smutna, oczy przymknięte. Przed nią zarys lustra, drzwi szafy lub drzwi pokojowych. Za jej plecami starsza kobieta pochyla się wiążąc kokardę z tyłu sukni. U góry, odwrócony o 180°, szkic kota kroczącego w prawo z pochyloną głową. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „10”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.550

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, lekko zabrudzony, niewielkie ubytki w narożnikach uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 976; Syzdół 1991–1992, s. 78; Anisimovets 2008, s. 149, 150, 161; Plucińska 2015, s. 142–143.

Reprodukcje: Plucińska 2015, s. 142 i 143 (obrócony o 180°).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 308.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inv.). W spisie znajduje się adnotacja, że szkic kota został wykonany zgaszoną zapalką.

Tytuł: Pokusa (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 30,1 × 22,4 (papier), 17 × 16 (rys.).

Opis, sygnatury, napisy: Kompozycja usytuowana w dolnej części karty. Dwie siedzące obok siebie postaci. Po lewej młoda kobieta w powłóczystej sukni, z gałązką lilii w prawej dłoni, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Kobieta odchylając głowę w lewo wyciąga dłoń w stronę siedzącej obok męskiej postaci o rysach diabelskich: drobna postura, rogi na głowie, kozia bródka. Mężczyzna jest częściowo nagi, poniżej pasa spowity w draperię. Na zwróconej ku kobiecie twarzy wyraz zadowolenia, prawa dłoń uniesiona w jej stronę. U dołu, poniżej postaci kobiecej sygnatura: „C Norwid.”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „24”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.562

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobu BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 973; Anisimovets 2008, s. 151, 161.

Reprodukcje: Norwid 1983a, s. 125.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 318.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Popiersie młodej kobiety

Tytuł: Popiersie młodej kobiety (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1873].

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy, gruby.

Wymiary: 30,3 × 22,3

Opis, sygnatury, napisy: Portret młodej kobiety z uniesioną głową, w popiersiu, w lewym profilu. Twarz o wyrazistych, ostrych rysach: prosty, wydatny nos, czoło zmarszczone między brwiami. Włosy długie, falujące opadają na ramiona, ucho odsłonięte. Pośród fałd stroju, pionowo w górę sygnatura: „C. Norw.”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „22”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.601

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały na krawędziach, w narożnikach ślady nakłuć szpilką.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1043.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Profil twarzy i szkice tarczy herbowych

Tytuł: Szkice (Grońska 1991), Lutnia Lecha (BN).

Czas powstania: [ok. 1873].

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy, gruby.

Wymiary: 20,3 × 30,7

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej wizerunek twarzy mężczyzny (?) z długimi, schematycznie zarysowanymi włosami, w lewym profilu. Wyraziste dosyć grube rysy, duży nos i wydatne, lekko rozchylone usta. Po prawej dwie tarcze herbowe usytuowane jedna nad drugą z pobieżnie naszkicowanymi herbami: Słupy Giedymina (Kolumny, Trzy Słupy) i Wieniawa. Przy nich dwa napisy; nad górną tarczą: „Lutnia[?]”, nad dolną: „Lecha”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „25”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.602

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, w prawych narożnikach ślady nakłuć szpilką (po trzy).

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1044.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 168 (fragment).

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Niejasne jest znaczenie napisów umieszczonych w sąsiedztwie herbów. Być może napis przy herbie Słupy Giedymina należałoby odczytać nie jako „Lutnia” lecz „Litwa”, ponieważ jest to historyczne godło Litwy stosowane obok oficjalnego godła Pogoni.

Profil starca

Tytuły: Profil starca (Cyprian Norwid 1946), Głowa starca (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 20,6 × 30,7

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie brodatego starca w lewym profilu. Głowa łysiejąca, z tyłu długie włosy opadające na plecy. Twarz szczupła, z masywnym, nieco garbatym nosem i długą brodą. Na lewym ramieniu widoczny fragment szaty zdobionej guzami (?). Po lewej sygnatura: „C.N.”. W okolicy profilu twarzy tło pokryte gęstym szrafowaniem. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „8x”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.570

Stan zachowania: dobry – narożniki (poza lewym górnym) uszkodzone, uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 990.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 328; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 58.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców piórem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest tytułem *Typ*.

836
Rodzina

Tytuł: Rodzina (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy, prążkowany z filigranem.

Wymiary: 28,2 × 21,7

Opis, sygnatury, napisy: Kilka osób zgromadzonych przy niewielkim stole. Pośrodku siedzi kobieta, zwracająca się do stojącego po prawej chłopca; naprzeciw niej siedzi, zwrócona tyłem do widza, dziewczynka, przy której – na stole dostrzec można zarysy zabawki lub zwierzęcia. Po lewej mężczyzna czytający gazetę, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. W głębi po prawej kobieca postać z zawiniątkiem w dłoniach.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.578

Stan zachowania: dobry – niewielkie rozdarcia papieru wzdłuż górnej krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 984; Plucińska 2015, s. 138–139.

Reprodukcje: Plucińska 2015, s. 139.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 346.

Uwagi: Dorota Plucińska dostrzegła pośród siedzących postaci sylwetkę kota lub psa (Plucińska 2015, s. 138).

Różne mody i niewygody I

Tytuł: Różne mody i niewygody (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 22,4 × 30,2

Opis, sygnatury, napisy: Kompozycja o charakterze humorystycznym. Na pierwszym planie po lewej stoi kobieta w sukni z turniurą zwrócona tyłem do widza, z lewą dłonią wspartą na parasolce. Włosy spięte z tyłu głowy, opadające na szyję swobodnymi lokami, na czubku głowy mały kapelusz z przybraniem. W głębi, po prawej kobieta w szerokiej krynolinie zwracająca się do stojącego obok mężczyzny, trzymającego w lewej dłoni, odwiedzionej do tyłu, kapelusz lub cylinder. Mężczyzna pochyla się mocno w stronę damy, usiłując zmniejszyć dystans wymuszony krojem sukni. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „8”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw: R.548

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony, niewielki ubytki w narożnikach uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Szczepański 1947, s. 3; Syzdół 1991–1992, s. 74; Grońska 1991, poz. 974; Kalendarz 2, 554; Plucińska 2007, s. 167; Roter-Burkane 2008, s. 337; Anisimovets 2008, s. 151, 161.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 227; Sudolski 2003, s. 533; Roter-Burkane 2008, s. 336.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 306; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 48, il. 82; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest przejętym przez literaturę przedmiotu tytułem *Różne mody i niewygody*.

Różne mody i niewygody II

Tytuł: Różne mody i niewygody (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 22,4 × 30

Opis, sygnatury, napisy: Kompozycja humorystyczna. Po lewej stoją dwie młode kobiety. Jedna w sukni z szeroką krynoliną z dużym dekoltem i odkrytymi ramionami, z włosami spiętymi w wysoki kok, trzyma w lewej opuszczonej dłoni złożony wachlarz (?). Druga, w skromnej, wąskiej sukni z długimi rękawami i niewielkim kołnierzykiem, trzyma tę pierwszą pod ramię. Włosy tuż nad karkiem upięte w duży kok. W głębi po prawej, zza krynoliny wychyla się szczupły mężczyzna w surducie, z monoklem przy oku. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „9”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.549

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony, niewielkie ubytki w narożnikach uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Szczepański 1947, s. 3; Ihnatowiczowa 1983, s. 299; Syzdół 1991–1992, s. 74; Grońska 1991, poz. 975; Kalendarz 2, 554; Plucińska 2007, s. 167; Roter-Burkane 2008, s. 335, 337; Anisimovets 2008, s. 151, 161.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 226; Norwid 2008, s. 151 (fragm.); Roter-Burkane 2008, s. 336.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 307; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 49, il. 85.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest przejętym przez literaturę przedmiotu tytułem *Różne mody i niewygody*.

Sąsiedzi w Zakładzie św. Kazimierza

Tytuły: Sąsiedzi w Zakładzie św. Kazimierza („Chimera”), Sąsiedzi w Zakładzie Św. Kazimierza w Paryżu (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873].

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 30,8 × 20,6

Opis, sygnatury, napisy: Szkic satyryczny. Po lewej stoi mężczyzna w nocnym stroju i szlafmycy, z kubkiem w prawej dłoni i plikiem gazet pod pachą, w prawym profilu, ujęty nieco od tyłu. Po prawej stoi, zwracając się do niego z żywą gestykulacją, mężczyzna z rozwianą fryzurą. Rysunek wykonany rozdręganą, pospieszną kreską. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „11”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.551

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony, ze śladami załamań, niewielkie ubytki w narożnikach uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom albo ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Z. Przesmyckiemu. Po II wojnie światowej zbiory Norwidowskie Przesmyckiego trafiły do zasobów BN.

Bibliografia: Szczepański 1947, s. 3; Grajewski 1972, s. 192 poz. 11076; Grońska 1991, poz. 996; Syzdół 1991–1992, s. 76; Polanowska 1998, s. 141; Melbechowska-Luty 2001, s. 123; Domański 2001, s. 5; Kalendarz 2, 671.

Reprodukcje: „Chimera”, t. VIII, 1904, z. 22–24, s. 424; Walentynian 1908, s. 467; Grońska 1991, il. 150; Melbechowska-Luty 2001, il. 212; Kalendarz 2, il. 38 (barwna); Chlebowska 2018d, s. 248.

Uwagi: Wpisany na rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.). W spisie tym, oprócz tytułu: *Sąsiedzi w Zakładzie św. Kazimierza*, Geniusz wpisał adnotację: „1 – ?, 2 – St. Czyżkowski, emigrant z 1863”. M. Grońska uznała, że rysunek powstał nie wcześniej niż w 1877 r. Kierowała się tytułem szkicu nadanym przez Z. Przesmyckiego („Chimera”, t. 8, 1904, z. 22–24, s. 455) sugerującym, iż praca powstała w trakcie pobytu poety w Zakładzie św. Kazimierza. W katalogu przyjęto czas powstania za datowanym rysunkiem ze zbioru Geniusza (poz. kat. 814). Niemal wszystkie szkice z tego zbioru zostały wykonane na arkuszach papieru jednakowego gatunku, o zbliżonych wymiarach, co wskazuje na zbliżony czas ich powstania. Pomimo zmiany datowania zdecydowano się pozostawić utrwalony w literaturze przedmiotu tytuł rysunku.

Szlachcic i jego arendarz

Tytuł: Szlachcic i jego arendarz (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 29,7 × 22,1

Opis, sygnatury, napisy: Po prawej postawny szlachcic w domowym, długim stroju, w szlafmicy, kroczy z dumnie podniesioną głową, zwrócony w lewo. W lewej dłoni trzyma fajkę na długim cybuchu, z ust wydychuje okazały kłęb dymu. Przed nim w ukłonie brodaty Żyd z kapeluszem w prawej dłoni, drapiący się po głowie drugą ręką. U dołu, pomiędzy postaciami sygnatura w formie monogramu wiążącego: „CN.”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „13”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.553

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, zwłaszcza wzdłuż krawędzi, wszystkie narożniki uszkodzone, uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 982; Syzdół 1991–1992, s. 78; Dambek 2008b, s. 102; Dambek 2012, s. 120.

Reprodukcje: Poezja^o 1971, nr 9, s. 112; Ruszczyc, Urbański 1994a, s. 47; Melbechowska-Luty 2001, il. 233; Norwid 2008, s. 87 (barwna), DW VII, 127 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 311; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 52, il. 5.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest przejętym przez literaturę przedmiotu tytułem *Szlachcic i jego arendarz*.

841a

Szlachcic z książką do ogrodu

Tytuły: Szlachcic z książką do ogrodu (Cyprian Norwid 1946); Szlachcic idący z książką do ogrodu (DW).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 20,3 × 15,6

Opis, sygnatury, napisy: Na pierwszym planie tęgi mężczyzna w dojrzałym wieku, w czapce z daszkiem, stoi zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo, sylwetka ujęta do kolan. W ustach fajka na długim cybuchu podtrzymywana na wysokości klatki piersiowej prawą dłonią, w lewej, swobodnie opuszczonej ręce książka. Po prawej, w głębi schematyczny szkic postaci mężczyzny ujętej tyłem. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „14”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.554

Stan zachowania: dobry – papier nieco przybrudzony, oba lewe narożniki i prawy dolny uszkodzone i uzupełnione nieco jaśniejszym papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 963; Syzdół 1991–1992, s. 78; Polanowska 1998, s. 141; Plucińska 2007, s. 167; Plucińska 2008, s. 328; Dambek 2008b, s. 102; Dambek 2012, s. 119; Plucińska 2013, s. 144, 159, 187.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 231; DW VII, 27 (barwna); Plucińska 2013, s. 167 il. 6.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 312; ML 1971: *Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 53.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest tytułem *Szlachcic z książką do ogrodu*.

Rys. odnosi się do anegdory o szlachcicu, idącym z książką spać do ogrodu, opisaney i zilustrowanej przez Norwida w *Pamiętniku podróży* (tam również analogiczny szkic; zob. poz. kat. 776) oraz w ilustrowanym liście do Joanny Kuczyńskiej z 1868 r. (zob. poz. kat. 787). Zob. także związane z tą opowieścią luźne rys.: poz. kat. 841b, 842, 848.

Na odwrocie k. znajduje się szkic *Szlachcic z książką w ogrodzie II* (następna poz. kat.).

841b

Szlachcic z książką w ogrodzie II

Tytuł: Szlachcic z książką w ogrodzie (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 20,3 × 15,6

Opis, sygnatury, napisy: Otyły starszy mężczyzna w małej czapce, siedzący na trawie, ujęty w lewym profilu, do kolan. Czyta książkę trzymaną w wysoko uniesionych dłoniach, paląc fajkę na długim cybuchu. W lewym dolnym rogu wpisy ołówkiem, obcej ręki: „15 / 15 / p. 555” oraz odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.554 verso.

Stan zachowania: dobry – papier nieco przybrudzony, oba prawe narożniki i lewy dolny uszkodzone i uzupełnione nieco jaśniejszym papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 963 verso; Polanowska 1998, s. 141; Damбек 2008b, s. 102; Damбек 2012, s. 119.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 1971: *Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin*.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym rys. ten opatrzony jest przejętym przez literaturę przedmiotu tytułem *Szlachcic z książką w ogrodzie*.

Rys. odnosi się do anegdoty o szlachcicu, idącym z książką spać do ogrodu, opisaną i zilustrowaną przez Norwida w *Pamiętniku podróży* (zob. poz. kat. 776) oraz w ilustrowanym liście do Joanny Kuczyńskiej z 1868 r. (zob. poz. kat. 787). Zob. także związane z tą opowieścią luźne rys.: poz. kat. 841a, 842, 848.

Na odwrocie k. znajduje się szkic *Szlachcic z książką do ogrodu* (poprzednia poz. kat.).

Szlachcic z książką w ogrodzie III

Tytuły: Następstwa tego wszystkiego (Cyprian Norwid 1946), Szlachcic z książką w ogrodzie (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 20,4 × 30,7

Opis, sygnatury, napisy: Mężczyzna leżący na trawie, na prawym boku, z odchyloną głową, widoczny od tyłu. Prawa, nieco uniesiona ręka podtrzymuje cybuch fajki, lewa noga zgięta w kolanie skrzyżowana na prawej. Po prawej nieco w głębi leży otwarta książka, a nad mężczyzną w powietrzu unosi się motyl. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „16”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.556

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony, niewielkie ubytki w narożnikach uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 964; Syzdół 1991–1992, s. 79; Polanowska 1998, s. 141; Dambek 2008b, s. 102; Dambek 2012, s. 119.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 313; ML 1971: *Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 54, il. 6.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym rys. ten opatrzony jest tytułem *Następstwa tego wszystkiego*.

Rys. odnosi się do anegdoty o szlachcicu, idącym z książką spać do ogrodu, opisaniej i zilustrowanej przez Norwida w *Pamiętniku podróżnym* (tam również analogiczny szkic; zob. poz. kat. 776) oraz w ilustrowanym liście do Joanny Kuczyńskiej z 1868 r. (zob. poz. kat. 787). Zob. także związane z tą opowieścią luźne rys.: poz. kat. 841a, 841b, 848.

Sztuka i łyk

Tytuł: Sztuka i łyk (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873].

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 26 × 20,8

Opis, sygnatury, napisy: Kompozycja o charakterze karykaturalnym. Po lewej postać kobiety z dłońmi uniesionymi na wysokość głowy, z wyrazem egzaltacji na twarzy, w prawym profilu. Obok tęgi mężczyzna w kapeluszu, z łaską w prawej dłoni, śmieje się z uniesienia kobiety. W prawym dolnym rogu wpis ołówkiem, obcej ręki: „1x”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.622

Stan zachowania: dobry – papier nieco pomięty, w prawym dolnym rogu przetarcia powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkunastu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 972; Syzdół 1991–1992, s. 85; Kalendarz 2, 554.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 147; J. Syzdół 1991–1992, s. 86.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 321; Poznań 1954 – Sienkiewicz 1954, poz. 482.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców piórem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona została przejętym przez literaturę przedmiotu tytułem *Sztuka i łyk*.

Tajemniczy napój

Tytuł: Tajemniczy napój (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, gruby papier z filigranem: „J.M. AUSSÉD”.

Wymiary: 30,3 × 22,3

Opis, sygnatury, napisy: Scena figuralna o charakterze fantastyczno-symbolicznym. Po prawej starsza kobieta zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, klęczy trzymając w podniesionych dłoniach tacę ze stojącym nań kielichem. Unosząca się w powietrzu postać w rozwianej szacie nalewa do tego kielicha płyn z trzymanego w dłoni naczynia. Po lewej siedzi młoda, elegancko ubrana kobieta, zwrócona tyłem do widza, z twarzą w prawym profilu, podając swój kielich do napełnienia. W lewym dolnym rogu wpis ołówkiem, obcej ręki: „23”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.600

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały, w narożnikach ślady nakłuć szpilką.

Proweniencja (historia obiektu): Rysunek należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 979; Kubicka 2011, s. 257.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 120; Norwid 2008, s. 156.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest tytułem *Natchnienie?*

845
U źródła

Tytuł: U źródła (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier z filigranem „J.M. AUSSED” (?).

Wymiary: 22,5 × 30,2

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej fragment muru zwieńczonego rozczłonkowanym gzymsem z umieszczoną poniżej rzeźbioną głową zwierzęcą widoczną w profilu. Z paszczy zwierzęcia wypływa strumień wody, pod który podstawia dzban kłęząca młoda kobieta, podpierająca się o ziemię prawą ręką. Na skraju muru wyrasta bujna roślina z ulistnionymi gałęziami zwieszającymi się niemal do kłęzącej postaci. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „18”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.558

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 978.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 315.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest przejętym przez literaturę przedmiotu tytułem *U źródła*.

Wicus Kuchcik

Tytuły: Wicus Kuchcik (Wspomnienie z Poznańskiego) (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 22,5 × 30,5 (21,5 × 14,2 – wymiary rys.).

Opis, sygnatury, napisy: Dwa luźne szkice usytuowane po lewej stronie karty. W lewym górnym rogu wąż owinięty wokół pionowego pręta z głową wysuniętą mocno w prawo. Niżej, nieco na prawo postać młodego mężczyzny w długim fartuchu, zwrócona profilem w lewo. Twarz ujęta karykaturalnie: duży nos, wydatna górna warga, włosy krótkie, z przedziałkiem i lokiem nad czołem. Mężczyzna stoi z prawą nogą w wykroku, ze splecionymi na wysokości pasa dłońmi. Po lewej, w połowie wysokości postaci napis: „Wicus / Kuchcik”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „3”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.546

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Muszyńska 1962, s. 236–237; Grońska 1991, poz. 980; Kalendarz 1, 209; Kalendarz 2, 669; Plucińska 2013, s. 145.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 21.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 301.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest tytułem *Wicus Kuchcik (Wspomnienie z Poznańskiego)*.

Wicus Kuchcik – jeden z bohaterów słowno-obrazowego utworu Norwida pt. *Klary Nagnioszewskiej samobójstwo. Tragedia* z 1877 r. (zob. poz. kat. 857).

Mężczyzna w zawoju

Tytuł: Wróżbita (Cyprian Norwid 1946), Mężczyzna w zawoju, z rozcapierzonymi palcami ręki (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 20,5 × 30,6

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek starszego mężczyzny zwróconego $\frac{3}{4}$ w prawo, do pasa, figura usytuowana pośrodku strony. Na głowie kaptur bądź szal, wzrok skierowany na uniesione ręce z rozstawionymi palcami lewej dłoni, w której trzyma jakiś obły przedmiot. Ponad dłońmi tło pokryte kratkowaniem. U dołu szkicu, po prawej sygnatura: „C.N.”. W lewym dolnym rogu zarysy nieokreślonego szkicu. W prawym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „5”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.567

Stan zachowania: dobry – niewielkie ubytki papieru w narożnikach.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 991.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 160 (fragm.).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 325.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców piórem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.).

Rys. przedstawia prawdopodobnie modlącego się Żyda w tałesie na głowie.

Z książką spać do ogrodu

Tytuły: Idylla – z książką spać do ogrodu (Cyprian Norwid 1946), Szlachcic z książką (Plucińska 2013).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy z filigranem: „TC”.

Wymiary: 20,6 × 31

Opis, sygnatury, napisy: Po prawej stronie otyły starszy mężczyzna w domowym stroju i małej czapce na głowie kroczy w lewo. Pali fajkę na długim cybuchu trzymaną w lewej dłoni, jednocześnie czyta książkę trzymaną w prawej uniesionej przed sobą dłoni. Za nim unosi się obłok dymu. Po lewej druga scena, niezależna lub stanowiąca wizję, która jawi się mężczyźnie. Młodzieniec w cylindrze, ubrany w surdut i buty z cholewami, wręcza bukiet kwiatów młodej kobiecie, ubranej w zwiewną suknię i welon, unoszącej się nieco ponad ziemią. Obok postaci czytającego mężczyzny napis: „Z książką / spać do ogrodu.”. Poniżej, pośród płataniny linii sygnatura: „C N.”. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „10x”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.572

Stan zachowania: bardzo dobry – w narożnikach niewielkie ubytki uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 962; Syzdół 1991–1992, s. 79; Dambek 2008b, s. 102; Dambek 2012, s. 119; Plucińska 2013, s. 159, 187.

Reprodukcje: Gomulicki, Jakubowski 1961, po s. 224; „Szpilki” 1961, nr 39 (tylko lewa strona rys.); „Poezja” 1967, nr 1, okładka; Grońska 1991, il. 151; Melbechowska-Luty 2001, il. 232; Plucińska 2013, s. 166, il. 5.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 330; ML 1971: *Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin*.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców piórem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest tytułem *Idylla. Z książką spać do ogrodu*.

Rys. odnosi się do anegdoty o szlachcicu, idącym z książką spać do ogrodu, opisaney i zilustrowanej przez Norwida w *Pamiętniku podróży* (poz. kat. 776) oraz w ilustrowanym liście do Joanny Kuczyńskiej z 1868 r. (poz. kat. 787). Zob. związane z tą opowieścią luźne rysunki: poz. kat. 841a, 841b, 842.

Zajście domowe

Tytuł: Zajście domowe (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 22,2 × 30

Opis, sygnatury, napisy: Kompozycja o charakterze humorystycznym. Do starszego mężczyzny stojącego po lewej stronie zbliża się para prowadząca spór lub kłótnię. Kobieta z długimi rozwianymi włosami kroczy, gwałtownie gestykulując, a mężczyzna, chcąc jakby wyjaśnić całe zdarzenie, wskazuje rękami na swą towarzyszkę, zwracając się do świadka sceny. Wspomniany mężczyzna w stroju domowym i szlafmicy, stoi spokojnie z fajką w ustach i z dłońmi splecionymi na plecach. W lewym dolnym rogu sygnatura: „CN.” w formie monogramu wiązanego. W prawym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „3x”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.565

Stan zachowania: dobry

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 983; Syzdół 1991–1992, s. 78.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 220.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 323.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców piórem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest przejętym przez literaturę przedmiotu tytułem *Zajście domowe*.

Zebranie emigracyjne

Tytuły: Posiedzenie emigranckie („Chimera” 1904), Sesja emigrantów (Walentynian 1908), Zebranie emigracyjne (Cyprian Norwid 1946), Posiedzenie emigrantów („Przegląd Artystyczny” 1947).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 22,3 × 30,1

Opis, sygnatury, napisy: Przy długim stole siedzi trzech mężczyzn. Pierwszy, z sumiastymi wąsami i bródką, łysy, bezwładnie oparty o oparcie krzesła. Pośrodku, mężczyzna oparty o blat stołu z szeroko rozstawionymi dłońmi, pochyla się, zwracając w stronę trzeciego mężczyzny siedzącego z piórem w dłoni i zapisującego przebieg dyskusji. Ponad stołem wisi mapa Europy, po prawej drzwi zamknięte na masywną sztabę. Naprzeciw stołu, na pierwszym planie, rząd słuchaczy widoczny od tyłu. Mężczyźni i kobiety przysłuchują się dyskusji, szepcząc sobie do uszu, wymieniając między sobą uwagi. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „7”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2112

Stan zachowania: dobry – niewielkie ubytki w narożnikach uzupełnione papierem, tam również ślady nakłuć szpilką.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru satyrycznych szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom albo ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Z. Przesmyckiemu. Wraz z kolekcją Norwidowską edytora po jego śmierci (1944) został włączony do zasobów BN.

Bibliografia: Szczepański 1947, s. 3; Grajewski 1972, s. 191 poz. 11073, s. 182 poz. 11078; PWSz 11, poz. 204; Ihnatowiczowa 1983, s. 299; Grońska 1991, poz. 968; Syzdół 1991–1992, s. 75; Polanowska 1998, s. 141; Kalendarz 2, 683, 684

Reprodukcje: „Chimera”, t. VIII, 1904, z. 22–24, s. 421; Walentynian 1908, s. 468; PWSz 11, il. 204; „Przegląd Artystyczny” 1947, nr 1–2, s. 15; Adamiec 1991, tabl. po tekście; Grońska 1991, il. 154; Kalendarz 2, il. 37 (barwna); Melbechowska-Luty 2008, il. 209; Norwid 2008, s. 84–85 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 305; Poznań 1954 – Sienkiewicz 1954, poz. 48; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 50, il. 78.

Uwagi: Wpisany na rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.). W spisie tym, oprócz tytułu: *Zebranie emigracyjne*,

Geniusz wpisał adnotację: „na lewo, przy stole, zdaje się pułkownik Jędrzejewicz, siostrzeniec Chopina”. Identyczną informację zapisał na fotografii rys. (Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, sygn. 2234).

Domek wiejski w zimie

Tytuły: Zimą (Cyprian Norwid 1946), Domek wiejski w zimie (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1873] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 31,2 × 20,6

Opis, sygnatury, napisy: Rysunek wypełniający górną połowę karty. Niewielka chata z ośnieżonym dachem, w szeroko otwartych drzwiach zarysy wychodzącej postaci. Po prawej, wzdłuż ściany domu biegnie niskie ogrodzenie, przysłonięte częściowo śniegową zaspą. Za domem po prawej drzewo o nagich gałęziach, powyżej niego okrąg słońca z kilkoma zaznaczonymi promieniami. Ponad dachem ciemne niebo. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „12”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.552

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony, niewielkie ubytki w narożnikach uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał do zbioru kilkudziesięciu szkiców ofiarowanych przez Norwida Józefostwu Wagnerom lub ich zięciowi Mieczysławowi Geniuszowi. Geniusz przekazał zbiór Zenonowi Przesmyckiemu. Po śmierci edytora (1944) zgromadzone przez niego archiwum Norwidowskie zostało włączone do zasobów BN.

Bibliografia: Szczepański 1947, s. 3; Grońska 1991, poz. 993.

Reprodukcje: „Poezja” 1971, nr 9, s. 109; „Poezja” 1983, nr 4–5, s. 191; Grońska 1991, il. 167; Melbechowska-Luty 2001, il. 146.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 310; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 55, il. 17.

Uwagi: Wpisany na karcie z rys. numer odnosi się do pozycji w spisie prac Norwida, należących do Mieczysława Geniusza, sporządzonym ręką właściciela zbioru (*Spis szkiców ołówkiem*, BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, bez nr. inw.), w którym praca ta opatrzona jest tytułem *Zimą*.

Hieroglify azteckie i egipskie

Czas powstania: 1875

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 20,5 × 13,1 (podwójny arkusz).

Opis, sygnatury, napisy: Dwa szkice wypełniające wraz z towarzyszącymi im adnotacjami trzecią stronicę arkusza listowego, Oddzielone od siebie podwójną poziomą linią. W górnej partii wizerunek azteckiego kapłana kroczącego w prawo, w stroju rytualnym, z laską. Na podłożu za postacią zaznaczone ślady bosych stóp. Rysunek otoczony adnotacjami, wpisanymi piórem. U góry po prawej: „astèques”, niżej po lewej: „*pied de la lettre*”. Wzdłuż prawego boku, w górę: „hieroglyphique azteques. / (: Telleriano Remensis:)”. U dołu: „empreintes des pies sur de sentiers de / la vie = [szkic śladu stopy] – et à la suite / forme d’une lettre d’alphabet”. Dolną część stronicy wypełnia szereg postaci z laskami w dłoniach, zwróconych w różne strony. Nad postaciami po prawej adnotacja: „hieroglyphique Egyptiens”. U dołu, poniżej poziomej linii, szkice śladów stóp w obuwiu, z adnotacją po prawej: „empreintes des sandale / – forme d’une lettre”, niżej: „Égyptien[?]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Rękopisów – list Norwida do Hyacinthe’a de Charencey’a z lutego 1875.

Sygnatura: Rkps IV 6291, k. 185 recto.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały na brzegach i na linii złożenia.

Prowienienca (historia obiektu): List Norwida mieszczący rysunki pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWSz 10, 221; Biblioteka Narodowa 1964, s. 85.

Reprodukcje: WP 9, 321.

Uwagi: Rysunki zostały wykonane na trzeciej stronicy listu Norwida do Hyacinthe’a de Charencey’a (list wypełnia dwie pierwsze stronicę arkusza), poświęconego kwestii definicji naukowości, napisanego w języku fr. Wraz z towarzyszącymi im objaśnieniami stanowią komentarz do końcowej partii listu, w której poeta użył wyrażenia „*pied de la lettre*” (dosłownie), co w dosłownym tłumaczeniu na język polski oznacza: „stopa (podstawa) litery”. Przytoczył przykłady hieroglifów azteckich i egipskich wywodzących się z odcisku stopy (bosej u Azteków i obutej – u Egipcjan). Publikacja oryginalnej wersji językowej listu: PWSz 10, 38–39; publikacja listu w przekładzie na język polski: Biela, Lijewska 2001, s. 124–125.

Hyacinthe de Charencey (1832–1916) – fr. filolog, lingwista, prezes Société Philologique oraz członek Société Asiatique. Norwid był członkiem stałym pierwszego z wymienionych Towarzystw (od ok. 1870), w latach 1870–1874 uczestniczył co najmniej w kilku posiedzeniach, przesyłał na adres Towarzystwa rozprawę o glosolalii (zaginiona), a ponadto utrzymywał z Charencey’em

kontakt listowy (zachowana korespondencja opublikowana została w przekładzie na język polski w: Biela, Lijewska 2001, s. 120–129).

Astèques (fr.) – Aztekowie

pied de la lettre (fr.) – dosłownie

hieroglyphique azteques. / Telleriano Remensis (fr.) – hieroglify Azteków / Telleriano Remensis.

Chodzi o Kodeks Telleriano-Remensis – prekolumbijski dokument, zawierający informacje nt. kalendarza Azteków, opisem tworzenia świata oraz z opowieściami historycznymi dotyczącymi migracji z XII w. Manuskrypt został zapisany w jęz. nahuatl alfabetem łac. w XVI w., w czasie podboju Meksyku przez Hiszpanię. Nazwa kodeksu podchodzi od jej właściciela, biskupa Reims, Charles'a Maurice Le Tellier.

empreintes des pies [...] forme d'une lettre d'alfabet (fr.) – odcisk palców stóp na ścieżkach życia [...] i jako wynik formy literary alfabetu.

hieroglyphique Egyptiens (fr.) – hieroglificzni Egipcjanie

empreintes des sandale – forme d'une lettre (fr.) – ślady sandała – forma listu

Égyptien (fr.) – Egipskie

Wskrzeszenie Łazarza

Tytuł: Wskrzeszenie Łazarza (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: 1875

Materiał i technika: ołówek, kredki (zwykłe oraz litograficzne), akwarela, cienki papier na papierze.

Wymiary: 24,2 × 33,8

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej zwarta grupa stojących postaci zwróconych $\frac{3}{4}$ w prawo. Na przedzie Chrystus z aureolą wokół głowy, za nim trzej mężczyźni, spomiędzy których wylania się głowa czwartej postaci. Wszyscy ubrani są w luźne, antykizowane szaty, spoglądają w prawo, gdzie z otwartego grobu powstaje Łazarz. Płyta grobowa jest odrzucona, przed nią siedzi mężczyzna, wskazując palcem prawej dłoni na Chrystusa. Rysunek wykonany ołówkiem i czarną kredką, postaci – także kredką litograficzną. Całość podmalowana akwarelą. Po prawej, przy grobowej płycie sygnatura z datą, tuszem: „C. NORWID / 1875.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.574

Stan zachowania: dobry – rys. wykonany na cienkim papierze o nieregularnych, ponadrywanych krawędziach naklejonym całą powierzchnią na drugi arkusz papieru, docięty do wymiarów akwareli.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 994; Polanowska 1998, s. 140; Chlebowska 2019a, s. 147.

Reprodukcje: Turkiewicz 1952, s. 3.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 333, tabl. 8; MNW 1961 (wystawa nie odbyła się) – W kręgu rembrandtowskiej tradycji 1961, s. 66, poz. 189; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 63.

Uwagi: W katalogu wystawy Norwidowskiej z 1946 (Cyprian Norwid 1946, jw.) odczytano datę jako: 1876(?), w publikacji M. Grońskiej (Grońska 1991 poz. 994) widnieje data przyjęta w katalogu.

Kompozycja z łodzią żaglową

Tytuły: Kompozycja alegoryczna (Grońska 1991), Kompozycja z łodzią żaglową (Alegoria podróży morskiej) (Melbechowska-Luty 2001), Kypáryssōs nórbið (Fieguth 2008), Kiparyssos (Fieguth 2014).

Czas powstania: 1876

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 23 × 32,6

Opis, sygnatury, napisy: Na lekko wzburzonej powierzchni wody, w oddali, unosi się łódź z wydętym żaglem. Na niebie zarysy kłębiastych obłoków, na linii horyzontu po prawej widoczne zarysy łądu (?), nieco wyżej sylwetki trzech ptaków w locie. Na pierwszym planie lira, od której biegnie w stronę łodzi falisty ślad na wodzie. U dołu pośrodku sygnatura zapisana alfabetem greckim i data: „κypάργισσός. / νόρβιδ. / 1876.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.799

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, ślady kilkukrotnego złożenia (na 8 części).

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 995; Melbechowska-Luty 2001, s. 173; Melbechowska-Luty 2002, s. 24; R. Fieguth 2008, s. 13 (przedruk Fieguth 2014, s. 294–295); Kubicka 2011, s. 257.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 163; Melbechowska-Luty 2001, il. 110; Melbechowska-Luty 2005, s. 172; Fieguth 2008, s. 18; Fieguth 2014, s. 294, tabl. po s. 312 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa, Zachęta CBWA 1975; Katowice, Galeria Sztuki Współczesnej BWA 1976 – Romantyzm 1975, poz. 155; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 64, il. 39; BN 2008: *Norwid – Herbert. Inspiracje śródziemnomorskie (Łódka u brzegu)*.

Uwagi: κypάργισσός νόρβιδ – wpisana alfabetem greckim sygnatura Norwida, który celowo, czy też w wyniku pomyłki, zamiast właściwego brzmienia swego imienia w jęz. gr.: Κυπριανός użył imienia Kyparissos (Κypάργισσός, właśc. Κυπάρισσος). Fieguth (2008, 2014) dostrzega w tej zmianie nawiązanie do mitologicznego Kyparisa, którego po śmierci Apollin zamienił w wiecznie płaczący cyprys.

Akt kobiecy

Czas powstania: [1876–1879 ?].

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 15,3 × 19,9 (arkusz papieru, nieregularny kształt), 12,5 × 5 (rysunek).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic kobiecego aktu, w ujęciu fragmentarycznym, en face, usytuowany przy prawej krawędzi arkusza. Po prawej stronie szkicu, pośrodku odcisk pieczęci „BN” czarnym tuszem, obrócony 90° w lewo.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Rękopisów – w zbiorze: *Listy i wiersze Cypriana Norwida*.

Sygnatura: IV 6291, k. 3 verso.

Stan zachowania: zły – papier pomięty, pociemniały, zabrudzony, oddarty z większego arkusza.

Proweniencja (historia obiektu): Rękopis z rys. pozostał po śmierci Norwida w Zakładzie św. Kazimierza w Paryżu. Wraz z innymi dokumentami został przekazany Józefowi Dybowskiemu, przyrodniemu bratu matki Norwida. Po śmierci Józefa w 1885 r. przeszedł na własność jego syna Aleksandra, który niemal wszystkie papiery po poecie zdeponował u swego przyjaciela Wacława Gasztowtta, ten zaś przekazał część swoich zbiorów Zenonowi Przesmyckiemu (większość artystycznych Norwidianów powierzył Muzeum Narodowemu Polskiemu w Rapperswilu). Wraz z archiwum Norwidowskim edytora rękopis został po jego śmierci (1944) włączony do zbiorów BN.

Bibliografia: Biblioteka Narodowa 1964, s. 83; Kalendarz 2, 639.

Uwagi: Rys. znajduje się na odwrocie autografu wiersza [*Nie myśl, nie pisz*] (publ.: PWsz 2, 263–264, podobizna autografu: PWsz 11, il. 107), obróconego o 90° w prawo.

Autoportret z lewą dłonią na piersi

Tytuł: Portret własny (Chimera), Autoportret en face (PWsz), Autoportret en face „z gałązką bluszczu” (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1877

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 19,4 × 12,5

Opis, sygnatury, napisy: Autoportret Norwida w formie wydłużonego popiersia nieznacznie zwróconego w lewo. Twarz szczupła, z wąsami i kędzierzawą brodą, z zarysowanymi gdzieniędzie zmarszczkami. Głowa łysiejąca, z pojedynczymi kosmykami włosów nad czołem i po bokach. Lewa dłoń ujmuje palcami połę ubrania, zapiętą na drobne guziki. Po prawej, w okolicy ramienia sygnatura z datą: „C.N. / 1877”. Rysunek wykonany śmiało pociągnięciami pióra. W prawym dolnym rogu ślady po napisie obcej ręki ołówkiem, wytartym gumką: „Norwid se ipse fecit.”. W lewym górnym rogu ślady po numerze zapisanym ołówkiem, wytartym gumką: „122459”. W prawym dolnym rogu odciski dwóch pieczęci; owalnej niebieskim tuszem: „ZBIÓR Wiktora Gomulickiego”, a poniżej okrągłej czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.5711

Stan zachowania: dobry – słabo widoczne żółtawe przebarwienia papieru, okrągła żółtawa plama (ok. 0,8 cm średnicy) w prawym górnym rogu.

Proweniencja (historia obiektu): Prawdopodobnie Norwid ofiarował szkic Pantaleonowi Szyndlerowi, od którego na początku XX wieku przeszedł na własność Wiktora Gomulickiego. W 1916 r. został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulickiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który w 1936 r. sprzedał ten zbiór MNW. W czasie okupacji praca została zagrabiona przez Niemców, a następnie przez Rosjan. W ramach akcji rewindykacyjnej w 1956 r. została zwrócona Polsce przez rząd ZSRR.

Bibliografia: Materiały, k. 145; „Chimera”, t. VIII, 1904, z. 22–24, s. 427 (błędna data 1875); Cyprian Norwid 1946, s. 12 poz. 17; Wallis 1966, s. 129; Piechal 1974, s. 94; PWsz 11, 346 poz. 134; Adamiec 1991, s. 44–45; Polanowska 1998, s. 142; Melbechowska-Luty 2001, s. 202–203; Gomulicki 2003, s. 253; Chlebowska 2003b, s. 262, 266, 267, 271; Chlebowska 2004, s. 60, 100–104, 216 i inn.; Melbechowska-Luty 2004, s. 48; Gadamska-Serafin 2011, s. 310; Chlebowska 2012b, s. 174, 177, 182; Pokora 2012, s. 42.

Reprodukcje: „Chimera” t. VIII, 1904, z. 22–24, s. 315; Norwid 1934, s. XIX; Adam Mickiewicz 1957, s. 538; Czapska, 1959, s. 2; Norwid 1963, obwoluta; Wallis 1966, s. 127; Gomulicki 1967b, s. 6; Norwid 1967, okładka; Norwid 1968, s. 2; Cyprian Norwid 1971, tabl. 11; Babraj 1971, s. 473; Norwid 1974a, s. 42; Piechal 1974, po s. 240; PWsz 11, il. 134; Norwid 1978, s. 16;

Piechal 1983, s. 8; Cyprian Kamil Norwid 1986, okładka; Cyprian Norwid 1988, po s. 80; Rostworowski 1990, okładka; Z Norwidem 1990, s. 1 (nlb.); Heintsch 1991, il. po tekście; Inglot 1991, s. 49; Marlewska 1993, s. 4; Norwid 1996, okładka; Jaki Norwid 1997, s. 32; Sudolski 2003, s. 571; Łysiak 2001, s. 317; Norwid 2001, okładka; Norwid 2001a, s. 19; Pyra 2001, s. 20; Melbechowska-Luty 2001, il. 14; Siemion 2001, s. 75; Norwid 2002, s. 6; Chlebowska 2004, s. 217; Kalendarz 2, 671; Pokora 2012, s. 43; Dworakowski 2015, s. 36.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1918 – Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918, poz. 328; MNW 1956: „Wystawa Dzieł Sztuki Zabezpieczonych przez ZSRR”.

Uwagi: Na odwrocie, u dołu napis wykonany ołówkiem, obcej ręki: „Cyprian Norwid Autoportret”. Identyfikacja autoportretu została zapewne dokonana przez pierwszych posiadaczy rys.: Pantaleona Szyndlera lub Wiktora Gomulickiego.

Klary Nagnioszewskiej samobójstwo. Tragedia

Czas powstania: 1877

Materiał i technika: tusz, pióro, cztery arkusze papieru różnego gatunku: kratkowany (k. 1 i 4), liniowany (k. 2 i 3).

Wymiary: k. 1: 16,9 × 13,7 – naklejony w narożnikach na szarobrazową kartkę (28,6 × 22,7), a następnie na szary karton (48,7 × 32,4); k. 2: 29,2 × 18,8 – naklejony w narożnikach na szarą kartkę (30,7 × 22,6); k. 3: 30,2 × 20,3 – naklejony w narożnikach na szarą kartkę (29,3 × 22,6); k. 4: 28,5 × 20 (narożniki ścięte; górne mniej, dolne więcej) – naklejony w narożnikach na szarą kartkę (29,3 × 22,6).

Opis, sygnatury, napisy: Ilustrowany rękopis składający się z czterech luźnych kart wypełnionych jednostronnie.

Karta 1: tytułowa, skomponowana z dwóch części w układzie poziomym. Górną wypełnia tytuł: „Klary Nagnioszewskiej / SAMOBOJSTWO. / tragedia, przez C. K. N.”. U dołu szkic: na niskim postumencie ustawionym na trawie stoi miednica, przykryta drugą, nieco płytszą miską. Po lewej stronie duży kuchenny nóż zwrócony ostrzem ku górze. Na podkładce w prawym dolnym rogu odciski dwóch pieczęci: owalna, niebieskim tuszem: „ZBIÓR Wiktora Gomulickiego”, poniżej okrągła, czarnym tuszem: „DWJ”.

Karta 2. U góry, po prawej wizerunek głównej bohaterki, w formie dwóch zachodzących częściowo na siebie popiersi. Ukazują one kobietę o szczupłej twarzy z dużym, mocno zadartym nosem, wydatnym podbródkiem oraz niestaranną fryzurą z włosów upiętych częściowo z tyłu głowy. Po lewej uśmiechnięta kobieta, ujęta w lewym profilu, zdaje się spoglądać na nóż, naszkicowany niżej, pośród tekstu. Zza pierwszej podobizny wyłania się inna figura: popiersie zwrócone $\frac{3}{4}$ w prawo, z twarzą zniekształconą grymasem zaciśniętych ust i z przymkniętymi oczami. W prawej dłoni duży nóż, skierowany ostrzem ku górze. W obrębie szkicu, po prawej u dołu sygnatura: „C.N.”. W lewym górnym rogu kartki napis wykonany ręką Norwida: „Wstęp.”. Poniżej wizerunku tekst: „Teżę samej (:Panny Klary Nagnioszewskiej:) niepoznałbyś / gdy nóż brała w rękę i zabić się chciała – nóż, znany / w kuchni. Zamykała się wtedy w pokoiku / ciemnym – strach przejmował wszystkich – / zakli=nano ją u drzwi zamkniętych – wołają / Ekonomą – wołają Wicusia Kuchcika, które / =go samobojczyini lubiła – Ekonom, basem woła / w dziurę od klucza – Wicusz przemysła co począć? / wszystko zdaie się być na próżno!... / ...Niektórzy Etymololicy / utrzymują iż imię „Wicus” / pochodzi od „wiedzieć coś – wie / : coś .... w tem też cała nadzieja / – – ażeby: coś wiedzieć... / – –. Jakoż, zobaczym, dalej...”. W prawym dolnym rogu odcisk okrągłej pieczęci czarnym tuszem: „DWJ”.

Karta 3. U góry, po lewej stoi Klara w rozwianych szatach, ze skrzywionymi ustami, trzymająca w prawej ręce przygotowany do ciosu nóż. Przed nią zamknięte drzwi, za którymi zgromadzili się domownicy. Z przodu kobieta nachylająca się do drzwi z błagalnie wzniesionymi rękami

oraz stojące obok niej dziecko. Dalej postać kobieca w czepcu i okularach, gestem przywołująca zbliżających się mężczyzn. Żwawym krokiem nadchodzi młodzieniec w czapce, a za nim wąsaty jegomość. Powyżej sceny po prawej tekst: „Wołają (:mówię:) Ekonoma i kuchcika – – –”. U dołu drugi szkic. Starszy mężczyzna nachyla się, zaglądając przez dziurkę od klucza. Młodzieniec stoi za nim, z opuszczonymi rękami i zatroskaną miną. Postaci ujęte do kolan, pomiędzy nimi u dołu sygnatura i data, ukośnie w dół: „C.N. 1877”. W lewym dolnym rogu tekst: „Ekonom w dziurę / od zamku basem / zaklina– / Wicuś przemysła...”. W prawym dolnym rogu odcisk okrągłej pieczęci czarnym tuszem: „DWJ”.

Karta 4. U góry po lewej scena: kuchcik, ujęty w półpostaci, opiera się dłońmi o drzwi i nawołuje. Za nim na drugim planie stoi reszta domowników: ekonom, trzy kobiety oraz dziecko. Na twarzach zebranych oznaki wzburzenia. U dołu po prawej stronie sygnatura: „C.N.”. Ponad kompozycją tekst: „Nareszcie i Wicuś pocznie wołać: „Panienko! nóż po= / =trzebny w kuchni – mamy zakłuć prosię – zrobimy pie= / =czeń z nadzieniem – a Paniencie się zachce jeść / po manifestacji! –”. U dołu po lewej panna Klara, ujęta w półpostaci, wychyla się zza otwartych drzwi, z nożem w wyciągniętej przed siebie ręce. Obok tekst: „Wtedy, zaskrzypną na= / =gle drzwi i Nagnioszew= / =ska rzecze: / „Temu, jednemu= / „broń składam!”. Poniżej tekstu niewyraźny szkic, a jeszcze niżej sygnatura i data: „CN. 1877”. W prawym dolnym rogu odcisk okrągłej pieczęci czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13923/1–4

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno pożółkły, pomięty, pokryty licznymi brunatnymi plamkami i plamami.

Proweniencja (historia obiektu): Zob. poz. kat. 856.

Bibliografia: Materiały, k. 145; Gomulicki 1904, nr 1 (s. 15), nr 2 (s. 34, 35); Gomulicki, 1957, s. 553; PWSz 7, 525, 526; PWSz 9, 582; PWSz 11, 359 poz. 198–201; Syzdół 1991–1992, s. 90–91; Polanowska 1998, s. 141; Sudolski 2003, s. 562; Plucińska 2007, s. 139–145, 163–170; Anisimovets 2008, s. 151, 161; Plucińska 2008, s. 328; Plucińska 2009, s. 103–114; Chlebowska 2012b, s. 174–180, 183; Plucińska 2013, s. 141–165; Chlebowska 2013b, s. 157; Falkowski 2018, s. 235; Chlebowska 2018a, s. 284–285.

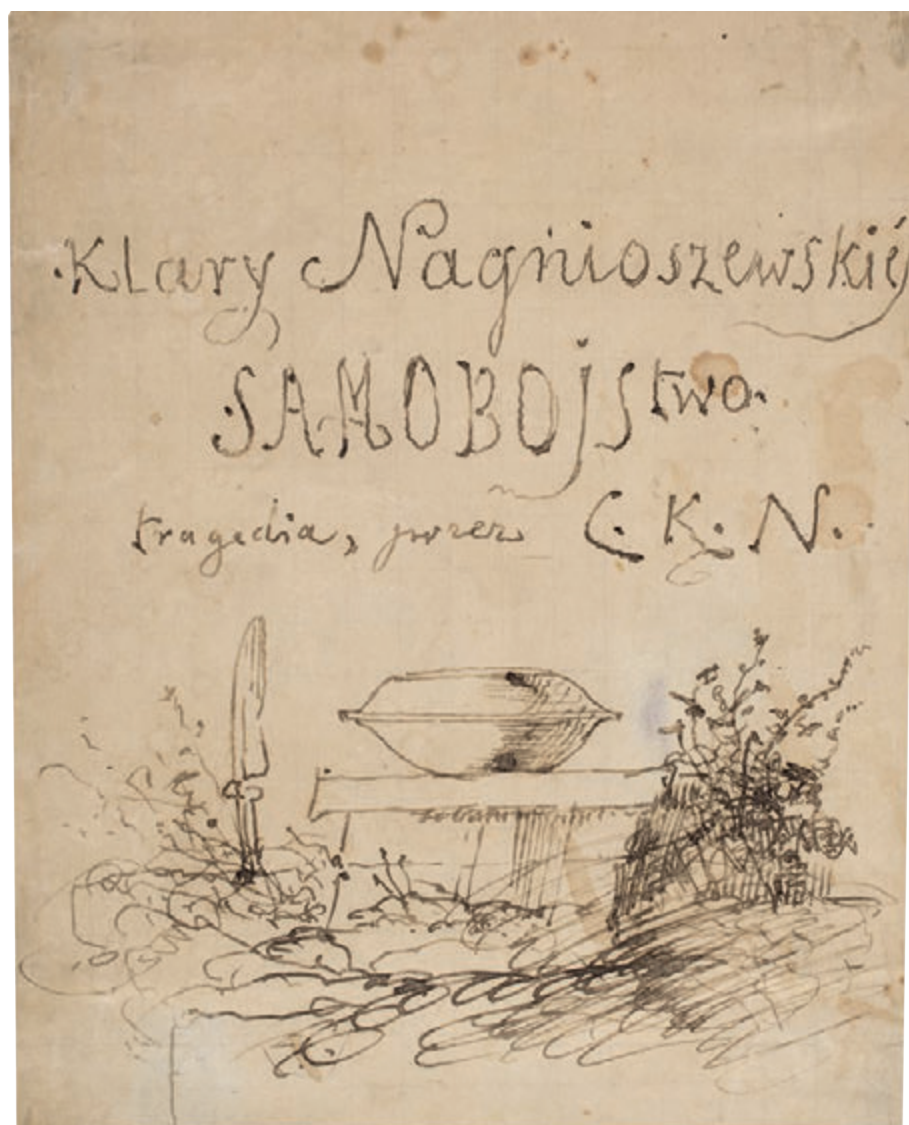
Reprodukcje: całość: Gomulicki 1904, nr 1, s. 15, nr 2, s. 34, 35; PWSz 11, il. 198–201; DW VII, 155–159; Plucińska 2007, s. 141–144; Plucińska 2009, s. 111–114; Plucińska 2013, s. 154–157, il. 1–4; Falkowski 2018, s. 231–234 (barwne).
s. tytułowa: Chlebowska 2018a, s. 294, il. 8.

Uwagi: Pelen tekst *Klary Nagnioszewskiej samobójstwa* (DW VII, 157–159).

Treść niniejszego utworu stanowi rozwinięcie anegdoty o Róży Nagnioszewskiej, którą Norwid opisał w liście do Konstancji Górskiej z lipca 1866 r. (PWSz 9, 252).

Jednym z bohaterów występujących w utworze jest Wicuś kuchcik znany z wcześniejszego rysunku Norwida (poz. kat. 846).

DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

Wstęp.

Tęże saniej (Panny Klary Nagielskiej): niepoznałbyś
gdy nóż brata w rękę i zabić iść, chciała — nóż, znamy
w kuchni... — Zamknięta iść w tedy w prokierku
ciemnym — stęch przejmował woskółki — —
zakli. — Ona ja u drzwi nauki — wotaj,
Ekonom — wotaj Wicusia Kuchnika, która
ego samobójczy mi lubita — Ekonom, basem wota
w drzwi od Kłucza — Wicusia przemyśla co zrobić?
wzruszko nade iść by na prośno!....

... Niektórzy wrodzako Etymologicy
utrzymują iż imię "Wicusia"
pochodzi od „wiedzieć coś — wie
coś.... w tym też, cała nadzieja!
— — — ażeby: COŚ wiedzieć...
— — — Jakże, Łobazym, dalej...

Marcizie i Wiciś powie wotai: „Panienko! noż po-
 trębny w kuchni – mamy zakłócić proszę – zrobimy pie-
 karnię z nadzieniem – a Panience się zachce jeść
 po manifestacji!” –

Muzykująca para

Tytuły: Koncert (Syzdół 1991–1992), Muzykująca para (MNW).

Czas powstania: [1877]

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 20,7 × 13,1 – naklejony na arkusz papieru (21,7 × 16,1).

Opis, sygnatury, napisy: Kompozycja o charakterze satyrycznym. Kobieta w wizytowej sukni siedzi na ławie i gra na fortepianie (widoczna jest tylko klawiatura), zwrócona profilem w prawo. Obok niej stoi śpiewający mężczyzna, w dłoniach kartka. Rysy twarzy obu postaci mocno przerysowane. W prawym dolnym rogu sygnatura ołówkiem: „C. Norwid rys.”. Odciski dwóch pieczęci; w lewym górnym rogu niebieskim tuszem: „ZBIÓR Wiktora Gomulickiego”, w prawym dolnym czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13932

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier żółknięty, zabrudzony, pofalowany w miejscach nałożenia kleju (w narożnikach).

Proweniencja (historia obiektu): Norwid prawdopodobnie ofiarował szkic Pantaleonowi Szyndlerowi, od którego na początku XX wieku przeszedł na własność Wiktora Gomulickiego. W 1916 r. został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulickiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który w 1936 r. sprzedał ten zbiór MNW. W czasie okupacji szkic zagrabili Niemcy, a następnie Rosjanie. W ramach akcji rewindykacyjnej w 1956 r. został on zwrócony Polsce przez rząd ZSRR.

Bibliografia: Syzdół 1991–1992, s. 74–75; Chlebowska 2012b, s. 177.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 158.

Uwagi: Na podkładce, w prawym dolnym rogu wpis ołówkiem, obcej ręki: „Szkic C. Norwida / Muzyka i Śpiew”.

J. Syzdół (Syzdół 1991–1992, s. 75) uznała, że rys. powstał z inspiracji karykaturą Artura Bartelsa *Koncert wokalny i instrumentalny* (MNW, publ.: H. Górską, E. Lipiński, *Z dziejów karykatury polskiej*, Warszawa 1977, s. 108, il. 75). Popularność podjętego przez artystów tematu, a nade wszystko różnice w obydwu realizacjach nie pozwalają na potwierdzenie wskazanej przez Syzdół relacji wpływowologicznej. Wydaje się, że mamy tu raczej do czynienia z przypadkową zbieżnością motywów.

DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

ZBIOR
T. 1

G. Norma sp.

Edm. C. Norman.
Marta sp.

Szlachcic – miłośnik architektury

Tytuł: Architektura (Norwid), Szlachcic „znawca architektury” (Melbechowska-Luty 2001), Szlachcic miłośnik architektury (Album Norwidowskie 2007).

Czas powstania: [1877]

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 19,6 × 12,3 – naklejony na szarobrazową podkładkę (21,6 × 16,1), a następnie na szary karton.

Opis, sygnatury, napisy: Szkic satyryczny. Tęgi mężczyzna z wydatnym brzuchem stojący na szeroko rozstawionych nogach, en face. Głowa kwadratowa, niemal tysa, krótko przyszyżone wąsy, w lewym oku monokl. Ręce ujęte pod boki. Ubiór wierzchni do kolan, z dwurzędowym zapięciem. Na dalszym planie, po obu stronach postaci niskie budynki. Pomiędzy nogami mężczyzny sygnatura: „C.N.”; w lewym dolnym rogu tekst: „Dosyć długo / żyję a zawsze / widziałem że / słońce wstawa / za oborą / i za chlew / się chowa.”. U góry pośrodku tytuł: „Architektura”. W prawym górnym rogu odcisk owalnej pieczęci, niebieskim tuszem: „ZBIÓR Wiktora Gomulickiego”, w prawym dolnym rogu odcisk okrągłej pieczęci, czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13920

Stan zachowania: dosyć dobry – papier nieco żółknięty, przybrudzony, dwie brązowe drobne plamy przy górnej krawędzi, plama żółtawa u dołu.

Proweniencja (historia obiektu): Norwid prawdopodobnie ofiarował szkic Pantaleonowi Szyndlerowi, od którego na początku XX wieku przeszedł w ręce Wiktora Gomulickiego. W 1916 r. rys. został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulickiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który w 1936 r. sprzedał ten zbiór Muzeum Narodowemu w Warszawie. W czasie okupacji szkic został zagrabiony przez Niemców, a następnie przez Rosjan. W ramach akcji rewindykacyjnej w 1956 r. został zwrócony Polsce przez rząd ZSRR.

Bibliografia: Syzdół 1991–1992, s. 87; Kalendarz 2, 671; Plucińska 2007, s. 166–167; Chlebowski 2008, s. 160; Dambeck 2008b, s. 102; Plucińska 2008, s. 328; Chlebowska 2012b, s. 177; Dambeck 2012, s. 77; Plucińska 2013, s. 144, 159, 169, 187.

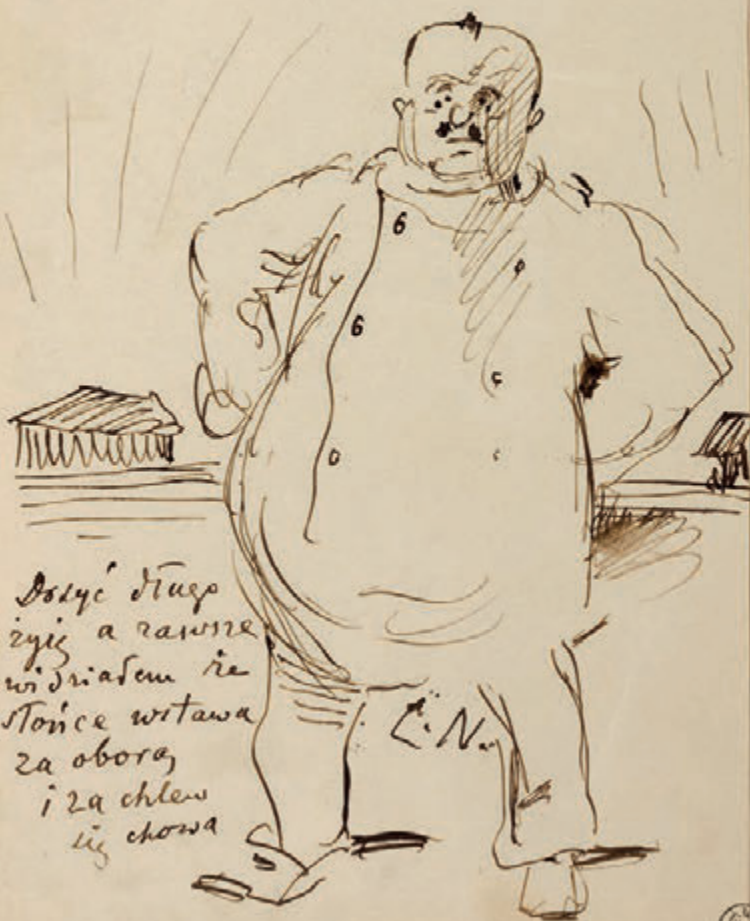
Reprodukcje: Husarski 1926, il. nlb.; J. Syzdół 1991–1992, s. 88; Melbechowska-Luty 2001, poz. 230; Album Norwidowskie 2007, s. 74; Plucińska 2013, s. 168 il. 5.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 157, il. 8.

Uwagi: Wraz z kolejnymi trzema rys. (zob. poz. 860, 861, 862) szkic ten składa się na serię satyrycznych wizerunków „szlachcica – miłośnika sztuki”.

DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

Architektura

Dotyc' Turp
 zyg a rawnie
 widniasem ze
 stonice witawa
 za obora,
 i za chlew
 iu chowa

Szlachcic – miłośnik literatury

Tytuł: Literatura (Prorok niechciany 2001).

Czas powstania: [1877]

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 20,2 × 12,3 – naklejony na szarobrazową podkładkę (22,3 × 15) a następnie na szarawy karton.

Opis, sygnatury, napisy: Mężczyzna w okrągłej czapce siedzący w fotelu, z fajką na długim cybuchu w ustach, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo, w półpostaci. Głowa w lewym profilu, z wypukłym odsłoniętym czołem, krótko przystryżone włosy. W prawej, złożonej na kolanach dłoni otwarta książka, lewa dłoń podtrzymuje fajkę. Przy lewym ramieniu zarysy oparcia fotela, na nim sygnatura: „C.N.”. U dołu napis: „lubię i książkę po obiedzie / kiedy deszcz pada”. W prawym górnym rogu odcisk owalnej pieczęci, niebieskim tuszem: „ZBIÓR Wiktora Gomulickiego”; w prawym dolnym rogu odcisk okrągłej pieczęci, czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13919

Stan zachowania: niezbyt dobry – liczne żółtawe plamy, w okolicy prawego przedramienia kreska niebieskim długopisem, pionowe załamanie papieru przy prawej krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Norwid prawdopodobnie ofiarował szkic Pantaleonowi Szynclerowi, od którego na początku XX wieku przeszedł w ręce Wiktora Gomulickiego. W 1916 r. rys. został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulickiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który w 1936 r. sprzedał ten zbiór Muzeum Narodowemu w Warszawie. W czasie okupacji szkic został zagrabiony przez Niemców, a następnie przez Rosjan. W ramach akcji rewindykacyjnej w 1956 r. został zwrócony Polsce przez rząd ZSRR.

Bibliografia: Syzdół 1991–1992, s. 80; Polanowska 1998, s. 141; Chlebowska 2012b, s. 177.

Reprodukcje: Album Norwidowskie 2007, s. 93.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 1983: *Cyprian Norwid*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 156, il. 11.

Uwagi: Na podkładce, w prawym dolnym rogu wpisy ołówkiem, obcej ręki: „Literatura” i „C.N.”. Wraz z poprzednim rys. oraz z dwoma kolejnymi pozycjami (zob. poz. 861, 862) szkic ten składa się na serię satyrycznych wizerunków „szlachcica – miłośnika sztuki”.

ZBIÓR

„ lubis i kupać po obiedzie
kiedy deser pada „

Schubert

C.N.

Szlachcic – miłośnik malarstwa

Tytuły: Polski szlachcic – mecenas (Norwid 1963), Malarstwo (Prorok niechciany 2001), Szlachcic „miłośnik malatury” (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [1877]

Materiał i technika: tusz, pióro, cienki papier.

Wymiary: 22,2 × 13,1 (lewy dolny róg ścięty) – naklejony na szarobrazową podkładkę (22,1 × 16,9).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic satyryczny. Tęgi mężczyzna z bardzo wydatnym brzuchem, zwrócony w lewo. Głowa uniesiona, twarz pełna, z niewielkim zadartym nosem i masywnym podbródkiem, wąsy. Ręce odwiedzione w tył. Po prawej, poniżej ręki sygnatura: „C.N.”, w lewym dolnym rogu napis: „przyznam się / że zawsze / lubilem / „malaturę”. Odciski pieczęci: lewy górny róg – sucha pieczęć z napisem: BATH; prawy dolny róg – owalna pieczęć niebieskim tuszem: „ZBIÓR Wiktora Gomulickiego” i okrągła pieczęć czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13918

Stan zachowania: dosyć dobry – papier żółknięty na brzegach, załamanie papieru w połowie wysokości (śląd po złożeniu), u dołu pośrodku jasnobrunatne plamy.

Proweniencja (historia obiektu): Norwid prawdopodobnie ofiarował szkic Pantaleonowi Szynclerowi, od którego na początku XX wieku przeszedł w ręce Wiktora Gomulickiego. W 1916 r. rys. został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulickiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który w 1936 r. sprzedał ten zbiór Muzeum Narodowemu w Warszawie. W czasie okupacji szkic został zagrabiony przez Niemców, a następnie przez Rosjan. W ramach akcji rewindykacyjnej w 1956 r. został zwrócony Polsce przez rząd ZSRR.

Bibliografia: Syzdół 1991–1992, s. 87–88; Kalendarz 2, 671; Plucińska 2007, s. 166–167; Plucińska 2008, s. 328; Chlebowska 2012b, s. 177; Plucińska 2013, s. 144, 159, 187.

Reprodukcje: Norwid 1963, s. 140; Ruszczyc, Urbański 1994a, s. 46; Melbechowska-Luty 2001, il. 229; Album Norwidowskie 2007, s. 89; Plucińska 2013, s. 168 il. 7.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1962 – Sztuka warszawska 1962, s. 280, poz. 783; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 155, il. 9.

Uwagi: Na podkładce, w prawym dolnym rogu ołówkiem adnotacja obcej ręki: „Malarstwo”. Wraz z dwoma poprzednimi rys. (zob. poz. kat. 859, 860) oraz z następną pozycją (poz. kat. 862) szkic ten składa się na serię satyrycznych wizerunków „szlachcica – miłośnika sztuki”. DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

przyrnam się
ze rawie
lubitem
"malature".

WZBIOR

M. K. 1892

Szlachcic – miłośnik rzeźby

Tytuły: Szlachcic polski przed grobowcem małżonki (Norwid 1963), Szlachcic przed nagrobkiem żony (Melbechowska-Luty 2001), Mężczyzna przed monumentem żony (Prorok niechciany 2001).

Czas powstania: 1877

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 21,7 × 15,9 – naklejony na szarobrazową podkładkę (21,8 × 16).

Opis, sygnatury, napisy: Mężczyzna w średnim wieku stojący przed widocznym we fragmencie pomnikiem nagrobnym, ujęty w lewym profilu. Głowa osadzona na masywnej szyi, wydatny orli nos, wąsy. Włosy krótko ostrzyżone. Lewa ręka w kieszeni wierzchniego stroju, prawa złożona z tyłu. Nagrobek w formie obelisku z popiersiem kobiecym na szczycie. Na postumencie napis: „Kazałem / Włochowi / wyrznąć z / marmuru mo= / nument dla kochanej / żony”. Po prawej u dołu sygnatura i data, ukośnie w dół: „C.N. 77 r.”. W prawym górnym rogu odcisk owalnej pieczęci, niebieskim tuszem: „ZBIÓR Wiktora Gomulickiego”, w prawym dolnym rogu odcisk okrągłej pieczęci, czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13921

Stan zachowania: dosyć dobry – mocno żółknięty papier przy górnej krawędzi, żółtawe plamy na powierzchni papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Norwid prawdopodobnie ofiarował szkic Pantaleonowi Szynclerowi, od którego na początku XX wieku przeszedł w ręce Wiktora Gomulickiego. W 1916 r. rys. został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulickiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który w 1936 r. sprzedał ten zbiór MNW. W czasie okupacji szkic został zagrabiony przez Niemców, następnie przez Rosjan. W ramach akcji rewindykacyjnej w 1956 r. został zwrócony Polsce przez rząd ZSRR.

Bibliografia: Syzdół 1991–1992, s. 87; Kalendarz 2, 671; Plucińska 2007, s. 166–167; Plucińska 2008, s. 328; Chlebowska 2012b, s. 177; Plucińska 2013, s. 144, 159, 187.

Reprodukcje: Norwid 1963, s. 116; J. Syzdół 1991–1992, s. 89; Melbechowska-Luty 2001, il. 228.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 159, il. 10.

Uwagi: W prawym dolnym rogu podkładki napis ołówkiem, obcej ręki: „Rzeźba”.

Uwagi: Wraz z trzema poprzednimi rys. (poz. kat. 859–861) szkic ten składa się na serię satyrycznych wizerunków „szlachcica – miłośnika sztuki”.

DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

ZBIÓR

Karalem
włochowi,
wyrobie z
marmuru mo =
nummulus dla Kochanej
żony

C.N. 11.12

11.12

11.12

863
Więzień

Tytuł: Więzień (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: 1877 (?)

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, kredka, papier.

Wymiary: 10,9 × 5,7 (narożniki lekko zaokrąglone).

Opis, sygnatury, napisy: Młody mężczyzna o bardzo szczupłej sylwetce siedzi z rękami złożonymi na kolanach i z wysuniętą do przodu głową, zwrócony profilem w lewo. Zapadnięte policzki, oczy szeroko otwarte, krótkie włosy. Mężczyzna ma na sobie postrzępione łachmany, stopy bose. Postać podmalowana sepiową akwarelą, tło niebieskawą. W prawym dolnym rogu sygnatura z datą piórem: „Norwid / 187[7?]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.735

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, kilka przetarć na powierzchni wzmocnionych od strony verso papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1022; Walczyk, Woźniak 2006, s. 153; Kalendarz 2, 671.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 335; Walczyk, Woźniak 2006, il. VII, VIII, IX.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 464; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 62, il. 111.

Kompozycja alegoryczna

Tytuł: Kompozycja alegoryczna (Grońska 1991).

Czas powstania: 1878 lub później.

Materiał i technika: kredka czarna, papier z filigranem „MAN 1878”.

Wymiary: 23,7 × 30,8

Opis, sygnatury, napisy: Dwie siedzące kobiety, zwrócone ku sobie, ujęte nieco poniżej kolan. Nad nimi unosi się postać, trzymająca w dłoniach maski teatralne na długich tasiemkach. Pierwsza kobieta podpira się z tyłu lewą ręką, prawą wyciągając ku jednej z masek, druga – spogląda z zaciekawieniem na swą towarzyszkę. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.589

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pociemniały na brzegach.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 997.

Kobieta chananejska – szkic

Tytuły: Chrystus i kobieta chananejska – szkic do kompozycji (MNW), Szkic do obrazu „Kobieta chananejska” (PWsz), Kobieta chananejska, szkic (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1879

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, ołówek, papier niejednolity (sklejony z trzech pionowych pasów – w tym jeden prążkowany).

Wymiary: 18,1 × 26,4 (trzy sklejone ze sobą wycinki o wymiarach mierzonych po stronie recto: 18,1 × 9,5; 18,1 × 5,4; 18,1 × 11,5).

Opis, sygnatury, napisy: Scena spotkania Chrystusa z kobietą kananejską. Po lewej stoi Chrystus i dwaj mężczyźni zwrócenii w prawo, ku nadchodzącej kobiecie, która skłaniając się pokornie, spogląda w twarz Zbawiciela. Wszyscy wyciągają w jej stronę ręce, ona zaś lewą dłonią wskazuje na siedzące z tyłu dziecko, bawiące się z trzema psami. Zza pleców Zbawiciela wyłania się jeszcze jedna męska postać, a tło kompozycji po prawej wypełnia fasada budynku z drzwiami i oknem, w których widoczne są zarysy dwu postaci. Wszystkie osoby ubrane są w udrapowane, antykizowane szaty. Po lewej na 1/3 wysokości odcisk małej, owalnej pieczęci czarnym spłówałym tuszem: „C. NORWID” oraz nakładająca się nań w poprzek sygnatura i data piórem, niebieskim tuszem: „C.Norwid 1879”, w prawym dolnym rogu sygnatura brązowym tuszem: „C. Norwid.”. Rysunek prowadzony spieszną, mało precyzyjną linią, oddającą charakter ruchu postaci. Całość wykonana brązowym tuszem, tylko postać Chrystusa brązowym i niebieskim tuszem.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.5710

Stan zachowania: zły – papier zabrudzony, w prawym dolnym rogu podklejony ubytek, prawy górny róg ponaddzierany, naddarcie ok. 1,5 cm przy górnej krawędzi po prawej stronie.

Proweniencja (historia obiektu): Prawdopodobnie Norwid ofiarował akwarelę Pantaleonowi Szyndlerowi, od którego na początku XX wieku przeszła w ręce Wiktora Gomulickiego. W 1916 r. szkic zakupił, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulickiego, Dominik Witke-Jeżewski, który w 1936 r. sprzedał ten zbiór MNW. W czasie okupacji obiekt został zagrabiony przez Niemców, a następnie Rosjan. W ramach akcji rewindykacyjnej w 1956 r. został zwrócony przez rząd ZSRR.

Bibliografia: PWsz 11, 360 poz. 205; Sudolski 2003, s. 577; Gomulicki 2003, s. 252; Kalendarz 2, 689; Chlebowska 2012b, s. 177, 180, 181, 183.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 205; „Poezja” 1983, z. 11–12, s. 85; Melbechowska-Luty 2001, il. 85.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1918 – Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918, poz. 327; MNW 1956: *Wystawa dzieł zabezpieczonych przez ZSRR*; MNW 1962 – Sztuka warszawska 1962, s. 281, poz. 785; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 160, il. 94.

Uwagi: Szkic stanowi ilustrację opowieści ewangelicznej o kobiecie kananejskiej, która błagała Chrystusa o uzdrowienie córki dręczonej przez złego ducha (zob.: Mk 7, 24–30 i Mt 15, 21–28).

Jest to szkic do kompozycji akwarelowej o tym samym tytule (następna poz. kat.).

Na odwrocie ostatniego wycinka z papieru prążkowanego fragment listu po fr. (obcej ręki?).

Kobieta chananejska

Tytuły: Kobieta chananejska (Sprawozdanie 1880), Chrystus i kobieta kananejska (Polanowska 1998).

Czas powstania: 1879

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, kredka, papier.

Wymiary: 25 × 32,7

Opis, sygnatury, napisy: Scena figuralna w scenerii miejskiej. Na pierwszym planie po lewej stoi Chrystus z prawą ręką podniesioną w geście błogosławieństwa, zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo. Za Nim grupa brodatych, długowłosych mężczyzn: trzech po lewej i dwóch po prawej stronie. Wszyscy spoglądają na klęczącą przed Zbawicielem kobietę z dramatycznie rozłożonymi rękami, wpatrującą się z napięciem w Jego twarz. Wszystkie postaci spowite w antykizujące szaty o niezwykle obfitych, ekspresyjnie skłębionych fałdach. Na prawo od głównego zdarzenia widnieją postaci usytuowane wśród miejskich zabudowań. Na pierwszym planie stoi chłopiec oparty o kolumnę, z łąszącym się do niego psem, w głębi zarysy budynku przed którym stoi drugie dziecko z dwoma psami. Ponadto: kobieta wchodząca do wnętrza domu i postać w dużym oknie. Po lewej, na dalszym planie skaliste wzgórze z budowlą otoczoną kolumnadą na zboczu. W prawym dolnym rogu sygnatura akwarelą: „C. NORWID”. Akwarela utrzymana w ciemnoszarej tonacji.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.1170/1

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela znajdowała się w zbiorach Feliksa Gebethnera; w 1900 r. została przekazana przez spadkobierców Towarzystwu Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie. Zdeponowana w MNW w listopadzie 1939 r. Wywieziona przez Niemców w 1944 r., znaleziona na terenie Dolnego Śląska i przewieziona do składnicy na Wawelu w 1945 r. Rewindykowana z Krakowa 5 czerwca 1946 r. i włączona do zbiorów MNW (informacje na temat historii obiektu pochodzą z archiwaliów MNW: Dział Inwentarzy, Materiały Rewindykacyjne, t. 1–17, poz. Rew. 5895; Archiwum, Protokoły zabezpieczeń, Spisy Zachęty, 1942–1943, sygn. 706, poz. Z. 202).

Bibliografia: PWsz 10, 127 (list C. Norwida do Bronisława Zaleskiego z 1879 r.), 135 (list C. Norwida do Bronisława Zaleskiego z 1879); Sprawozdanie 1880, s. 44; Katalog tymczasowy 1901, s. 15, poz. 95; Katalog zbiorów 1904, s. 9, poz. 80; Zbiory Towarzystwa Zachęty 1908, s. 6, poz. 80; Zbiory Towarzystwa Zachęty 1912, s. 4, poz. 80; Katalog zbiorów Towarzystwa Zachęty 1920, s. 6, poz. 80; 1924, s. 6, poz. 80; 1925, s. 5, poz. 80; 1925 [właśc. 1928], poz. 80; 1925 [właśc. 1930], poz. 80; 1933, s. 6, poz. 80; 1935, s. 7, poz. 80; 1938, s. 7, poz. 80; Archiwum Muzeum Narodowego w Warszawie, Protokoły zabezpieczeń, Spisy Zachęty, 1942–1943,

sygn. 706, poz. Z.202; Muzeum Narodowe w Warszawie, Dział Inwentarzy, Materiały Rewindykacyjne, t. 1–17, poz. Rew. 5895; Wiercińska 1969, s. 250; PWsz 11, 360 poz. 206; Polanowska 1998, s. 140; Sudolski 2003, s. 577; Kalendarz 2, 689; Kuik-Kalinowska 2007, s. 352; Anisimovets 2008, s. 155, 162; Chlebowska 2013b, s. 158; Chlebowska 2018a, s. 271; Chlebowska 2019a, s. 147; Kuik-Kalinowska 2019, s. 50–51.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 206; Melbechowska-Luty 2001, il. 86.

Wystawy katalogi wystaw: Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Warszawa 1879; MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 336; MNW 1961 (wystawa nie odbyła się) – W kręgu rembrandtowskiej tradycji 1961, s. 66, poz. 188; ML 1983; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 161.

Uwagi: Akwarela stanowi ilustrację opowieści ewangelicznej o kobiecie kananejskiej, która błagała Chrystusa o uzdrowienie córki dręczonej przez złego ducha (zob.: Mk 7, 24–30 i Mt 15, 21–28). Por. studium przygotowawcze do tej kompozycji: *Kobieta chananejska – szkic* (poprzednia poz. kat.).

T. A. O. w ostatnich dniach i latach

Tytuły: Tomasz August Olizarowski w ostatnich dniach życia („Tygodnik Powszechny”), T. A. Olizarowski (Teka III); Portrait de Tomasz August Olizarowski dans les dernières années de sa vie (Czarnocka 2015).

Czas powstania: [1879]

Materiał i technika: kredka, tusz, pióro, papier.

Wymiary: 21 × 14

Opis, sygnatury, napisy: Szczupły mężczyzna w luźnym, domowym stroju, siedzący w fotelu, ujęty w półpostaci. Wsparty łokciami na blacie (pulpicie?), na którym leży plik kartek bądź notes. W prawej dłoni pióro, wzrok zamyślony, zwrócony przed siebie, broda podparta lewą ręką. Rysunek wykonany kredką, lawowany tuszem. U dołu kompozycji napis piórem: „T·A·O· W OSTATNICH DNIACH I LATACH”. W prawym górnym rogu sygnatura kredką, pionowo w górę: „CNORwid. f”.

Miejsce przechowywania: Polskie Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu, Biblioteka Polska w Paryżu.

Nr inw.: THL.BPP.Rys.214.1

Proweniencja (historia obiektu): Rys. został przez Norwida wykonany w maju 1879 r. na prośbę Adama Kossakowskiego, kierownika paryskiej Księgarni Luksemburskiej Władysława Mickiewicza: fotografia tej pracy miała znaleźć się w planowanym albumie znakomitych Polaków. Fotografię rys. wykonał fotograf Adam Druchliński. Oryginalny rys. Norwida znalazł się później w zbiorach Władysława Mickiewicza.

Bibliografia: Listy A. Kossakowskiego do Norwida: z 24 maja 1879 (BN, Rkps. IV 6290, k. 73, publ. fragm.: PWSz 11, 350) i z 29 maja 1879 (BN, rkps. IV 6290, k. 75, publ.: PWSz 10, 256); Norwid 1949, s. 63–65; DZ, t. 2, s. 963; PWSz 10, 256, 262, 379; PWSz 11, 350 poz. 153; Makowski 1988, s. 197; Melbechowska-Luty 2001, s. 194, 195; Domański 2001, s. 5; Melbechowska-Luty 2004, s. 47; Kalendarz 2, 694–696; Gadamska-Serafin 2011, s. 312–313; Chlebowska 2013a, s. 42–43; Chlebowska 2013b, s. 161; Czarnocka 2015, s. 288–289; Chlebowska 2016a, s. 85.

Reprodukcje: Antologia 1933, s. 19; PZ F, po s. 336; Teki III, tabl. 16; PWSz 11, il. 153; „Poezja” nr 11–12, 1983, okładka; Witkowska 1997, s. 84; Polanowska 1998, s. 141; Janion 2001, s. 177; Melbechowska-Luty 2001, il. 186; Kalendarz 2, il. 30; Olizarowski 2014, s. 5; Czarnocka 2015, s. 302, il. 10 (barwna).

drzeworyt K. Pilattiego wg rys. Norwida – „Tygodnik Powszechny” 1879, nr 50, s. 785; Norwid 1949, s. 25.

Wystawy, katalogi wystaw: Biblioteka Polska w Paryżu 1988 – Zdziechowska, Jakubowska, Jakubowski 1988, reprodukcja.

Uwagi: T. A. O. – Tomasz August Olizarowski (1811–1879); polski poeta, dramatopisarz, uczestnik powstania listopadowego, emigrant. Od 1854 r. mieszkał w Paryżu, gdzie – prawdopodobnie po 1858 r. poznał Norwida. Od 1864 r. przebywał w Zakładzie św. Kazimierza. Norwid cenił twórczość starszego kolegi, czemu dał wyraz w eseju *Dwie aureole* (1877), poświęcił mu również krótkie wspomnienie pośmiertne (publ.: PWsz VI, 260).

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Dzwonnica w czasie burzy

Tytuły: Krajobraz z kapliczką (ML), Dzwonnica w czasie burzy (Cyprian Norwid 1946), Dzwonnica podczas burzy (PWsz).

Czas powstania: 1879 (?)

Materiał i technika: akwarela, papier.

Wymiary: 19,5 × 10,7

Opis, sygnatury, napisy: Stara, przechylona w lewo dzwonnica ukazana na tle posępnego, zachmurzonego nieba. Budowla na planie wielokąta, z wysokim hełmem, zwieńczonym krzyżem, podparta po bokach drabiniastymi konstrukcjami. Po prawej kępa drzew. Akwarela w mrocznej niebieskawo-szaro-brunatnej kolorystyce. W prawym dolnym rogu, ukośnie w górę, sygnatura z datą, szarą akwarelą: „C. NORWID / 1879[?]”.

Miejsce przechowywania: ML, Dział Dokumentacji.

Nr inw.: K. 1231

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Zob. poz. kat. 810. W Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu nr inw. 1363.

Bibliografia: Zieliński 1962, s. 172; PWsz 11, 374 poz. 241; Polanowska 1998, s. 141; Kalendarz 2, 553; Kuik-Kalinowska 2007, s. 352; Chlebowska 2013c, s. 158; Kuik-Kalinowska, 2019, s. 50.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 241; Melbechowska-Luty 2001, il. 144; Chlebowska 2013c, s. 167, il. 10.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 354; Lublin, Galeria Sztuki Sceny Plastycznej KUL, 1992 – *Norwid* 1992, poz. 5; ML 2001 – *Prorok niechciany* 2001, poz. 185, il. 137.

Uwagi: Na odwrocie, pośrodku, napis ołówkiem, obcej ręki, w układzie pionowym: „»Dzwonnica w czasie burzy« / Mal C. Norwid”.

Chrystus błogosławiący dzieci

Tytuły: Chrystus wśród dzieci (PZ), Chrystus błogosławiący dzieci (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: lata 70 XIX w.

Materiał i technika: tusz, pióro, sepia, papier.

Wymiary: 31,5 × 21,5

Opis, sygnatury, napisy: Chrystus stojący pośród grupy kobiet z dziećmi, zwrócony w prawo, w stronę malutkiego dziecka wyrrywającego się do Niego z ramion stojącej matki. Zza otoczonej aureolą głowy Zbawiciela wyłaniają się sylwetki trzech kobiet. Przed Chrystusem siedzą lub klęczą na ziemi inne kobiety z dziećmi (pięć kobiet i czwórka dzieci). Na drugim planie, po prawej zarysowana w oddali sylwetka jeszcze jednej postaci z dzieckiem na ręku. U dołu, po prawej sygnatura i data piórem: „C. NORWID / 187[...]” (data częściowo nieczytelna).

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.543

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. należał niegdyś do Michaliny z Dziekońskich Zaleskiej, która ofiarowała go Zenonowi Przesmyckiemu. Wraz z kolekcją Norwidowską edytora po jego śmierci (1944) został włączony do zbiorów BN.

Bibliografia: Szczepański 1947, s. 3; Grońska 1991, poz. 998; Kalendarz 2, 508; Kubicka 2011, s. 256; Pietrzak 2012, s. 197, poz. 49 (datacja 1873); Chlebowska 2019a, s. 153.

Reprodukcje: PZ F, po s. 224, Teka III, tabl. 2; Melbechowska-Luty 2001, il. 79 (datacja 1871); Norwid 2008, s. 167 (barwna); Falkowski 2018, s. 92.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 297, Cyprian Norwid Przewodnik 1946, s. 37; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 56, il. 90.

Szkic męskiej twarzy

Tytuł: Głowa męska (Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918).

Czas powstania: lata 70 XIX w.

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 19,9×13,9 – naklejony w narożnikach na szarą papierową podkładkę (22,4×16,3).

Opis, sygnatury, napisy: Głowa mężczyzny o mało wyrazistych rysach twarzy, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Włosy zaznaczone kilkoma falistymi liniami. Wzrok skierowany w stronę widza. Tło po bokach twarzy pokryte luźną kratką. W prawym dolnym rogu odciski dwóch pieczęci; owalnej, niebieskim tuszem: „ZBIÓR Wiktora Gomulickiego”, okrągłej, tuszem czarnym: „DWJ”, ponadto napis ołówkiem, obcej ręki: „Norwid Cyprian”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13926

Stan zachowania: dobry – papier mocno pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Norwid prawdopodobnie ofiarował szkic Pantaleonowi Szynclerowi, od którego na początku XX wieku przeszedł w ręce Wiktora Gomulickiego. W 1916 r. rys. został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulickiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który w 1936 r. sprzedał ten zbiór Muzeum Narodowemu w Warszawie. W czasie okupacji szkic zagrabili Niemcy, a później Rosjanie. W ramach akcji rewindykacyjnej w 1956 r. został zwrócony Polsce przez rząd ZSRR.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1918 – Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918, poz. 329.

Uwagi: Rys. wykonany na odwrocie nieokreślonego druku z prostokątną symetryczną winietą z wici roślinnych z puttami i z fragmentem tekstu.

DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

871a
Ilustracja

Tytuły: Fantazja ilustracyjna (Kat. MNW), Ilustracja (Grońska 1991).

Czas powstania: lata 70 XIX w.

Materiał i technika: czarna kredka, papier prążkowany z filigranem „HAL[...] / 18[...]”.

Wymiary: 32,6 × 22,3

Opis, sygnatury, napisy: Na pierwszym planie po lewej mężczyzna siedzący na kamiennej ulicznej ławce, głowa pochylona. W lewej dłoni trzyma pakunek, na ławce obok leży cylinder i rękawiczki. W głębi po prawej woźnica w cylindrze, z fajką w ustach stoi obok konia, zaprzęzonego do powozu. W tle pejzaż miejski z kilkupiętrowymi kamienicami.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.588

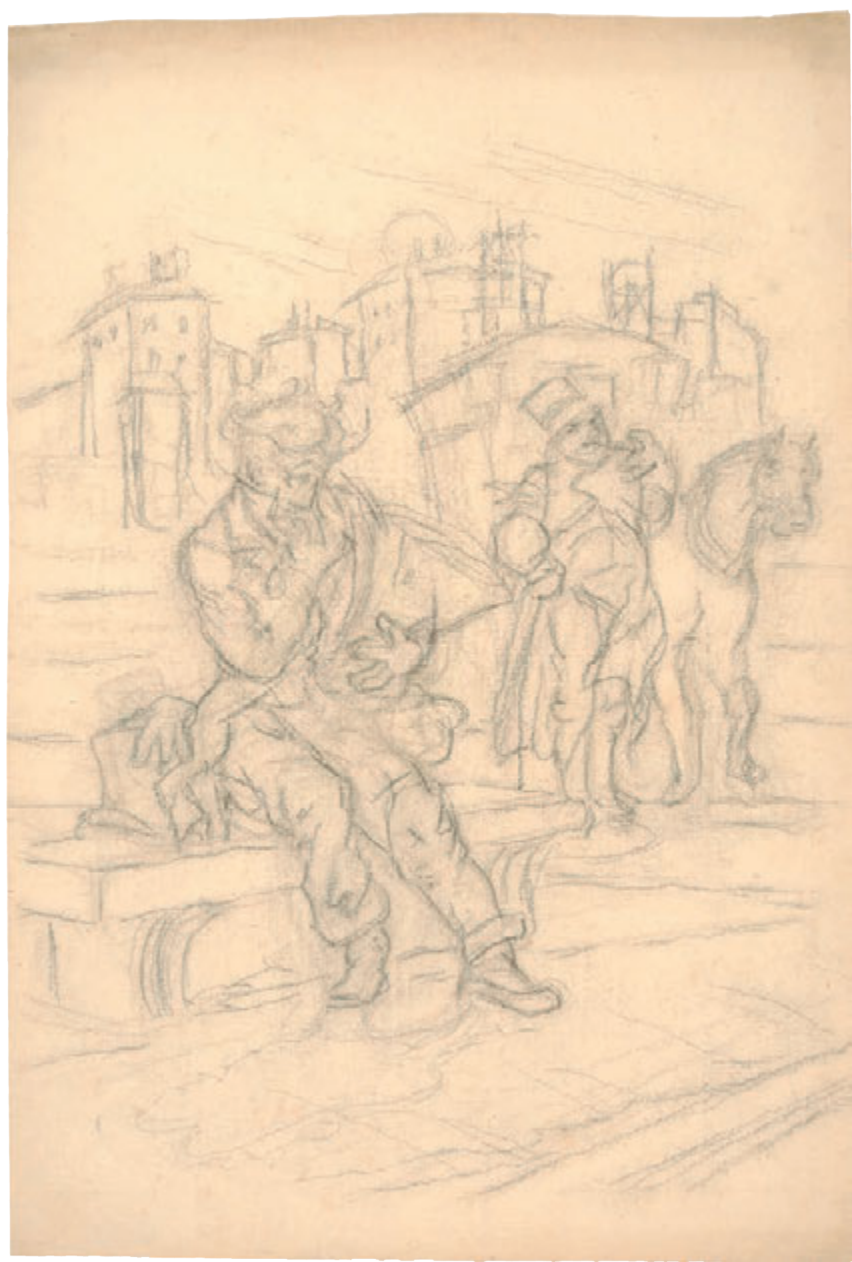
Stan zachowania: bardzo dobry – wzdłuż górnego brzegu papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1097.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 347.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Zarysy postaci* (następna poz. kat.).

871b
Zarysy postaci

Czas powstania: lata 70 XIX w.

Materiał i technika: czarna kredka, papier prążkowany z filigranem „HAL[...]/ 18[...]”.

Wymiary: 32,6 × 22,3

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżne, fragmentaryczne zarysy dwóch postaci, usytuowanych przy prawej krawędzi arkusza. Adnotacje ołówkiem, obcej ręki, odwrócone o 180°: w prawym górnym rogu „22”, w górnej partii, centralnie „I. Rys. 588”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.588 v.

Stan zachowania: bardzo dobry – wzdłuż górnej krawędzi papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1097.

Uwagi: Na odwrocie *Ilustracja* (poprzednia poz. kat.).

s. R. 588

Napad

Tytuły: Obrona (Cyprian Norwid 1946), Fantazja ilustracyjna (PWsz), Napad (Grońska 1991).

Czas powstania: lata 70 XIX w.

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, ołówek, ołówek kopioowy, papier kremowy, sztywny.

Wymiary: 29,9 × 23,9

Opis, sygnatury, napisy: Scena figuralna. Po lewej stoi kobieta, obejmująca ramieniem małe dziecko i lewą ręką osłaniająca się przed nadbiegającym z prawej strony mężczyzną z nożem. Nad napastnikiem unosi się skrzydlate putto z mieczem. W głębi zarysy drzewa i ściany powozu oraz sylwetka mężczyzny. Rysunek podmalowany rozcieńczoną akwarelą w szaro-brązowej tonacji z akcentami barwy czerwonej i niebieskiej. Po prawej u dołu sygnatura i data ołówkiem kopiowym: „C. Norwid. / [1]87[data częściowo nieczytelna]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.577

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWsz 11, 374 poz. 243; Grońska 1991, poz. 999; Kalendarz 2, 474.

Reprodukcje: h. b., *Wystawa norwidowska*, „Tygodnik Powszechny” 1947; PWsz 11, il. 243 (barwna); Melbechowska-Luty 2001, il. 122.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 343, Cyprian Norwid Przewodnik 1946, s. 37; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 41, il. 117.

Scena przy oknie

Tytuły: Kompozycja na temat śmierci (Cyprian Norwid 1946), Wizja śmierci (Cyprian Norwid Przewodnik 1946), Scena przy oknie (ML), Scena przy oknie (Kompozycja na temat śmierci) (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: lata 70 XIX w.

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, papier w linie.

Wymiary: 18,3 × 14,4

Opis, sygnatury, napisy: Dwie postacie przy zasłoniętym oknie. Stojąca po lewej kobieta pochyła się lekko ku drugiej, trudnej do zidentyfikowania postaci, zsuwającej się w nienaturalnej, przegiętej do tyłu pozie z okiennego parapetu. Pomiędzy niedosuniętymi czerwono-brązowymi kotarami, pośrodku, widoczne niebo z fragmentem księżycowej tarczy. W prawym dolnym rogu sygnatura z datą piórem: „Norwid/ 187[...]”. Rysunek wykonany szkicową, mało precyzyjną kreską, podkolorowany akwarelą.

Miejsce przechowywania: ML, Dział Dokumentacji.

Nr inw.: K.1232

Stan zachowania: dosyć dobry – papier nieco żółknięty, niewielkie rozdarcia przy lewej, prawej i dolnej krawędzi; prawy dolny róg ukośnie ścięty, uzupełniony gładkim papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Zob. poz. 810. W Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu nr inw. 2952/1.

Bibliografia: Materiały, k. 277; Zieliński 1962, s. 172; Polanowska 1998, s. 141; Kalendarz 2, 474; Kubicka 2011, s. 256.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. XII (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 361, Cyprian Norwid Przewodnik 1946, s. 37; Lublin, Galeria Sztuki Sceny Plastycznej KUL, 1992 – Norwid 1992, poz. 7; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 187, il. 102 (barwna).

Dziewczyna w łodzi

Tytuł: Dziewczyna w łodzi (Muzeum Narodu Polskiego w Rapperswilu).

Czas powstania: [ok. 1880].

Materiał i technika: węgiel, gruby papier.

Wymiary: 23 × 15,1

Opis, sygnatury, napisy: Młoda kobieta siedząca ze złożonymi na kolanach rękami, z odchyłoną w prawo głową, zapatrzona gdzieś czy też śpiewająca. Za nią, po prawej fragment pochylonego masztu z żaglami, po lewej zarysy burty łodzi. Rysunek nieczytelny, zatarty.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys. Pol. 159905

Stan zachowania: zły – papier mocno zabrudzony, pożółkły, z żółtawymi plamami. Pośrodku ukośne załamanie papieru (śląd po złożeniu).

Proweniencja (historia obiektu): Szkic znajdował się prawdopodobnie pośród spuścizny Norwida pozostałej po jego śmierci w Zakładzie św. Kazimierza w Paryżu, którą przekazano Józefowi Dybowskiemu, przyrodniemu bratu matki poety. Po śmierci Józefa w 1885 r. norwidiana przeszły na własność jego syna Aleksandra, który niemal wszystkie papiery po twórcy *Vade-mecum* zdeponował u swego przyjaciela Wacława Gasztowtta. W 1902 r. Gasztowtt ofiarował akwarelę wraz z pokaźną liczbą artystycznych Norwidianów do zbiorów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu (nr inw. 1371). W 1927 r. zbiory rapperswilskie zostały przewiezione do Polski i przekazane BN oraz Państwowym Zbiorom Sztuki. Zbiór plastycznych Norwidianów trafił do drugiej z wymienionych instytucji, a w 1938 r. został przekazany w formie depozytu do Muzeum Narodowego w Warszawie. W trakcie II wojny światowej większość norwidianów z tego zbioru zaginęła. Szersze informacje na temat historii całego zbioru przedstawia Chlebowska 2013c, s. 141–147. Jako jeden z nielicznych obiektów z tego zespołu prac Norwida szkic przetrwał zawierając wojenną w Muzeum.

Bibliografia: Materiały, k. 265; Chlebowska 2013c, s. 151–152.

Uwagi: Na odwrocie, pośrodku, pionowo w dół napis obcej ręki, ołówkiem: „Dziewczyna w łodzi« / rys. C. Norwid”. W prawym dolnym rogu nalepka: „1371”, pieczęć Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu, a obok czarnym atramentem wpis obcej ręki: „1381/1902”.

Dziewczynka z kwiatami

Tytuł: Dziewczynka z kwiatami (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: [ok. 1880].

Materiał i technika: akwarela, karton.

Wymiary: 15×9,5

Opis, sygnatury, napisy: Dziewczynka w jasnej sukni, z rozwianymi włosami idzie na wprost, niosąc w rękach donicę z czerwonymi kwiatami. W tle zwarty gąszcz roślinności ogrodowej w zielono-brązowej kolorystyce. W prawym dolnym rogu sygnatura brązową akwarelą, ukośnie w górę: „C. Norwid / 188[?]”. W lewym dolnym rogu fragment odcisku okrągłej pieczęci, niebieskim tuszem: „[...] DARÓW [POŚMI]ERTNYCH [...]”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.8152

Stan zachowania: dobry – karton zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela przekazana MNW w darze przez Alojzego Strzembosza w 1928 r.

Bibliografia: Szczepański 1947, s. 3; Polanowska 1998, s. 140.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 360.

Uwagi: Pełna treść napisu na pieczęci: „Z darów pośmiertnych Alojzego Władysława z Damajewic Strzembosza”.

W katalogu wystawy Norwidowskiej z 1946 r. odczytano datę jako „875 (?)” (Cyprian Norwid 1946, poz. 360).

Władysław Alojzy Strzembosz (Ladislav de Damałowice Strzembosz) (1875–1917), pol. bibliotekarz, bibliograf i bibliofil, kolekcjoner rycin, działacz emigracyjny (w Paryżu od 1899), pracownik Biblioteki Polskiej w Paryżu, jeden z założycieli Towarzystwa Polskiego Literacko-Artystycznego w Paryżu.

Ogrodniczka

Tytuły: Kobieta z dwoma koszami pełnymi kwiatów (Swieykowski 1905), Kobieta z dwoma koszami kwiatów (Balicki 1908); Dziewczyna z koszami kwiatów (Norwid 1934), Panienka z kwiatami (Teka I), Młoda dziewczyna z kwiatami (MNK), Ogrodniczka (Muzeum Narodowe w Krakowie), Studium kobiety w białej sukni z doniczkami kwitnących pelargonii w obu rękach (Polanowska 1998).

Czas powstania: 1880

Materiał i technika: akwarela, gwasz, karton zdublowany.

Wymiary: 35 × 23,9

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek młodej kobiety w białej sukni, trzymającej w dłoniach wazon z obficie kwitnącymi czerwonymi pelargoniami, w ujęciu en face. Postać widoczna jest zza rozsuniętych rdzawo-niebieskich kotar, na tle zwartej gęstwiny drzew ogrodowych. Głowa zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo, osadzona na smukłej szyi. Włosy długie, falujące, twarz o nieco wschodnich rysach: duże oczy w kształcie migdała, wydatny nos i usta. Suknia dopasowana w talii oraz obficie udrapowana u dołu, z rękawami zawiniętymi do łokci. Skłębione fałdy tkaniny o błękitnawych cieniach wydają się unosić, odsłaniając jasne obuwie. Tuż za kobietą niskie ogrodzenie z ukośnie krzyżujących się listewek, rzucające cień na ścieżkę. Wzdłuż prawej krawędzi kompozycji kotara, opadająca w dolnej partii na posadzkę, po lewej widoczna tylko dolna część drugiej zasłony. Po prawej u dołu sygnatura z datą, akwarelą: „C. NORWID / [1]880”.

Miejsce przechowywania: MNK, Oddział Czarotoryskich.

Nr inw.: XV Rr. 347

Stan zachowania: bardzo dobry – górną krawędzią naklejona na beżową kartonową podkładkę, opatrzoną u góry napisem: „130” czerwoną farbą.

Proweniencja (historia obiektu): Pod koniec 1880 r. książę Władysław Czarotoryski kupił akwarelę od Norwida. Praca została wpisana do księgi inwentarzowej Muzeum Książąt Czarotoryskich w latach 1928–1930, ale na pewno była w zbiorach już przed 1908 r., kiedy to oglądał ją Balicki (Balicki 1908, s. 26–27). Dalsze dzieje Muzeum Książąt Czarotoryskich, zob. poz. kat. 778a.

Bibliografia: PWsz 10, 149 (list Norwida do W. Czarotoryskiego z 1880); Swieykowski 1905b, s. 197; Balicki 1908, s. 26–27; Komornicki 1929, s. 28, poz. 138; Muzeum Narodowe w Krakowie 1978, s. 160, poz. 47; Polanowska 1998, s. 140; Melbechowska-Luty 2001, s. 186; Kalendarz 2, 716, 718; Chlebowska 2013b, s. 160.

Reprodukcje: Komornicki 1929, il. 138; Norwid 1934, po s. 320; Teka I, tabl. 5 (lub tabl. 8); Teka II, tabl. 27; Teka III, tabl. 10; Muzeum Narodowe w Krakowie 1978, il. 47 (barwna); DW III, 331 (barwna).

Uwagi: Norwid być może przedstawił na akwareli Assuntę – niemą córkę ogrodnika, tytułową bohaterkę poematu z 1870 r. (za: Muzeum Narodowe w Krakowie 1978, s. 160, poz. 47, tam również sugestia, że pierwowzorem postaci była Zofia Węgierska)? W jednej z opisanych w poemacie scen: „Assunta weszła i, biegła w swej sztuce, / Dwa postawiła kwiaty na widoku – / To heliotropy, co balsamią płuce, / Nieledwie białe jak wełna obłoku.” (DW III, 336).

Szkic mężczyzny na posłaniu

Tytuł: Szkic mężczyzny na posłaniu (Grońska 1991).

Czas powstania: ok. 1880.

Materiał i technika: atrament, pióro, ołówek, gruby papier.

Wymiary: 6,4 × 5,7

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic mężczyzny siedzącego z lewą nogą wyciągniętą na posłaniu, zwróconego $\frac{3}{4}$ w prawo. Ubrany w długą, udrapowaną szatę. Głowa łysa lub ogolona, ręce wsparte o uda, prawa noga opuszczona na podłogę. Stopy bose. Rysunek niebieskim atramentem na szkicu ołówkowym. Po prawej u dołu data i sygnatura piórem: „18[pozostałe cyfry daty nieczytelne] / C. norwid”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.767

Stan zachowania: dobry – papier mocno pociemniały, przebarwienia i przetarcia powierzchni papieru wzdłuż krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1018.

Uwagi: Maria Grońska odczytała datę jako: „1883” lub „1880”.

Zamyślony mężczyzna

Temat: Szkice (Grońska 1991), Szkic postaci i głowy zamyślonego mężczyzny (Melbechowska-Luty 2001), Szkic starca z brodą odzianego w luźną szatę (BN).

Czas powstania: ok. 1880

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 10,7 × 8,4 (lewe narożniki znacznie przycięte, prawy dolny - mniej).

Opis, sygnatury, napisy: Dwa szkice. Po lewej stronie postać mężczyzny w podeszłym wieku siedzącego z głową wspartą na prawej dłoni, w prawym profilu. Ubrany w luźną szatę spowijającą całe ciało. Obok, nieco wyżej, głowa (prawdopodobnie tego samego) mężczyzny w prawym profilu. Na twarzy liczne zmarszczki. Pośrodku ukośnie w górę sygnatura i data piórem: „Norwid 188[...; data niepełna]”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.728

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza wzdłuż krawędzi.

Proweniencja (stan zachowania): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1019; Kalendarz 2, 720.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 346; Norwid 2008, okładka (barwna), s. 106 (barwna).

W ogrodzie

Tytuł: W ogrodzie (MNW).

Czas powstania: [ok. 1880].

Materiał i technika: węgiel, akwarela, gruby papier.

Wymiary: 30 × 24,7

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek szczupłej dziewczyny z kapeluszem w lewej, opuszczonej dłoni, z niewielkim bukietem kwiatów (?) w drugiej, podniesionej, ręce. Dziewczyna spogląda w stronę widza, ujęta jest w półpostaci, $\frac{3}{4}$ w lewo. Wokół ogrodowa sceneria z zaznaczonymi wyraźniej dwoma drzewami o drobnym listowiu. Praca nieukończona, rysunek wykonany węglem, w partii drzew i twarzy dziewczyny lawowany akwarelą w chłodnej tonacji, z przewagą barwy zielonej, brązowej i niebieskiej.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.160413

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno zabrudzony; na odwrocie wielopostaciowy szkic ołówkowy zamalowany szarą akwarelą.

Proweniencja (historia obiektu): Zob. poz. kat. 874. W Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu nr inw. 1357.

Bibliografia: Materiały, k. 276; Melbechowska-Luty 2001, s. 186; Chlebowska 2013c, s. 159.

Uwagi: Na odwrocie u dołu, pośrodku napis ołówkiem, obcej ręki: „w ogrodzie«/ rys. C. Norwid”. W prawym dolnym rogu odcisk pieczęci: „MUZ. NAR. (...)Rappersw(...)”, mała prostokątna nalepka z numerem: „1357” oraz wpis obcej ręki atramentem: „1318/1902”.

Fantazja ilustracyjna I

Tytuły: Fantazja ilustracyjna I (Cyprian Norwid 1946), Opowieść w ilustracji. Cz 1. (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, kredka, ołówek, karton.

Wymiary: 32,2 × 24,8 (arkusz papieru; narożniki zaokrąglone), 21,4 × 17 (kompozycja).

Opis, sygnatury, napisy: Dwaj mężczyźni w historycznych strojach w ciemnym wnętrzu, kroczący na wprost. Po lewej brodaty mężczyzna w szpiczastej czapce i krótkim stroju, w pelerynie (?), z pękiem kluczy w prawej dłoni. Obok mężczyzna w miękkim kapeluszu z szerokim rondem ozdobionym piórem, z mieczem (rapierem lub halabardą?) w lewej dłoni, w butach z cholewami. Akwarela utrzymana w ciemnej brunatno-czerwonej tonacji, postaci podrysowane brązową kredką. Sygnatura u dołu po prawej szarą akwarelą: „C. Norwid f.”. W dolnej parti kompozycji, centralnie usytuowane niewielkie pole niezamalowane akwarelą. Poniżej kompozycji odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.581

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, pociemniały na brzegach.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1009.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 356; Muzeum Teatralne w Warszawie 1971 – Teatru Norwida fragmenty 1971, poz. 6.

Uwagi: Akwarela stanowi część nieukończonego przez Norwida ilustracyjnego cyklu, przedstawiającego perypetie dwóch mężczyzn ukazanych w wąskiej przestrzeni, niczym na małej scenie. Nieznana jest całkowita liczba kompozycji mających wejść w skład cyklu: zachowały się cztery prace akwarelowe (poz. kat. 880–883) oraz dwa szkice, które można uznać za studia przygotowawcze do innych ogniw cyklu (poz. kat. 884, 885). Ponadto pośród zbiorów rapperswilek zginęły kolejne trzy rys., które można z cyklem łączyć. Prawdopodobnie Norwid zilustrował w swym cyklu nierozpoznany dotychczas wątek literacki. Bez znajomości przebiegu fabuły niemożliwe jest obecnie ustalenie kolejności przedstawionych epizodów. W dolnej partii każdej kompozycji akwarelowej Norwid pozostawił niewielkie czworoboczne pole przeznaczone na wpisanie numeru, przy czym na trzech pracach (poz. kat. 881–883) można dostrzec zatarte ich zarysy. Z uwagi na brak stosownej dokumentacji przyjęto rzymską numerację tytułów akwareli (za: Cyprian Norwid 1946, poz. 356–359), niezależną od kolejności ustalonej przez twórcę. Następne części cyklu – zob. trzy kolejne poz. kat. f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Fantazja ilustracyjna II

Tytuły: Fantazja ilustracyjna II (Cyprian Norwid 1946), Opowieść w ilustracji. Cz. 2 (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, ołówki, karton.

Wymiary: 33,3 × 24,7 (arkusz papieru, zaokrąglone narożniki), 21,6 × 17,1 (kompozycja).

Opis, sygnatury, napisy: Scena we wnętrzu. Po lewej siedzi skulony mężczyzna wsparty bokiem o ścianę poniżej okna, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. Odwraca głowę, spoglądając na zwróconego do niego tyłem, w postawie wyprostowanej mężczyznę w rozwianej szacie, w butach z cholewami i w miękkim kapeluszu z szerokim rondem, z piórem, który wymachuje trzymanym w dłoni rapierem (z charakterystycznym koszem dzwonowym). Praca w brązowo-czerwonej tonacji z akcentami zieleni. Po prawej u dołu ukośnie w górę sygnatura szarą farbą: „C. NORwid. f”. W dolnej parti kompozycji, centralnie usytuowane niewielkie pole niezamalowane akwarelą, w którym dostrzec można słabo czytelne zarysy cyfry „5”, wpisanej ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.582

Stan zachowania: dobry – papier nieco zabrudzony z pożółkłymi brzegami.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1010.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 357.

Uwagi: Akwarela stanowi ogniwo ilustracyjnego cyklu (zob. poz. kat. 880, 882, 883). Na temat całego cyklu zob. Uwagi do poz. kat. 880.

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Fantazja ilustracyjna III

Tytuły: Fantazja ilustracyjna III (Cyprian Norwid 1946), Opowieść w ilustracji. Cz 3 (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, ołówki, karton.

Wymiary: 32,5 × 24 (papier; zaokrąglone rogi), 22 × 16,8 (kompozycja).

Opis, sygnatury, napisy: Scena we wnętrzu. Przy półkoliście przesklepionej wnęce w grubym murze siedzi skulony mężczyzna zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo, spoglądający przez ramię na stojącego obok drugiego mężczyznę. Ten, w miękkim kapeluszu z szerokim rondem i z piórem, w butach z cholewami i w luźnej szacie, stoi odwrócony tyłem do towarzysza, trzymając w obu dłoniach włócznię lub rapier (?). W głębi po prawej zarysy schodów prowadzących w górę. Akwarela w brunatno-czerwonawej tonacji. U dołu po prawej ukośnie w górę sygnatura szarą farbą: „C. NORwid. f”. W dolnej parti kompozycji, centralnie usytuowane niewielkie pole niezamalowane akwarelą, w którym dostrzec można słabo czytelne zarysy cyfry „4”, wpisanej ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.583

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony, brzegi mocno pociemniałe.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1011.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 358; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 66.

Uwagi: Akwarela stanowi ogniwo ilustracyjnego cyklu (zob. poz. kat. 880, 881, 883). Na temat całego cyklu zob. Uwagi do poz. kat. 880.

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Fantazja ilustracyjna IV

Tytuły: Fantazja ilustracyjna IV (Cyprian Norwid 1946), Opowieść w ilustracji. Cz. 4 (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, kredka, ołówki, karton.

Wymiary: 33,4 × 24,4 (arkusz papieru, ścięte rogi), 21,3 × 17,1 (kompozycja).

Opis, sygnatury, napisy: Scena we wnętrzu. Po lewej przez okno lochu nachyla się do wnętrza postać w obszernej szacie, przypominająca kościotrupa (czaszka o pustych oczodołach, widoczne także kości ramion i rąk), zamierzając się długim kijem na przerażonego mężczyznę w miękkim kapeluszu z szerokim rondem, w butach z cholewami, stojącego obok wspartej o ścianą włóczni. Poniżej okna kuląca się postać ukazana tyłem, usiłująca schronić się przed napaścią. Praca utrzymana w ciemnej brunatnej kolorystyce, z akcentami czerwonej, pomarańczowej i niebieskawej farby. Postaci wzmocnione brązową kredką. W prawym dolnym rogu ukośnie sygn. brązową kredką: „C. NORwid. F”. W dolnej parti kompozycji, centralnie usytuowane niewielkie pole niezamalowane akwarelą, w którym dostrzec można słabo czytelne zarysy cyfry „6”, wpisanej ołówkiem. Poniżej przedstawienia odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.584

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony z pociemniałymi brzegami.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWSz 11, 374 poz. 242; Grońska 1991, poz. 1012; Kalendarz 2, 720.

Reprodukcje: Pamięci Norwida 1946, tabl. 11; PWSz 11, il. 242 (barwna); Grońska 1991, il. 169; Melbechowska-Luty 2001, il. 127.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 359; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 69.

Uwagi: Akwarela stanowi ogniwo ilustracyjnego cyklu (zob. poz. kat. 880, 881, 882). Na temat całego cyklu zob. Uwagi do poz. kat. 880.

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Fantazja ilustracyjna – szkic I

Tytuł: Wojak i człowiek z sakiewką (Rapperswil).

Czas powstania: [ok. 1880]

Materiał i technika: węgiel, kredka, papier akwarelowy.

Wymiary: 30,1 × 24,6

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic sceny figuralnej. Po lewej stoi mężczyzna z krótką brodą, z zarzuconym na ramię workiem w prawej ręce, zwracający się ku idącemu obok mężczyźnie w wysokim kapeluszu z piórem, ze szpadą podniesioną w prawej ręce.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.11724

Stan zachowania: zły – papier pociemniały, mocno zabrudzony, u góry i po prawej brązowe plamy. Pośrodku poziome załamanie papieru; na odwrocie akwarelowe plamy.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic znajdował się prawdopodobnie pośród spuścizny Norwida pozostalej po jego śmierci w Zakładzie św. Kazimierza w Paryżu, którą przekazano Józefowi Dybowskiemu, przyrodniemu bratu matki poety. Po śmierci Józefa w 1885 r. rys. przeszedł na własność jego syna Aleksandra, który niemal wszystkie papiery po poecie zdeponował u swego przyjaciela Wacława Gasztowtta. W 1902 r. Gasztowtt ofiarował pracę wraz z pokaźną liczbą artystycznych Norwidianów Muzeum Narodowemu Polskiemu w Rapperswilu (nr inw. 1376). W 1927 r. zbiory rapperswilskie zostały przewiezione do Polski i przekazane Bibliotece Narodowej oraz Państwowym Zbiorom Sztuki. Zbiór plastycznych Norwidianów trafił do drugiej z wymienionych instytucji, a w 1938 r. został przekazany w formie depozytu MNW. W trakcie okupacji większość norwidianów z tego zbioru zaginęła. Szersze informacje na temat historii całego zespołu przedstawia Chlebowska 2013c, s. 141–147. Niniejszy szkic w nieznanym czasie i okolicznościach znalazł się w rękach Romualda Reichenbacha, który w 1972 r. ofiarował obiekt MNW.

Bibliografia: Materiały, k. 268; Chlebowska 2013c, s. 144, 153.

Uwagi: Na odwrocie adnotacja obcej ręki, ołówkiem: „Wojak i człowiek z sakiewką / rys. C. Norwid”. Ponadto w prawym dolnym rogu odcisk pieczęci czerwonym tuszem: „Rapperswil” i wpis czarnym atramentem: „1318/1902” oraz prostokątna nalepka: „1376”.

Szkic stanowi prawdopodobnie studium przygotowawcze do kompozycji zrealizowanej w technice akwarelowej (poz. kat. 880), wchodzącej w skład nieukończonego przez Norwida cyklu *Fantazji ilustracyjnych* (poz. kat. 880–883). Na temat całego cyklu zob. Uwagi do poz. kat. 880.

Fantazja ilustracyjna – szkic II

Tytuł: Szkice póź dwóch postaci męskich (MNW).

Czas powstania: [ok. 1880]

Materiał i technika: węgiel, kredka, papier akwarelowy.

Wymiary: 29,8 × 24,4

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej postać zgięta w ukłonie, z prawą ręką wysuniętą do przodu, w ujęciu en face. Po prawej stoi druga postać z głową zwróconą $\frac{3}{4}$ w prawo. Rysunek pobieżny, zatarty.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys. Pol. 160412.

Stan zachowania: zły – papier mocno zabrudzony, pośrodku ukośne załamanie papieru (śląd po zagięciu). W prawym dolnym rogu naddarcie papieru w kształcie klina.

Proweniencja (historia obiektu): Zob. poz. 874. W Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu nr inw. 2945 (?)

Bibliografia: Materiały, k. 270; Chlebowska 2013c, s. 155.

Uwagi: Szkic stanowi prawdopodobnie studium przygotowawcze do kompozycji (niezachowanej bądź niezrealizowanej) przeznaczonej do cyklu *Fantazji ilustracyjnych*, wykonanych w technice akwarelowej (poz. kat. 880–883). Na temat całego cyklu zob. Uwagi do poz. kat. 880. Por. także poprzednią poz. kat., stanowiącą studium do innej części cyklu.

Na odwrocie, w prawym dolnym rogu pusta prostokątna nalepka, pośrodku odcisk pieczęci czerwonym tuszem: „MUZ. NAR. POLS. W RAPPERSWYLU”, a obok czarnym tuszem: „1918/1912”.

886a
Taniec kobiet

Tytuł: Tanzende weibliche Akte bei Sonnenuntergang (www.artnet.de).

Czas powstania: [ok. 1880]

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 25,5 × 34,5

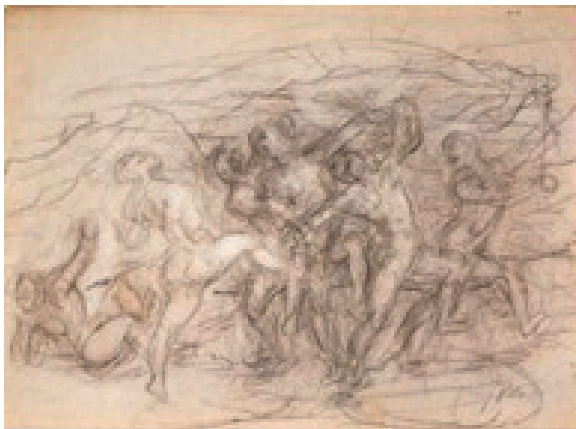
Opis, sygnatury, napisy: Grupa młodych kobiet słoczonych w tanecznych płasach na tle morskich fal lub drobnych pagórków. Po prawej postać niosąca pochodnię, po lewej kobieta leżąca na ziemi i jakby podrywająca się z niej. W oddali zarysy wschodzącego lub zachodzącego słońca. W prawym dolnym rogu sygnatura: „C. Norwid”.

Proweniencja (historia obiektu): zob. poz. 886b.

Bibliografia: Materiały, k. 264–265; <http://www.artnet.de/k%C3%BCnstler/cyprian-kamil-norwid/tanzende-weibliche-akte-bei-sonnenuntergang-CFieDq4X48GezCYaYgfTUw2>; Chlebowska 2013c, s. 145, 151.

Reprodukcje: <http://www.artnet.de/k%C3%BCnstler/cyprian-kamil-norwid/tanzende-weibliche-akte-bei-sonnenuntergang-CFieDq4X48GezCYaYgfTUw2>; Chlebowska 2013c, s. 163, il. 2.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się *Zarys grupy postaci* (następna poz. kat.). W lewym górnym rogu obrócona o 180° adnotacja obcej ręki: „Taniec kobiet rys. C. Norwid”.

886b

Zarysy grupy postaci

Czas powstania: [ok. 1880]

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 25,5 × 34,5 („Bolland & Marotz”), 25 × 34 (Materiały, k. 264).

Opis, sygnatury, napisy: Słabo widoczny, zatarty szkic grupy „męskich charakterystycznych postaci, przypominających późniejszą litografię z augurami i leonardowską karykaturalność”. W lewym górnym rogu obrócony o 180° zapis obcej ręki: „Taniec kobiet rys. C. Norwid”.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic znajdował się prawdopodobnie pośród spuścizny Norwida pozostałej po jego śmierci w Zakładzie św. Kazimierza w Paryżu, którą przekazano Józefowi Dybowskiemu, przyrodniemu bratu matki poety. Po śmierci Józefa w 1885 r. zbiory te przeszły na własność jego syna Aleksandra, który niemal wszystkie papiery po poecie zdeponował u swego przyjaciela Wacława Gasztowtta. W 1902 r. Gasztowtt ofiarował szkic wraz z pokaźną liczbą artystycznych Norwidianów do zbiorów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu (nr inw. 1369). W 1927 r. zbiory rapperswilskie zostały przewiezione do Polski i przekazane BN oraz Państwowym Zbiorom Sztuki. Zbiór plastycznych Norwidianów trafił do drugiej z wymienionych instytucji, a w 1938 r. został przekazany w formie depozytu do MNW. W trakcie II wojny światowej większość norwidianów z tego zespołu zaginęła. Szersze informacje na temat historii całego zbioru przedstawia Chlebowska 2013c, s. 141–147. 13 października 2001 r. rys. został sprzedany na aukcji organizowanej przez „Bolland & Marotz” w Bremie (bliższe dane nabywcy nie są znane).

Bibliografia: Materiały, k. 264–265; <http://www.artnet.com/artists/cyprian-kamil-norwid/tanzende-weibliche-akte-bei-sonnenuntergang-CFieDq4X48GezCYaYgfTUw2>

Uwagi: Nie udało się pozyskać fotografii obiektu. Opis rys. za: Materiały, k. 264–265.

Na odwrocie znajduje się szkic *Taniec kobiet* (poprzednia poz. kat.).

Wznoszenie krzyża

Tytuł: Wznoszenie krzyża (MNW).

Czas powstania: [ok. 1880]

Materiał i technika: kredka, papier akwarelowy.

Wymiary: 30,8 × 23,1

Opis, sygnatury, napisy: Na pierwszym planie scena walki. Dwaj fechtujący mężczyźni, u ich stóp sylwetki dwóch poległych, a za nimi zarysy kilku innych postaci w dynamicznych pozach. W tle pochylony w prawo krzyż z sylwetką ukrzyżowanego.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.159907

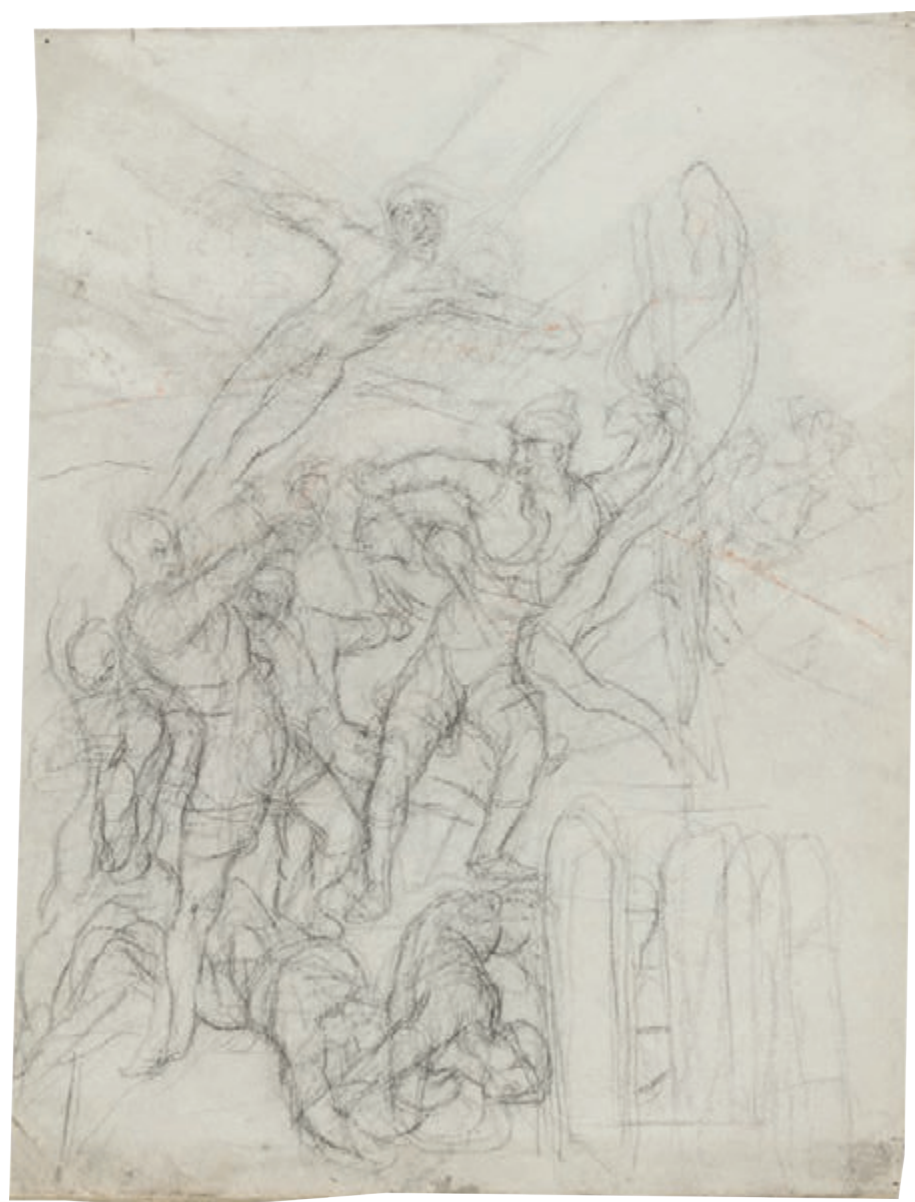
Stan zachowania: zły – papier mocno zabrudzony, przy lewej krawędzi, na 1/3 wysokości podklejone rozdarcie (ok. 5 cm), na powierzchni papieru czerwone ślady.

Proweniencja (historia obiektu): Zob. poz. kat. 875. W Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu nr inw. 1374.

Bibliografia: Materiały, k. 263; Chlebowska 2013c, s. 152.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 1983: *Cyprian Norwid*.

Uwagi: Na odwrocie płatanina ołówkowych linii, przy lewej krawędzi pionowo w dół napis ołówkiem, obcej ręki: „»Wznoszenie krzyża« rys. C. Norwida”.

Kobieta z dziećmi

Tytuł: Kobieta z dziećmi (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880]

Materiał i technika: kredka, akwarela, papier kremowy, szorstki.

Wymiary: 16,5 × 21,9

Opis, sygnatury, napisy: Na długiej ławie siedzi kobieta w przejrzystej sukni, zwrócona en face. Wsparta lewą ręką o siedzisko pochyła się nad dwojgiem dzieci, bawiących się przed nią na podłodze. Jedno z dzieci raczkuje, tocząc przed sobą kulę, drugie, nieco starsze, siedzi obok, sięgając po tę kulę ręką. Na podłodze, po prawej stronie leży druga kula. Ściana w tle ozdobiona dekoracyjnym fryzem(?). Rysunek czarną kredką, podmalowany akwarelą w zielono-niebieskawej tonacji. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych

Nr inw.: R.591

Stan zachowania: dobry – papier nieco przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1035.

Uwagi: Niewykluczone, że rys. stanowi kopię nieustalonego dzieła obcego autorstwa, stylistycznie można go łączyć z malarstwem renesansowym. M. Grońska sugerowała, że szkic może przedstawiać Madonnę z Jezusem i św. Janem (Grońska 1991, poz. 1035).

Chłopiec z drewnianym koniem

Tytuły: Sen wśród zabawek („Chimera”); Dziecko z koniem (Grajewski 1972), Chłopiec z zabawkami (Zieliński 1962), Chłopiec z drewnianym konikiem (Marzenie) (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: 1881 lub 1882.

Materiał i technika: akwarela, ołówek, gruby papier.

Wymiary: 25,2 × 17,1

Opis, sygnatury, napisy: Kilkuletni chłopiec drzemiący na kanapie, na poduszkach, w pozycji siedzącej. Półdługie, falujące włosy, twarz o regularnych rysach. Dziecko ubrane jest w koszulę z krea, surducik i spodnie za kolana. W prawej opuszczonej dłoni trzyma szabelkę. Obok chłopca, po prawej, na kanapie zabawka: koń na kółkach. Za kanapą okno ujęte z obu stron kotarami, za oknem liściaste krzewy. Na podłodze przed kanapą, po prawej leży kapelusz z piórem, poniżej sygnatura z datą brązową akwarelą: „C. NORWID 188[1 lub 2?] f”.

Miejsce przechowywania: kolekcja prywatna w Polsce.

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Zob. poz. 887a. Niniejsza akwarela w nieznanym czasie i nieznanymi okolicznościami znalazła się w rękach Edwarda Koneckiego, a następnie Edwarda Kokoszki w Warszawie (stanowiła jego własność w 1946 r.). W 1962 r. właścicielem pracy był Kazimierz Orthwein.

Bibliografia: Materiały, k. 273; Szczepański 1947, s. 3; Zieliński 1962, s. 171–172; Grajewski 1972, s. 191 poz. 11042; Polanowska 1998, s. 140; Melbechowska-Luty 2001, s. 209; Chlebowska 2001, s. 140; Melbechowska-Luty 2004, s. 43; Kalendarz 1, 800; Kalendarz 2, 190; Gadamska-Serafin 2011, s. 257; Chlebowska 2013c, s. 147; 157; Chlebowska 2018d, s. 248.

Reprodukcje: „Chimera”, t. VIII, 1904, z. 22–24, s. 219; Zieliński 1962, s. 174; Melbechowska-Luty 2001, il. 256; Chlebowska 2013c, s. 165, il. 6.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 293.

Uwagi: Na odwrocie napis ołówkiem obcej ręki: „rys. Cyprian Norwid, Chłopiec z drewnianym koniem (Marzenie)”.

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Babka i wnuczka przy oknie

Tytuły: Babka i wnuczka przy oknie (Cyprian Norwid 1946), Dziewczynka przy oknie (Mrozińska, Sawicka 1977).

Czas powstania: 1880–1883.

Materiał i technika: akwarela, kredka, ołówek, karton.

Wymiary: 30,3 × 22,5

Opis, sygnatury, napisy: Scena we wnętrzu. Przy niewielkim stoliku stojącym przy oknie siedzi starsza kobieta z dziewczynką na kolanach. Lewe skrzydło okna jest otwarte, wlatują przez nie gołębie, siadając na parapecie i stoliku, za oknem gęstwina kwitnących liliowych bzów. Dziewczynka wyciąga ręce do ptaków, staruszka siedzi przygarbiona, oparta prawym bokiem o fotel. Na stojący przy stole podnózek wspina się kot, czający się na gołębie. Wnętrze w ciepłej, brązowo-czerwonawej tonacji, akwarelą, postaci naszkicowane brązową, a ptaki niebieskawą kredką. U dołu po prawej słabo widoczna sygnatura z datą wpisana ołówkiem: „C. Norwid 188[data częściowo nieczytelna]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.580

Stan zachowania: bardzo dobry – prawy dolny róg uszkodzony, uzupełniony papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Mrozińska, Sawicka 1977, s. 73, poz. 114; Gronska 1991, poz. 1005; Polanowska 1998, s. 140; Domański 2001, s. 5; Plucińska 2015, s. 137–138.

Reprodukcje: Mrozińska, Sawicka 1977, il. 114 i na obwolucie; „Poezja” 1983, nr 4–5, s. 17; Plucińska 2015, s. 138.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 355; Warszawa, Kraków, Wrocław 1978: *Skarby Kultury Narodowej*.

Uwagi: W katalogu wystawy Norwidowskiej (Cyprian Norwid 1946, poz. 355) odczytano datę jako: „1877 (?)”.

Anielskie skrzydła na tle chmur

Tytuł: Anielskie skrzydła na tle chmur (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, papier.

Wymiary: ok. 14,1 × 10,5 (nieregularny wycinek).

Opis, sygnatury, napisy: Para skrzydeł wyłaniająca się z lewej strony spośród skłębionych chmur, wypełniających całą powierzchnię arkusza. Akwarela w nasyconej brunatno-niebieskawej tonacji, stanowiąca wycinek większej kompozycji.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.791

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1008.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 72; BN 2001 – Autografy 2001, (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Chrystus wśród faryzeuszów

Tytuł: Chrystus wśród faryzeuszów (Kat. MNW).

Czas powstania: [ok. 1880?].

Materiał i technika: ołówek, kredka, akwarela, papier z filigranem.

Wymiary: 17,2 × 24,2

Opis, sygnatury, napisy: Grupa dziewięciu stojących mężczyzn w powłóczystych, antykizowanych szatach. Po lewej trzech brodatych mężczyzn zwróconych w stronę stojącego obok Chrystusa. Dwaj pierwsi, w nakryciach głowy, żywo gestykują. Chrystus zwraca ku nim szczupłą twarz, z niewielką brodą i długimi, opadającymi na plecy włosami. Za nim stoją dwaj starcy zwrócenii w prawo. Zza pierwszego mężczyzny wychyla się młodzieniec spoglądający przez ramię na Chrystusa. Po prawej stronie za postaciami widoczne są sylwetki kolejnych dwu postaci. Rysunek podmalowany (głównie w partii tła) brunatną akwarelą. Po prawej u dołu sygnatura ołówkiem: „C NORWID.” (CN w formie monogramu wiązanego).

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: Rys. 573

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza wzdłuż krawędzi, dolne narożniki uszkodzone, uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1038; Chlebowska 2019a, s. 153.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 84.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 332; ML 2001 – Prorok niechciany, poz. 105, il. 92.

Uwagi: Rys. przedstawia popularną w malarstwie różnych epok scenę dysputy Chrystusa z faryzeuszami.

Gęsie pióro na zwoju

Tytuł: Gęsie pióro na zwoju (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, szorstki papier.

Wymiary: 6,7 × 15,8 (lewy dolny i prawy górny róg mocno ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Pióro leżące na zwoju. Tło ciemne, w zielono-granatowej tonacji z akcentami czerwieni na dole; pióro i zwój jaśniejsze, zielono-sepiowe.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.793

Stan zachowania: bardzo dobry – na odwrocie przebarwienia papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1013.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 71, il. 139; BN 2001 – *Autografy* 2001, (mps powielany); BN 2003 – *Norwidiana* 2003, s. 10.

Głowa starca II

Tytuł: Portret własny („Chimera”), Studium głowy starca (Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918), Autoportret sygnetowy (PWsz).

Czas powstania: [ok. 1880]

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 14,7 × 12,8 – naklejony punktowo na beżową podkładkę (20,7 × 15,9), a następnie na szarawy karton (20,6 × 15,8).

Opis, sygnatury, napisy: Lewy profil twarzy łysego starca o masywnym garbatym nosie. Wąsy i kędzierzawa, niezbyt długa broda. Na głowie nieliczne kosmyki włosów. W okolicy szyi, ukośnie w górę sygnatura: „C.N.”. Rysunek wykonany oszczędną kreską. Górna część linii profilu wyznaczona poprzez zakreskowanie tła.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol. 12047

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno żółknięty, w miejscach nałożenia kleju przebarwiony niebieskawo. Przy krawędziach: górnej, dolnej i lewej podłużne brunatne przebarwienia. Po lewej stronie, na 1/3 wysokości dwa małe ubytki (ok. 1/4 cm) jeden nad drugim. Powierzchnia papieru lekko pofałdowana.

Proweniencja (historia obiektu): Norwid ofiarował szkic Pantaleonowi Szyndlerowi, od którego na początku XX wieku przeszedł na własność Wiktora Gomulickiego. W 1916 r. rys. został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulickiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który w 1936 r. sprzedał ten zbiór MNW. W czasie okupacji praca została zagrabiona przez Niemców, a następnie przez Rosjan. W ramach akcji rewindykacyjnej w 1956 r. została zwrócona Polsce przez rząd ZSRR.

Bibliografia: Materiały, k. 145; „Chimera”, t. VIII, 1904, z. 22–24, s. 427; Norwid 1949, s. 62; Norwid 1956, s. 436, 437; Wallis 1966, s. 129; Piechal 1974, s. 94; PWsz 11, 346, poz. 136; Polanowska 1998, s. 142; Gomulicki 2001, s. 112; Chlebowska 2003b, s. 271–273; Chlebowska 2004, s. 49–52; Melbechowska-Luty 2004, s. 48; Kalendarz 2, 721; Chmurski 2011, s. 270; Chlebowska 2012b, s. 174, 177, 182; Chmurski 2015, s. 172–175.

Reprodukcje: „Chimera”, t. VIII, 1904, z. 22–24, s. 417; Jankowski 1912, s. 6; Falkowski 1933a, s. 5; Norwid 1939; Norwid 1944, okładka; Norwid 1949, il. na okładce i s. 3; Norwid 1956, s. 3; Dubicki 1956, s. 2; Bartoszewski 1957, s. 21; Gomulicki 1960, s. 1; Gomulicki, Jakubowski 1961, il. na okładce; Gomulicki 1961a, s. 11; Wallis 1964, il. 47; Wallis 1966, s. 127; Norwid 1968, il. na okładce; Norwid 1970, s. 99; Łapiński 1971, s. 3; Cyprian Norwid 1971, tabl. 13; „Poezja” 1971 nr 9, okładka; Piechal 1974, po s. 288; Kasperski 1981, s. 2; Norwid 1983a, s. 13; Czechowicz 1983, s. 2; Cyprian Kamil Norwid 1983, okładka; Cyprian Kamil Norwid 1986, po

s. 144; Marek 1990, s. 51; Z Norwidem 1990, s. 27 (nlb.); Adamiec 1991, tabl. nlb. (podpis: Sokrates - Leonardo da Vinci); Heintsch 1991, il. nlb.; Norwid 1993a, okładka, s. 3; Marlewska 1993, s. 5; Witkowska, Przybylski 1997, s. 436; Norwid 1997, s. 8; Czajkowski 1998, tabl. w tekście; Norwid 2001, s. 156; Melbechowska-Luty 2001a, s. 534; Siemion 2001, s. 121; Norwid 2001a, s. 35; Sudolski 2003, s. 580; Gąsiorowski 2001, s. 213; Norwid 2002, s. 172; Chlebowska 2003b, s. 269; Norwid 2004a, okładka; Chlebowska 2004, s. 223; Gadamska Serafin 2011, okładka; Zajączkowski 2013, s. VIII; Chmurski 2015, s. 173; Pniewski 2015, s. 57.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1918 – Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918, poz. 330; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 163, il. 134.

Uwagi: Na beżowej podkładce kolekcyjnej szereg oznaczeń. W prawym dolnym rogu odciski dwóch pieczęci; owalnej niebieskim tuszem: „ZBIÓR Wiktora Gomulickiego”, okrągłej czarnym tuszem: „DWJ”. W lewym dolnym rogu napis ołówkiem, obcej ręki: „Cyprian Norwid. / Autoportret”.

DWJ – Dominik Witke-Jezewski.

Począwszy od pierwszej publikacji na łamach „Chimery” (1904) rys. uznawany był za ostatni autoportret Norwida. Takie rozpoznanie zakwestionowała E. Chlebowska (Chlebowska 2004, s. 49–52).

Następna poz. kat. stanowi wariant niniejszego wizerunku.

Głowa starca III

Tytuły: Głowa starego mężczyzny (Melbechowska-Luty 2001), Szkic autoportretu (Prorok niechciany).

Czas powstania: [ok. 1880].

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 16 × 11,9 (górne rogi mocno ścięte) – naklejony w narożnikach na szarą podkładkę (20,5 × 15,5).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic twarzy brodatego mężczyzny w podeszłym wieku, w lewym profilu. Niskie, łyse czoło, masywny nos i duże ucho. Zarys oka wyłaniający się spośród gęsto kreślonych linii. Poniżej brody, pośrodku, przy dolnej krawędzi arkusza sygnatura: „C.N.”. Rysunek wykonany zamazystą, miejscami rozedrganą kreską, fragment tła w okolicy nosa zakreślony. W prawym dolnym rogu odcisk małej okrągłej pieczęci, czarnym tuszem: „DWJ”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13922

Stan zachowania: dosyć dobry – papier żółknięty, szczególnie w górnej części karty, pośrodku poziomo ślad po zagięciu do wewnątrz

Proweniencja (historia obiektu): Norwid ofiarował szkic Pantaleonowi Szyndlerowi, od którego na początku XX wieku przeszedł na własność Wiktora Gomulickiego. W 1916 r. został zakupiony, wraz z innymi norwidowskimi pracami plastycznymi należącymi do Gomulickiego, przez Dominika Witke-Jeżewskiego, który w 1936 r. sprzedał ten zbiór MNW. W czasie okupacji praca została zagrabiona przez Niemców, następnie przez Rosjan. W ramach akcji rewindykacyjnej w 1956 r. została zwrócona Polsce przez rząd ZSRR.

Bibliografia: Chlebowska 2012b, s. 177.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 326; Norwid 2002, s. 360.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 162, il. 135; Galeria Kordegarda w Warszawie 2001 (prezentowano reprodukcje prac Norwida) – *Norwid. Rysunki*, październik-listopad 2001, Warszawa 2001, s. 7.

Uwagi: Na podkładce, u dołu odcisk owalnej pieczęci, niebieskim tuszem: „ZBIÓR Wiktora Gomulickiego”.

DWJ – Dominik Witke-Jeżewski

Szkic stanowi wariant poprzedniej poz. kat.

Jutrzenka

Tytuły: Jutrzenka (Grońska 1991), Eloë (?) (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [ok. 1880] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, cienki karton.

Wymiary: 8,4 × 6,3

Opis, sygnatury, napisy: Głowa młodej kobiety z długimi, łagodnie falującymi włosami, w ujęciu en face. Twarz pociągła, nos wąski, oczy duże, wzniesione w górę. We włosach nad czołem świetlisty punkt, ponad głową zarysy welonu. Akwarela w ciemnej, brązowo-zielonej tonacji. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.616

Stan zachowania: bardzo dobry.

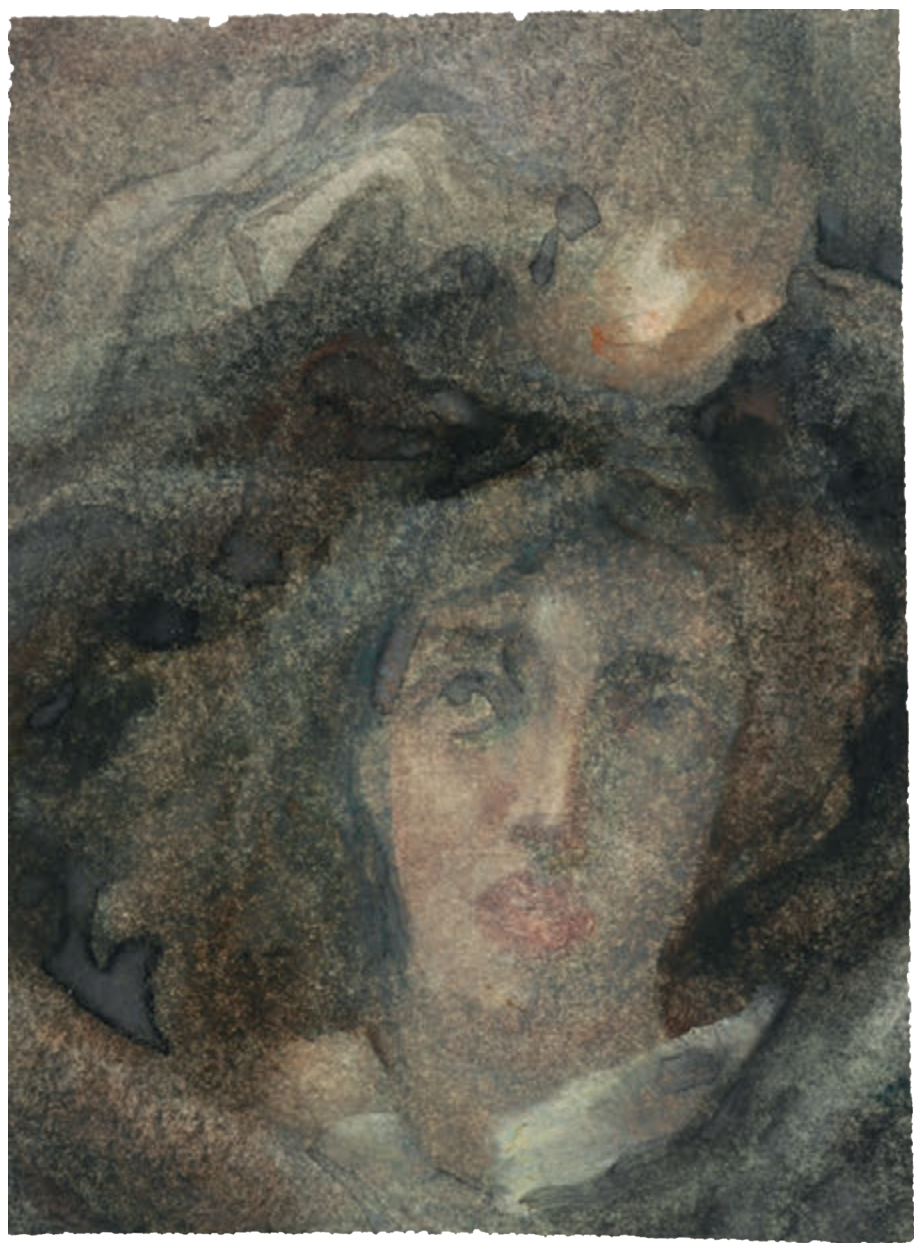
Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1002; Kalendarz 2, 720.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 287.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 67, il. 130.

Uwagi: Trudno rozstrzygnąć, jaką postać zamierzał Norwid przedstawić w akwarelowym wizerunku. Zarówno grecka bogini Eos (Jutrzenka), jak i Eloë (anioł sprawujący opiekę nad zesłańcami na Syberię i ich grobami) z poematu Juliusza Słowackiego *Anbelli*, były przedstawiane ze świetlistym znakiem nad głową. W związku z tym w kat. przyjęto tytuł, podążający za wcześniejszym rozpoznaniami Marii Grońskiej (Grońska 1991, poz. 1002), figurujący również w katalogu BN.

897
Księga

Tytuł: Księga (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, papier akwarelowy.

Wymiary: 4,5 × 8,6

Opis, sygnatury, napisy: Studium kolorystyczne leżącej księgi. Akwarela w brunatno-zielonej tonacji z akcentami czerwieni po lewej.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.792

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1014.

Reprodukcje: Norwid – artysta 2008, po s. 224 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 73; BN 2001 – *Autografy* 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Para w ogrodzie

Tytuły: Para (Cyprian Norwid 1946), Para w ogrodzie (Grońska 1991), Rozmowa (DW).

Czas powstania: [ok. 1880] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, ołówek, cienki karton.

Wymiary: 13,6 × 14,1

Opis, sygnatury, napisy: Dwie osoby w kapeluszach z dużymi rondami, zwrócone ku sobie i ujęte w półpostaci, na tle roślinności. Po lewej kobieta w jasnej sukni, z włosami upiętymi w kok, w prawym profilu. Twarz szczupła, o wydatnym orlim nosie. Obok uśmiechnięty mężczyzna (?) z długimi włosami opadającymi na ramiona. Partie stroju zaznaczone szkicowo. Tło utrzymane w ciemnej brunatno-zielonej tonacji, postaci podmalowane jaśniejszą akwarelą, na szkicu ołówkowym. U dołu, po lewej stronie odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.611

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1004.

Reprodukcje: Grońska 1991, obwoluta (barwna), DW III, 129 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 350; Warszawa, Kraków, Wrocław 1978: *Skarby Kultury Narodowej*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 70; BN 2001 – Autografy 2001, il. nlb.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Tytuł: Ręka (Grońska 1991), Ręka złożona na trawie z kwiatami (Prorok niechciany 2001).

Czas powstania: [ok. 1880] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, karton.

Wymiary: 5 × 9 – dolna krawędź nierówno obcięta.

Opis, sygnatury, napisy: Lewa ręka złożona na trawie, zwrócona w prawo; widoczna dłoń wraz z częścią przedramienia w niebieskiej szacie. Palce lekko rozstawione, pomiędzy nimi w trawie drobne kwiaty z białymi płatkami (stokrotki, rumianek?). Akwarela w ciemnej zielono-brązowej tonacji.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.617

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1006.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 68.

900a
Rycerz i dziewczyna

Tytuły: Rycerz pędzący na koniu (Grońska 1991), Rycerz i dziewczyna (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [ok. 1880].

Materiał i technika: kredka, papier akwarelowy.

Wymiary: 23 × 29,3

Opis, sygnatury, napisy: Po prawej rycerz w hełmie z pióropuszem galopujący na koniu w prawą stronę. Mężczyzna odwraca się przez ramię do tyłu, skąd nadbiega kobieta o obfitych kształtach, w powiewnej sukni i z rozwianymi włosami. Na podłożu zarysy roślinności. Rysunek został wykreślony dynamiczną, pospiesznie prowadzoną linią, w związku z czym pewne partie szkicu nie są w pełni czytelne. Chodzi tu głównie o postać odjeżdżającą na koniu – wydaje się, że zza rycerza wyłania się inna postać, lub też, że trzyma on w ramionach jakieś zawiniątko (dziecko?). U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.599

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1098; Melbechowska-Luty 2001, s. 228.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 272.

Uwagi: Jest to szkic przygotowawczy do akwareli, stanowiący wariant kompozycji: *Zakłète jezioro (Upiory)* (poz. kat. 902).

Aleksandra Melbechowska-Luty sugerowała, że praca powstała z inspiracji lekturą dzieł romantycznych, np. Waltera Scotta, nie wskazała jednak bezpośredniego źródła motywu (Melbechowska-Luty 2001, s. 228).

Na odwrocie znajduje się szkic: *Zarys kobiecej postaci* (następna poz. kat.).

900b
Zarys kobiecej postaci

Czas powstania: [ok. 1880].

Materiał i technika: ołówek, gruby papier.

Wymiary: 23 × 29,3

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny zarys kobiety ze złożonymi rękami, w półpostaci, usytuowany po lewej stronie arkusza. U góry wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 599” obrócony o 180° oraz odcisk suchej pieczęci „BN”. W lewym górnym rogu także ołówkiem, obcej ręki wpis: „23”, obrócony o 90° w prawo.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.599 verso.

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1098 v.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się rys. *Rycerz i dziewczyna* (poprzednia poz. kat.) obrócony o 180°.

Zakłęte jezioro (Upiory)

Tytuły: Upiory (Muzeum Narodowe Polskie w Rapperswilu) Scena fantastyczna (Zieliński 1962), Scena fantastyczna – Upiory (ML), Zakłęte jezioro (Upiory) (Melbechowska-Luty 2001).

Czas powstania: [ok. 1880].

Materiał i technika: akwarela, ołówki, papier akwarelowy.

Wymiary: 23,5 × 31,4.

Opis, sygnatury, napisy: Scena figuralna usytuowana w gęstwinie drzew, okalających taflę wody (jezioro, strumień?). Po lewej, na brzegu (lub nad powierzchnią wody) spoczywa kobieca postać w jasnej sukni, zwrócona w lewo. Jej długie, falujące włosy rozwiewa wiatr. Kobieta spogląda przez ramię na rycerza odjeżdżającego na białym koniu, w prawym dolnym rogu kompozycji. Rycerz, w zbroi i w hełmie z purpurowymi piórami, także odwraca się w stronę kobiety. Wydaje się, że trzyma on na ramieniu małe dziecko (?). Sylwetka rumaka widoczna jest fragmentarycznie, ujęta od strony zadu. Po lewej w głębi kępa drzew, a poniżej, w wodzie widoczne ich odbicie. W akwareli przeważają odcienie zieleni i błękitu, z akcentami czerwieni i sepii. Plamy barwne o płynnych formach zacierają kontury przedstawionych obiektów.

Miejsce przechowywania: ML, Dział Dokumentacji.

Nr inw.: K.1233

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Zob. poz. 810. W Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu nr inw. nr inw. 1355.

Bibliografia: Materiały, k. 272; Zieliński 1962, s. 171–172; Polanowska 1998, s. 141; Melbechowska-Luty 2001, s. 184; Domański 2001, s. 5; Kalendarz 2, 720; Chlebowska 2013b, s. 158; Chlebowska 2013c, s. 156.

Reprodukcje: Zieliński 1962, s. 170; Melbechowska-Luty 2001, il. VII (barwna); Chlebowska 2013c, s. 164, il. 4.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 352, tabl. 11; Lublin, Galeria Sztuki Sceny Plastycznej KUL, 1992 – Norwid 1992, poz. 6; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 186, il. 124 (barwna).

Uwagi: Na odwrocie, w układzie pionowym napisy ołówkiem, obcej ręki. Po lewej: „»Upiory« / Mal C. Norwid”. W prawym dolnym rogu, na nalepce (6,5 × 10): „wł. [...] Kokoszko”. Kompozycja stanowi prawdopodobnie ilustrację nieustalonego wątku, wywodzącego się z literatury romantycznej. Zob. także Uwagi do szkicu *Rycerz i dziewczyna* (poz. kat. 900a), stanowiącego wariant niniejszej sceny.

Sześć postaci przy stole

Tytuł: Sześć postaci przy stole (MNW).

Czas powstania: [ok. 1880].

Materiał i technika: kredka, papier.

Wymiary: 27,3 × 33 – naklejony górną krawędzią na granatową podkładkę (32 × 39).

Opis, sygnatury, napisy: Scena o charakterze karykaturalnym. Dwaj mężczyźni siedzą przy niewielkim stole zastawionym szklankami: po lewej otyły, po prawej szczupły, z kozią bródką, na twarzy ironiczny uśmiech. Za nimi stoją trzy postaci, a kolejna odchodzi od stołu z prawej strony. Rysunek nieukończony, figury opracowane jedynie w ogólnych zarysach. Tylko cztery postaci mają zaznaczone rysy twarzy.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.160414

Stan zachowania: zły – papier pomięty, mocno zabrudzony, zaplamiony. Na odwrocie nie-określone szkicowe zarysy zamalowane szarą akwarelą z wpisanymi akwarelą inicjałami: „C.N.”. U góry po prawej naddarcie papieru w kształcie klina, w lewy dolnym rogu niewielki ubytek.

Proweniencja (historia obiektu): Zob. poz. 874. W Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu nr inw. 2946.

Bibliografia: Chlebowska 2013c, s. 155.

Uwagi: Na odwrocie, w prawym dolnym rogu prostokątna naklejka oraz odcisk pieczęci „MUZ. NAR. POLS. w Rapperswilu”, u dołu napis ołówkiem obcej ręki: „rys. C. Norwid”. W prawym dolnym rogu odcisk pieczęci: „(...) MUZ. NAR. (...) w Rappers(...)” i mała prostokątna naklejka oraz wpis czarnym atramentem obcej ręki: „1318/1902”.

Trzy głowy

Tytuły: Fragment niewiadomej kompozycji (PZ), Trzy głowy (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, gruby papier.

Wymiary: 11,7 × 7,3 – lewy brzeg nierówno oddarty.

Opis, sygnatury, napisy: Głowy trzech postaci usytuowane jedna nad drugą, okryte kapturami lub chustami w różnych kolorach. Rysy twarzy ujęte sumarycznie, trudno nawet rozpoznać płeć przedstawionych figur. U dołu głowa zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, lekko pochylona, okryta brązowo-żółtawą chustą; nad nią, nieco w głębi druga, prawdopodobnie z zarostem. Najwyżej, po prawej ledwo widoczne zarysy trzeciej głowy w czerwonym nakryciu. Akwarela w ciemnej niebiesko-brązowo-szarej tonacji.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.618

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: PZ A, 1094; Grońska 1991, poz. 1003.

Reprodukcje: PZ A, po s. 624; Antologia, s. 13.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Uwagi: Akwarela stanowi wycinek większej nieznannej całości.

Na odwrocie widoczny odcisk suchej pieczęci „BN”.

Skrzydlate potwory

Tytuł: Skrzydlate potwory na tle skłębionych mas (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, papier.

Wymiary: 11,6 × 10,3 (prawy dolny róg obcięty).

Opis, sygnatury, napisy: Pośrodku wizerunek drapieżnego ptaka z uniesionymi skrzydłami, z głową w prawym profilu. Tuż nad nim sfruwająca z góry sowa. Wokół trudne do identyfikacji kształty zlewające się z tłem. Akwarela w mrocznej zielono-brązowo-niebieskawej kolorystyce.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.794

Stan zachowania: bardzo dobry – na odwrocie przebarwienia papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1007.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 74; BN 2001 – *Autografy* 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Strażnik więzienny

Tytuł: Strażnik więzienny (Grońska 1991).

Czas powstania: [ok. 1880].

Materiał i technika: kredka, tusz, pióro, akwarela, ołówek, papier.

Wymiary: 14,5 × 5,3

Opis, sygnatury, napisy: Mężczyzna w hełmie stojący na tle muru z bloków kamiennych, zwrócony w lewo. W rękach trzyma przed sobą dużą misę. Rysunek podmalowany akwarelą: postać czerwienią i brązem, tło niebieskawo-brunatne. Po lewej pionowo w dół sygnatura i data piórem: „C. NORWID 188[część daty nieczytelna]”. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.736

Stan zachowania: dobry – przy górnej krawędzi niewielkie ubytki uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1015; Melbechowska-Luty 2004, s. 46; Kalendarz 2, 720.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 161; Melbechowska-Luty 2001, il. 336.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 75, il. 113.

Muza ukraińska

Tytuł: Muza ukraińska (Norwid).

Czas powstania: 1882

Materiał i technika: akwarela, ołówek, karton.

Wymiary: 14,7 × 21,8 – naklejona na kartonową podkładkę w kolorze ciemnoszarym (24,5 × 21,8).

Opis, sygnatury, napisy: Kobieta w rozwianych szatach, unosząca się w półleżącej pozie nad rozległym stepowym krajobrazem. Postać wydaje się płynąć w powietrzu w prawą stronę, odwraca głowę spoglądając w górę ku dwóm szerokim smugom światła, padającym na nią z lewej strony pochmurnego nieba. Górna część ciała obnażona, dolną spowija obficie udrapowana szata z szarfami, które podobnie jak włosy powiewają. Ręce uniesione, w prawej dłoni lira, widoczna tylko częściowo zza ramienia kobiety. Pejzaż ujęty umownie, z zarysami roślinności w partii terenu i skłębionych chmur w partii nieba. Całość utrzymana w ciemnoszarej tonacji. W prawym dolnym rogu, ukośnie w górę sygnatura z datą, akwarelą i czarną kredką: „C. NORWid. / 1882”.

Miejsce przechowywania: BJ, Oddział Zbiorów Specjalnych.

Nr inw.: I.R.1320

Stan zachowania: dosyć dobry – karton nieco pożółkły, zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Norwid wykonał akwarelę jako prezent dla Józefa Bohdana Zaleskiego z okazji jubileuszu jego 80. urodzin. W 1926 r. wraz ze spuścizną Zaleskiego praca została ofiarowana BJ przez jego syna, Dionizego.

Bibliografia: PWsz 10, 172 (list C. Norwida do Seweryny Duchieńskiej z 1882 r.), 271, 368; Polanowska 1998, s. 141; Domański 2001, s. 5; Kalendarz 2, 745; Chlebowska 2013b, s. 167.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 362, Cyprian Norwid Przewodnik 1946, s. 37.

Uwagi: Poniżej akwareli, na podkładce napis fioletowym atramentem, obcej ręki: „Muza Ukraińska”. Po prawej stronie wpis ołówkiem obcej ręki: „1320”. Na odwrocie, w lewym dolnym rogu wpis ołówkiem obcej ręki: „1320”.

Muza Ukraińska.

(R. 1320)

Mężczyzna grający na dudach

Tytuł: Mężczyzna grający na dudach (Grońska 1991).

Czas powstania: 1882 (?).

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, papier.

Wymiary: ok. 12,8 × 10,8 (nieregularny wycinek).

Opis, sygnatury, napisy: Fragment męskiej postaci przy lewej krawędzi, ujętej od podbródka do kolan, zwróconej nieznacznie w prawo. Mężczyzna gra, ujmując piszczałkę (tzw. przebierkę) dłońmi o ekspresyjnie powyginanych palcach. Wzdłuż prawego brzegu w górę sygnatura z datą piórem: „C. NORWID. 18[82?]”. Akwarela w ciemnej niebiesko-brunatnej tonacji, wzmacniana tuszem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.619

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1016.

Uwagi: Akwarela stanowi wycinek większej całości.

Widok wnętrza z dzieckiem

Czas powstania: 1883 [?]

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier gruby, welinowy.

Wymiary: 19,2 × 24,9

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic, przedstawiający wnętrze holu z małym dzieckiem bawiącym się pośrodku na podłodze. We wnętrzu skromne meble: po lewej krzesło oraz komoda stojąca przy ścianie, nad nią portret, po prawej stolik z krzesłem. Przez otwarte drzwi otwiera się widok na drugie pomieszczenie, przy ścianie schody prowadzące na piętro. Na pierwszym planie po prawej trudne do rozpoznania zarysy, jakby stojącej postaci. W prawym dolnym rogu sygnatura z datą, wykonana rozcieńczonym tuszem, pędzlem: „Norwid / 83[?]”.

Miejsce przechowywania: prywatna kolekcja w Polsce.

Stan zachowania: dobry – trzy narożniki uzupełnione papierem, górna krawędź nierówna (oddarta), papier mocno pociemniały, zabrudzony.

Historia obiektu: W 2012 r. rys. został sprzedany w Galerie und Kunstantiquariat Joseph Fach GmbH we Frankfurcie nad Menem do prywatnej kolekcji w Polsce. Wcześniejsze losy obiektu nieznane.

Bibliografia: Chlebowska 2015c, s. 154; Chlebowska 2016d, s. 306; Cedro 2017, s. 43.

Reprodukcje: Chlebowska 2015c, s. 153 il. 2; Cedro 2017, s. 42, il. 3.

WYKAZ SKRÓTÓW – BIBLIOGRAFIA

- 50 lat Biblioteki
Narodowej 1984 *50 lat Biblioteki Narodowej. Warszawa 1928–1978*, Warszawa 1984
- Adam Mickiewicz 1957 *Adam Mickiewicz. Księga pamiątkowa w stulecie śmierci poety. Portrety, ilustracje, dokumenty oraz wybrane fragmenty dzieł i listów poety*, red. Wanda Markowska, Warszawa 1957.
- Adamiec 1991 Marek Adamiec, *Oni i Norwid. Problemy odbioru twórczości Cypriana Norwida w latach 1840–1883*, Warszawa 1991.
- Album Norwidowskie 2007 *Album Norwidowskie. Profesor Zofii Trojanowiczowej na 50-lecie pracy naukowej*, wyb. i oprac. Anna Artwińska, Zbigniew Przychodniak, Poznań 2007.
- Anisimovets 2008 Yulia Anisimovets, *Postacie kobiet w obrazkach i rysunkach Cypriana Kamila Norwida*, w: „Gorsza” kobieta. Dyskursy inności, samotności, szaleństwa, pod red. Darii Adamowicz, Yulii Anisimovets, Olgi Taranek, Wrocław 2008, s. 147–161.
- Antologia 1933 *Cypriana Norwida antologia artystyczna*, oprac. Zenon Przesmycki, „Grafika” 1933 nr 2, s. 5–28. Wyd. także jako osobna nadbitka.
- Autografy 2001 *Autografy, rysunki i grafika Cypriana Norwida w zbiorach Biblioteki Narodowej*, Warszawa 2001 (mps powielany).
- Babraj 1971 Marcin Babraj OP, *Co zdobywa Przyszłość? W 150 rocznicę urodzin Cypriana Norwida*, „Przewodnik Katolicki” 1971, nr 52, s. 472–473.
- Balicki 1908 Antoni Euzebiusz Balicki, *Cyprian Kamil Norwid*, Kraków 1908.

- Bartoszewski 1957 Władysław Bartoszewski, „Gromy i pyłki”. *Podziemny tomik Norwida*, „Stolica” 1957 nr 20, s. 21.
- Bénézit 1953 E. Bénézit, *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps et de tous les pays...*, t. 6, Paris 1953, p. 387.
- Bezcenne rękopisy 1978 Grl., *Bezcenne rękopisy*, „Trybuna Ludu” 1978, nr 128, s. 5.
- Biblioteka Narodowa 1964 *Biblioteka Narodowa. Katalog rękopisów*, t. VI: *Rękopisy 6001–6600. Utwory i spuścizny literackie, pamiątniki i inne materiały źródłowe historyczne od połowy XVIII do połowy XX w.*, red. B. S. Kupść, Warszawa 1964.
- Biblioteka Narodowa 1972 *Biblioteka Narodowa. Katalog rękopisów*, t. XI: *Rękopisy 8302–9000. Archiwa rodzinne Fredrów i Römerów, zbiory dawnej Biblioteki Ordynacji Krasieńskich oraz inne rękopisy XIX–XX w.*, red. D. Kamolowa, B. Smoleńska, Warszawa 1972.
- Biela, Lijewska 2001 Bogusław Biela, Elżbieta Lijewska, *Korespondencja Norwida z hrabią Hyacinthe de Charencey, prezesem paryskiego Société Philologique*, „Studia Norwidiana” 19: 2001, s. 111–130.
- Bilica 2012 Krzysztof Bilica, *Żarty żartami*, „Ruch Muzyczny”, R. LVI, 2012, nr 7, s. 36–37.
- Braun 1971 Kazimierz Braun, *Cypriana Norwida teatr bez teatru*, Warszawa 1971.
- Buś 1997 Marek Buś, *Składanie pieśni. Z dziejów edytorstwa twórczości Cypriana Norwida*, Kraków 1997.
- Cedro 2017 Adam Cedro, *Do dziś odszukane. O ostatnio odkrytych norwidianach*, „Przegląd Humanistyczny” 2017 nr 4, s. 39–50.
- Chlebowska 2001 Edyta Chlebowska, „*Enfant endormi*”, „Studia Norwidiana” 19: 2001, s. 137–145.
- Chlebowska 2003b Edyta Chlebowska, *O autoportretach Cypriana Norwida*, w: *Czytając Norwida 2*, red. Sławomir Rzepczyński, Słupsk 2003, s. 259–276.
- Chlebowska 2004 Edyta Chlebowska, „*Ipse ipsum*”. *O autoportretach Cypriana Norwida*, Lublin 2004.
- Chlebowska 2004–2005 Edyta Chlebowska, *Nieznany rysunek Norwida z Muzeum Lubelskiego*, „Studia Norwidiana” 22–23: 2004–2005, s. 155–164.

- Chlebowska 2008c Edyta Chlebowska, *Norwidowski Dawid w albumie Marii Wodzińskiej*. W: *Strona Norwida. Studia i szkice ofiarowane profesorowi Stefanowi Sawickiemu*, red. Piotr Chlebowski, Włodzimierz Toruń, Elżbieta Żwirkowska, Edyta Chlebowska, Lublin 2008, s. 29–48.
- Chlebowska 2012b Edyta Chlebowska, *Z Norwidowskiego Archiwum Zenona Przesmyckiego (3). Opisy rysunków Norwida ze zbiorów Wiktora Gomulickiego*, „*Studia Norwidiana*” 30:2012, s. 173–200.
- Chlebowska 2013a Edyta Chlebowska, *Norwid wobec ilustracji i sztuki ilustratorskiej*, „*Sztuka Edycji*” 2013 nr 2, s. 39–50.
- Chlebowska 2013b Edyta Chlebowska, *Norwid sztukmistrz nieznany*, Lublin 2013.
- Chlebowska 2013c Edyta Chlebowska, *Z Norwidowskiego Archiwum Zenona Przesmyckiego (4). Opisy prac plastycznych Norwida z Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu*, „*Studia Norwidiana*” 31:2013, s. 141–169.
- Chlebowska 2013d Edyta Chlebowska, *Pędzłem i piórkem*, „*Nasz Dziennik*” 5 listopada 2013, nr 258; Dodatek specjalny *Cyprian Kamil Norwid poeta nieodkryty*, s. IV–V.
- Chlebowska 2015a Edyta Chlebowska, „*Co byłeś smutny aż do śmierci, a miłujący zawsze*” – *motywy pasyjne w plastyce Cypriana Norwida*, w: *Poezja i egzystencja. Księga jubileuszowa ku czci Profesora Józefa Fr. Ferta*, red. W. Kruszewski, D. Pachocki, Lublin 2015, s. 45–57.
- Chlebowska 2015c Edyta Chlebowska, *Na aukcji i w galerii – o kilku nieznanych realizacjach plastycznych Norwida*, „*Studia Norwidiana*” 33: 2015, s. 147–160.
- Chlebowska 2016a Edyta Chlebowska, „*Brodę na dłoni oparłszy kielichu*” – *figury melancholii w twórczości plastycznej Cypriana Norwida*, w: *Świąty melancholii. W 500-lecie „Melencolii” Albrechta Dürera (1514–2014)*, red. Marek Dybizbański, Aneta Mazur, Opole 2016, s. 79–92.
- Chlebowska 2016d Edyta Chlebowska, *Na aukcji i w galerii – o kilku nieznanych realizacjach plastycznych Norwida: uzupełnienie*, „*Studia Norwidiana*” 34: 2016, s. 305–306.
- Chlebowska 2017 Edyta Chlebowska, „*Listy mogą być krótkie, a natomiast szkicuj piórem*” – *żywiół rysunkowy w epistolografii Norwida*, w: *Norwid: listy, listy...*, red. Ł. Niewczas, Lublin 2017, s. 229–248.

- Chlebowska 2018a Edyta Chlebowska, „Rozmyślając rzeczy znikome” – symbole „Vanitas” w twórczości plastycznej Norwida, w: *Norwidowski świat rzeczy*, red. Paulina Abriszewska, Grażyna Halkiewicz-Sojak, Izabela Dobrze-niecka, Dominika Wojtasińska, Toruń 2018, s. 269–296.
- Chlebowska 2018d Edyta Chlebowska, *Twórczość Cypriana Norwida wobec malarstwa warszawskiego I połowy XIX w.*, w: „Nie kłaniać się okolicznościom”. *Nad romantycznymi lekturami Zofii Trojanowiczowej*, red. Lidia Banowska, Jerzy Borowczyk, Elżbieta Lijewska, Poznań 2018, s. 231–250.
- Chlebowska 2019a Edyta Chlebowska, *Chrystus i dzieci. Rysunkowe inedita Norwida*, „Studia Norwidiana” 37:2019, s. 145–158.
- Chlebowski 2006–2007 Piotr Chlebowski, *Z problematyki edytorskiej notatników i albumów Norwida*, „Studia Norwidiana” 24–25: 2006–2007, s. 3–29.
- Chlebowski 2008 Piotr Chlebowski, *Obraz i słowo u Norwida*, w: *Norwid – artysta. W 125. Rocznicę śmierci poety*, pod red. K. Trybusia, W. Ratajczaka, Z. Dambek, Poznań 2008, s. 155–164.
- Chmurski 2011 Mateusz Chmurski, „Światła tkliwość i mistyczna logika”. *Symbol Norwida – między obrazem a słowem*, w: *Symbol w dziele Cypriana Norwida*, red. Wiesław Rzońca, s. 260–272.
- Chmurski 2015 Mateusz Chmurski, *L’œil de l’ironie?*, w: *Norwid notre contemporain*, red. Maria Delaperrière, Paryż 2015, s. 163–178.
- Ciechanowska 1928 Zofia Ciechanowska, *Rysunek i list Norwida z roku 1859*, „Ruch Literacki” 1928, nr 6, s. 172–176.
- Cyprian Kamil Norwid 1983 *Cyprian Kamil Norwid 1821–1883. Centenaire de la mort du poète Société Historique et littéraire polonaise*, Paris 1983.
- Cyprian Kamil Norwid 1986 *Cyprian Kamil Norwid. Interpretacje i konteksty*, red. Piotr Żbikowski, Rzeszów 1986.
- Cyprian Norwid 1946 *Cyprian Norwid. Wystawa w 125. rocznicę urodzin. Katalog*, [oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Zofia Rothertowa, Jerzy Sienkiewicz, przy współudziale Janiny Ruszczykowej i Zofii Stefanowskiej], Warszawa: Muzeum Narodowe w Warszawie 1946.
- Cyprian Norwid 1971 *Cyprian Norwid. W 150. rocznicę urodzin*, oprac. Zdzisław Łapiński, Halina Natuniewicz, Warszawa 1971.

- Cyprian Norwid 1988 *Cyprian Norwid (1821–1883). Poet-thinker-craftsman. A Centennial Conference*, Ed. By Bolesław Mazur and George Gömöri, Londyn 1988.
- Czajkowski 1998 Zbigniew Czajkowski, *Przyjaźnie i miłości Norwida: rzecz bez przypisów*, Warszawa 1998.
- Czapska 1959 Maria Czapska, *Izba Norwida*, „Nowy Świat. Dodatek Tygodniowy Ogniu” [Nowy Jork] 1959, nr 2, s. 2.
- Czarnocka 2015 Anna Czarnocka, *L’art de Cyprian Norwid*, w: *Norwid notre contemporain*, red. Maria Delaperrière, Paris 2015, s. 287–314.
- Czechowicz 1983 Józef H. Czechowicz, *Wspomnienie. Dom św. Kazimierza*, Lublin 1983.
- Dambek 2008b Zofia Dambek, *Kariera szlafroka czyli wokół karykatur szlachciców Norwida*, w: *Norwid – artysta. W 125. rocznicę śmierci poety*, red. Krzysztof Trybuś, Wiesław Ratajczak, Zofia Dambek, Poznań 2008, s. 101–112.
- Dambek 2012 Zofia Dambek, *Cyprian Norwid a tradycje szlacheckie*, Poznań 2012.
- Dobrowolski 1957 Tadeusz Dobrowolski, *Nowoczesne malarstwo polskie*, t. 1–3, Wrocław – Kraków 1957.
- Domański 2001 Michał Domański, *Znaleźć obraz w wieszczu nucie. Cyprian Kamil Norwid – artysta sztuk pięknych*, „Rota” 3 (43), 2003, s. 4–7.
- Dubicki 1956 Jan Dubicki, „Piękno jest po to, aby zachwycalo do pracy, praca – by się zmartwychwstało”, „Nowy Świat” 1956, nr 221, s. 2.
- Dulęba 1975 *Chopin*, oprac. Władysław Dulęba, Kraków 1975.
- DW Cyprian Norwid, *Dzieła wszystkie*, Lublin 2007–2017 (liczba rzymska po skrócie oznacza numer tomu, arabska numer strony).
- Dworakowski 2015 Marian Dworakowski, *Słowo jest ogień...*, Szczecin 2015.
- DZ Cyprian Norwid, *Dzieła zebrane*, opracował Juliusz W. Gomulicki, t. 1–2, Warszawa 1966.
- Falkowski 1933a Zygmunt Falkowski, *Rzecz o tragizmie „Kleopatry” C. K. Norwida*, Wilno 1933.
- Falkowski 2018 Stanisław Falkowski, *Gladiator prawdy. Norwid – poeta naszych czasów*, bmnw, 2018.

- Fieguth 2008 Rolf Fieguth, *Karyaturalność, erotyzm, idealizacja. Kilka uwag o wybranych szkicach i rysunkach Norwida (w luźnym nawiązaniu do „Quidama”)*, w: *Norwid – artysta. W 125. rocznicę śmierci poety*, pod red. Krzysztofa Trybusia, Wiesława Ratajczaka, Zofii Dambek, Poznań 2008, s. 11–26.
- Fieguth 2014 Rolf Fieguth, *Zaproszenie do „Quidama”. Portret poematu Cypriana Norwida*, Warszawa 2014.
- Fink 2010 Kinga Fink, *Wiersze Kornela Ujejskiego dedykowane muzykom koncertującym we Lwowie*, w: *Musica Galiciana: kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich (od doby piastowsko-książęcej do roku 1945)*, t. XII, red. Grzegorz Oliwa, Rzeszów 2010, s. 79–96.
- Gadamska-Serafin 2011 Renata Gadamska-Serafin, *Imago Dei. Człowiek w myśli i twórczości Cypriana Kamila Norwida*, Sanok 2011.
- Gałęzowska 1958 Irena Gałęzowska, *Na rozstajnych drogach. Rok 1868 w życiu Cypriana Norwida*, „Syrena. Dodatek Literacko-Naukowy” (Paryż) 1958, nr 5 (50), s. 1–2.
- Gałęzowska 1959 Irena Gałęzowska, *Na rozstajnych drogach. Rok 1868 w życiu Cypriana Norwida*, „Nowy Świat. Dodatek Tygodniowy Ogniwo” [Nowy Jork] 1959, nr 2, s. 6.
- Gąsiorowski 2001 Krzysztof Gąsiorowski, *Norwid. Wieszczy-sufler*, Kielce 2001.
- Gomulicki 1904 Wiktor Gomulicki, *Norwid jako humorysta*, „Wędrowiec” 1904, nr 1, s. 15; nr 2, s. 34, 35.
- Gomulicki 1957 Juliusz Wiktor Gomulicki, *Norwida „lżejszy kaliber”*, „Nowe Książki” 1957, nr 9 s. 553.
- Gomulicki 1960 Juliusz Wiktor Gomulicki, *Wędrowni teatryk Norwida*, Warszawa 1960.
- Gomulicki 1961a Juliusz Wiktor Gomulicki, *Nad portretem Norwida*, „Świat” 1961, nr 39, s. 11.
- Gomulicki 1962b Juliusz Wiktor Gomulicki, *Norwidowe portrety Warszawy*, „Stolica” 1962, nr 50–51, s. 34.
- Gomulicki 1967b Juliusz Wiktor Gomulicki, *Ostatni romans Norwida*, „Stolica” 1967, nr 17, s. 6.

- Gomulicki 1996 Juliusz Wiktor Gomulicki, *Kępa niezapominek. Przygoda z zagadkowym rękopisem Norwida*, Podkowa Leśna 1996.
- Gomulicki 2003 Juliusz Wiktor Gomulicki, *Pierwszy „odkrywca” wielkości Norwida (Norwidowska podróż Wiktora Gomulickiego)*, w: *Norwid z perspektywy początku XXI wieku*, red. Janusz Rohoziński, Pułtusk 2003, s. 203–357.
- Gomulicki, Jakubowski 1961 *Nowe studia o Norwidzie*, red. Juliusz Wiktor Gomulicki i Jan Zygmunt Jakubowski, Warszawa 1961.
- Grajewski 1972 Ludwik Grajewski, *Bibliografia ilustracji w czasopismach polskich XIX i początku XX wieku (do 1918 r.)*, Warszawa 1972.
- Grońska 1991 Maria Grońska, *Rysunki artystów polskich i obcych w Polsce działających od XVII do XX wieku. Katalog wybranych zbiorów Biblioteki Narodowej do roku 1975*, Warszawa 1991.
- Halkiewicz-Sojak 1994 Grażyna Halkiewicz-Sojak, *Byron w twórczości Norwida*, Toruń 1994.
- Heintsch 1991 Paweł Heintsch, *Klucz do Norwida*, Radom 1991.
- Hieroglifem zapisane 2012 *Hieroglifem zapisane. Cyprian Norwid*, red. Tomasz Korpysz, Warszawa 2012.
- Husarski 1926 Wacław Husarski, *Karykatura w Polsce*, Warszawa 1926.
- Ihnatowiczowa 1983 Jadwiga Ihnatowiczowa, *Prace plastyczne Norwida w zbiorach Biblioteki Narodowej*, „Poezja” 1983, nr 4–5, s. 296–300.
- Inglot 1991 Mieczysław Inglot, *Cyprian Norwid*, Warszawa 1991.
- Inventaire général 1892 *Inventaire général des richesses d’art de la France. Province. Monuments civils*, t. 6, Paris 1892.
- Inwentarz rękopisów 1967 *Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej. Nr 7001–8000, Cz. 3 7801–8000*, oprac. Anna Jałbrzykowska, Kraków 1967.
- Jaki Norwid 1997 *Jaki Norwid? Poznańskie studia polonistyczne. Seria literacka IV (XXIV)*, Poznań 1997.
- Janion 2001 Maria Janion, *Purpurowy płaszcz Mickiewicza. Studium z historii poezji i mentalności*, Gdańsk 2001.
- Jankowski 1912 Józef Jankowski, *Pomnikowe wydawnictwo*, „Świat” 1912, nr 17, s. 7–8.

- Jaroszyński 2013 Piotr Jaroszyński, *Dlaczego Norwid?*, „Nasz Dziennik”, nr z 5 listopada 2013, Dodatek specjalny *Cyprian Kamil Norwid poeta nieodkryty*, s. VI.
- Kalendarz Zofia Trojanowiczowa, Zofia Dambek, przy współudziale Jolanty Czarnomorskiej, *Kalendarz życia i twórczości Cypriana Norwida*, t. I: 1821–1860, Poznań 2007; Zofia Trojanowiczowa, Elżbieta Lijewska, przy współudziale Małgorzaty Pluty, *Kalendarz życia i twórczości Cypriana Norwida*, t. II: 1861–1883, Poznań 2007; Zofia Trojanowiczowa, Zofia Dambek, Iwona Grzeszczak, *Kalendarz życia i twórczości Cypriana Norwida*, t. III: *Aneks. Bibliografia. Indeksy*, Poznań 2007 (pierwsza liczba po skrócie oznacza numer tomu, druga – numer strony).
- Kasperski 1981 Edward Kasperski, *Świat wartości Norwida*, Warszawa 1981.
- Katalog Edyta Chlebowska, *Cyprian Norwid. Katalog prac plastycznych*: t I: *Prace w albumach 1*, Lublin 2014; t II: *Prace w albumach 2*, Lublin 2017; t III: *Prace w albumach 3. Prace luźne 1*, Lublin 2019 (cyt. Katalog, liczba rzymska oznacza numer tomu, liczba arabska – numer strony).
- Katalog tymczasowy 1901 *Katalog tymczasowy zbiorów Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Królestwie Polskim*, Warszawa 1901.
- Katalog zbiorów 1904 *Katalog zbiorów Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Królestwie Polskim*, Warszawa 1904.
- Katalog zbiorów *Katalog zbiorów Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie: Obrazy i rzeźby*, t. 1, Warszawa 1920, 1924, 1925, 1928, 1930, 1933, 1935, 1938.
- Katalog wystawy sztuki polskiej 1894 *Katalog wystawy sztuki polskiej od roku 1764–1886. Wydał Dr Jan Boleż Antoniewicz Profesor Uniwersytetu. Z 75 ilustracjami*, Lwów 1894.
- Koc 1980 Barbara Koc, *Miriam. Opowieść biograficzna*, Warszawa 1980.
- Koc 2016 Barbara Koc, *Zenon Przesmycki. Humanista przełomu XIX i XX wieku*, Legnica 2016.

- Komornicki 1929 Stefan S. Komornicki, *Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie. Wybór cenniejszych zabytków sztuki od starożytności po wiek XIX*. [seria] *Muzea Polskie V*, Kraków 1929.
- Kraszewski 1865 [Józef Ignacy Kraszewski], *Catalogue d'une Collection Iconographique Polonoise (...)*, Dresde 1865.
- Krzemieniecki 1958 Leon Krzemieniecki, *Cyprian Norwid a muzyka*, „Muzyka”, R. III, 1958, nr 1–2, s. 188–196.
- Krzemieniecki 1972b Leon Krzemieniecki, *Numizmatyka literacka Norwida*, w: tegoż, *Romantycy o numizmatyce i medalierstwie*, Wrocław 1972, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1970, s. 50–53
- Kubicka 2011 Anna Kubicka, *Obrazowość słowna i malarska u Norwida w kontekście symbolizmu*, w: *Symbol w dziele Cypriana Norwida*, red. Wiesław Rzońca, Warszawa 2011, s. 247–259.
- Kuik-Kalinowska 2001 Adela Kuik-Kalinowska, *Pisać czy przeżyć? Sztuki plastyczne w biografii Norwida*, „Topos” 2001, nr 6, s. 133–142.
- Kuik-Kalinowska 2007 Adela Kuik-Kalinowska, *Norwid – artysta światła*, w: *Poeta i sztukmistrz. O twórczości poetyckiej i artystycznej Norwida*, red. Piotr Chlebowski, Lublin 2007, s. 341–354.
- Kuik-Kalinowska 2019 Adela Kuik-Kalinowska, *Piórem i stylem. Norwidowskie toposy i techniki artystyczne*, Lublin 2019.
- Labor 1886 Charles Labor, *Musée de la ville de Béziers: explication des oeuvres d'art qui y sont exposées*, Béziers 1884 (kolejne edycje 1889, 1893).
- Lamus 2001 *XII aukcja książek i grafiki*. [LAMUS. Antykwariaty warszawskie, Andrzej i Hanna Oselko], Warszawa 2001.
- Lisicka 2014 Małgorzata Lisicka, *Wokół utworu Cypriana Norwida „Do Nikodema Biernackiego”*, „Napis” XX 2014, s. 245–268.
- Łapiński 1971 Zdzisław Łapiński, *Norwid*, Kraków 1971.
- Łuczak 2013 Bartłomiej Łuczak, *O skrzypcach oraz ich muzyce w wierszu do „artysty zapomnianego” – „Do Nikodema Biernackiego”*, „Studia Norwidiana” 31: 2013, s. 91–115.
- Łysiak 2001 Waldemar Łysiak, *Wyspa zaginionych skarbów*, Chicago-Warszawa 2001.

- Makowski 1988 Stanisław Makowski, *Paryskie rysunki i rękopisy Norwida*, „Przegląd Humanistyczny” 1988, nr 8–9, s. 195–204.
- Malinowski 1987 Jerzy Malinowski, *Imitacje świata. O polskim malarstwie i krytyce artystycznej drugiej połowy XIX wieku*, Kraków 1987.
- Marek 1990 Edmond Marek, *Cyprian Kamil Norwid. Clochard de Dieu et grand poète (1821–1883). Morceaux choisis*, Lille 1990.
- Marlewska 1993 Jadwiga Marlewska, *Autoportret wyznaniem artysty*, „Inspiracje” 1993, nr 5–6, s. 3–5.
- Materiały Zenon Przesmycki, *Materiały do twórczości malarskiej i rysowniczej Cypriana Norwida*, BN, rkps III 6330.
- Melbechowska-Luty 2000 Aleksandra Melbechowska-Luty, *Kilka uwag o symbiozie sztuk Cypriana Norwida*, „Teksty Drugie” 2000, nr 5, s. 43–57.
- Melbechowska-Luty 2001 Aleksandra Melbechowska-Luty, *Sztukmistrz. Twórczość artystyczna i myśl o sztuce Cypriana Norwida*, Warszawa 2001.
- Melbechowska-Luty 2001a Aleksandra Melbechowska-Luty, *Apologia adegradowanej kontemplacji. O dwóch Melancholiach Cypriana Norwida*, „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa”, 2001, nr 1–4, s. 526–535.
- Melbechowska-Luty 2004 Aleksandra Melbechowska-Luty, *Oprzeć głowę o mury klasztorne. Kronika bezdomności Cypriana Norwida*, „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa” 2004, nr 1–2, s. 54–66.
- Melbechowska-Luty 2005 Aleksandra Melbechowska-Luty, *Instrumentarium poety. Kilka uwag o wątkach muzycznych w twórczości Cypriana Norwida*, w: *Muzyka w obrazach Jacka Malczewskiego. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Akademię Muzyczną im. Fryderyka Chopina w Warszawie w 150. rocznicę urodzin malarza*, red. Teresa Grzybkowska, Warszawa 2005, s. 163–177.
- Melbechowska-Luty 2006 Aleksandra Melbechowska-Luty, *Norwida spotkania z fotografią*, „Rocznik Historii Sztuki”, t. XXXI, 2006, s. 77–87.
- Miłośnicy grafiki 2006 *Miłośnicy grafiki i ich kolekcje w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie*, [katalog wystawy], red. Anna Grochala, Muzeum Narodowe w Warszawie – Warszawa 2006.

- Mrozińska, Sawicka 1977 *Polskie zbiory graficzne*, t. 2, *Grafika i rysunki polskie w zbiorach polskich*, red. Maria Mrozińska, Stanisława Sawicka, Warszawa 1977.
- Muszyńska 1962 Zofia Muszyńska, *Na wielkopolskim tropie Norwida*, w: *Literackie przestanki nad Wartą*, red. Zygmunt Szweykowski, Poznań 1962, s. 231–270.
- Muzeum Narodowe
w Krakowie 1978 *Muzeum Narodowe w Krakowie. Zbiory Czartoryskich. Historia i wybór zabytków*, red. Marek Rostworowski, Warszawa 1978.
- Mycielski 1897 Jerzy Mycielski, *Sto lat dziejów malarstwa w Polsce. 1760–1860. Z okazji Wystawy Retrospektywnej Malarstwa Polskiego we Lwowie 1894*, Kraków 1897.
- Niewygodny Norwid 2011 *Niewygodny Norwid*, red. Urszula Furman, Piotr Grządkowski, Warszawa 2011.
- Norwid 1934 *Dzieła Cypriana Norwida*, wyd. Tadeusz Pini, Warszawa 1934.
- Norwid 1939 Cyprian Norwid, *Promethidion*, trad. Joseph Pérard, Paris 1939.
- Norwid 1944 Cyprian Kamil Norwid, *Gromy i pyłki. Nowy tom poezji*, zebrał i oprac. Antoni Zaleski (recte: Juliusz Wiktor Gomulicki), Wilno 1939 (recte: Warszawa 1944).
- Norwid 1949 Cyprian Norwid, *Dwie aureole*, wyd. i opracował Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1949.
- Norwid 1956 Cyprian Norwid, *Okruchy poetyckie i dramatyczne*, oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1956.
- Norwid 1963 Cyprian Norwid, *Do pani na Korczewie. Wiersze, listy, małe utwory prozą*, wyd. i oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1963.
- Norwid 1964 Cyprian Norwid, *Legendy*, wydał z pierwodruków i autografu oraz wstępem poprzedził Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1964.
- Norwid 1965 Cyprian Norwid, *Białe kwiaty*, wydał z pierwodruków i autografu oraz wstępem poprzedził Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1965.
- Norwid 1966 Cyprian Norwid, *Dwa poematy miłosne*, oprac. i wstępem opatrzył Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1966.

- Norwid 1967 Cyprian Norwid, *Listy do Antoniego Zaleskiego z lat 1844–1877*, wyd. Danuta Acecka-Poklewska, Wiesław Mincer, Toruń 1967.
- Norwid 1968 Cyprian Norwid, *Miniatury dramatyczne*, oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1968.
- Norwid 1970 Cyprian Norwid, *Černé květy*, uspořádal, verše a texty přeložil, úrodní stat' a poznámky napsal a obrazový materiál připravil Jan Pilař, s kresbami Cypriana Norwida, Praha 1970.
- Norwid 1974 Cyprian Norwid, *Białe kwiaty*, opracowanie tekstu i studium wstępne Juliusz Wiktor Gomulicki, wyd. 2, Warszawa 1974.
- Norwid 1974a Cyprian Kamil Norwid, *Wybór poezji. Choix de poèmes*, wyd. pol.-fr., przekł. na jęz. fr. Feliks Konopka, wstęp. Kazimierz Wyka, Kraków 1974.
- Norwid 1977 Cyprian Norwid, *Białe kwiaty*, opracowanie tekstu i studium wstępne Juliusz Wiktor Gomulicki, wyd. 3, Warszawa 1977.
- Norwid 1978 Cyprian Norwid, *Cywilizacja. Legenda*, Gdańsk 1978.
- Norwid 1983a Cyprian Norwid, *Czarne kwiaty*, oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1983.
- Norwid 1983b Cyprian Kamil Norwid, *Wiersze*, oprac. Marian Dobrosielski, Białystok 1983.
- Norwid 1984 Cyprian Norwid, *Vade-mecum*, oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Lublin 1984.
- Norwid 1990 Cyprian Norwid, *Kolébka-pieśni. (Do społecznych ludowych pieśniarzy)*, oprac. Józef F. Fert, Lublin 1990.
- Norwid 1992 *Norwid*, [kat. wyst. Galeria Sztuki Sceny Plastycznej KUL], red. kat. Piotr Zieliński, Lublin 1992.
- Norwid 1993 Cyprian Kamil Norwid, *Mysli o Polsce i Polakach*, wyb. Marian Dobrosielski, Białystok 1993.
- Norwid 1993a Cyprian Norwid, *Wiersze wybrane. Vade-mecum*, wyb. i posłowie Waldemar Smaszcz, Białystok 1993.
- Norwid 1996 Cyprian Norwid, *Nowy wybór poezji. Wiersze, utwory cykliczne, poematy*, wyb. i oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1996.
- Norwid 1997 C. Norwid, *O muzyce*, oprac. Władysław Stróżewski, Kraków 1997.

- Norwid 2001 Cyprian Kamil Norwid, *Liryki wybrane*, oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 2001.
- Norwid 2001a Cyprian Kamil Norwid, *Lumières du Royaume*, oprac. Christophe Jezewski, Jean Bourilly, Paul Cazin, Saint-Benoît-du-Sault 2001.
- Norwid 2002 Cyprian Kamil Norwid, *Pilgrim, ili posłedniaja skazka. Stichotworienija, poemny, proza*, pieriewod s polskiego riedaktor-sostawitiel Andriej Bazilewskij, Moskwa 2002.
- Norwid 2004 Cyprian Norwid, *Vade-mecum*, trad. Christophe Jezewski, Mon-tricher 2004.
- Norwid 2004a Cyprian Norwid, *Selected poems*, transl. Adam Czerniawski, intr. Bogdan Czaykowski, London 2004.
- Norwid 2008 *Norwid. Znaki na papierze. Utwory literackie, akwarele, grafiki, rysunki i szkice*, oprac. Piotr Chlebowski, Edyta Chlebowska, Olsza-nica 2008.
- Norwid 2010 Cyprian Norwid, *Chopin – Szopen*, przedm. Jan Ekier, posł. Krzysztof Jezewski, Warszawa 2010.
- Norwid – artysta 2008 *Norwid – artysta. W 125. rocznicę śmierci poety*, red. Krzysztof Trybuś, Wiesław Ratajczak, Zofia Dambek, Poznań 2008.
- Norwid do pań 1999 *Norwid do pań na Korczewie*, oprac. Adam Buszko, Korczew 1999.
- Norwidiana 2003 *Norwidiana ze zbiorów specjalnych Biblioteki Narodowej*, [kat. wyst.], Biblioteka Narodowa, Warszawa 2003.
- Olizarowski 2014 Tomasz August Olizarowski, *Poematy*, oprac. Małgorzata Burzka-Janik, Białystok 2014.
- Osterwina 1956 Matylda Osterwina, *Listy Cypriana Norwida do Eleonory Czapskiej*, w: *Miscellanea z okresu romantyzmu*, red. Stanisław Pigoń, Wrocław 1956, s. 163–169.
- Pamięci Norwida 1946 *Pamięci Cypriana Norwida*, Warszawa 1946.
- Piątek 1998 Joanna Piątek, *Z podwójnego tworzywa. O niektórych listach Norwida*, „Polonistyka” 1998, nr 10, s. 670–673.
- Piechal 1971 Marian Piechal, *Norwid. Rocznica Światowej Rady Pokoju*, „Wid-nokreśli” 1971, nr 9, s. 47.
- Piechal 1974 Marian Piechal, *Mit Pigmaliона. Rzecz o Norwidzie*, Warszawa 1974.

- Piechal 1983 Marian Piechal, *Norwida głód przestrzeni i czasu*, „Życie Literackie” 1983, nr 21, s. 8–9.
- Pietrzak 2015 Agata Pietrzak, „*Robilem czasem aqua forti...*”. *O rzekomych uni-katowych grafikach Norwida*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” t. XLVI 2015, s. 69–81.
- Plucińska 2007 Dorota Plucińska, *Norwida gra z odbiorcą – „Klary Nagnioszewskiej samobójstwo”*, w: *Poeta i sztukmistrz. O twórczości poetyckiej i arty-stycznej Norwida*, red. Piotr Chlebowski, Lublin 2007, s. 139–170.
- Plucińska 2008 Dorota Plucińska, *Biografia jako tworzywo literackie: [Pamiętnik podróży] Cypriana Norwida*, w: *Strona Norwida. Studia i szkice ofiarowane profesorowi Stefanowi Sawickiemu*, red. Piotr Chlebow-ski, Włodzimierz Toruń, Elżbieta Żwirkowska, Edyta Chlebowska, Lublin 2008, s. 315–331.
- Plucińska 2009 Dorota Plucińska, *Komizm w twórczości Norwida (na materiale literackim i plastycznym) – „Klary Nagnioszewskiej samobójstwo”*, „Przegląd Humanistyczny” 2009, nr 5–6, s. 103–114
- Plucińska 2013 Dorota Plucińska, *Norwida koncepcja literatury. Obszary dyskursu i reinterpretacji: gatunki, kategorie, konwencje*, Pułtusk-Warszawa 2013.
- Plucińska 2015 Dorota Plucińska, *Czy Cyprian Norwid lubił koty? O motywie kota w utworach literackich i pracach plastycznych*, w: *Poezja i egzystencja. Księga jubileuszowa ku czci Profesora Józefa F. Ferta*, red. Wojciech Kruszewski, Dariusz Pachocki, Lublin 2015, s. 125–146.
- Pniewski 2008 Dariusz Pniewski, *Po co Norwidowi fantazja?*, w: *Strona Norwida. Studia i szkice ofiarowane profesorowi Stefanowi Sawickiemu*, red. Piotr Chlebowski, Włodzimierz Toruń, Elżbieta Żwirkowska, Edyta Chlebowska, Lublin 2008, s. 333–346.
- Pokora 2012 Jakub Pokora, *Nie tylko podobizna. Szkice o portrecie*, Warszawa 2012.
- Polanowska 1998 Jolanta Polanowska, *Cyprian Norwid*, [hasło], w: *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966r.). Mala-rze. Rzeźbiarze. Graficy*, t. VI, red. Katarzyna Mikocka-Rachubowa i Małgorzata Biernacka, Warszawa 1998, s. 135–150.

- Prorok niechciany 2001 Cyprian Norwid, *Prorok niechciany*, [katalog wystawy], Warszawa: Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza 2001.
- Przewodnik MNK 1914 *Przewodnik po Muzeum Narodowym w Krakowie*, Kraków 1914.
- Puzynina 2001 Jadwiga Puzynina, „*Bo człowiek jestem, jakkolwiek wędrowiec...*”, „List do Pani” 2001, nr 5, s. 20.
- Pyra 2001 J. Pyra, *Za co nie lubimy Norwida?*, „Korespondent Paryski” 2001, nr 4–5, s.
- PZ C. Norwid, *Pisma zebrane*, wydał Zenon Przesmycki, t. A, C, E: Warszawa 1911, t. F: Warszawa 1911 (*recte* 1946) (litera po skrócie oznacza tom, liczba – numer strony).
- Romantyzm 1975 *Romantyzm i romantyczność w sztuce polskiej XIX i XX wieku. Wystawa w salach Zachęty CBWA w Warszawie: październik-listopad 1975*, [kat. wyst., oprac. Janusz Wąlek], Warszawa 1975.
- Rostworowski 1990 Marek Rostworowski, *Wędrowny Sztukmistrz. Dedykowane Norwidowi eseje o malarstwie polskim*, Warszawa 1990.
- Roter-Burkane 2008 Anna Roter-Burkane, *Sit tibi crinolina levis. Mody i niewygody, czyli zagadnienie stroju kobiecego w twórczości Cypriana Norwida*, w: *Piękno wieku dziewiętnastego. Studia i szkice z historii literatury i estetyki*, red. Elżbieta Nowicka, Zbigniew Przychodniak, Poznań 2008, s. 329–342.
- Ruszczyk, Urbański 1994a Ferdynand Bohdan Ruszczyk, Jacek Urbański, *Polska karykatura portretowa. Antologia od początków do współczesności*, Warszawa 1994.
- Rzońca 2013 Wiesław Rzońca, *Premodernizm Norwida – na tle symbolizmu literackiego drugiej połowy XIX wieku*, Warszawa 2013.
- Seruga 1933 Józef Seruga, *Grafika Cypriana Norwida w zbiorach biblioteczno-muzealnych hr. Tarnowskich w Suchej*, „Czas” 1933, nr 127, s. 4.
- Siemion 2001 Wojciech Siemion, *Lekcja czytania. Norwid*, Warszawa 2001.
- Sienkiewicz 1954 Jerzy Sienkiewicz, *Realistyczny rysunek polski XIX wieku. Katalog wystawy*, Poznań 1954 (mps powielany).
- Sienkiewicz 1970 Jerzy Sienkiewicz, *Rysunek polski od oświecenia do Młodej Polski*, Warszawa 1970.

Wykaz skrótów – Bibliografia

- Sinko 1933 Tadeusz Sinko, *Poeta – trudny (w 50-tą rocznicę śmierci Cypriana Norwida)*, „Kurier Literacko-Naukowy” 1933, nr 21, s. 2.
- Skarby kultury polskiej 2004 *Skarby kultury polskiej ze zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu*, Warszawa 2004.
- Skierkowska 1980 E. S. [Elżbieta Skierkowska], *Biblioteka Narodowa, w: Polskie kolekcjonerstwo grafiki i rysunku*, Warszawa 1980.
- Sprawozdanie 1880 *Sprawozdanie Komitetu Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Królestwie Polskim za rok 1879*, Warszawa 1880.
- Sto pięćdziesiąt lat
malarstwa polskiego 1918 *Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego w szkicach. Katalog IX-ej wystawy Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości urządzonej wspólnie z Polską Macierzą Szkolną ze zbiorów Dominika Witke-Jeżewskiego w maju i czerwcu 1918 roku w Warszawie. Rynek Starego Miasta No 32 Kamienica Baryczków*, pod red. Wacława Husarskiego, Dominika Witke-Jeżewskiego i in.
- Suchodolska, Jakimowicz,
Jaworska 1961 Maria Suchodolska, Irena Jakimowicz, Jadwiga Jaworska, *Rysunki z kolekcji J. I. Kraszewskiego w Muzeum Narodowym w Warszawie*, Warszawa 1961.
- Sudolski 2003 Zbigniew Sudolski, *Norwid. Opowieść biograficzna*, Warszawa 2003.
- Swieykowski 1905 Emanuel Swieykowski, *Pamiętnik Towarzystwa Sztuk Pięknych w Krakowie, 1854–1904*, wyd. 1, Kraków 1905.
- Swieykowski 1905b Emanuel Swieykowski, *Pamiętnik Towarzystwa Sztuk Pięknych w Krakowie, 1854–1904*, wyd. 2, Kraków 1905.
- Syzdół 1991–1992 Justyna Syzdół, *Karykatury Cypriana Norwida*, „Studia Norwidiana” 9–10: 1991–1992, s. 65–93.
- Szczepański 1947 Stanisław Szczepański, *Norwid-plastyk*, „Głos Wielkopolski” 1947 nr 176, s. 3.
- Sztuka warszawska 1962 *Sztuka warszawska od średniowiecza do połowy XX wieku. Katalog wystawy jubileuszowej zorganizowanej w stulecie powstania Muzeum 1862–1962*, t. II: *Od oświecenia do połowy XX wieku*, Warszawa 1962.
- Świontek 1983 Sławomir Świontek, *Norwidowski teatr świata*, Łódź 1983.

- Teatru Norwida
fragmenty 1971 *Teatru Norwida fragmenty. Wystawa w 150-lecie urodzin. Katalog – pamiątka*, oprac. Ewa Makomaska, Teatr Wielki w Warszawie, Muzeum Teatralne, Warszawa 1971.
- Teka I *Rysunki i grafika C. K. Norwida*, Warszawa [1946] (kilka wersji różniących się zestawem ilustracji).
- Teka II *Rysunki i grafika Norwida*, Warszawa [1946].
- Teka III *Rysunki i grafika K. C. Norwida*, Warszawa [1946] (kilka wersji różniących się zestawem ilustracji).
- Tomaszewski 2009 Mieczysław Tomaszewski, Chopin, Olszanica, Kraków 2009
- Tomaszewski 2010 Mieczysław Tomaszewski, *Chopin*, Olszanica 2010.
- Tomaszewski 2010a Mieczysław Tomaszewski, *Chopin. Człowiek, dzieło, rezonans*, Kraków 2010.
- Toporowski 1983 W. T[oporowski], *Akwarela Norwida we francuskim muzeum*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” (Londyn) 1983, nr 184, s. 2.
- Towarzystwo
Historyczno-Literackie 2014 *Towarzystwo Historyczno-Literackie, Biblioteka Polska w Paryżu: zarys historii i prezentacja zbiorów*, [red. Wiesława Kordaczuk, Elżbieta Kosieradzka, Ewa Rutkowska], Paryż – Warszawa 2014.
- Trojanowiczowa 1972 Zofia Trojanowiczowa, „Nie w każdym czasie i społeczeństwie wolno jest być poetą bez wieńca i togi”, „Nurt” 1972, nr 10, s. 51.
- Trojanowiczowa 2002 Zofia Trojanowiczowa, *O wierszu „Do Nikodema Biernackiego”*, w: *Rozjaśnianie ciemności. Studia i szkice o Norwidzie*, red. Jacek Brzozowski, Barbara Stelmaszczyk, Kraków 2002, s. 73–81.
- Trojanowiczowa,
Lijewska 1999–2000 Zofia Trojanowiczowa, Elżbieta Lijewska, *Z prac nad kalendarzem życia i twórczości Cypriana Norwida*, „Studia Norwidiana” 17–18: 1999–2000, s. 141–273.
- Trybuś 2000 Krzysztof Trybuś, *Stary poeta. Studia o Norwidzie*, Poznań 2000.
- Turkiewicz 1952 Zygmunt Turkiewicz, *Norwid jako plastyk*, „Życie” (Londyn), 1952, nr 50, s. 3.

Wykaz skrótów – Bibliografia

- Urbankowski 2001 Bogdan Urbankowski, *Czytelnik i wykonawca testamentu Norwida*, „Nasz Dziennik”, nr z 29–30 września 2001, s. 14–15.
- W 50-lecie śmierci 1934 [b.n.], *W 50-lecie śmierci Cypriana Norwida*, „Kalendarz Ilustrowanego Kuriera Codziennego na rok 1934”, r. VII, s. 131.
- W kręgu rembrandtowskiej tradycji 1961 *W kręgu rembrandtowskiej tradycji. Rysunki i grafika*, red. Irena Jakimowicz, Warszawa 1961.
- Walczyk 2005 Elżbieta Walczyk, *Rysunki Norwida – relacja konserwatorska*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej” 2005, nr 3, s. 10–11.
- Walczyk, Woźniak 2006 Elżbieta Walczyk, Maria Woźniak, *Konserwacja spuścizny literackiej i artystycznej Cypriana Norwida ze zbiorów Biblioteki Narodowej*, „Notes Konserwatorski” 2006, nr 10, s. 144–159.
- Walentynian 1908 Walentynian [Michał Synoradzki], *Pierwszy symbolista polski*, „Lechita” 1908, nr 24–25, s. 467–469.
- Wallis 1964 Mieczysław Wallis, *Autoportret*, Warszawa 1964.
- Wallis 1966 Mieczysław Wallis, *Autoportrety artystów polskich*, Warszawa 1966.
- Weber 2000 Bożena Weber, *Chopin*, Wrocław 2000.
- Wężyk 1987 Władysław Wężyk, *Kronika rodzinna*, oprac. Maria Dernałowicz, Warszawa 1987.
- Widacka 1985–1986 Hanna Widacka, *Grafika Cypriana Norwida*, „Studia Norwidiana” 3–4: 1985–1986, s. 153–180.
- Widacka 1996 Hanna Widacka, *Nieznany Norwid: grafika*, Warszawa 1996.
- Widacka 2004 Hanna Widacka, *Sieniński autoportret Norwida w litografii z 1841 roku*, „Biuletyn Historii Sztuki” 2004, nr 1–2, s. 219–223.
- Wiercińska 1969 Janina Wiercińska, *Katalog prac wystawionych w Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie w latach 1860–1914*, Wrocław 1969.
- Witkowska 1997 Alina Witkowska, *Cześć i skandale. O emigracyjnym doświadczeniu Polaków*, Gdańsk 1997.
- Witkowska, Przybylski 1997 Alina Witkowska, Ryszard Przybylski, *Romantyzm*, Warszawa 1997.
- WP *Wszystkie pisma Cypriana Norwida po dziś w całości lub fragmentach odzyskane*, wyd. Zenon Przesmycki, Warszawa 1937 (pierwsza liczba po skrócie oznacza numer tomu, druga numer strony).

- Wyka 1947a Kazimierz Wyka, *Rehabilitacja bardzo częściowa*, „Przegląd Artystyczny” 1947, nr 3, s. 11.
- Wyka 1967 Kazimierz Wyka, *Norwid w Krakowie*, Kraków 1967.
- Wystawa norwidowska 1947 D. J., *Wystawa norwidowska*, „Tygodnik Powszechny” 1947, nr 6, s. 11.
- Z Norwidem 1990 *Z Norwidem*, red. wybór i układ Jacek Lubart-Krzysica, Kraków 1990.
- Zajączkowski 2013 Prawda i sumienie, [wywiad z Ryszardem Zajączkowskim przepr. Beata Falkowska], „Nasz Dziennik” 5 listopada 2013, nr 258; Dodatek specjalny *Cyprian Kamil Norwid poeta nieodkryty*, s. VII–VIII.
- Zaniewicki 1957 Zbigniew Zaniewicki, *Pisma polityczne*, „Wiadomości” (Londyn), 1957, nr 33, s. 1.
- Zaniewicki 2007 Zbigniew Zaniewicki, *Rzecz o „Quidam” Cypriana Norwida*, Lublin-Rzym 2007.
- Zbiory Towarzystwa
Zachęty 1908 *Zbiory Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Królestwie Polskim*, Warszawa 1908.
- Zbiory Towarzystwa
Zachęty 1912 *Zbiory Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Królestwie Polskim*, Warszawa 1912.
- Zdziechowska, Jakubowska,
Jakubowski 1988 Zofia Zdziechowska, Ewa Jakubowska, Grzegorz Jakubowski, *Wybrane rysunki, akwarele i litografie z kolekcji Towarzystwa Historyczno-Literackiego i Biblioteki Polskiej* [kat. wyst., maszynopis powielany], Paryż 1988.
- Zieliński 1962 Jan Zieliński, *Malarstwo – niedoceniona twórczość Norwida*, „Życie i Myśl”, 1962, nr 3–4, s. 168–174.
- Zieliński 2008 Jan Zieliński, *Zwiotczały pegaz*, w: *Strona Norwida. Studia i szkice ofiarowane profesorowi Stefanowi Sawickiemu*, red. Piotr Chlebowski, Włodzimierz Toruń, Elżbieta Żwirkowska, Edyta Chlebowska, Lublin 2008, s. 431–436.

Wykaz skrótów – Bibliografia

- Ziołowicz 2015 Agnieszka Ziołowicz, *W stronę Diogenesa. Z problemów Norwidowskiej koncepcji kultury*, „Wiek XIX. Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adam Mickiewicza”, R. VIII, 2015, s. 359–378.

*

BJ	Biblioteka Jagiellońska
BN	Biblioteka Narodowa
fot.	fotografia
il.	ilustracja
k.	karta
ML	Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie
MNK	Muzeum Narodowe w Krakowie
MNP	Muzeum Narodowe w Poznaniu
MNW	Muzeum Narodowe w Warszawie
nr inw.	numer inwentarzowy
oł.	ołówek, ołówkiem
poz. kat.	pozycja katalogowa
rys.	rysunek
tabl.	tablica
zob.	zobacz

ŹRÓDŁA ILUSTRACJI

Agra-Art Dom Aukcyjny, poz. kat. 758; www.artnet.de poz. kat. 886a; Biblioteka Jagiellońska, poz. kat.: 703, 906; Biblioteka Narodowa, poz. kat.: 702, 704, 707, 708a, 708b, 712–719, 723–743, 746, 749, 751, 753–757, 762–773, 776, 781–787, 789, 791, 793–806a, 806b, 808, 811a–855, 863, 864, 869, 871a, 871b, 872, 877, 878, 880–883, 888, 890–893, 896–900b, 903–905, 907; Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, poz. kat.: 774, 775; Edyta Chlebowska, poz. kat.: 706, 908; Jarosław Cyganik, poz. kat.: 807; C. Gournamel, poz. kat. 709; Karol Kowalik, poz. kat.: 750; Jean Marc Moser © SHLP/BPP, poz. kat.: 792, 867; Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, poz. kat.: 745, 809, 810, 868, 873, 901; Muzeum Narodowe w Poznaniu, poz. kat.: 747, 748, 759, 788; Piotr Ligier / Muzeum Narodowe w Warszawie, poz. kat.: 705, 710, 720–722, 752, 760, 761, 777, 790, 856–862, 865, 866, 870, 874, 875, 879, 884, 885, 887, 894, 895, 902; Pracownia Fotograficzna Muzeum Narodowego w Krakowie, poz. kat.: 744, 778a, 778b, 779, 780, 876.

Cyprian Norwid. A catalogue of artistic works

Vol. IV. Loose Works 2

Summary

The publication is the first complete study in the form of an academic catalogue of the artistic works by Cyprian Norwid (1821–1883), one of the most outstanding authors in the history of Polish culture. The complete, six-volume edition of the catalogue will include all that was drawn, painted or created in any other technique, that is, it includes drawings, watercolors, paintings and oil studies as well as graphic works, designs for sculptures and medallions. Apart from the works that have been preserved, also ones that are considered lost, but were published during the artist's life or after his death, as well as works we only know by their titles or from even minor mentions will be included.

The catalogue will include both works with indisputable artistic value and rough sketches like notes in the form of drawings; and also, apart from loose compositions – works drawn on pages of sketchbooks and albums; moreover, drawings that are found in Norwid's artistic and journalistic texts, in his letters and notes.

Volume Four of the catalogue contains the second part of the section: Loose Works, comprising Norwid's sketches and watercolors painted in the years 1858–1883. Each catalogue item contains complete information on the work, along with its complete bibliography and a color illustration.

Translated by Tadeusz Karłowicz

INDEKS PRAC PLASTYCZNYCH I UTWORÓW LITERACKICH NORWIDA

Zestawiła Edyta Chlebowska

Odnotowane w indeksie identyczne tytuły dzieł plastycznych Norwida nie odnoszą się do tych samych obiektów. W tego typu przypadkach hasła zaopatrzone w paginy są tytułami przyjętymi w Katalogu, natomiast hasła z odsyłaczem zob. dotyczą tytułów funkcjonujących w literaturze przedmiotu – oznaczających inne obiekty.

Akt kobiecy 352	Anielskie skrzydła na tle chmur 430
Akt kobiecy zob. Studium aktu kobiety I, Studium aktu kobiety III	Anioł Stróż 264
Akt kobiecy siedzący zob. Studium aktu kobiety siedzącej	Architektura zob. Szlachcic – miłośnik architektury
Akt kobiecy stojący zob. Studium aktu kobiety II	Autoportret biblijny zob. Głowa starca I
Akt łuczника i inne szkice zob. Studium aktu łucznika	Autoportret en face zob. Autoportret z lewą dłonią na piersi
Akt męski 220	Autoportret en face „z gałązką bluszczu” zob. Autoportret z lewą dłonią na piersi
Akt męski w ruchu 128	Autoportret sygnetowy zob. Głowa starca II
Album dla Teodora Jełowickiego 252	Autoportret z lewą dłonią na piersi 14, 354
Alegoria Miasta 102	Autor 240, 242
Alegoria płochości zob. Płochosc	
Alegoria Warszawy zob. Alegoria Miasta	
Alegoryczna kompozycja z pegazem zob. Sprzedaż Pegaza – szkic	

Indeks prac plastycznych

- Babcia i wnuczka zob. Dziewczynka
    podająca bukiet babce
Babka zob. Dziewczynka podająca bukiet
    babce
Babka i wnuczka przy oknie 428
Bacchus zob. Bachus I
Bachus I 152
Bachus II 154, 156
Ballada 272
Białe kwiaty 480
Biały orzeł 232
Biały orzeł na skale zob. zob. Biały orzeł
Biskup 196
- Chłopiec z drewnianym koniem 426
Chłopiec z drewnianym konikiem
    (Marzenie) zob. Chłopiec
    z drewnianym koniem
Chłopiec z zabawkami zob. Chłopiec
    z drewnianym koniem
Chrystus błogosławiący dzieci 384
Chrystus i kobieta chananejska – szkic
    do kompozycji zob. Kobieta
    chananejska – szkic
Chrystus i kobieta kananejska zob.
    Kobieta chananejska
Chrystus między łotrami na krzyżach zob.
    Chrystus ukrzyżowany między
    dwoma łotrami
Chrystus na krzyżu zob. Chrystus na
    krzyżu II
Chrystus na krzyżu II 244
Chrystus na krzyżu między łotrami zob.
    Chrystus ukrzyżowany między
    dwoma łotrami
Chrystus ukrzyżowany między dwoma
    łotrami 246, 248
Chrystus wśród dzieci zob. Chrystus
    błogosławiący dzieci
- Chrystus wśród faryzeuszów 432
Czarne kwiaty 480
Czytający mężczyzna zob. Studium
    czytającego starca
- Dawid przed Saulem 12
Dawid przed Saulem – szkic 12
Dedykacja II 102
Diogenes 14
Dionizos zob. Bachus I
Do Nikodema Biernackiego 18, 19, 477,
    485
Domek wiejski w zimie 344
Drobne szkice w liście do Bronisława
    Zaleskiego 178
Dusze ulatujące z mogił I 192
Dusze ulatujące z mogił II 192
Dwa akty męskie widziane do pasa zob.
    Dwa studia męskiego aktu
Dwa studia męskiego aktu 62
Dwa szkice zob. Na cmentarzu – scena
    alegoryczna
Dwa szkice głów i studium postaci
    męskiej 134
Dwaj kelnerzy zob. Dzielni kelnerzy
    z kawiarni Caprice
Dwie aureole 381
Dwie damy w fotelach 106
Dwie karykatury 274
Dwie kobiety z dzieckiem zob. Dwie
    kobiety z niemowlęciem
Dwie kobiety z niemowlęciem 164
Dwie postacie kobiece zob. Opowiadanie
Dysputa zob. Na wieczorku
    emigracyjnym
Dzieci żałobne zob. Na cmentarzu – scena
    alegoryczna
Dzielni kelnerzy z kawiarni
    Caprice 108, 110

- Dziewczyna podająca bukiet babce zob.
Dziewczynka podająca bukiet babce
- Dziewczyna w łodzi 396
- Dziewczyna z koszami kwiatów zob.
Ogrodniczka
- Dziewczynka podająca bukiet babce 254
- Dziewczynka podająca kwiaty starszej kobiecie zob. Dziewczynka podająca bukiet babce
- Dziewczynka przy oknie zob. Babka i wnuczka przy oknie
- Dziewczynka z kwiatami 398
- Dzwonnica w czasie burzy 382
- Dzwonnica podczas burzy zob.
Dzwonnica w czasie burzy
- Egipskie misteria – szkice 144
- Eloe (?) zob. Jutrzenka
- Enfant endormi zob. Śpiące dziecko I
- Fantazja ilustracyjna zob. Ilustracja, Napad
- Fantazja ilustracyjna I 408
- Fantazja ilustracyjna II 410
- Fantazja ilustracyjna III 412
- Fantazja ilustracyjna IV 414
- Fantazja ilustracyjna – szkic I 416
- Fantazja ilustracyjna – szkic II 418
- Fragm. szkicu zob. Fragment kobiecej sylwetki
- Fragment aktu męskiego 162
- Fragment kobiecej sylwetki 258, 260
- Fragment kośćca ludzkiego zob. Studium kośćca ludzkiego I
- Fragment niewiadomej kompozycji zob.
Trzy głowy
- Fragmentaryczne studium aktu 94
- Gałązki kwitnącego drzewa 64
- Gałązki kwitnącego drzewa (jabłoni lub wiśni) zob. Gałązki kwitnącego drzewa
- Gęsie pióro na zwoju 434
- Głowa Barabasha 186
- Głowa Barabasha i in. szkice zob. Głowa Barabasha
- Głowa dziewczyny z włosami opadającymi na ramiona 122
- Głowa kobieca w profilu 290
- Głowa męska zob. Szkic męskiej twarzy
- Głowa męska zob. Głowa Barabasha, Szkic głowy wspartej na dłoni
- Głowa młodej kobiety 124
- Głowa starca zob. Głowa starca I, Profil starca
- Głowa starca I 276
- Głowa starca II 436
- Głowa starca III 438
- Głowa starego mężczyzny zob. Głowa starca III
- Głowa symboliczna zob. Mężczyzna wpatrzony w podniesioną dłoń
- Główka dziecka zob. Głowa młodej kobiety
- Główka dziewczyny z włosami opadającymi na ramiona zob. Głowa dziewczyny z włosami opadającymi na ramiona
- Główka kobieca zob. Głowa kobieca w profilu, Portret kobiety
- Główka kobiety z włosami opadającymi na ramiona zob. Głowa dziewczyny z włosami opadającymi na ramiona
- Główka młodej kobiety zob. Głowa młodej kobiety
- Grająca kobieta 294, 296

Indeks prac plastycznych

- Griffonages à plume zob. Dwa szkice głów
i studium postaci męskiej
- Handlarz laurów zob. Sprzedawca laurów
- Hieroglify azteckie i egipskie 346
- Hołdy 266
- Hołdy (Oświadczyń?) zob. Hołdy
- Homer – winieta 250
- Idylla – z książką spać do ogrodu zob.
Z książką spać do ogrodu
- Ilustracja 388, 390
- Ilustracje do anegdoty o przypalonej
zupie 198
- Jak to?! 278
- Jarzębina 280
- Joudah Amalek 146
- Jutrzenka 440
- [Kartki z pamiętników] 160, 170
- Karykatura Bolesława Plucińskiego 282
- Karykatura Romana Czarnomorskiego
zob. Karykatura Romana
Czarnomskiego
- Karykatura Romana Czarnomskiego 284
- Klara, Aniela i Flanella Ostrogęskie
z Lubisiewskich 168
- Klary Nagnioszewskiej samobójstwo.
Tragedia 334, 356, 357, 482
- Klawicymbał 188
- Kleopatra 473
- Kłótnia 286
- Kobieta chananejska 378
- Kobieta chananejska – szkic 376, 379
- Kobieta spoglądająca przez okno (?) zob.
Kobieta zwrócona w lewo
- Kobieta z dwoma koszami kwiatów zob.
Ogrodniczka
- Kobieta z dwoma koszami pełnymi
kwiatów zob. Ogrodniczka
- Kobieta z dziećmi 424
- Kobieta zwrócona w lewo 100
- Kolébka-pieśni. (Do współczesnych
ludowych pieśniarzy) 480
- Kompozycja alegoryczna 374
- Kompozycja alegoryczna zob.
Kompozycja z łodzią żaglową
- Kompozycja na temat śmierci zob. Scena
przy oknie, Zjawia
- Kompozycja na temat śmierci (Śmierć,
starzec i dzieci) zob. Śmierć,
starzec i dzieci
- Kompozycja z łodzią żaglową 350
- Kompozycja z łodzią żaglową (Alegoria
podróży morskiej) zob.
Kompozycja z łodzią żaglową
- Koncert 288
- Koncert zob. Muzykująca para
- Koń zob. Koń na bruku
- Koń na bruku 204
- Koty 16
- Krajobraz z kapliczką zob. Dzwonnica
w czasie burzy
- Krucyfiks zob. Chrystus na krzyżu II
- Księga 442
- Kucharz 262
- Kupowanie laurów zob. Sprzedawca
laurów
- Kypáryssōs nórbið zob. Kompozycja
z łodzią żaglową
- List do:
Charencey Hyacinthe’a de
luty 1875 346
Czapskiej Eleonory
23 lutego 1870 250
Czartoryskiego Władysława
1880 400

- Duchińskiej Seweryny
1882 462
- Górskiej Konstancji
lipiec 1866 357
ok. 31 sierpnia 1867 166
ok. 15 września 1867 168
- Kleczkowskiego Michała
17 listopada 1859 34
- Kraszewskiego Józefa Ignacego
ok. 22 czerwca 1859 14
- Kuczyńskiej Joanny
2 grudnia 1861 102
3 stycznia 1862 106
[sierpień 1867] 188
1868 202, 322, 324, 326, 338, 339
- Pawlikowskiego Mieczysława
20 września 1857 18
- Radwanowej Zofii z Sobieskich
6 stycznia 1868 198
- Zaleskiego Bronisława
[1867] 178, 180, 182
1879 378
- Literatura zob. Szlachcic – miłośnik literatury
- Lutnia Lecha zob. Profil twarzy i szkice tarczy herbowych
- Łucznik I zob. Szkice postaci łuczника
- Łucznik II zob. Studium aktu łuczника
- Madonna zob. Na cmentarzu – scena alegoryczna
- Malarstwo zob. Szlachcic – miłośnik malarstwa
- Maria Kalergis z różami we włosach zob. Głowa kobieca w profilu
- Martwa natura zob. Rękawiczka i maska balowa
- Maszyna 184
- Matka i córka zob. Opowiadanie
- Matka z dzieckiem zob. Matka z dzieckiem na ręku
- Matka z dzieckiem na ręku 268
- Męski akt i studia nóg 76
- Mężczyzna grający na dudach 464
- Mężczyzna odwrócony plecami 258, 260
- Mężczyzna przed monumentem żony zob. Szlachcic – miłośnik rzeźby
- Mężczyzna w konfederatce zob. Kucharz
- Mężczyzna w zawoju 336
- Mężczyzna w zawoju, z rozcapierzonymi palcami ręki zob. Mężczyzna w zawoju
- Mężczyzna wpatrzonego w podniesioną dłoń 292
- Mężczyzna z rozcapierzonymi palcami ręki zob. Mężczyzna wpatrzonego w podniesioną dłoń
- Miotła na bruku 206
- Młoda dziewczyna z kwiatami zob. Ogrodniczka
- Młoda matka z dzieckiem na ręku zob. Matka z dzieckiem na ręku
- Młodzieniec i głowy wyciągających się do niego dwóch koni zob. Młodzieniec i konie
- Młodzieniec i konie 192, 194
- Muza XIX wieku 294, 296
- Muza ukraińska 462
- Muzykująca para 362
- Na cmentarzu – scena alegoryczna 192, 194
- Na emigracyjnym podwieczorku zob. Na wieczorku emigracyjnym
- Na wieczorku emigracyjnym 298
- Na wyjściu z odwiedzinami 831
- Najady 208
- Napad 392

Indeks prac plastycznych

Następstwa tego wszystkiego zob.

Szlachcic z książką w ogrodzie III
[Nie myśl, nie pisz] 352

Niewiasty idące do grobu Chrystusa zob.

Trzy zakapturzone postacie

Nikodem Biernacki zob. Portret

Nikodema Biernackiego

Nimfy igrające na falach morskich zob.

Najady

Noce Younga 112

Notatki z mitologii 142, 144, 146, 148,
150

Notatnik historyczny 140

Obrona zob. Napad

Odpoczywający wielbłąd I 40

Odpoczywający wielbłąd II 42

Ogrodniczka 400

Oj, Babuniu, Babuniu! 54

Opłakiwanie Chrystusa 104

Opowiadanie 256

Opowieść w ilustracji. Cz. 1 zob. Fantazja
ilustracyjna I

Opowieść w ilustracji. Cz. 2 zob. Fantazja
ilustracyjna II

Opowieść w ilustracji. Cz. 3 zob. Fantazja
ilustracyjna III

Opowieść w ilustracji. Cz. 4 zob. Fantazja
ilustracyjna IV

Oświadczyzny zob. Hołdy

Pamiętnik podróży 170, 171, 202, 322,
324, 326, 339

Pan i sługa zob. Pan i stangret

Pan i stangret 56

Panienka z kwiatami zob. Ogrodniczka

Para zob. Para w ogrodzie

Para w ogrodzie 444

Pejzaż z kapliczką 154, 156

[Plac się rozchodził] 164

Płochocień 114

Po zapasach 222

Pobieżny szkic męskiego aktu 78

Pokusa 304

Politykomania emigracyjna zob.

Karykatura Romana

Czarnomskiego

Polski szlachcic – mecenas zob. Szlachcic
– miłośnik malarstwa

Popiersie Adama Mickiewicza 182

Popiersie młodej kobiety 306

Popiersie rycerza krzyżowego 116

Portrait de Tomasz August Olizarowski
dans les dernières années de sa vie
zob. T. A. O. w ostatnich dniach
i latach

Portrecik starca zob. Popiersie rycerza
krzyżowego

Portret kobiety 120

Portret matrony z herbem Pierzchała 130

Portret młodej kobiety zob. Portret
kobiety

Portret Nikodema Biernackiego 18

Portret Nikodema Biernackiego grającego
na skrzypcach zob. Portret
Nikodema Biernackiego

Portret własny zob. Autoportret z lewą
dłonią na piersi, Głowa starca II

Postać męska zob. Mężczyzna odwrócony
plecami

Posiedzenie emigrantki zob. Zebranie
emigracyjne

Posiedzenie emigrantów zob. Zebranie
emigracyjne

Profil starca 310

Profil twarzy i szkice tarczy
herbowych 308

Przerażony starzec 190

Przerażony starzec z łapą zwierzęcia na
piersi zob. Przerażony starzec

- Pułkownik Czarnomski z kieszeniami
pełnymi dzienników
(Politykomania emigracyjna)
zob. Karykatura Romana
Czarnomskiego
- Pythia zob. Pytia
- Pytia 20
- Quidam. Przypowieść 164, 474, 487
- Ręka 446
- Ręka złożona na trawie z kwiatami zob.
Ręka
- Rękawiczka i maska balowa 224, 226
- Rodzina 312
- Rozmowa zob. Para w ogrodzie
- Rozmowa dwóch mężczyzn 52
- Różne mody i niewygody I 314
- Różne mody i niewygody II 316
- Rycerz i dziewczyna 448, 450
- Rycerz pędzący na koniu zob. Rycerz
i dziewczyna
- Rzeź niewiniątek 118
- Rzymianin i Dak 160
- Salmanasar odbiera hołdy Jehu 148
- Sąsiedzi w Zakładzie św. Kazimierza 318
- Sąsiedzi w Zakładzie św. Kazimierza
w Paryżu zob. Sąsiedzi w Zakładzie
św. Kazimierza
- Scena alegoryczna z wieńcem laurowym
zob. Sprzedawca laurów
- Scena fantastyczna zob. Zakłète jezioro
(Upiory)
- Scena fantastyczna – Upiory zob. Zakłète
jezioro (Upiory)
- Scena przy oknie 394
- Scena przy oknie (Kompozycja na temat
śmierci) zob. Scena przy oknie
- Scytowie 150
- Sen wśród zabawek zob. Chłopiec
z drewnianym koniem
- Sesja emigrantów zob. Zebranie
emigracyjne
- Skała-Bolmirowej 282
- Skarabeusz 142
- Skrzydlate potwory 458
- Skrzydlate potwory na tle skłębionych
mas zob. Skrzydlate potwory
- Sprzeczką zob. Sprzeczką na zebraniu
emigracyjnym
- Sprzeczką na zebraniu emigracyjnym 300
- Sprzedawca laurów 228, 230
- Sprzedaż Pegaza 210, 212
- Sprzedaż Pegaza – szkic 210
- Sprzedaż pegaza, szkic zob. Sprzedaż
Pegaza – szkic
- Stangret i pan zob. Pan i stangret
- Starzec zob. Starzec w todze
- Starzec czytający zob. Studium
czytającego starca
- Starzec na tle ruin zob. Święty na tle ruin
- Starzec w todze 136
- Starzec-zakonnik zob. Starzec w todze
- Starzec z długą brodą zob. Popiersie
rycerza krzyżowego
- Strażnik więzienny 460
- Studia aktu zob. Akt męski, Akt męski
w ruchu, Po zapasach
- Studia aktu męskiego zob. Akt męski
w ruchu, Po zapasach
- Studia głów męskich 240, 242
- Studia konia 270
- Studia męskich aktów 80
- Studia męskich nóg zob. Studia nóg II
- Studia męskich nóg w ruchu oraz męski
akt w przysiadzie zob. Męski akt
i studia nóg
- Studia męskiego aktu 126

Indeks prac plastycznych

- Studia męskiego aktu zob. Dwa studia męskiego aktu, Studia aktu męskiego, Studia męskich aktów
- Studia nóg I 82
- Studia nóg II 86
- Studia nóg III 92
- Studia nóg i ręki 84
- Studia nóg i ręki zob. Studia nóg
- Studia nóg i ręki zob. Studia nóg I
- Studia osła 58
- Studia zamyślonych 226, 228, 231
- Studium zob. Przerażony starzec
- Studium aktu 90
- Studium aktu zob. Fragmentaryczne studium aktu, Studium aktu kobiety I, Studium aktu kobiety II, Studium aktu kobiety III, Studium aktu kobiety siedzącej, Akt męski
- Studium aktu kobiecego zob. Studium aktu kobiety I, Studium aktu kobiety siedzącej
- Studium aktu kobiety I 44, 46, 48
- Studium aktu kobiety II 46, 48
- Studium aktu kobiety III 46, 48
- Studium aktu kobiety siedzącej 50
- Studium aktu kobiety stojącej zob. Studium aktu kobiety I
- Studium aktu łucznika 216, 218
- Studium aktu stojącej kobiety zob. Studium aktu kobiety II, Studium aktu kobiety III
- Studium antycznej rzeźby zob. Z Amazonek
- Studium czytającego starca 238
- Studium dłoni 60
- Studium głowy starca zob. Głowa starca II
- Studium kobiet zob. Płochosć
- Studium kobiety w białej sukni z doniczkami kwitnących pelargonii w obu rękach zob. Ogrodniczka
- Studium kośćca ludzkiego I 68
- Studium kośćca ludzkiego II 70
- Studium kośćca ludzkiego III 72
- Studium męskiego aktu zob. Fragment aktu męskiego, Pobieżny szkic męskiego aktu, Studium męskiego aktu II, Studium męskiego aktu III, Studium męskiego aktu IV, Studium męskiego aktu V, Studium męskiego aktu lewym profilem
- Studium męskiego aktu II 26, 28
- Studium męskiego aktu III 74
- Studium męskiego aktu IV 88
- Studium męskiego aktu V 98
- Studium męskiego aktu lewym profilem 26, 28
- Studium męskiego aktu w ruchu 22, 24
- Studium męskiej nogi 214
- Studium orła zob. Biały orzeł
- Studium ręki zob. Studium dłoni
- Studium starca zob. Święty Hieronim
- Studium zamyślenia zob. Studia zamyślonych
- Sześć postaci przy stole 454
- Szkic aktu i zarys kartusza 234, 236
- Szkic autoportretu zob. Głowa starca III
- Szkic do ilustracji zob. Dawid przed Saulem – szkic
- Szkic do kompozycji alegoryczno-satyrycznej z pegazem zob. Sprzedaż Pegaza – szkic
- Szkic do obrazu „Kobieta chananejska” zob. Kobieta chananejska – szkic
- Szkic do „Rzezi niewiniątek” zob. Rzeź niewiniątek

- Szkic dwóch głów i pół postaci męskiej
zob. Dwa szkice głów i studium
postaci męskiej
- Szkic fragmentu ramienia 246, 248
- Szkic gwiazdy 180
- Szkic głowy zob. Szkic głowy wspartej na
dłoni
- Szkic głowy wspartej na dłoni 226, 228,
231
- Szkic kompozycyjny zob. Rzeź
niewiniątek 386
- Szkic męskiej twarzy 386
- Szkic mężczyzny na posłaniu 402
- Szkic postaci i głowy zamyśłonego
mężczyzny zob. Zamyślony
mężczyzna
- Szkic postaci Marii Kalergis zob. Kobieta
zwrócona w lewo
- Szkic postaci niewieściej 22, 24
- Szkic postaci siedzącej przy fortepianie
zob. Grająca kobieta
- Szkic ręki i profilu twarzy mężczyzny zob.
Szkic głowy wspartej na dłoni
- Szkic starca z brodą odzianego w luźną
szatę zob. Zamyślony mężczyzna
- Szkice zob. Profil twarzy i szkice tarczy
herbowych, Zamyślony mężczyzna
- Szkice fantastyczne zob. Na cmentarzu –
scena alegoryczna
- Szkice głów męskich zob. Studia głów
męskich
- Szkice koni zob. Studia konia
- Szkice postaci łucznika 216
- Szkice postaci łucznika zob. Studium aktu
łucznika
- Szkice pól dwóch postaci męskich zob.
Fantazja ilustracyjna – szkic II
- Szlachcic i jego arendarz 320
- Szlachcic idący z książką do ogrodu zob.
Szlachcic z książką do ogrodu
- Szlachcic – miłośnik architektury 364
- Szlachcic – miłośnik literatury 366
- Szlachcic – miłośnik malarstwa 368
- Szlachcic „miłośnik malatury”
zob. Szlachcic – miłośnik
malarstwa
- Szlachcic – miłośnik rzeźby 370
- Szlachcic polski przed grobowcem
małżonki zob. Szlachcic –
miłośnik rzeźby
- Szlachcic przed nagrobkiem żony zob.
Szlachcic – miłośnik rzeźby
- Szlachcic z książką zob. Z książką spać do
ogrodu
- Szlachcic z książką do ogrodu 322, 324
- Szlachcic z książką w ogrodzie I 202
- Szlachcic z książką w ogrodzie II 322, 324
- Szlachcic z książką w ogrodzie III 326
- Szlachcic „znawca architektury” zob.
Szlachcic – miłośnik architektury
- Sztuka i łyk 328
- Śmierć, starzec i dzieci 252
- Śmierć, starzec i dziecko 252
- Śpiące dziecko (Enfant endormi) zob.
Śpiące dziecko I
- Śpiące dziecko I 30, 66, 470
- Śpiące dziecko II 30, 66
- Święty Hieronim 138
- Święty na tle ruin 32
- Święty Paweł zob. Popiersie rycerza
krzyżowego
- Święty Piotr [?] zob. Popiersie rycerza
krzyżowego
- Tajemniczy napój 330
- Taniec kobiet 420, 421
- Tanzende weibliche Akte bei
Sonnenunterung zob. Taniec
kobiet

Indeks prac plastycznych

- T. A. O. w ostatnich dniach i latach 380
T. A. Olizarowski zob. T. A. O.
w ostatnich dniach i latach
Tomasz August Olizarowski w ostatnich
dniah i latach zob. T. A. O.
w ostatnich dniach i latach
Trzy głowy 456
Trzy głowy męskie zob. Dwa szkice głów
i studium postaci męskiej
Trzy postacie zob. Trzy zakapturzone
postacie
Trzy postacie w zasłonach na twarzy zob.
Trzy zakapturzone postacie
Trzy zakapturzone postacie 176
Twarz młodej kobiety 96
- [U kolebki narodu] 160
U źródła 332
Un vieillard zob. Starzec w todze
Upiory zob. Zakłète jezioro (Upiory)
Urywek pamiętnikowy 160
- Vade-mecum 480
Vente de Pégase zob. Sprzedaż Pegaza
- W ogrodzie 406
Wicus Kuchcik 334
Wicus Kuchcik (Wspomnienie
z Poznańskiego) zob. Wicus
Kuchcik
Widok wnętrza z dzieckiem 466
Wielbłąd 36, 40, 42
Wielbłądy 38
Więzień 372
Wizja eschatologiczna 34
Wizja śmierci zob. Scena przy oknie
- Właściciel kawiarni zob. Właściciel
kawiarni Caprice
Właściciel kawiarni Caprice 108, 110
Wojak i człowiek z sakiewką zob. Fantazja
ilustracyjna – szkic I
Wróżbita zob. Mężczyzna w zawoju
Wskrzeszenie Łazarza 348
Wznoszenie krzyża 422
- Z Amazonek 234, 236
Z amazonek zob. Z Amazonek
Z balu zob. Karykatura Bolesława
Plucińskiego
Z książką spać do ogrodu 338
Zad odpoczywającego wielbłąda zob.
Odpoczywający wielbłąd II
Zajście domowe 340
Zakłète jezioro (Upiory) 452
Zamyślony mężczyzna 404
Zarys grupy postaci 140
Zarys kobiecej postaci 448, 450
Zarysy grupy postaci 421
Zarysy postaci 388, 390
Zad odpoczywającego wielbłąda zob.
Odpoczywający wielbłąd II
Zaufanie 132
Zaufanie (Confiance) zob. Zaufanie
Zdjęcie z krzyża zob. Opłakiwanie
Chrystusa
Zebranie emigracyjne 342
Zenon hrabia Lubisiewski 166
Zimą zob. Domek wiejski w zimie
Zjawia 158
Zjawia śmierci zob. Zjawia
Zwycięzca zob. Dawid przed Saulem
– szkic

INDEKS NAZWISK

Zestawiła Edyta Chlebowska

- Abriszewska Paulina 472
Acecka-Poklewska Danuta 480
Adamiec Marek 354, 437, 469
Adamowicz Daria 469
Anisimovets Yulia 118, 208, 254, 256,
266, 268, 274, 288, 292, 302,
304, 314, 316, 357, 379, 469
Artwińska Anna 469

Babraj Marcin 354, 469
Balicki Antoni Euzebiusz 400, 469
Banowska Lidia 472
Bartels Artur 362
Bartoszewski Władysław 436, 470
Bazilewskij Andriej 481
Bénézit Emmanuel 30, 470
Biela Bogusław 346, 470
Biernacka Małgorzata 482
Biernacki Nikodem 18, 19, 477, 485
Bilica Krzysztof 170, 171, 470
Bołoz Antoniewicz Jan 476

Borowczyk Jerzy 472
Borowiec Anna 148
Bourilly Jean 481
Braniccy 134, 136
Branicki Władysław 134, 136
Braun Kazimierz 54, 470
Brzozowski Jacek 485
Bürger Gottfried August 272
Burzka-Janik Małgorzata 481
Buszko Adam 481
Buś Marek 276, 470
Byron George Gordon 475

Cabasson 34
Cazin Paul 481
Cedro Adam 20, 130, 466, 470
Champollion Jean-François 144, 146
Charencey Hyacinthe de 346
Chlebowska Edyta 12, 20, 30, 32, 66,
102, 104, 112, 116, 130, 132, 166,
168, 170, 171, 176, 182, 198, 202,

- 212, 228, 230, 252, 254–256, 276,
277, 288, 318, 348, 342, 354,
355, 357, 364, 376, 379, 380,
382, 384, 396, 400, 406, 416, 418,
420–422, 426, 432, 436–438,
452, 454, 462, 470–472, 476, 481,
482, 487
- Chlebowski Piotr 140, 142, 145, 146, 148,
150, 230, 364, 366, 368, 376,
466, 472, 477, 481, 482, 487
- Chmurski Mateusz 276, 436, 437, 472
- Chopin Fryderyk 188, 343, 473, 478,
481, 485
- Ciechanowska Zofia 14, 472
- Cyganik Jarosław 489
- Czajkowski Zbigniew 437, 473
- Czapska Eleonora 250, 481
- Czapska Maria 354, 473
- Czapski Bogdan 250
- Czarnocka Anna 212, 380, 473
- Czarnomorska Jolanta 476
- Czarnomski Roman 284, 299
- Czartoryscy 178, 180, 182, 477, 479
- Czartoryski Władysław 400
- Czaykowski Bogdan 481
- Czechowicz Józef H. 436
- Czerniawski Adam 481
- Czosnowska Laura z Górskich 130
- Czyżkowski Stanisław 299, 318
- Dambek Zofia 170, 171, 274, 320, 322,
324, 338, 364, 472–474, 476, 481
- David Ferdinand 18
- Dawid, król Izraela 12, 471
- Delaperière Maria 472
- Dernałowicz Maria 486
- Diogenes z Synopy 14, 15
- Dobrosielski Marian 480
- Dobrowolski Tadeusz 298, 473
- Dobrzeńska Izabela 472
- Domański Michał 212, 254, 256, 298,
318, 380, 428, 462, 473
- Druchliński Adam 380
- Dubicki Jan 436, 473
- Duchńska Seweryna 462
- Dulęba Władysław 298, 473
- Dürer Albrecht 471
- Dworakowski Marian 355, 473
- Dybizbański Marek 471
- Dybowski Aleksander 16, 254, 352, 396,
416, 421
- Dybowski Józef 16, 254, 352, 396, 416,
421
- Ekier Jan 481
- Falkenhagen-Zaleska Maria Teresa z
Korzeniowskich 170
- Falkowska Beata 487
- Falkowski Stanisław 60, 171, 357, 384
- Falkowski Zygmunt 436, 473
- Farafonow Władysław 8
- Fert Józef F. 471, 480, 482
- Fieguth Rolf 152, 154, 186, 240, 246,
290, 350, 474
- Fink Kinga 18, 474
- Fredrowie 470
- Furman Urszula 479

- Gadamska-Serafin Renata 54, 228, 254,
256, 268, 354, 380, 426, 437, 474
- Gałęzowska Irena 212, 474
- Gasztowtt Wacław 16, 254, 352, 396,
416, 421
- Gąsiorowski Krzysztof 276, 437, 474
- Gebethner Feliks 378
- Geniusz Mieczysław 264, 266, 272, 276,
277, 280, 282, 284, 286, 288,
290, 292, 294, 296, 298–300,
302, 304, 306, 308, 310, 314,
316, 318, 320, 322, 324, 326,
328, 330, 332, 334, 336, 338,
340, 342–344
- Gömöri George 473
- Gomulicki Juliusz Wiktor 14, 102, 160,
178, 268, 272, 277, 282, 292,
338, 354, 357, 386, 436, 472,
473–475, 479
- Gomulicki Wiktor 32, 118, 176, 354–
357, 362, 364, 366, 368, 370,
376, 386, 436, 437, 471, 474, 475,
479–481
- Gournamel C. 489
- Górska Hanna 362
- Górska Konstancja 166, 168, 357
- Grabowski Mateusz B. 7
- Grajewski Ludwik 102, 114, 136, 342,
426, 475
- Grochala Anna 478
- Grońska Maria 12, 16, 22, 24, 26, 28, 36,
38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 58, 60,
62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78,
80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96,
98, 100, 112, 116, 120, 122, 124,
126, 128, 138, 152, 154, 158, 162,
186, 190, 192, 194, 196, 206, 210,
214, 216, 218, 220, 222, 224, 226,
228, 230, 232, 234, 236, 238,
240, 242, 244, 246, 248, 252,
258, 260, 262, 264, 266, 268,
270, 272, 274, 278, 280, 282,
284, 286, 288, 290, 292, 294,
296, 298, 300, 302, 304, 306,
308, 310, 312, 314, 316, 318, 320,
322, 324, 326, 328, 330, 332,
334, 336, 338, 340, 342, 344,
348, 350, 374, 384, 388, 390,
392, 402, 404, 408, 410, 412, 414,
424, 428, 430, 432, 434, 440,
442, 444, 446, 448, 456, 458,
460, 464, 475
- Grządkowski Piotr 479
- Grzeszczak Iwona 476
- Grzybkowska Teresa 478
- Halkiewicz-Sojak Grażyna 228, 472, 475
- Hauptmann Moritz 18
- Heintsch Paweł 276, 355, 437, 475
- Herbert Zbigniew 152, 154, 230, 234,
350
- Herod Wielki, król Judei 118
- Hieronim św. 138
- Homer 250
- Houssaye Arsène 30
- Husarski Wacław 364, 475, 484
- Ihnatowicz Jadwiga 230, 266, 300, 316,
342, 475
- Inglot Mieczysław 112, 355, 475

Indeks nazwisk

- Jakimowicz Irena 134, 136, 484, 486
Jakubowska Ewa 381
Jakubowski Grzegorz 381, 487
Jakubowski Jan Zygmunt 268, 272, 292,
338, 436, 475
Jałbrzykowska Anna 475
Jan Chrzyciel św. 424
Janion Maria 232, 475
Jankowski Józef 136, 436, 475
Jaroszyński Piotr 476
Jaworska Jadwiga 134, 136, 484
Jehu, król północnego królestwa
Izraela 148
Jełowicki Aleksander 252
Jeremiasz 144
Jerzmanowska 286
Jerzmanowski Józef 286
Jezus Chrystus 104, 176, 376, 377–379,
384, 424, 432, 472
Jeżewski Krzysztof (Jezewski Christophe)
481
Jędrzejewicz Henryk Bronisław 343

Kalergis Maria 100, 106, 114, 290
Kamolowa Danuta 470
Karłowicz Tadeusz 491
Kasperski Edward 436, 476
Kazimierz, św. 16, 254, 352, 381, 396,
416, 473
Kieszkowski Jerzy 114, 132
Kieszkowski Zygmunt 108, 110, 132
Kleczkowski Michał 34
Kleopatra Wielka, królowa Egiptu 473
Koc Barbara 112, 476
Kokoszko Edward 254, 426, 452
Kokoszko Janina 254
Komornicki Stefan S. 400, 477
Konecki Edward 254, 426
Konopka Feliks 480
Kordaczuk Wiesława 485
Korpysz Tomasz 475
Korzeniowski Józef 170
Kosieradzka Elżbieta 485
Kossakowski Adam 380
Kowalik Karol 489
Kraśnińscy 470
Kraszewski Józef Ignacy 14, 134, 136,
240, 477, 484
Kruszewski Wojciech 471, 482
Krzemieniecki Leon 18, 230, 477
Kubicka Anna 212, 264, 330, 350, 384,
394, 477
Kuczyńscy 106
Kuczyńska Joanna 102, 106, 171, 188,
202, 322, 324, 338, 339
Kuczyńska Józefa 102
Kuik-Kalinowska Adela 164, 276, 379,
382, 477
Kupść Bogumił Stanisław 470

Labor Charles 30, 477
Lachnicki Cyprian 18
Lameński Lechosław 7
Lelewel Joachim 160
Leonardo da Vinci 437
Ligier Piotr 489
Lijewska Elżbieta 102, 108, 110, 112, 346,
470, 472, 476, 485
Lipiński Eryk 362
Lippi Filippino 196

- Lisicka Małgorzata 18, 477
Lubart-Krzysica Jacek 487
- Łapiński Zdzisław 14, 436, 472, 477
Łuczak Bartłomiej 18, 477
Łysiak Waldemar 355, 477
- Makomaska Ewa 485
Makowski Stanisław 212, 380, 478
Maksymilian I, cesarz austriacki 18
Malczewski Jacek 478
Malinowski Jerzy 272, 478
Marcus Minucius Felix 144
Marek Edmond 437, 478
Maria (Maryja, Madonna) 30, 104, 192, 424
Markowska Wanda 469
Marlewska Jadwiga 355, 437, 478
Matysiak Jacency 8
Matysiak Justyna 8
Mazur Aneta 471
Mazur Bolesław 473
Melbechowska-Luty Aleksandra 12, 14, 16, 18, 30, 38, 40, 44, 50, 56, 58, 98, 100, 102, 104, 108, 110, 114, 116, 118, 130, 132, 136, 152, 164, 176, 186, 190, 192, 206, 208, 210, 212, 216, 218, 220, 222, 228, 230, 232, 240, 244, 246, 250, 252, 254–256, 262, 264, 266, 268, 272, 276, 288, 290, 292, 298, 300, 314, 318, 320, 322, 330, 338, 340, 342, 344, 350, 354, 355, 364, 368, 370, 372, 376, 380, 384, 392, 394, 400, 404, 406, 426, 432, 436, 438, 440, 448, 452, 460, 478
- Ménard René 148
Meyet Leopold 18
Męcińska Józefa z Kuczyńskich 102
Mickiewicz Adam 178, 180, 182, 184, 272, 354, 469, 475, 483, 488
Mickiewicz Władysław 380
Mikocka-Rachubowa Katarzyna 482
Mincer Wiesław 480
Moser Jean Marc 489
Mrozińska Maria 254, 255, 428, 479
Muszyńska Zofia zob. Trojanowicz (Trojanowiczowa) Zofia
Mycielski Jerzy 132, 479
Mysłakowski Zygmunt 106
- Nabuchodonozor II, król Babilonii 148
Natuniewicz Halina 472
Newton Charles Thomas 234
Niewczas Łukasz 471
Norwid Paulina 255
Nowicka Elżbieta 483
Nowogórski Przemysław 146
- Okoń Waldemar 7
Oliwa Grzegorz 474
Olizarowski Tomasz August 380, 381, 481
Orthwein Kazimierz 426
Osełko Andrzej 477
Osełko Hanna 477
Osterwina Matylda 250, 481
Ostrowscy 106

Indeks nazwisk

- Pachocki Dariusz 471, 482
Paluchowski Andrzej 7
Pawlikowski Mieczysław 18
Pérard Joseph 479
Perrault August 178, 180, 182
Piasecki Bolesław 106
Piątek Joanna 250, 481
Piechal Marian 112, 276, 354, 355, 436, 481, 482
Pietrzak Agata 232, 268, 290, 384, 482
Pigoń Stanisław 481
Pilař Jan 480
Pilatti Ksawery 380
Pini Tadeusz 479
Pleyel Camille (Joseph Stephen) 188
Plucińska Dorota 16, 170, 171, 266, 302, 312, 314, 316, 322, 334, 338, 357, 364, 368, 370, 428, 482
Pluciński Bolesław (pseud. Armand Dutertre) 282, 299
Pluta Małgorzata 476
Pniewski Dariusz 112, 230, 437, 482
Pokora Jakub 354, 355, 482
Polanowska Jolanta 18, 30, 104, 112, 152, 158, 210, 212, 230, 252, 254, 256, 298, 300, 318, 322, 324, 342, 348, 354, 357, 366, 378–380, 382, 394, 398, 400, 426, 428, 436, 452, 462, 482
Przesmycki Zenon 5, 12, 16, 22, 24, 26, 28, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 92, 94, 98, 100, 112, 116, 120, 122, 124, 126, 128, 138, 140, 142, 144, 146, 148, 150, 152, 154, 156, 158, 160, 162, 164, 170, 190, 192, 194, 196, 198, 206, 214, 216, 218, 220, 222, 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 240, 242, 244, 246, 248, 252, 258, 260, 262, 264, 266, 268, 270, 272, 274, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 294, 296, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 318, 320, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 334, 336, 338, 340, 342, 344, 348, 352, 372, 374, 384, 388, 390, 392, 402, 404, 408, 410, 412, 414, 424, 428, 430, 432, 434, 440, 442, 444, 446, 448, 456, 458, 460, 464, 469, 471, 476, 478, 483, 486
Przezdziecka Maria z Tyzenhauzów 130
Przybylski Ryszard 212, 276, 437, 486
Przychodniak Zbigniew 469, 483
Puzynina Jadwiga 268, 483
Pyra J. 355, 483
Pytheos 234
Radwanowa Zofia z Sobieskich 198
Rafaellino del Garbo 196
Ratajczak Wiesław 472–474, 481
Ribera José de 138
Rohoziński Janusz 475
Römerowie 470
Rostworowski Marek 355, 479, 483
Roter-Burkane Anna 314, 316, 483

- Rothertowa Zofia 472
Ruszczyk Ferdynand Bohdan 262, 300,
320, 368, 483
Ruszczykowa Janina 472
Rutkowska Ewa 485
Rzepczyński Sławomir 470
Rzońca Wiesław 256, 472, 477, 483
- Salmanasar III, król Asyrii 148
Saul, król Izraela 12
Sawicka Stanisława 254, 255, 428, 479
Sawicki Stefan 7, 8, 471, 482
Scott Walter 448
Sennacherib, władca Asyrii 148
Seruga Józef 134, 136, 483
Siemion Wojciech 276, 355, 437, 483
Sienkiewicz Jerzy 158, 164, 252, 264,
268, 278, 298, 328, 342, 472, 483
Sinko Tadeusz 114, 484
Siwiński Edward 299
Skierkowska Elżbieta 298, 484
Słowacki Juliusz 440
Smaszcz Włademar 480
Smoleńska Barbara 470
Sobieska Hilaria 255
Sokołowski Marian 112
Sokrates 437
Spohr Ludwik 18
Stefanowska Zofia 472
Stelmaszczyk Barbara 485
Stróżewski Władysław 480
Strzembosz Alojzy 398
Studziński Franciszek 212
Suchodolska Maria 134, 136, 484
- Sudolski Zbigniew 44, 104, 128, 170, 171,
212, 230, 232, 244, 246, 288, 314,
355, 357, 376, 379, 437, 484
Swieykowski Emanuel 400, 484
Synoradzki Michał (Walentynian) 318,
342, 486
Syzdół Justyna 170, 266, 274, 288, 292,
298–300, 302, 314, 316, 318, 320,
324, 328, 330, 338, 340, 342,
357, 362, 364, 366, 368, 370,
484
Szczepański Stanisław 230, 240, 254,
256, 262, 314, 316, 318, 342, 344,
384, 398, 426, 484
Szekspir William 106
Sziszak (Szeszonk), faraon Egiptu 146
Szweykowski Zygmunt 479
Szyndler Pantaleon 118, 176, 354, 355,
362, 364, 366, 368, 370, 376,
386, 436
- Ślęzak Alicja 204
Świontek Sławomir 276, 484
- Tański I. Franciszek 52, 54, 56
Taranek Olga 469
Tarnowscy 483
Tarnowski Juliusz 134, 136
Tellier Charles Maurice le 347
Tomaszewski Mieczysław 244, 288, 290,
485
Toporowski W. 30, 485
Toruń Włodzimierz 471, 482, 487
Trajan (Marek Ulpiusz Trajan), cesarz
rzymski 190

Indeks nazwisk

- Trojanowicz (Trojanowiczowa) Zofia 18,
102, 108, 110, 112, 334, 469, 476,
479, 485
- Trybuś Krzysztof 108, 110, 132, 228, 276,
472–474, 481, 485
- Turkiewicz Zygmunt 348, 485
- Ujejski Kornel 474
- Urbankowski Bogdan 212, 232, 276, 486
- Urbański Jacek 262, 300, 320, 368, 483
- Wagner Józef 264, 272, 276, 280, 282,
284, 286, 288, 290, 292, 294,
296, 298, 300, 302, 304, 306,
308, 310, 314, 316, 318, 320, 322,
324, 326, 328, 330, 332, 334,
336, 338, 340, 342, 344
- Wagner Olimpia 264, 272, 276, 280,
282, 284, 286, 288, 290, 292,
294, 296, 298, 300, 302, 304,
306, 308, 310, 314, 316, 318, 320,
322, 324, 326, 328, 330, 332,
334, 336, 338, 340, 342, 344
- Walczyk Elżbieta 100, 160, 192, 206,
372, 486
- Walczyński St. 14
- Walentynian zob. Synoradzki Michał
(Walentynian)
- Wallis Mieczysław 354, 436, 486
- Wałek Janusz 483
- Weber Bożena 298, 486
- Węgierska Zofia 178, 401
- Węzyk Władysław 171, 486
- Widacka Hanna 232, 486
- Wiercińska Janina 379, 486
- Witke-Jezewski Dominik 32, 52, 54,
56, 118, 176, 208, 354, 357, 362,
364, 366, 368, 370, 376, 386,
436–438, 484
- Witkowska Alina 212, 276, 298, 380,
437, 486
- Wodzińska Maria 471
- Wojtasińska Dominika 472
- Woźniak Maria 100, 160, 171, 192, 206,
372, 486
- Wyka Kazimierz 14, 298, 480, 487
- Wylęzek Stanisław 7
- Young Edward 112
- Zajączkowski Ryszard 437, 487
- Zaleska Michalina z Dziekońskich 268,
384
- Zaleski Antoni 480
- Zaleski Bronisław 178, 180, 182, 184, 378
- Zaleski Dionizy 462
- Zaleski Józef Bohdan 462
- Zaniewicki Zbigniew 230, 276, 487
- Zdziechowska Zofia 381, 487
- Zieliński Jan 212, 254–256, 382, 394,
426, 452, 487
- Zieliński Piotr 480
- Ziołowicz Agnieszka 14, 15, 488
- Żbikowski Piotr 472
- Żwirbowska Elżbieta 471, 482, 487

SPIS RZECZY

Prace zachowane – Prace luźne	9
Rysunek i akwarela – Prace datowane 1837–1858	11
Wykaz skrótów – Bibliografia	469
Źródła ilustracji	489
Summary	491
Indeks prac plastycznych i utworów literackich Norwida	493
Indeks nazwisk	503

